91. KESKIVIIKKONA 17. MARRASKUUTA 1999

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

1) Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pankkituesta 16.11.1999 3004

Valtioneuvoston selonteko VNS 4/1999 vp
Keskustelu

Mietintöjen pöydällepano

2) Hallituksen esitys kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta etuyhteydessä keskenään olevien yritysten tulonoikaisun yhteydessä tehdyn yleissopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 3081

Hallituksen esitys HE 116/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 20/1999 vp

3) Hallituksen esitys laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain muuttamisesta 3081

Hallituksen esitys HE 117/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 21/1999 vp

4) Hallituksen esitys laiksi Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta 3081

Hallituksen esitys HE 70/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 5/1999 vp

5) Hallituksen esitys laiksi opettajankoulutuslain kumoamisesta 3081

Hallituksen esitys HE 74/1999 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 6/1999 vp

6) Hallituksen esitys laiksi tavaramerkkilain muuttamisesta 3081

Hallituksen esitys HE 133/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 11/1999 vp

7) Hallituksen esitys laiksi työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain muuttamisesta 3081

Hallituksen esitys HE 124/1999 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö TyVM 4/1999 vp

8) Hallituksen esitys laiksi yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 2 ja 11 f §:n muuttamisesta 3081

Hallituksen esitys HE 125/1999 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö TyVM 5/1999 vp

9) Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta 3081

Hallituksen esitys HE 88/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 6/1999 vp

10) Hallituksen esitys laiksi Metsäntutkimuslaitoksesta 3082

Hallituksen esitys HE 61/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 6/1999 vp

11) Hallituksen esitys laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain muuttamisesta 3082

Hallituksen esitys HE 121/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 7/1999 vp

12) Hallituksen esitys laiksi maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain muuttamisesta 3082

Hallituksen esitys HE 123/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 8/1999 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Eva Biaudet /r
Satu Hassi /vihr
Jyri Häkämies /kok
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Liisa Jaakonsaari /sd
Bjarne Kallis /skl
Erkki Kanerva /sd
Ilkka Kanerva /kok
Seppo Kanerva /kok
Antero Kekkonen /sd
Kimmo Kiljunen /sd
Suvi Lindén /kok
Lauri Oinonen /kesk
Kalevi Olin /sd
Sirpa Pietikäinen /kok
Mirja Ryynänen /kesk
Kimmo Sasi /kok

Timo Seppälä /kok
Anni Sinnemäki /vihr
Hannu Takkula /kesk
Esko-Juhani Tennilä /vas
Martti Tiuri /kok
Jari Vilén /kok

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:
Anni Sinnemäki /vihr
Lauri Oinonen /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä olevat edustajat

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä ovat
17.11. edustajat
Eva Biaudet /r
Tarja Filatov /sd
17.—19.11. edustaja
Jouni Backman /sd
17.—23.11. edustaja
Kimmo Kiljunen /sd
18. ja 19.11. edustaja
Jyrki Katainen /kok

Merkitään.

Poissaolopyynnöt

Ensimmäinen varapuhemies: Vapautusta eduskuntatyöstä muun syyn perusteella ovat pyytäneet ajalta
17.11. edustajat
Satu Hassi /vihr
Jyri Häkämies /kok
Jari Vilén /kok
Puhemiesneuvosto puoltaa poissaolopyyntöjä.

Hyväksytään.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen vaalin toimittaminen

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen vaali toimitetaan perjantaina 3 päivänä joulukuuta 1999 pidettävässä täysistunnossa. Apulaisoikeusasiamies valitaan nelivuotiskaudeksi 2000—2003. Hallitusmuodon 49 §:n mukaan vaali toimitetaan eduskunnan puhemiehen vaalista säädetyssä järjestyksessä.

Työasiainvaliokunnan jäsenet

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Vilkuna vapautusta työasiainvaliokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että työasiainvaliokunnan täydennysvaali toimitetaan ensi perjantaina kello 13 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Ed. Vistbackan aloite tilapäisen erikoisvaliokunnan asettamisesta

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että ed. Vistbackan aloite (M 2/1999 vp) tilapäisen erikoisvaliokunnan asettamisesta on saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

ULKOPUOLELLA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ESITELTÄVÄT ASIAT:

1) Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pankkituesta 16.11.1999

Valtioneuvoston selonteko VNS 4/1999 vp
Keskustelu

Ensimmäinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään viime istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantu valtioneuvoston selonteko pankkituesta.

Sitten kun keskustelu asiasta on julistettu päättyneeksi, selonteko lähetetään valmistelevasti käsiteltäväksi valiokuntaan, jollei eduskunta päätä siirtyä päiväjärjestykseen asiaa valiokuntaan lähettämättä. Jos selonteko lähetetään valiokuntaan, sen on mietinnössään ehdotettava selonteon johdosta annettavan lausunnon sanamuoto, jonka lopullisesta sisällöstä eduskunta päättää ja siirtyy päiväjärjestykseen. Selonteon käsittelyssä ei voida tehdä ehdotusta eikä päätöstä valtioneuvoston tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta.

Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Ministeri Suvi-Anne Siimes:** Arvoisa puhemies! Runsas kymmenen vuotta sitten Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki oli Suomen kannattavin liikepankki. Jo seuraavana vuonna se tarvitsi säästöpankkien tukea pysyäkseen pystyssä, ja sitä seuraavana vuonna säästöpankkienkin rahkeet olivat jo loppuneet. Niin SKOP ajautui Suomen Pankin haltuun, ja siitä alkoi maassamme pankkikriisin aika.

1980-luvun lopulla Suomen valtasi illuusio ikuisesta talouskasvusta ja hyvinvoinnin jatkuvasta lisääntymisestä. Noissa tunnelmissa äkillisen, syvän ja lähes kaikkia kansalaisia koskettaneen laman vaikutukset olivat paljon syvällisemmät kuin pelkästään taloudelliset. Laman aiheuttamalle tulevaisuudenuskon romuttumiselle ei voida kirjoittaa hintalappua mutta syyllinen siihen löydettiin. Lamaa seuranneiden inhimillisten kärsimysten ja tragedioiden lukuisuus osoittaa, että valitettavan monet löysivät tuon syyllisen itsestään, useimmat syyttä.

Myös pankit ja pankinjohtajat saivat syyllisyyden taakkaa kantaakseen, osin toki ihan omien 80-luvun loppupuolen virheidensä seurauksena. Pankkikriisi ei kuitenkaan ollut yksittäinen, muusta yhteiskunnallisesta tai taloudellisesta kehityksestä riippumaton ilmiö. Se irrotettiin kuitenkin varsin usein asiayhteydestään, koska niin lamalle ja sen seurannaisille voitiin antaa selvemmät kasvot.

Pankkikriisistä piirtyvän kuvan tarkentamiseksi pitää muistaa, että pankeille annettu tuki ei jäänyt vain pankkien holveihin vaan se levisi paljon laajemmalle talouteen. Tuella turvattiin se, että pankit pystyivät maksamaan velkansa rahoittajilleen, kuten tallettajille, tilanteessa, jossa pankkien luotonsaajat eivät pystyneet suoriutumaan omista sitoumuksistaan. Syyt siihen, etteivät velalliset hoitaneet velkojaan pankeille, olivat useimmiten suoraan sidoksissa laman vaikutuksiin eli pääasiassa konkursseihin ja työttömyyteen. Väärintekijöitä ja suoranaisia rikollisiakin oli toki liikkeellä, mutta suurimmalla osalla vaikeuksiin joutuneista velallisista maksukyvyttömyys oli ihan todellista ja ulkoisista syistä, ei omasta tahdosta johtuvaa.

Niin laman syvyys, pankkien saamisten riskipitoisuus kuin siitä johtunut rahoitusjärjestelmän vakauden haurauskin yllätti kaikki. Niinpä pankkikriisin ratkaisuja jouduttiin tekemään jokseenkin valmistautumattomina tilanteessa, jossa maan talouskaan ei tuntunut saavan kovaa maata jalkojensa alle. Tällainen ympäristö asetti pankkikriisin ratkaisulle omat rajoitteensa. Pankkikriisin keskeisten ratkaisujen aikaan vuosien 91 ja 93 välisenä aikana silloisen hallituksen kaiken ylittävänä tavoitteena oli rahoitusjärjestelmän vakauden ylläpito ja pankkien ulkomaisen rahoituksen saatavuuden turvaaminen. Tästä seurasi, että myös kriisin ratkaisukeinot oli monilta osin määrätty etukäteen.

Rahoitusjärjestelmän toimivuuden turvaaminen oli koko talouden toiminnan kannalta välttämätöntä. Ilman toimivaa rahoitusjärjestelmää lama olisi ollut huomattavasti koettua rajumpi ja syvempi. Maksujärjestelmän toimimattomuus ja ulkomaisten luottohanojen sulkeutuminen olisivat ajaneet talouden hyvin nopeasti jopa täydellisen kaaoksen tilaan. Teoriassa talletukset olivat toki valtion taholta turvatut, mutta jos pankit olisivat ajautuneet selvitystilaan, ei valtiolla olisi tosiasiassa ollut varoja maksaa takaamiaan talletuksia. Tällaisen vaihtoehdon edessä pankkitues-

ta päättävien tahojen vaihtoehdot olivat siis varsin vähissä. Taloudellisesta kaaoksesta selviäminen olisi ollut myös pitkä, paljon nyt kokemaamme lamasta toipumista pidempi prosessi, ja sen seurauksena monet tai jopa kaikki 90-luvun lopun menestystarinat olisivat varmasti jääneet toteutumatta.

Toki jälkikäteen voidaan kysyä, olivatko kaikki tehdyt ratkaisut tuolloinkaan vallinneessa tilanteessa niitä ainoita ja oikeita. Jos ratkaisujen yhteydessä tehtiinkin toimia, joista ei välttämättä aikanaan oltu yhtä mieltä, tavoite oli kuitenkin kaikilla kirkas ja myös eduskunnan hyväksymä. Menneiden vatvomiseen en tässä yhteydessä palaa mutta muistutan, ettei esimerkiksi Kansallis-Osake-Pankki olisi kaikkina aikoina täyttänyt lain edellyttämiä vakavaraisuusvaatimuksia ilman valtion osallistumista sen pääoman kartuttamiseen.

Vaikka pankkikriisiä ei ole syytä erottaa muista laman ilmiöistä, kuten työttömyydestä, valtiontalouden tasapainottomuudesta jne., pankkikriisin tiettyjä kustannuksia voidaan kuitenkin tarkastella muusta taloudellisesta kehityksestä erillään. Siihen keskittyy myös eduskunnalle nyt annettu selonteko pankkituesta.

Selonteossa on tarkasteltu myös pankkituen korkokustannuksia. Koska pankkikriisin ratkaisu oli osa koko maatamme ravisuttaneen talouskriisin ratkaisua, ei pankkikriisin korkokustannuksia lukuun ottamatta luottolaman torjumiseen tarkoitettujen pääomalainojen maksuttomia korkoja kolmelta vuodelta voida perustellusti ottaa mukaan tuen määrän tarkasteluihin. Eihän laman muidenkaan valtiontaloudelle aiheuttamien menojen korkokustannuksia ole tapana tarkastella yksittäisinä valtiontalouden erinä.

Eduskunta on edellyttänyt, että valtioneuvosto vastaa kolmannessa pankkitukea koskevassa selonteossa eduskunnan asettamiin kysymyksiin. Oletan arvoisien edustajakollegojen perehtyneen huolella annettuun selontekoon enkä siksi toista kaikkia siinä olevia hallituksen kannanottoja.

Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että pankkikriisin lopullisesti menetetyt kustannukset tulevat olemaan yhteensä noin 35 miljardia markkaa, kun korkokustannukset otetaan huomioon vain vuoden 92 pääomalainan osalta. Tässä kustannustarkastelussa ei ole voitu ottaa huomioon pankkituella saavutettuja hyötyjä, esimerkiksi edellä mainitsemaani mahdollisen taloudellisen kaaoksen välttämistä, koska siihen liittyviä hyötyjä ei voida mitata.

Lisäksi totean yhteenvetona, että pankkituki on voitu eduskunnan eri yhteyksissä asettamin ehdoin myöntää kokonaistaloudellisesti kohtuullisen järkevällä tavalla. Pankkituelle asetettujen ehtojen lähtökohtana on ollut, että pankit turvautuvat siihen vain äärimmäisessä tilanteessa, jossa niiden omat rahoituslähteet eivät riitä. Esimerkkejä tuen houkuttelevuutta koskevien ehtojen toimivuudesta ja toteutumisesta on annettu itse selonteossa.

Arvoisa puhemies! Pankkikriisin synkimmistä ajoista on kulunut jo vuosia, ja kannattavuudella mitattuna pankit ovat jättäneet kriisin taakseen jo muutama vuosi sitten. Pankit ja niiden toiminta kuitenkin puhuttavat kansalaisia edelleen. Siihen on syynä pankkien reagointi moniin niiden omassa toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin, kuten yhteisvaluuttaan siirtymiseen, informaatioteknologian nopeaan kehitykseen sekä rahoitusmarkkinoiden globalisoitumiseen. Niiden vaikutuksesta niin rahoitusmarkkinoiden, pankkien kuin niiden asiakkaiden ja omistajienkin käyttäytyminen on muuttunut huomattavasti. Kilpailu on kiristynyt kaikissa rahoitukseen liittyvissä toiminnoissa. Pakkien omistajat korostavat aiempaa enemmän omistuksensa arvoa, ja asiakkaiden pankkiuskollisuus vähenee kaiken aikaa, mistä ovat osoituksena muun muassa yleistyneet pankkien kilpailuttamiset. Nämä kaikki seikat ovat asettaneet pankeille uusia haasteita.

Suomen rahoitusmarkkinoilla koko 90-luku on ollut toimintojen tehostamisen aikaa. Tähän tehostamiseen ovat osallistuneet niin pankit itse kustannuksiaan karsimalla kuin viranomaisetkin ennen kaikkea Suomen Säästöpankin myynnillä. Tuon myynnin tavoitteenahan oli juuri pankkisektorin tervehdyttäminen. Vaikuttaa ilmeiseltä, että pankit joutuvat jatkossakin etsimään uusia keinoja sekä toimintojensa tehostamiseen että lisätuottojen hankkimiseen kannattavuutensa ylläpitämiseksi.

Pankkiyhdistyksen piirissä nousi hiljattain esiin varsin erikoinen pankkien kannattavuutta kohentava ehdotus. Sen mukaan joidenkin asiakkaiden pankeille aiheuttamat kustannukset tulisi jälleen kerran korvata valtion varoista. Pankit eivät ilmeisesti vieläkään tule omillaan toimeen, eivät, vaikka niiden kannattavuus on nykyisin vallan toista luokkaa kuin vuosikymmenen alus-

sa. Tai sitten on käynyt niin, että pankit ovat vain tottuneet aina tarvittaessa saamaan tukea valtiolta tavalla tai toisella. Voidaankin kysyä, ovatko pankit jääneet oman erityisasemansa vangeiksi siten, etteivät ne halua julkisesti kantaa vastuuta omista peruspalvelujaan koskevista hinnoittelupäätöksistään.

Kilpailullisilla markkinoilla viranomaisilta edellytetään tasapuolisuutta ja toimintojen ja pelisääntöjen läpinäkyvyyttä. Siksi pankit joutuvat itse päättämään, joutuvatko niiden niin sanotut arvoasiakkaat tai omistajat kantamaan niin sanotusti arvottomaksi nimitettyjen asiakkaiden aiheuttamaa kustannusrasitetta vai eivätkö. Valtio ei siihen tulonjakokysymykseen puutu. Sen sijaan valtio kyllä mielellään selvittää, voidaanko palvelujen tarjontaa parantaa markkinoiden toimintaa tehostamalla. Syyskuussa asetettu pankkitoiminnan puitteita selvittävä työryhmä voinee aikanaan antaa ratkaisuja tähänkin kysymykseen.

Myös Leonian ja Suomen Postin välisissä neuvotteluissa oli kyse kilpailun kiristymisestä ja kustannusvastaavuudesta. Leonian ja Postin yhteistyön loppuminen vuoden 2000 lopussa merkitsee ilmeisesti Postin omien konttoreiden vähenemistä. Postin tavoitteena on korvata lopetettavat konttorit suurelta osin asiamiesposteilla tai muilla Postin palvelut korvaavilla menettelyillä. Postin asiakkaiden ei siten tarvinne olla kovinkaan huolissaan. Sen sijaan Postin pääasiassa naispuolisten konttorityöntekijöiden huoli on ymmärrettävästi suuri, sillä he ovat päätymässä sen myös kovin naisvaltaisen joukon jatkoksi, joka maksoi pankkisektorin 90-luvun rakennemuutoksen työpaikkansa menettämisenä.

Myös Leonian haja-asutusalueilla asuvien asiakkaiden tilanne tulee olemaan vaikea, ainakin jos ei ole halukas käyttämään nykyaikaisia pankeille edullisia ja niiden siksi voimakkaasti suosimia palveluita, kuten puhelinta tai Internetiä. Jos haluaa perinteistä konttorissa tapahtuvaa asiakaspalvelua, matka lähimpään konttoriin voi pidentyä viimeistään runsaan vuoden päästä todella pitkäksi, voi ainakin, jos asialle ei mitään tehdä.

Mutta pitäisikö valtion sitten olla huolissaan pankkipalvelujen saatavuudesta ja pyrkiä tekemään jotakin? Valtion mahdollisuudet säädellä yksittäisten pankkien toimintaa ovat tänä päivänä varsin olemattomat. Toisaalta pankkien asiakkaiden asiointitapojen muutos johtaa vääjäämättä siihen, että pankkikonttorit vastaisuudessakin vähenevät.

Epäilemättä Leonia ja Posti pohtivat neuvotteluissaan myös vanhan Postisäästöpankin henkiin herättämistä. Sille ei ainakaan yhtiöiden saavuttaman neuvottelutuloksen valossa näyttänyt olevan taloudellisia perusteita. Samasta syystä niin sanotun kansanpankin perustaminen ilman valtion merkittävää tukea on mitä ilmeisimmin epärealistinen hanke. Tilanne ja pankkikonttoreiden kohtalo on nyt hyvin saman kaltainen kuin kyläkauppojen tilanne jo vuosikymmeniä sitten. Valtio voi kuitenkin pyrkiä luomaan sellaiset yleiset toimintapuitteet, että pankit tai jotkut muut samankaltaista toimintaa harjoittavat yhteisöt voisivat jatkossa tarjota ainakin osin peruspalvelujaan haja-asutusalueilla muuallakin kuin omissa kiinteissä konttoreissaan. Silloin ihmisten asiointimatkojen pidentäminenkin voitaisiin varmasti välttää.

Arvoisa puhemies! Pankkitukeen liittyen eniten intohimoja on viime aikoina herättänyt tuen varsinainen monumentti, Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal. Erityisesti Arsenalin toimintojen alasajoon liittyvien saamisten myynteihin on liitetty runsaasti epäluuloja. Arsenalin velallisten asemasta haluan todeta sen, että Arsenalin perittävien ja jälkiperittävien saamisten sekä niin sanottujen elvytettävien yritysten vastuiden myynnistä saadaan ratkaisut lähiaikoina. Myynti perustuu niihin linjauksiin, jotka valtioneuvoston talouspoliittinen ministerivaliokunta on Arsenalin alasajolle asettanut. Myös Arsenalin kansanedustajista koostuva tarkastusvaliokunta on vaatinut Arsenalin saatavien myyntiä niiden kilpailuttamisen kautta.

Haluan tässä yhteydessä muistuttaa, että Arsenalin velallisilla on ollut kaiken aikaa käytössään mahdollisuus pyytää joko vapaaehtoista velkajärjestelyä tai oikeudessa vahvistettavaa virallista velkajärjestelyä. Sama oikeus asiakkailla säilyy saatavakantojen myynnin jälkeenkin. Myös lainsäädännön mahdolliset muutokset tulevat sitomaan tulevaa ostajaa perintätoimiluvan haltijana.

Arsenalin niin sanottujen perittävien ja jälkiperittävien myynnin ehtona on se, että ostaja on vakavarainen ja luotettava suomalainen yhtiö. Perintää suorittavalla yhtiöllä tulee olla perintätoimintalain mukainen toimilupa, ja sen tulee noudattaa laissa määriteltyjä hyvän perintätavan mukaisia määräyksiä. Ostajan tulee noudattaa

myös salassapitovelvollisuutta, ilmoitusvelvollisuuksia ja henkilöstörekisterin vaatimuksia. Lisäksi myyjä edellyttää, ettei saamisia tai osaa niistä voida myydä tai siirtää kolmannelle osapuolelle, ellei sekin omalta osaltaan sitoudu noudattamaan ostajalle asetettuja vaatimuksia.

Arsenalin saamisten myyntiin liittyen on ehdotettu, että nämä pankkikriisin aikaiset velat pitäisi antaa anteeksi. Velkoja sen voi toki niin halutessaan tehdäkin, mutta sellaista yleistä armahduslakia ei ole hallituksen mielestä syytä säätää. Perustelut tähän ovat hyvin yksinkertaiset. Arsenalin velalliset olisivat nimittäin tällöin eriarvoisessa asemassa kuin kaikki muut vastaavanlaisissa taloudellisissa vaikeuksissa olevat velalliset. Sellaisia yksityishenkilöitä, joilla on rekisteröityjä maksuhäiriöitä, on tämän päivän Suomessa yhteensä noin 320 000. Arsenalin perittävissä ja jälkiperittävissä osallisia yksityishenkilöitä on puolestaan noin 49 000. Se on toki suuri määrä, mutta kuitenkin vain runsas 15 prosenttia kaikista velkojensa kanssa vaikeuksiin joutuneista kansalaisista. Tosin Arsenalin velallisten keskimääräinen velka on usein huomattavasti suurempi kuin muilla vaikeuksiin joutuneilla.

Toisekseen on tärkeä muistaa, että kaikki luottosopimukset perustuvat siihen, että sopimuksen vastapuoli eli velallinen pitää lupauksensa velan takaisinmaksusta. Yleinen vaikkakin tiettyyn ryhmään rajattu velkojen anteeksianto romuttaisi luottosopimusten sitovuuteen oleellisesti liittyvän luotettavuuden. Samalla se voisi rappeuttaa myös tulevien sopimusten pohjaa ja siten vaikeuttaa tavallisten ihmisten ja pienten yritysten luotonsaantia.

Arvoisa puhemies! Kolmannen ja viimeisen pankkitukeen liittyvän selonteon yhteydessä on syytä pohtia myös sitä, voisiko koetun kaltainen pankkikriisi toistua. Yhtä laaja kaikkien pankkien kannattavuuden kerralla romahduttava kehitys ei nähdäkseni ole normaaleissa oloissa mahdollinen. Siihen on useita syitä.

Ensinnäkin, 90-luvun alun kaltainen lama ei ole nykyisissä yhteisvaluutan oloissa kovinkaan todennäköinen. Toisekseen pankkien ja niiden asiakkaiden käyttäytyminen ja lamansietokyky ovat nykyisin huomattavasti terveemmällä pohjalla kuin kymmenen vuotta sitten. Kolmanneksi, rahoitusmarkkinoiden toiminta on tehostunut ja monipuolistunut ja markkinoiden säätelyä ja puitteita sekä kriisien ennaltaehkäisyä painottavan valvonnan edellytyksiä on sitten viime kriisin parannettu.

Esimerkkinä tilanteen muuttumisesta on muun muassa pankkien riskinhallintamenetelmien huomattava edistyminen viime vuosien aikana. Tästä huolimatta on selvää, että valtion on kuitenkin viime kädessä niin nyt kuin aikaisemminkin turvattava rahoitusmarkkinoiden vakaus ja toimivuus.

Arvoisa puhemies! Tässä kaikki.

Ed. Sinnemäki merkitään läsnä olevaksi.

---

[2] **Leena Luhtanen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Pankkituen rahallista ja yhteiskunnallista merkitystä kuvastaa hyvin se, että tämä on kolmas aiheesta annettu tiedonanto. Perustelut selonteolle eivät löydy vain tulevaisuudesta, vaan ennen muuta myös historiasta. Pankkikriisin aineelliset ja henkiset kustannukset ovat niin mittavat, että kaikki käytettävissä oleva tieto kriisin syntymisestä, etenemisestä ja vaikutuksista on syytä pitää jatkuvasti mielessä sekä analysoida mahdollisia uusia samankaltaisia tilanteita varten.

Nyt käsittelyssä oleva tiedonanto pohjautuu toisaalta tuen tarpeen loppumiseen sekä toisaalta eduskunnan talousvaliokunnan kantaan, jossa hallitukselta toivottiin vuoden 1999 aikana selvitystä pankkituesta ja eduskunnassa sille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Erityisesti eduskunta toivoi, että vastauksessa kiinnitettäisiin huomiota tuen avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen sekä vastikkeellisuuteen.

Selonteko ei kaikilta osin täytä eduskunnan talousvaliokunnan toiveita. Erityisen puutteelliseksi selonteko jää tuelta vaaditun vastikkeellisuuden osalta. Kun kyseessä on eräänlainen pankkituen loppuarvio, selonteolta olisi sopinut odottaa laajempaa ja koko kriisiä käsittelevää yhteenvetoa. Varsinaista asiaa käsitellään runsaalla 10 sivulla, mutta jokainen tietää, että kun on kysymys näinkin suuresta asiasta, sen perusteellinen käsittely ei näin suppeassa muodossa onnistu.

Vuoden 1996 tiedonantoon liittynyt laaja ja varsin perusteellinen tausta-aineisto olisi ollut nimenomaan tällä kertaa paikallaan. Nykyinen op-

positiojohtaja ja pankkituen varsinainen pääarkkitehti Esko Ahokin tuntuu olevan kattavamman ja informatiivisen loppuraportin kannalla, kun hän julkisuudessa toivoo perusteellista tutkimusta kriisin taustoista ennen loppuarvion antamista. Yhtä mieltä Ahon kanssa voi olla siitä, että hallitus ja eduskunta olivat aikanaan yksimielisiä pankkien pystyssä pitämisestä.

Paremman tiedon puutteessa voidaan myös sanoa, että kriisin hoito olisi kaikissa tapauksissa maksanut niin paljon, että kaikkia tukimiljardeja ei olisi saatu takaisin. Toisaalta tiedämme, että muissa maissa on valittu toisenlaisia ratkaisumalleja. Pankkikriisin kustannukset ovatkin kiistatta muodostuneet Suomessa selvästi kalliimmiksi kuin muissa Pohjoismaissa. Norjassa valtio on jopa voittanut kriisillä, ja Ruotsin valtio pääsee lähes omilleen. Näin mittava ero ei selity vain Suomen syvemmällä lamalla, vaan väistämättä mieleen tulevat myös kriisin hoitotapa ja haltuun joutuneen omaisuuden realisoinnin periaatteet. Tästä ei kuitenkaan välttämättä tarvitse nyt kiistellä. Sen sijaan laskun maksajia luonnollisesti kiinnostaa, mihin ja miten rahat on todellisuudessa käytetty. Siitä meidän täytyy keskustella.

Pankkitukea on selonteon mukaan myönnetty tämän vuoden lokakuun loppuun mennessä nettomääräisesti runsaat 48 miljardia markkaa, joista suoraa tukea vajat 40 miljardia ja takauksia 9 miljardia markkaa. Tämänhetkiset korkokustannukset ovat varsin mittavat eli vajaat 17 miljardia markkaa. Tukea on annettu takaukset mukaan lukien bruttomääräisesti 97 miljardia markkaa, josta palautuksena on tullut yhteensä vajaat 50 miljardia. Bruttomäärä vastaa vajaata neljännestä valtion kokonaisvelasta, ja nettokin on noin 12 prosenttia kokonaisvelasta. Sekä netto- että bruttomääräinen tuki ovat valtava määrä rahaa. Aikanaan sotakorvaukset herättivät suurta huomiota, ja jälkeenpäin on usein kummasteltu, kuinka Suomi niistä selvisi niinkin hyvin kuin selvisi. Nykyrahaksi muutettuna sotakorvauksia maksettiin noin 18 miljardia markkaa, joka on hieman runsas kolmannes pankkituen nettomäärästä. Ei siis ole ihme, että pankkituesta, sen ehdoista sekä kohdentumisesta että seurauksista ylipäätänsä on puhuttu niin paljon.

Pankkituenkin maksamisesta varmasti selvitään ja on selvittykin, mutta tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että virheestä otetaan vaarin ja että virheiden opetuksia käytetään hyväksi uusien kriisien torjumisessa. Ministeri Siimeksen puheeseen viitaten voisin todeta, että jo tällä hetkellähän on merkkejä löysästä luotonannosta, ja kun näin on, pankkien tulee muistaa, että veronmaksajien rahoja ei enää tule käyttää pankkien virheiden korjaamiseen. Riskejä ottaessaan pankkien on tämä muistettava.

Rahalliset menetykset ovat siis erittäin mittavia, mutta niin ovat myös inhimilliset kärsimykset. Monet ovat menettäneet koko omaisuutensa ja joutuneet elinikäiseen velkavankeuteen. Ylivelkaantuneiden yleiseen armahdukseen on vaikea mennä. Sen sijaan muut mahdolliset toimet on otettava tarkoin huomioon. Esillähän on ollut muun muassa ulosottosäädösten uudistaminen pahimpien ongelmien korjaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Suomen 1990-luvun alussa alkanut poikkeuksellisen syvä lama oli keskeinen pankkien toimintaympäristössä tapahtunut muutos, joka kertaluonteisesti heikensi koko sektorin kannattavuutta ja samalla lisäsi painetta Suomen pankkisektorin rakenteen muutokselle. Rahoitusjärjestelmän vakauden turvaamiseksi valtio on joutunut osallistumaan toteutuneisiin uudelleenjärjestelyihin. Vaikka jotkut järjestelyt pankkisektorilla olisivat ilman kriisiä jääneet toteutumatta, pankkikriisin voidaan katsoa nopeuttaneen rakennemuutosta, joka olisi väistämättä ollut edessä toimintaympäristössä käynnissä olleiden ja vieläkin jatkuvien luonteeltaan pysyvien muutosten takia. Muutokset saivat alkunsa viime vuosikymmenen lopulla aloitetusta sääntelyn purkamisesta ja sitä seuranneesta kansainvälistymisestä, jota euroon siirtyminen olennaisesti nopeutti 1990-luvulla. Lisäksi teknologian kehittyminen on ollut keskeinen tekijä, joka osaltaan on nopeasti muuttamassa pankkien toimintamuotoja.

Taloudellisten tekijöiden lisäksi lainsäädäntö ei kyennyt seuraamaan muutosten mukana. Erityisen ongelmalliseksi tämä muodostui omien pääomien kohdalla, kun lainsäädäntö salli omien pääomien kasvattamisen pitkälti arvonkorotuksin. Korotukset eivät monelta osin seuranneet reaalitaloudessa tapahtuvaa kehitystä. Kun aikanaan jouduttiin lamaan sekä laskeviin hintoihin, laskennallisiin arvonkorotuksiin perustunut vakavaraisuuden kohentaminen ajautui silloinkin vaikeuksiin.

Pankkien kannattavuuden kehitys on ollut ja on edelleenkin hyvin suhdanneriippuvaista. Talouskasvun jatkuminen pitkään on siten luonut

pohjan pankkien kannattavuuden kohentumiselle. Taloudellisesta tilanteesta ja kohdentumisesta voidaan kiittää sekä nykyistä että edellistä Lipposen hallitusta.

Pankkien taloudellinen tilanne on kohentunut selvästi vuodesta 1996 lähtien. Talletuspankkien yhteenlaskettu liikevoitto on vuodesta 1996 lähtien kohentunut tasaisesti. Pankkien tuloksia ovat parantaneet erityisesti pienentyneet luotto- ja takaustappiot, arvopaperikaupan kohentunut tulos sekä rahoituskatteen kasvu. Pankkisektorin kannattavuuden parantuessa pankit ovat pystyneet maksamaan valtion pääomasijoitukset täysimääräisesti takaisin valtiolle.

Pankkien kannalta erityisesti asiakkaiden taloudellisen tilanteen kohentuminen ja varallisuusarvojen nousu ovat näkyneet myyntivoittoina ja luottotappioiden pienenemisenä. Myös palkkiotuottojen osuuden kasvu on ollut huomattava. Rahoituskatekin kasvoi vuosina 1996—1999 tasaisesti luotto- ja talletuskantojen kasvaessa huolimatta korkomarginaalin supistumisesta.

Mutta pankit ovat myös melko raa'alla henkilöstöpolitiikalla ja muutenkin kuluja karsimalla sekä uusia tuottoja hankkimalla pystyneet parantamaan kannattavuuttaan jopa niin hyvin, että on aihetta kysyä, onko jo menty liian pitkälle.

Viimeaikaiset keskustelut asiakkaiden jakamisesta hyviin ja huonoihin ovat sosialidemokraattien mielestä järkyttävää kuultavaa. Pankkipalvelut kuuluvat niihin yhteiskunnan peruspalveluihin, joiden maan kattava ja kohtuuhintainen saatavuus on turvattava. Pankit tuntuvat menettäneen tässä suhteessa todellisuudentajunsa. (Ed. Gustafsson: Näin on, oikein hyvin sanottu!)

Jos pankki ylipäätään harjoittaa vähittäispankkitoimintaa, on sen tarjottava palveluita kaikille tai muussa tapauksessa sen on muutettava koko bisnesajatteluaan. Eihän vähittäiskauppakaan voi rajoittaa asiakkaitaan esimerkiksi niin, että se ilmoittaa palvelevansa vain yli tuhannella markalla ostavia asiakkaita. Ainakin toistaiseksi kaupat palvelevat tasaveroisesti niin yhtä tikkukaramellia ostavaa pikkupoikaa kuin ostoskärryn täyteen ahtaavaa maksukykyistä aikuistakin.

Pankkien kova kilpailu asiakkaista on johtanut erilaisten etuuksien kehittämiseen. Usein paremmille asiakkaille tarjotaan tiettyä talletus- tai luottosummaa vastaan muun muassa ilmaisia tai selvästi alennettuja palveluja. Nämä tuotteet muodostavat merkittävän osan pankkien palveluista, ja niistä aiheutuu siten pankeille tietyt kiinteät atk- ja henkilöstökulut, jotka ovat riippumattomia siitä, kuinka paljon pankeilla on niin sanottuja huonoja asiakkaita. Näin ollen vakiintuneista paremman väen palveluista aiheutuvia kiinteitä kuluja ei voi leikata, vaikka kaikki huonot asiakkaat lopettaisivat käynnit pankeissa. Pankkien taloudellinen tilanne on nykyisin niin hyvä, että ne kykenevät hoitamaan kaikki asiakkaansa. Kyse on siis valinnasta eli siitä, kasvatetaanko voittoja vai palvellaanko asiakkaita. (Ed. Pekkarinen: Ed. Luhtanen on siirtynyt meidän leiriimme!)

Arvoisa puhemies! Kiristyvään kilpailuun kotimaiset pankit joutuvat vastaamaan hyvin vaikeassa tilanteessa. Kilpailutilanteen kiristyminen saattaa johtaa pahimmillaan tarpeettomaan riskinottoon, jonka seuraukset voivat olla jälleen tuhoisat. Tämän vuoksi on mitä pikimmin ryhdyttävä tekemään tarpeelliset muutokset muun muassa pankki- ja vakuutusvalvontaan. Virastojen yhdistämistä on tarpeettomasti viivytetty, ja jälleen on uhkaamassa se tilanne, että lainsäätäjä ja valvontaviranomainen ovat jäämässä kehityksestä jälkeen.

Sosialidemokraatit painottivat jo pankkituen maksatuksen alkuvaiheessa toimivan valvonnan merkitystä. Rahoitusmarkkinoiden jatkuva kehittyminen ja kansainvälistyminen sekä markkinoilla käytettyjen instrumenttien monipuolistuminen vaativat viranomaisvalvonnalta entistä enemmän. Muualla yleiset finanssitavaratalot, pankkien ja vakuutusyhtiöiden entistä tiiviimpi yhteistyö, on nyt tosiasia myös Suomessa Sampo—Leonia-fuusion myötä.

Vakuutusvalvonta ja -tarkastus organisoitiin uudelleen huhtikuussa 1999. Tällöin toimintansa aloitti vakuutusvalvontavirasto, jolle siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriöltä vakuutus- ja eläkelaitosten ja muiden vakuutusalalla toimivien valvonta ja tarkastus. Vakuutusvalvonnan uudelleenorganisoinnin yhtenä tavoitteena oli yhteistyön lisääminen ja tiivistäminen rahoitustarkastuksen kanssa. Kummankin valvontaviraston johtokunnat ovat lähes identtiset, ja mukana on molempien valvontavirastojen edustajia. Viranomaisten on kiinnitettävä jatkossa erityistä huomiota pankkien ja vakuutusyhtiöiden valvontaan, sillä rahoitusalan yhteenliittymien ja muiden yhteistyömuotojen määrän arvioidaan edelleen kasvavan.

Johtotason yhteistyön lisääminen valvonnassa on hyvä asia, mutta samalla tietysti joutuu ky-

symään sitä, onko tämä riittävä toimi. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä kiirehtii yhteistyön tiivistämistä ja valvontaviranomaisten mahdollisimman nopeaa yhdistämistä samaan virastoon ja sen keskittämistä yhteen ministeriöön. Valvonnalle on annettava selkeä sisältö. Valvonnan tehtävänä on luoda yhteisesti hyväksytyt pelisäännöt. Järjestelmän täytyy perustua siihen, että pankit vastaavat liiketoiminnasta ja pankkitarkastus pelin säännöistä eli siitä, että pelin säännöillä lisätään avoimuutta ja luotettavuutta ja tällä tavalla luodaan vakautta ja turvallisuutta.

Valvontaviranomaisten kokoamista samaan virastoon ja ministeriöön puolustaa myös euron käyttöönotto ja sen nopeuttama EU:n sisämarkkinoiden kehittyminen. Tällöin ei ole enää aikaa rakentaa ja sisäänajaa uusia virastoja. Kaiken täytyisi olla tässä vaiheessa mahdollisimman pitkälle valmista, kun yhteistyön euroalueen valvontaviranomaisten kanssa yli perinteisten toimialarajojen pitäisi toimia hyvin. Valvontajärjestelmän lisäksi lainsäädäntöä on kehitettävä markkinatilanteen muuttuessa.

Tämän vuoden keväällä mietintönsä jättänyt työryhmä ehdotti erillisten rahoitus- ja vakuutusalan ryhmittymien eli finanssitavaratalojen valvontaa koskevan lain säätämistä. Ajanmukaisella lainsäädännöllä voitaisiin paremmin varautua mahdollisesti laajojenkin rahoitus- ja vakuutusryhmittymien muodostamiseen Suomen rahoitusmarkkinoilla. Työryhmän ehdotuksia on syytä kannattaa ja lainsäädäntötyötä on syytä kiirehtiä, jotta rahoitusmarkkinoiden vakaa ja häiriötön toiminta voitaisiin turvata. Viime kädessä kyse on tallettajien, vakuutettujen sekä veronmaksajien edun turvaamisesta.

Arvoisa rouva puhemies! Selonteossa ei juurikaan puututa pankkimarkkinoiden ajankohtaisiin ongelmiin, muun muassa vaikkapa pankkipalveluiden saatavuuteen. Tämä on ehkä prosessin pituuden muistaen ymmärrettävää, mutta kun kyseessä on mittavan pankkituen kaltainen erittäin merkittävä asia, sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä toivoo, että talousvaliokunta kykenee käsittelyssään paikkaamaan mietinnössään selonteon ilmeisiä puutteita.

[3] **Mari Kiviniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Pankkiyhdistyksen puheenjohtaja Pertti Voutilainen pohti jokin aika sitten Yleisradion televisiouutisten haastattelussa kokemaansa kannattamattomien pankkiasiakkaiden ongelmaa. Pitäisikö yhteiskunnan sosiaaliturvajärjestelmän hoitaa tämäkin asia, niin kuin se hoitaa monta muutakin perusoikeutta, mietiskeli Voutilainen. Nämä Voutilaisen ja ilmeisesti laajempienkin pankkipiirien suunnitelmat on yksiselitteisesti torjuttava. Pankkien on tunnettava ja kannettava vastuunsa kaikkien kansalaisten pankkipalveluiden saatavuudesta. Kuuluisaa ajatusta mukaellen, kun tämän vuosikymmenen alussa kysyttiin, mitä yhteiskunta voi tehdä pankkien ja pankkiasiakkaiden hyväksi, nyt on kysyttävä, mitä pankit voivat tehdä yhteiskunnan ja kansalaisten hyväksi. Tätä myös pankeissa olisi syytä pohtia.

Pankkien on omistajakeskeisyyden sijaan nykyistä voimakkaammin painotettava asiakaskeskeisyyttä. Tyytyväiset asiakkaat ovat nimittäin menestyvän pankin perusedellytys ja sitä kautta luonnollisesti myös omistajien etu. Tämäkin talonpoikaisjärjellä ajateltavissa oleva viisaus tuntuu pankkipiireiltä nykyisessä vauhtisokeudessa joskus unohtuvan.

Ajankohtainen pankkien asiakkaita askarruttava asia on parhaillaan eduskunnassa oleva hallituksen esitys käyttelytilien verovapauden poistamisesta. Keskusta ei hyväksy ihmisten jokapäiväisten raha-asioiden hoitoon ja maksuliikenteeseen tarkoitettujen tilien verollepanoa. Tällaiset tilit eivät ole minkäänlaisia sijoitusvaihtoehtoja, sillä yli 60 prosentilla kyseisistä tileistä on rahaa alle 5 000 markkaa ja niiden keskikorko on alle yhden prosentin. Hallituksen esittämä käyttelytilien verovapauden poisto on osumassa jälleen kerran kipeimmin pieni- ja keskituloisiin. (Ed. Ala-Nissilä: Lienee tarkoituskin!) Kun lisäksi hallituksen esityksen tuotto valtiolle on varsin vähäinen, eikö koko verollepanohankkeesta kannattaisi luopua? Perusteltu vähimmäisvaatimus on edes se, että inflaatiovauhtia vastaava osuus korosta on veroton. (Ed. Ala-Nissilä: Kyllä!)

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä on useaan otteeseen viime vuosina vaatinut perusteellista selvitystä pankkikriisin syistä, sen hoidosta ja kokemuksista. Selonteko pankkituen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vastikkeellisuutta koskevien ehtojen toteutumisesta on toki kohtuullisen hyvä asiakirja, mutta se ei täytä tyhjentävän selvityksen tunnusmerkkejä. Selonteossa kerrotaan tuen kohdistamisesta ja palauttamisesta sekä ehtojen toteutumisesta, mutta se jää kuitenkin puutteelliseksi. Erityisen puutteelliseksi se jää pankkikriisin taustan sekä tehtyjen päätösten erittelyssä. Osittain selonteon jonkinlai-

nen keskeneräisyys on ymmärrettävää, sillä omaisuudenhoitoyhtiöiden alasajo ja osa oikeudenkäynneistä on vielä kesken. Tämän eduskuntakäsittelyn jälkeen on vielä olemassa tarve puolueettomalle kokonaisselvitykselle. Jääköön se tutkijoiden tehtäväksi. Mutta vasta sen myötä voidaan tehdä lopulliset johtopäätökset pankkikriisin opetuksista.

Pankkikriisi oli ensi sijassa säästöpankkikriisi. Se oli myös osa kansantalouden poikkeustilaa. Pankkikriisin taustalla olivat sekä Suomen kansainvälisessä ympäristössä tapahtuneet suuret muutokset että Suomen oma taloudellinen ja talouspoliittinen kehitys. Pankkikriisin syntymisen yksi suurimmista syistä löytyy 80-luvun lopun talouspolitiikasta. Pääomamarkkinoiden vapauttamisen väärä ajoitus johti pahaan talouden ylikuumenemiseen. Löysä finanssipolitiikka ja huonosti kohdennettu veropolitiikka heikensivät tilannetta edelleen. Samalla pankki- ja yritystoiminnassa vähäteltiin riskejä ja tehtiin suuria strategisia arviointivirheitä. Myös pankkien valvonta oli vapautuneiden rahamarkkinoiden oloissa täysin riittämätöntä.

Suomen kansantalous ajautui kansainväliseen lamaan ylivelkaantuneena ja kilpailukykynsä menettäneenä. 90-luvun päättäjät saivat hoitaakseen lähes mahdottoman tehtävän. Pankkikriisistä kuitenkin suoriuduttiin jokseenkin kunnialla. Kuten selonteko osoittaa, tehtyjen päätösten suurissa linjoissa on toimittu oikein. Sen sijaan joissakin asioissa ja yksityiskohdissa olisi varmaankin voinut toimia toisin. Erittäin valitettavaa oli, ettei omaisuudenhoitoyhtiöiden perustamista saatu kiireellisenä voimaan. Se, ettei hyviä ja huonoja pankkeja eroteltu ajoissa, maksoi miljardeja. Kritisoitavaa on myös siinä, että kynnys pankkien luottamusmiesjohdon viemiselle korvausoikeudenkäynteihin — luottamushenkilöiden rooli huomioon ottaen — näyttää olleen liian alhainen.

Pankkituen loppulasku nousee korkokuluineen jopa lähes 50 miljardiin markkaan. Tuella ei pystytty auttamaan kaikkia, mutta sen avulla estettiin täydellinen talouskriisi. Jos 1980-luvun päätöksien ja riskienoton myötä vaikeuksiin joutuneiden yritysten ja suurten pankkiryhmien olisi annettu suoraan kaatua, tuloksena olisi ollut paniikki. Sen myötä koko pankkijärjestelmä sekä pankkien ja säästökassojen asiakkaiden talletukset ja lainat olisivat olleet vaarassa. Pankkituki oli välttämätön paha, joka teki mahdolliseksi Suomen talouslamasta selviämisen. Ilman tukea pankkikriisin hinta olisi ollut vieläkin kovempi. Nämä tosiasiat olivat taustalla, kun eduskunta yksimielisesti hyväksyi pankkitukiponnen 23.2.1993 ja sen myötä myös tuen pankeille.

Pankkikriisin hinta suomalaiselle yhteiskunnalle on ollut myös inhimillisesti katsottuna erittäin kallis. Se on koskettanut jollain tavalla lähes jokaista suomalaista. Vasaran alle on joutunut paitsi tavallisten ihmisten omaisuutta myös iso osa inhimillisyyttä ja oikeudenmukaisuutta. Suuri osa maksamattomien lainojen laskuista on kaatunut lainojen takaajien, tavallisten suomalaisten niskaan.

Keskustan eduskuntaryhmä on useasti edellyttänyt hallitukselta ohjelmaa, jolla velkaantuneiden, takaajien ja vahingonkorvausvastuullisten asemaa parannettaisiin sekä toteutettaisiin yhdenvertainen kohtelu. Pankkikriisin uhreille, niin tavallisille palkansaajille, eläkeläisille kuin yrittäjillekin, Suomen pitäisi edelleen olla mahdollisuuksien maa. Ylivelkaantuneiden kohtuuttoman taakan helpottamiseksi tarvitaan hallitukselta vihdoinkin lisää konkreettisia toimia.

Arvoisa puhemies! Eduskunta asetti — aivan oikein — pankkituelle tiukat ehdot. Valtion ottaessa vastatakseen 1980-luvun lopun finanssi- ja rahapolitiikan sekä talous- ja pankkimaailman toimijoiden virheistä oli välttämätöntä vaatia vastikkeellisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Vastikkeellisuusvaatimus on hallituksenkin mukaan toteutunut hyvin. Kaikissa vakuusrahastolain mukaan tukea saaneissa pankeissa valtio on saanut omistuksen kautta vaikutusvaltaa, kuten pitikin. Korkojen osalta vastikkeellisuus ei toteutunut aivan niin mallikkaasti, sillä pankit pystyivät maksamaan vuonna 1992 saaduille pääomasijoituksille korkoa vasta vuonna 1996.

Talousvaliokunta halusi viime vuonna vastauksen myös siihen kysymykseen, olisivatko ankarammat ehdot pankkituelle nopeuttaneet pankkisektorin tervehdyttämistä. Tässä asiassa ei hallituksen selonteon mukaan ole jälkiviisaudelle sijaa. Liiallinen ankaruus olisi saattanut lähinnä johtaa useampien pankkien kaatumiseen valtion syliin. Eduskunta näyttää siis onnistuneen tuen ehtojen laatimisessa kohtuullisen hyvin.

Vahingonkorvausoikeudenkäynnit ovat olleet välttämättömiä paitsi pankkituen läpinäkyvyyden näkökulmasta myös tilanteen poikkeuksellisuuden johdosta. Tuskin kenenkään oikeustajuun olisi mahtunut se, että suuria taloudellisia

menetyksiä aiheuttaneet johtajat olisivat voineet jatkaa niin kuin mitään ei olisi tapahtunut. Kun ylemmät oikeusasteet ovat saaneet asioiden käsittelyn päätökseen, tulisi asiaa tarkastella kokonaisuutena uudelleen.

Kuten jo aikaisemmin totesin, pankkien luottamusmiesjohdon asema on ollut kohtuuton. Kaikkia oikeuteen joutuneita pankkien päätöksentekijöitä tuleekin kohdella tasapuolisesti, oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti. Valtiolla on myös oltava valmiutta sovitteluun. Olisi kohtuutonta, jos pienen sivukonttorin päätöksentekijän kanssa ei voitaisi sopia, kun suuren pankin pääjohtajan korvausta soviteltiin merkittävällä tavalla. Toivottavasti Sundqvist-tapauksesta on opittu. Kansalaisten on voitava luottaa siihen, että heitä kohdellaan yhdenvertaisesti.

Pankkikriisin myötä saadaan oikeuslaitoksen tulkintaa hyvän ja huolellisen pankkitavan käsitteestä sekä pankien johtoelinten vastuusta. Samoin saadaan ohjeistusta sille, miten on tulkittava pankkien toimintaa ohjaavia lakeja ja muuta normistoa. Näiden kokemusten myötä on tarpeen arvioida myös lainsäädäntöä.

Selonteon tarkoituksena on ollut myös Suomen Säästöpankin pilkkomisen laillisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden selvittäminen. Asiaa on tutkittu perusteellisesti, mikä on erittäin hyvä. Selvitys laittaa pisteen asiasta käydylle keskustelulle. Keskustallekin sopii hallituksen yksiselitteinen toteamus, että valtio sai SSP:n myynnistä aidon markkinahinnan.

Arvoisa puhemies! Kukaan meistä ei halua uutta pankkikriisiä. Sellaisen ehkäisemiseksi maan talouden on oltava kunnossa. Nykyiset talouskasvuluvut eivät saa peittää alleen sitä tosiasiaa, että työttömyydestä emme vieläkään ole päässeet eroon. Työttömyys koskettaa edelleen laajasti suomalaisia luoden turvattomuutta ja ahdistusta moniin perheisiin todellisen työttömyyden ollessa jopa yli 400 000. Työttömyyttä ylläpitävien rakenteiden uudistamiseen olisi jo pitänyt ryhtyä, mutta vieläkään ei ole liian myöhäistä.

Vientivetoisen kasvun rinnalle Suomi kaipaisi ja olisi kipeästi kaivannut työllistämisen, työllistymisen ja yrittäjyyden edellytysten voimakasta kehittämistä. Työttömyyden radikaali alentaminen on mahdollista vain pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytyksiä voimakkaasti edistämällä. Tässä Lipposen hallituksella on paljon parantamisen varaa. On välttämätöntä tehdä sosiaaliturvassa, verotuksessa ja työelämässä sellaisia uudistuksia, joilla pk-yrittäjyyttä voidaan edistää ja työttömyyttä vähentää myös hitaamman kasvun aikana. Tällainen määrätietoinen toiminta työllisyyden hyväksi on mahdollisten tulevien kriisien parasta ennaltaehkäisyä.

Pankki- ja yritystoiminnan riskejäkään ei pidä vähätellä. Vanha kunnon talonpoikaisjärki on tarpeen niin pankkien johtajille kuin tavallisille kansalaisillekin. Velkaa ei tule antaa, jos velallinen ei sitä todennäköisesti pysty maksamaan takaisin. Sijoittamisessa on myös omat epävarmuutensa. Riskittömiä, suurituottoisia sijoituksia ei ollut olemassa 80-luvulla eikä ole nytkään.

Lisäksi rahoituskriisien ehkäisyssä on tärkeää, että pankkien valvontaa ei laiminlyödä. Ratkaisevimmassa asemassa ovat kuitenkin pankkien oman riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toimivuus sekä yhteistyö ulkoisen tilintarkastuksen kanssa. Viranomaisvalvonnan on myös oltava ajan tasalla ja laadukasta. Nopeita toimia tarvitaankin finanssitavaratalojen valvontaa koskevan lainsäädännön osalta.

Arvoisa puhemies! Viime aikojen suurin pankkimaailmaa koskeva hallituksen päätös on ollut Leonian ja Sammon yhdistäminen. Oli lähtökohdiltaan oikein, että valtio pyrki nostamaan omistamansa Leonia-pankin arvoa yhteistyöllä, tässä tapauksessa Vakuutusyhtiö Sammon kanssa. Järjestelyn ymmärrettävyyttä lisää pyrkimys suomalaisen omistuksen turvaamiseen.

Hallitus on osaltaan vakuuttanut, että ratkaisun sinivalkoisuus pitää. Tässä vakuuttelussa on syytä olla oikeassa. Voi kuitenkin kysyä, annettiinko kaikille Leonian potentiaalisille suomalaisille yhteistyökumppaneille tasavertaiset mahdollisuudet tarjouksen tekemiseen. Tästä emme selvää vastausta ole hallitukselta saaneet. Eduskunnan tuleekin aikanaan saada selvitys siitä, millä perusteilla tehty ratkaisu oli veronmaksajien kannalta edullisin.

Sampo—Leonia-ratkaisun arviointi on parhaillaan käynnissä kilpailuvirastossa ja vakuutusvalvontavirastossa. On tärkeää, että nykyiset pankki- ja vakuutusvalvonnan edellytykset sekä lainsäädännöllinen valmius uusien finanssikeskittymien valvontaan arvioidaan tarkoin.

Sampo—Leonia-ratkaisuun liittyy myös kysymys postipalvelujen turvaamisesta. Keskusta vaati heti Sampo—Leonia-ratkaisun tullessa julkisuuteen Postin palvelujen ja henkilöstön työllisyyden turvaamista. Kuitenkin Leonian ja Postin

yhteistyön päättymisestä seurannut tilanne osoitti, ettei hallituksella ollut suunnitelmaa siitä, miten se aikoo turvata postipalvelut koko maassa ja muutenkin varmistaa kansalaisille merkittävien julkisten palvelujen saannin. Tähän me keskustassa ja uskoakseni koko eduskunnassa odotamme pikaisesti vastausta.

Nyt näyttää siltä, että elämme maailmassa, jossa kovan kilpailun keskellä voiton maksimointiin tähtäävä yritystoiminta pyrkii kaikin keinoin vapautumaan rasitteistaan. Harvaanasuttujen alueiden tai vähävaraisten kansalaisten palvelemisesta ei kukaan haluaisi kantaa vastuuta. Näin ei voi olla. Tässäkin on syytä muistaa, että näiden alueiden veronmaksajat osallistuivat omalla panoksellaan valtaosaltaan pääkaupunkiseudulle ja suuriin asutuskeskuksiin kanavoituneen pankkituen maksamiseen.

Jo Sampo—Leonia-ratkaisua tehtäessä olisi voitu ja olisi ehdottomasti pitänyt huolehtia myös Postin toimintaedellytysten turvaamisesta. Kun näin ei tehty, Lipposen hallitus teki ison virheen ja osoitti piittaamattomuutta kansalaisten peruspalveluja kohtaan. On välttämätöntä, että hallitus nyt nopeasti selvittää keinot Postin palvelujen turvaamiseksi koko maassa. Kattavia postipalveluja tarvitsevat kansalaiset niin maaseudulla kuin kaupunkien lähiöissäkin. Toimivat postipalvelut ovat välttämättömiä myös yritystoiminnan kannalta.

Tulevilla päätöksillä voi olla kauaskantoisempia vaikutuksia kuin heti ajattelemmekaan. Kehittyvät ja käyttäjille koko ajan edullisemmat tietoyhteydet luovat nimittäin kipeästi kaivattuja edellytyksiä alueellisesti nykyistä tasapainoisemman Suomen rakentamiselle. Näitä mahdollisuuksia ei saa tuhota sillä, että valtio koko ajan tekee ratkaisuja, jotka vaikeuttavat asumista ja elämistä suurten keskusten ulkopuolella. Päinvastoin juuri valtion tehtävä on pitää heikompien ihmisten ja alueiden puolta riippumatta siitä, mitä markkinavoimat tekevät. Eikö juuri tässä olisi yhteistä haastetta meille kaikille?

[4] **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Pankkituki on samanaikaisesti sekä hyvä että huono esimerkki siitä, miten suurta ei voida päästää kaatumaan. Näin ollen pankkisektorin ongelmat kaatuivat käytännössä kaikkien kansalaisten niskaan, kuten olemme voineet huomata. Kaiken kaikkiaan veronmaksajat kustansivat pankkisektorin pystyssä pitämisestä vähän laskentatavasta riippuen summan, joka asettunee 50—60 miljardin välille, ja maksatukset nousivat huikeaan runsaaseen 97 miljardiin markkaan.

Kun pankkituesta puhutaan, on tietysti hyvä muistaa, ettei kyseessä ole uniikki suomalainen ilmiö. Lama ajoi monen muunkin yhteiskunnan turvaamaan pankkitalletukset ja pankkien toiminnan. Pankkikriisi ei ole pelkkien suurten lukujen ja suurten tappioiden todellisuus. Se on monelle ollut ja on edelleen myöskin suuri henkilökohtainen tragedia. Moni yksityishenkilö, perhe, yrittäjä ja velkojen takaaja on ajautunut inhimillisesti erittäin raskaaseen tilanteeseen. Varsin monelle tuo vaikea taival jatkuu edelleenkin. Vanhat luottotiedot ovat estäneet uutta yrittäjyyttä. On myöskin syntynyt poikkeuksellisen syviä kannustinloukkuja.

Pankkikriisistä ja laman varjosta eletään nyt kuitenkin aivan toisenlaisessa ilmapiirissä. Ihmisten luottamus myönteiseen talouskehitykseen on jälleen vahvaa. Työllisyys paranee, asunto- ja osakekauppa voi hyvin, ihmiset uskaltavat investoida ja myöskin velkaantua. Pankkisektorilla menee hyvin, menee niin lujaa, että tuntuu siltä kuin veronmaksajien miljardituesta ei olla muistavinaan enää yhtään mitään. Ihmeellisimpiä ovat olleet puheet siitä, että veromarkoin kustannettaisiin pankkien mielestä kannattamattomien asiakkaiden palvelut. Pankit ovat näköjään suuruudessaan jälleen onnistuneet irrottautumaan yhteiskunnan todellisuudesta, vaikka kaiken tapahtuneen jälkeen juuri pankkien johdossa odottaisi näkevänsä edes lievää nöyryyttä veronmaksajien edessä.

Pankkikriisi leimataan usein liian yksioikoisesti säästöpankkikriisiksi. Suomen talous oli pankkikriisin ratkaisevina hetkinä riippuvainen ulkomaisesta rahoituksesta jopa niin, että rahoitushäiriö olisi voinut häiritä koko Suomen talouselämää ratkaisevalla tavalla. Pankkikriisi oli ratkaistava radikaalein toimin ja estettävä muiden pankkien ajautuminen kriisitilanteeseen. Tässä tilanteessa paras vaihtoehto valtiolle oli Suomen Säästöpankin jako ja terveiden toiminnan osien myynti muille pankeille. Lähtökohtana oli siis pankkijärjestelmän pelastaminen. Ratkaisu antoi muun muassa muille pankeille aikaa tervehdyttää toimintojaan ja tehdä ylikapasiteetin purkamiseen tarvittavia toimia.

Arvoisa puhemies! Hallitus toteaa selonteossaan, että maksetusta pankkituesta arvioidaan saatavan vielä takaisin noin 5,6 miljardia mark-

kaa. Suurimmat tekijät takaisinsaannissa olisivat Spondan lisäyksityistäminen, Arsenal-Sillan pääomatodistusten takaisinmaksu, Valtion vakuusrahaston omistamien osakkeiden realisoitunut myyntivoitto samoin kuin Merita-pankin osakkeiden realisointi ja siitä saatavat myyntivoitot.

Pankkikriisin hoidossa on siirrytty kriisin johdosta syntyneiden tai synnytettyjen toimijoiden alasajoon. Hallitus on valtuuttanut valtiovarainministeriön ja Valtion vakuusrahaston ryhtymään toimiin, joilla Yrityspankki Skop lopettaa toimintansa vapaaehtoisella selvitysmenettelyllä. Pankki siis puretaan selvitystilan päätteeksi. Skopin jäljellä oleva oma pääoma ei riitä valtion ja Valtion vakuusrahaston pääomatodistuksia vastaan saatujen pääomasijoitusten takaisinmaksuun. Palautusta lasketaan kuitenkin saatavan vajaan miljardin markan verran. Myös Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Silta puretaan selvitystilan jälkeen.

Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal on toiminut Suomen Säästöpankki SSP:n järjestämättömien ja heikkotuottoisten luottojen sekä kiinteistöjen hoitajana. Arsenal on Kiinteistötalouden instituutilta tilatun riippumattoman selvityksen perusteella onnistunut sangen hyvin ottaen huomioon kiinteistömarkkinoilla vallinnut tilanne, yhtiön kiinteistövarallisuuden laatu ja luonne sekä toimintaan jatkuvasti kohdistuneet ulkoiset paineet. Arsenalin virallinen tavoite oli ajaa alas yhtiön omaisuudenhoitoyhtiötoiminta vuoden 2000 loppuun mennessä. Nyt tuota tavoitetta on kiristetty. Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin osalta perittävien ja jälkiperittävien kohteena on noin 56 000 velkasaatavaa. Kyse on pääsääntöisesti yksityishenkilöistä, esimerkiksi velkojien takaajista. Arsenalin järjestämän tarjouskilpailun tavoitteena on ollut hinnoitella kyseiset erät ja antaa siten omistajille, toisin sanoen veronmaksajille, näkemys näiden erien arvosta. Ulkoistamalla toiminnot myös vauhditetaan Arsenalin alasajoa.

Kun perittäviä ulkoistetaan, on valtion myyjänä huolehdittava siitä, että asiakkaiden ahdinko ei syvene. Arsenal on toiminnassaan noudattanut muun muassa seuraavia keskeisiä eettisiä periaatteita: velallisen ahdinkotilaa ei saa käyttää hyväkseen, asiakkaisiin on suhtauduttava tasapuolisesti, asiakassuhteisiin liittyvät epäselvyydet, erityisesti törkeän tuottamuksellinen tai tahallinen toiminta, on selvitettävä ja sen hyväksikäyttö jatkossa torjuttava sekä kilpailun vääristymiä on vältettävä.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää välttämättömänä, että Arsenalin alasajossa huolehditaan siitä, että ne eettiset periaatteet, joita Arsenal suhteessa asiakkaisiinsa noudattaa, mahdollisuuksien mukaan siirretään myös saatavakannan ostajan vastuulle. Samalla on syytä kantaa huolta siitä, että rahoitustarkastuksen asettamat asiakassuojan edellytykset otetaan kaupassa riittävän tarkoin huomioon.

Pankkikriisin inhimillinen hinta on ollut kova. Erityisen kova se on ollut lainojen takaajille. Nyt on huolehdittava siitä, että pelisäännöt eivät muutu kesken matkan.

Mahdollisen kaupan yhteydessä eettisten periaatteiden tulisi siirtyä ostajalle. Samoin mielestäni tulisi selvittää seuraavat näkökohdat:

— Paljonko asiakaskunnassa on niin sanottuja aktiivisia sovinnonhakuisia asiakkaita, joiden osalta sovintomenettely on jäänyt toteutumatta, ja mikä on tämän asiakaskunnan tulevaisuus?

— Onko mahdollista toimia niin, etteivät aktiivit, sovinnonhakuiset tai vireillä olevia neuvotteluja käyvät asiakkaat joudu uuden, toimintaperiaatteiltaan ennalta tuntemattoman ja epävarman tilanteen eteen?

Keskeiset kysymykset eivät kuitenkaan voi johtaa yleiseen armahdukseen velallisille. Tästä yhdenvertaisuusperiaatteesta luopuminen merkitsisi yleisen oikeudenmukaisuuden ja moraalin romahdusta. Miten olisi mahdollista, että yleisellä armahduksella todettaisiin, ettei lainojen hoitovelvollisuus koskekaan kaikkia kansalalaisia, vaan vain niitä, jotka ovat lainansa jo maksaneet? Onkin tärkeää, että edellä mainittuihin kysymyksiin saadaan selkeät vastaukset Arsenalin toimivalta johdolta. Vaikka valtion kannalta onkin keskeistä saada mahdollisimman hyvä hinta ja siis edes jotakin takaisin veronmaksajien sijoittamista rahoista, on myös keskeistä turvata reilut säännöt ja ennustettava toiminta niille ihmisille, joiden asioiden käsittely on vielä kesken. Riippuen valtion toiminnasta Arsenalin omistajana näiden ihmisten taloudellinen tilanne ja elämänhallinta voi olla vaakakupissa vielä seuraavat kymmenet vuodet.

Arvoisa puhemies! Kuten hallitus selonteossaan toteaa, ovat pankkituelle asetetut ehdot pääsääntöisesti toteutuneet. Pankkituen avoimuudelle, julkisuudelle, houkuttelevuudelle ja julkisten varojen sitoutumiselle, omistajien taloudellisen

vastuun toteutumiselle, pankkijärjestelmän toiminnan tehokkuudelle ja rakenteelle sekä kilpailulle ja tuettavan pankin johdon palvelussuhteen ehdoille on siis asetettu ehtoja vastikkeeksi veronmaksajien tuelle.

Vastikkeellisuus on toteutunut niin pankkituen palautuksena kuin valtiovallan vaikutusvaltana sekä vanhojen omistajien vastuuna. Aivan kuten hallituksen selonteossa mainitaan, on totta, että korollisuudessa on ollut puutteita vuoden 1992 osalta. Kyseisenä vuonna pankeille tehdyille noin 8 miljardin pääomasijoituksille ei valtio vaatinut korkoa ennen kuin pankeilla oli varaa maksaa niistä korkoa. Käytännössä tämä tapahtui vuonna 1996.

Valtiolta on jäänyt saamatta korkotuloja yhteensä noin 1,8 miljardin markan verran siltä ajanjaksolta, jolta koronmaksu ei ollut mahdollinen pankkien voitonjakokelpoisten varojen puuttumisen vuoksi.

Arvoisa puhemies! Eduskunta edellytti, että tuen ehtona on myös mahdollisten vahingonkorvausoikeudenkäyntien aloittaminen, mikäli pankin johdon taholta aihetta ilmenee. Vastaajat on tuomittu tähän mennessä maksamaan vahingonkorvaksia noin 84 miljoonaa markkaa ja oikeudenkäyntikuluja yhteensä noin 10 miljoonaa markkaa. Kantajat on tuomittu maksamaan vastaajien oikeudenkäyntikuluja yhteensä noin 41 miljoonaa markkaa. Todellisuudessa vastaajat ovat korvanneet vahingonkorvauksia ja oikeudenkäyntikuluja ulosmittaus- tai sovintoteitse taikka sulkutalletuksin yhteensä vain noin 10 miljoonaa markkaa.

Pankkioikeudenkäynnit onkin nähtävä osana koko pankkikriisin hoitoa. Väärinkäytösten ja holtittomuuksien painamisella villaisella olisi entisestään vaikutettu yhteiskunnalliseen ilmapiiriin sitä katkeroittavalla tavalla. On selvää, ettei pankkikriisiin ole löydettävissä yhtä ryhmää syyllisiä, pikemminkin kyseessä on sattumien summa ja ongelmien katastrofaalinen kasautuminen. Silti oli legitimiteetin kannalta tärkeää tutkia pankkikriisiin johtaneita pankkien toimia ja siihen liittyvä virheitä tai laittomuuksia.

Jälkeenpäin on toki helppoa olla viisas. Kaikki oikeudenkäynnit eivät nähtävästi ole olleet perusteltuja saatikka taloudellisesti kannattavia. Useat oikeudenkäynnit ovat myös olleet murentamassa ihmisten uskoa oikeusjärjestelmäämme, vaikka tällaiset arviot usein ovat aivan liian mustavalkoisia. Esimerkkinä mainittakoon muun muassa pankkien luottamusmiesten ja toimivan johdon asema ja vastuu. Pitkällinen prosessi on kansalaisten oikeustajun kannalta saanut joskus perin ikäviäkin piirteitä.

Arvoisa puhemies! Taloudellinen tilanne maassamme vaikuttaa nyt valoisalta. Olemme jo usean vuoden ajan voineet nauttia eurooppalaisittain erittäin ripeästä talouskasvusta. Työllisyys on niin ikään parantunut merkittävästi, vaikka se edelleen on sietämättömän korkealla tasolla.

Kasvun kesto ja asuntojen hintojen nousu etenkin kasvukeskuksissa, kotitalouksien velkaantumisen lisääntyminen, jonkinasteinen pörssihuuma, rakentamisen vilkastuminen ja optiomiljönäärit lehtiotsikoissa yhdistettyinä epävarmaan tulopoliittiseen tilanteeseen kertovat kuitenkin jotain talouden ylikuumenemisherkkyydestä. Monet asiat ovat täysin poikkeavia verrattuna tilanteeseen ennen pankkikriisin puhkeamista. Talouden yleinen kunto on kovempi myös heikkeneviä suhdanteita silmälläpitäen. Silti pankkikriisistä on opittavaa ja juuri nyt on syytä erityiseen valppauteen pankkitoimintaa tarkasteltaessa.

Uskon, että kuluttajien muisti on pitkä, toisin kuin yleisesti usein väitetään. Velkaantumista ja velkaantumisen vaaraa seurataan.

Pankkien välinen kilpailu on kovaa. Pelko luottoehtojen höltymisestä silti leijuu ilmassa. Kilpailua korkomarginaaleilla on käyty jo pitkään. Nyt on syytä pitää silmällä, ettei kilpailu epäterveellä tavalla siirry korkomarginaaleista myös kilpailuksi vakuusarvoilla.

Edellinen pankkikriisi perustui keskeisesti kolmeen tekijään: korkeaan korkotasoon, valuutan voimakkaaseen devalvaatioon ja omaisuusarvojen romahtamiseen näiden seurauksena. Nämä yhdessä veivät pohjan asiakkaiden maksukyvyltä ja pankkien riskinkantokyvyltä.

Katseet kohdistuvat nyt pankkien valvontaan: toivottavasti tällä kertaa hälytyskellot soivat ajoissa ja myös tarpeeksi lujaa, jos aihetta ilmenee.

Pohdittaessa, mitä pankkikriisistä voidaan oppia, on ensinnäkin havainnoitava ympäristömuutos, joka syntyi euroalueen myötä. Yhteiseen valuuttaan siirtyminen merkitsee valuuttajärjestelmään liittyvien riskien vähentymistä ja talouspolitiikan yhdenmukaistumista euroalueella.

Euro luo vakautta ja ennustettavuutta. Keskinäinen riippuvuus merkitsee, että mahdollisen

kriisitilanteen ennalta ehkäiseminen ja ratkaiseminen ei ole enää pelkkä kansallinen kysymys. Kukaan ei siis de facto valvo vain itseään. Pankki- ja rahoitussektorin tilannetta valvovat itsemme lisäksi tässä vaiheessa 10 muuta jäsenvaltiota. Yhteinen valuutta pienentää riskiä uudesta yhtä syvästä pankkikriisistä. Taantumalta se ei luonnollisestikaan suojaa.

Lainsäädännöllisesti merkittävää on talletussuojajärjestelmän uudistaminen. Talletussuojarahastoon on kaikkien talletuspankkien kuuluttava, ja se takaa tallettajille enintään 150 000 markan suuruisen korvauksen tallettajaa ja pankkia kohden.

Valtiontaloudessa on näissä kasvuolosuhteissa luotava velanmaksulla puskuria suhteessa heikompiin taloudellisiin aikoihin. Pankkikriisin eräs opetus ja nyrkkisääntö oli, ettei pörssiosakkeita tule omistaa velaksi.

Arvoisa puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy hallituksen esittämiin näkemyksiin pankkituen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vastikkeellisuutta koskevien ehtojen toteutumisesta.

Pankkikriisiä ollaan nyt viemässä loppuun. Tämän loppuunvienninkin aikana on pidettävä kiinni aikaisemmista periaatteista. Samalla on otettava oppia menneestä — ja uskon, että jotakin on myös opittu. Pankkien toimintaa on uskallettava arvioida niin viranomaisten kuin kansalaistenkin toimesta. Todellisuudesta irtaantuneet isännättömät pankit voivat riskinotollaan ja mahdollisella suurella koollaan aiheuttaa yhteiskunnalle toiminnallisia häiriöitä. Siksi vanha sanonta "luottamus on hyvä, mutta kontrolli parempi" on tässäkin yhteydessä paikallaan.

[5] **Kari Uotila /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Pankit puhuttavat suomalaisia eikä syyttä. Veronmaksajat joutuivat pumppaamaan miljardikaupalla rahaa ennen kaikkea säästöpankkeihin talletusten turvaamiseksi ja koko pankkijärjestelmän pelastamiseksi.

Viidenkymmenen miljardin menetyksen lisäksi 25 000 pankkitoimihenkilöä menetti työpaikkansa. Pankkikriisi ja sen seuraukset eivät siis ole pelkästään rahaa, vaan myös inhimillisiä kärsimyksiä sadoille tuhansille ihmisille.

Pankinjohtaja Voutilainen jakoi lausunnollaan pankkien asiakkaita vuohiin ja lampaisiin. Tämä ärsytti monia, ja julkisuuteen tuli kannanottoja pankkien röyhkeydestä samalla, kun muistutettiin miljardeista, jotka pankkisektorille oli pumpattu.

Hyvät edustajatoverit, eihän Voutilaisen sanomassa sinällään ole ihmeellistä. Hänhän vain kuvasi, miten markkinatalous toimii. Sehän toimii niin, että ihmisen mitta on raha ja vain raha. Mitä enemmän tallettaa tai lainaa, sen arvokkaampi pankille on. Kenties taloustoimittajat vielä palkitsevat Voutilaisen kunniakirjalla siitä hyvästä, että hän niin ytimekkäästi kuvasi talousjärjestelmän toimintaa.

Mutta raha ei yhteiskunnassa saa olla kaiken mitta. Julkisen vallan tehtävänä on valvoa talouden toimintaa ja puuttua peliin siellä, missä yksilö syrjäytyy talouden kylmien lakien edessä. Nykymaailmassa kansalainen tarvitsee pankkitiliä ja maksujen välittämistä. Jos pankit eivät sitä hänelle turvaa, on yhteiskunnan kuitenkin varmistettava, että ihmisillä on mahdollisuus tilin ja maksujen välitykseen.

Pankinjohtaja Voutilaisen vähävaraisia nöyryyttävä lausunto on saanut monet esittämään vaatimuksia köyhien oman pankin perustamiseksi. Vaikka ehdotukset ovat sympaattisia ja hyvää tarkoittavia, niiden toteuttamismahdollisuutta on syytä miettiä ensireaktiota pitemmälle. Miten vähävaraisia palveleva ja heidän rahoillaan toimiva pankki voisi toimia nykyisissä äärimmäisen kovissa pankkialan kilpailuolosuhteissa? Tuskinpa mitenkään. Siihen jouduttaisiin pistämään veronmaksajien rahoja, ja paljon ja jatkuvasti. Näin sekä pankista että sen asiakkaista itse asiassa tehtäisiin sylkykuppeja, tehottoman ja yhteiskunnan varoja tuhlaavan toiminnan symboleja. Hyvästä tarkoituksesta huolimatta tällaisella pankin perustamisella itse asiassa saattaisimme jatkaa Voutilaisen aloittamaa ihmisten ja pankkien karsinointia vuohiin ja lampaisiin.

Arvoisa puhemies! Muitakin vaihtoehtoja on syytä nostaa keskusteluun. Selvintä olisi säätää lailla pankeille palveluvelvoite. Pankit pitäisi toimiluvan saamisen ja säilymisen ehtona pakottaa turvaamaan kattavat ja määrätyn tasoiset palvelut kaikille kansalaisille. Elleivät ökypankkijohtajat ole kiinnostuneita tavallisen kansalaisen talletuksista ja rahaliikenteestä, tulisi muiden talouselämän toimijoiden miettiä uutta roolia. Esimerkiksi kaupoilla luulisi olevan kiinnostusta talletusten vastaanottamiseen ja maksujen välittämiseen. Toki tähän kauppojen "pankkitoimintaan" liittyvät riskit muun muassa talletusten turvaamisen osalta tulisi huolellisesti selvittää. To-

sin talletuksia ei muutoinkaan enää korvata täyteen mittaansa eikä euroalueen syntymisen jälkeen enää ole samanlaista välttämättömyyttä myöskään turvata pankkien suurvelkojien asemaa. Ottakoot suursijoittajat kantaakseen riskin, joka heille kuuluu.

Kolmas mahdollisuus on määritellä postin tehtäviin kuuluvaksi myös talletusten vastaanotto ja maksuliikenne. Ja edelleen: jo nyt Takuu-Säätiö huolehtii sosiaalisesta lainatarpeesta tosin enemmänkin kokeiluluonteisesti. Siltä pohjalta olisi kehitettävävissä malli, joka sosiaalisen luotoituksen lisäksi ottaisi vastaan talletuksia ja välittäisi maksuja. Parasta olisi kuitenkin se, että nykyiset pankit toimisivat eettisesti ja lopettaisivat kansan ja asiakkaiden karsinoimisen toivottuihin ja ei-toivottuihin tapauksiin.

Arvoisa puhemies! On syytä palata pankkikriisin seurausten arvioinnin ohella myös sen syihin. Yhtenä merkittävänä tekijänä pankkikriisissä ja koko maan talouden ahdingossa oli Ahon hallituksen väärä talouspolitiikka (Välihuutoja keskustan eduskuntaryhmästä), politiikka, jolla markan liian korkeaa arvoa pidettiin yllä korkeilla koroilla ja samalla kiristettiin verotusta (Välihuutoja keskustan eduskuntaryhmästä), vaikka Suomi oli yritysten ja kotitalouksien velkaantumisen ja idänkaupan supistumisen takia joutunut taantumaan. Tosiasiassa kuitenkin pankkikriisin pääsyy oli 90-luvun alun talouden romahdus.

Pankkien ahdinko oli kuitenkin myös seurausta siitä, että ne eivät osanneet varautua ajoissa rahamarkkinoiden vapautumiseen, kun ne olivat tottuneet toimimaan sääntelytaloudessa. Pitkälti 80-luvulle valtiovalta ja Suomen Pankki huolehtivat säännöstelyn avulla pankkien kannattavuudesta. Ne pitivät talletuskorot alhaisina niin, että pankit saattoivat keskittyä konttoriverkoston järjettömään paisuttamiseen ja yritysleirien rakentamiseen niin, että yritykset olivat joko syppiläisiä tai koppilaisia. Säästöpankeille oman yritysleirin rakentaminen ja yritysasiakkaiden haaliminen osoittautui lamassa tuhoisaksi.

Pankkikriisiin vaikutti myös se, että valvonta ei kyennyt seuraamaan perässä rahamarkkinoiden vapautumista seurannutta olosuhteiden muuttumista. Itse asiassa valvontaa tehostettiin vasta, kun ahdinkoon jo oli ajauduttu. Ahon hallituksen aikana myytiin valtiolle ajautunut Säästöpankki Suomi muille pankeille. Valtiontilintarkastajat ovat pitäneet Ahon hallituksen sopimaa myyntihintaa liian alhaisena, mutta selonteossa tätä arviota pidetään vääränä. Itse olen taipuvainen luottamaan valtiontilintarkastajien arvioon, että Säästöpankki Suomesta olisi pitänyt vaatia ostajapankilta korkeampi hinta. Joka tapauksessa Säästöpankki Suomen lopettaminen purki liikakapasiteettia ja hyödytti ainakin sillä tavalla jäljelle jääneitä pankkeja.

Kokonaisuudessaankin pankkikriisin hoito olisi voitu tehdä toisinkin. Norjan ja Ruotsin tie oli erilainen, siellä veronmaksajien rahaa paloi vähemmän. On kuitenkin muistettava, että myös laman syvyys ja muut olosuhteet olivat naapurimaissamme erilaisia.

Arvoisa puhemies! Nyt talouden tila on aivan toinen kuin 90-luvun alussa. Talous kasvaa, ja Suomen liittyminen euroalueeseen on vakauttanut korkokehityksen ja vähentänyt valuuttakurssiriskejä. Sääntelyn poistuminen näkyy pankkikilpailun kiristymisenä ja valtioiden rajat ylittävinä pankkien sulautumisina. Samalla rahoitussektorin perinteiset raja-aidat murtuvat pankkien välittäessä vakuuksia ja toisaalta jopa pankkien ja vakuutuslaitosten yhdistyessä. Tämä asettaa valvonnalle uusia haasteita. Pankit ovat, kuten selonteossa todetaan, saneeranneet toimintaansa. Markkinoilta on myös poistunut se osa säästöpankkileiriä, joka ajautui ylittämättömiin vaikeuksiin kriisin aikana. On ymmärrettävää, että tällaisessa uudessa maailmassa Leonian ja Postin yhteistyön jatkuminen joutui vaikeuksiin. Jatko olisi voinut perustua vain kummankin yhtiön taloudellisiin laskelmiin eikä enää hallinnollisiin ratkaisuihin. Eli Postin yhteiskunnallinen rooli joutui jäämään kovien markkina-arvojen alle. Postin onkin nyt sopeuduttava uusiin oloihin ja haettava uudet toimintamuodot ja yhteistyökumppanit. Posti voisi esimerkiksi selvittää yhteistyömahdollisuuksia niin sanottujen yhteispalvelupisteiden kanssa, joista kansalaiset saisivat muun muassa kunnan työvoima- ja verohallintojen sekä Kansaneläkelaitoksen palveluja.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä tärkeintä on, että Postin palvelut turvataan kaikkialla maassa. Jos tämä edellyttää Postin muuttamista jälleen liikelaitokseksi, tähänkin olemme valmiit.

Arvoisa puhemies! Palataan takaisin pankkikriisin hoitoon. Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin nopeutettu alasajo on perusteltu, vaikka siihen liittyvä perittävien kannan myynti onkin herättänyt keskustelua. Arsenalin velallisten joukossa esiintynyt pelko poikkeuksellisen kovista

perintätoimista on ymmärrettävää. He pelkäävät joutuvansa nykyistäkin tukalampaan asemaan uuden mahdollisen perijätahon käsittelyssä. Tämä pelko on yksiselitteisesti osoitettava aiheettomaksi. Ei tule hyväksyä järjestelyä, jossa velallisten asema nykyisestään heikkenisi. Suomessa perintälainsäädäntö säätelee myös yksityistä perintää, ja on varmistettava, että myös uusi velkoja noudattaa prikulleen lainsäädäntöä ja hyvää perintätapaa. Lähtökohtana tulee olla velallisen lähtökohdista tapahtuvan sovittelun lisääntyminen. Ennen perintäkannan siirtoa uudelle perintätaholle tulee mahdollisimman monelle perittävälle antaa mahdollisuus sovintoratkaisun tekemiseen.

Arvoisa puhemies! Lamasta ja pankkikriisistä kärsivät monet edelleen. Laman jäljiltä jäi ylivelkaantumisongelma, josta kymmenet tuhannet kärsivät edelleen. Osa näistä velkaantuneista on takaajia, joilla ylikuumenemisen oloissa ei ollut käytännössä mahdollisuutta arvioida takauksen todellisia seurauksia. Ylivelkaantuneisuuden jatkuminen on suurta tuhlausta, sillä monien yrittäjien ja työntekijöiden työpanos jää yhteiskunnalta saamatta. Velkasaneerauslailla on toki autettu monia, mutta ei kaikkia. Vuosituhannen vaihteen lähestyessä ja pankkikriisin loppulaskun selvitessä ovat monet ylivelkaantuneita edustavat tahot odottaneet kädenojennusta myös omiin ongelmiinsa. Pelastettiinhan tallettajat ja koko rahoitusjärjestelmä aikoinaan veronmaksajien rahoilla. Sen sijaan monet tukea saaneiden pankkien joustamattomuudenkin takia ylivelkaantuneet ovat edelleen ahdingossa.

Ulosottolain uudistuksella ollaan asettamassa enimmäismäärä ulosoton kestolle. Myös velkaneuvonnan vakinaistamista ja sen kattavuuden lisäämistä valmistellaan. Nämä uudistukset on saatava pikaisesti voimaan.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on pettynyt siihen, ettei poliittista yhteisymmärrystä rohkeampien askelien ottamiseen ylivelkaantuneiden aseman parantamisessa ole löytynyt. Eikö olisi jo korkea aika päästää aloittamaan puhtaalta pöydältä ne, jotka ilman omaa syytään yhtenä laman osapuolena ajautuivat lähes elinkautiseen velkaongelmaan? Jos täällä olisi paikalla oikeusministeri, tekisi ainakin häneltä mieli kysyä, onko oikeusministeriössä edes pohdittu vakavasti muun muassa henkilökohtaisen konkurssin mahdollisuutta, joka muun muassa USA:n lainsäädäntöön sisältyy.

Arvoisa puhemies! Markkinataloudessa toimivalta pankilta ei kannata odottaa sosiaalisesti oikeudenmukaisia ratkaisuja. Yhteiskunnan on määriteltävä lailla sellaiset puitteet, jotka tuottavat mahdollisimman hyvän lopputuloksen. Poliittisilla päättäjillä on vastuu myös siitä, että pankkikriisiselontekoja ei tulevaisuudessa tarvitsisi eduskunnassa käsitellä.

[6] **Ola Rosendahl /r:** Arvoisa puhemies, värderade talman! Finansmarknaden har vuxit och utvecklats under 1980- och 1990-talet från relativt enkla värdepapper till finansprodukter och riskfördelningsmekanismer som bildar en central del av världsekonomin. Från och med 1970-talet började Oecd-länderna upplösa regleringen av kapitalmarknaden och banksystemen. Detta blev början till den utveckling på finansmarknaden som vi upplevt under 1990-talet. Hit hör även bankkrisen som drabbat Finland hårdare än övriga nordiska länder. En bidragande orsak till detta var en svagare finansieringsstruktur inom bank- och företagssektorn i Finland. Den stora lärdomen av detta är det klart större egna kapitalet som vi i dag ser i vår bank- och företagssektors balans.

Finland var länge isolerat från den internationella finansmarknaden och frigörelsen försenades av olika orsaker fram till slutet av 1980-talet. Genom att marken släpptes flytande 1992 avlägsnades regleringarna slutgiltigt. Strax dessförinnan hade ekonomin drabbats av en svår depression.

Bankkrisen kom som en total överraskning, inte minst för finansmarknadens aktörer. Krisen kom senare att rubba hela det finansiella systemet. Statsmakten tvingades ingripa med stöd och garantier till bankerna, det s.k. bankstödet. Den banksektor som drabbades värst var den som saknade ett klart ägarintresse.

Åren 1991—95 blev banksektorns sammanlagda förlust 34,2 miljarder mark och samtidigt minskade bankernas volym mätt i balansomslutningen med 185 miljarder mark.

Regeringens bedömning i sitt meddelande till riksdagen 1996 att 40—50 miljarder mark måste avskrivas som slutliga förluster för det utbetalda bankstödet har visat sig vara riktig. Dagens redogörelse visar att nettostödet i detta nu balanserar på 48 miljarder mark, inklusive garantier på 9 miljarder. Samtidigt som vi nämner kostnaderna måste vi ändå konstatera att följderna hade varit

ännu svårare om samhället inte tagit sitt ansvar och stött bankerna.

Bankstödet kostade vårt land 10 procent av bnp. Motsvarande stöd i Japan torde ha stigit till cirka 15 procent av bnp. Bankkrisens kostnader är givetvis betydligt större när man räknar med de förluster som bankerna och dess aktieägare gjorde, för att inte tala om de lokala förmögenheter och resurser som gick i graven med sparbanksrörelsen. Låntagare, enskilda och företag, liksom även borgensmän drabbades i samband med att krediter sades upp och otillräckliga säkerheter realiserades under en lågkonjunktur.

Som en följd av kasinoekonomin lever fortfarande tiotusentals familjer i betalningssvårigheter. Detta är en grupp som kräver speciell uppmärksamhet.

Arvoisa puhemies! Ruotsalainen eduskuntaryhmä on sitä mieltä, että tehdyt tai tehtävät jäsennellyt selvitykset kriisistä ovat välttämättömiä uusien pankkikriisien ehkäisemiseksi. Valtioneuvoston selonteko on läpikäynti tapahtuneesta ja niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty pankkikriisin takia. Perusteellinen läpikäyminen on luonnollisesti tärkeää, mutta vielä tärkeämpää on ennakoida mahdollisia tulevia ongelmatilanteita. Moniin toimenpiteisiin on jo ryhdytty tulevan kriisin ehkäisemiseksi.

Vuoden 1998 talletussuojalaissa rajoitetaan talletussuojaa ja toteutetaan samalla talletussuojarahasto, johon talletuspankkien on kuuluttava ja jota niiden on pääasiallisesti rahoitettava. Tätä kautta valtiolle ei normaaleissa tapauksissa koidu kustannuksia pankkikonkursseissa. Kun eduskunnan pankkitukiponsi vuodelta 1993 kumottiin 8.12.1998, kannustettiin sijoittajia samanaikaisesti itse aktiivisesti seuraamaan pankkien riskinottoa. Samanaikaisesti tulevat muut sijoitusmuodot kuin pankkisäästäminen houkutteleviksi. Tämä puolestaan tekee rahoitusjärjestelmästä monipuolisemman ja vähentää samalla riskiä moral hazardiin, siis moraalikatoon.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä katsoo, että kehitys on ollut oikeaa ja että rahoitusmuotoja voidaan vielä kehittää koskien esimerkiksi investointeja pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, rakennusalaan sekä liikenteeseen.

Talman! I dag är bostadsmarknaden i akut behov av en mera mångsidig finansiering. Svenska riksdagsgruppen har tidigare efterlyst innovationsförmåga vad gäller finansiering av hyreshusbyggen. Enda sättet för småsparare i dag att placera i hyresverksamhet är att köpa en bostad som man sedan hyr ut. Alla kan inte göra det, eller vill inte ens ta på sig det ansvar som det innebär att vara hyresvärd. Företag som idkar eller fonder som investerar i hyresverksamhet och byggnation av hyreshus vore ett intressant och säkert placeringsobjekt. Finansieringsbördan skulle spridas i fortsättningen när vi har en mera utvecklad hyresmarknad samt minska finansiärernas och bankernas risker.

Arvoisa puhemies! Yhtäkkiä on virinnyt keskustelu tuottamattomista asiakkaista. Ruotsalainen eduskuntaryhmä ei hyväksy sitä, että pankit voivat sanoutua irti julkisesta vastuustaan siirtämällä kannattamattomat asiakkaat sosiaaliviranomaisille. Jo käsitettä "tuottamaton" on sekä mahdotonta että hyödytöntä edes yrittää määritellä.

Svenska riksdagsgruppen anser att vi på EU-planet bör verka för en modernisering av finansieringssystemen i anslutning till att euron tas i bruk. Målsättningen bör vara en spridd risktagning med sänkta kapitalkostnader och färre mellanhänder. Finansieringsinstituten bör erbjudas en trygg miljö även i andra medlemsländer, företag och konsumenter bör kunna köpa tjänster direkt i olika medlemsländer. Bank- och finanstjänsterna revolutioneras samtidigt av den elektroniska handeln och den elektroniska valutan.

Övergången till den gemensamma valutan ställer därför ökade krav på övervakningen av finanssystemen och en korrigering av beskattningen så att finanstjänster kan erbjudas på enahanda grunder inom hela valutaområdet.

Puhemies! Hallitus mainitsee rajat ylittävät fuusiot, kansainväliset yhteistyömuodot tai suorapalvelut muista maista riskejä lisäävinä ja valvontaa vaikeuttavina esimerkkeinä. Valvontaa on yhtenäistettävä, jotta se toimisi paremmin integroiduilla rahoitusmarkkinoilla. Kehitys on johtanut fuusioihin sekä maan sisällä että pohjoismaisella tasolla ulkomaisten pankkien samanaikaisesti lisätessä markkinaosuuttaan. Fuusiot ovat ylittäneet sekä maiden että toiminta-alueiden väliset rajat. Toimintoja on rationalisoitu, pankkikonttoreiden ja työntekijöiden määrä on vähentynyt, ja kustannuksia on leikattu. Tämän

seurauksena pankkisektori on suhteellisen keskittynyt.

Pankkijärjestelmän lainsäädäntö ja säännöt noudattavat tänään yleisiä eurooppalaisia normeja. Sijoitusrajoituksia ei ole. Tuotteet ja palvelut hinnoitellaan vapaasti markkinoilla. Sijoitus- ja rahoitustuotteita verotetaan meillä suurin piirtein yhtenäisin perustein. Rahoitustarkastusta on tehostettu ja suunnattu järjestelmävaarojen valvontaan, tiedotuksen avoimuuteen sekä piensäästäjien etujen suojaamiseen.

Talman! Gruppen anser också att det är viktigt att bankerna fortsättningsvis utvecklar sin egen risktagning där såväl bankledning som ägare och deponenter/kunder bör få ett ökat ansvar. Särskilt betonar vi att informationen om risktagningen i olika investeringsalternativ är tillräckligt god. Detta gäller även borgensmans skyldigheter och ansvar. Den nya lagstiftningen om borgen har medverkat till att minska riskerna för en upprepning av de personliga tragedier som utspelades under bankkrisen där borgensman inte hade varit medveten om sina förpliktelser och sitt betalningsansvar.

Regeringens redogörelse berör också i sammanfattning den rättsprocess som bankkrisen gett upphov till. Gentemot 290 förtroende- och ansvariga tjänstemän i 25 regionala sparbanker, i SCAB och Brobanken väcktes åtal med skadeståndsyrkande redan 1993. I en del av fallen förelåg även anklagelser för brott. Därtill krävdes skadestånd på nästan 6 miljarder mark. Nu, sex år senare, har tingsrättens och hovrättens beslut erhållits för merparten av målen. Därvid har styrelserna vanligen frikänts, medan den verkställande direktören dömts till skadestånd. Den utdömda ersättningen uppgår till 90 miljoner mark, varav 10 miljoner har erhållits. Kärandebankerna uppskattas ha betalt cirka 41 miljoner mark i rättegångskostnader.

Trots att rättsprocesserna inte är lönsamma för bankerna eller staten, kan de inte undvikas med hänsyn till allmän rättsuppfattning och moral. Däremot kan man ställa sig tveksam till alltför stora skadeståndskrav mot enskilda personer som inte har någon reell möjlighet att erlägga de miljardbelopp som krävs. Med tanke på rättegångskostnaderna borde åklagaren eller käranden i allmänhet nöja sig med tingsrättens beslut, utan att föra ärendet vidare då det inte är fråga om brottsanklagelse eller missbruk av förtroendeställning. Man borde även efter domstolsbesluten eftersträva jämkning så långt det är möjligt, för att kunna utfå skälig ersättning av de till skadestånd dömda.

Säkerhetsfondens förlikningsnämnd skall dra upp riktlinjer för sådan prövning.

Puhemies! Mitä tulee pankkikriisin yhteydessä tehtyihin poliittisiin päätöksiin, ruotsalainen eduskuntaryhmä katsoo, että ei ole hedelmällistä jatkuvasti kyseenalaistaa niitä poliittisten pisteiden keruun toivossa. Ne on ollut pakko tehdä parlamentaarisen vastuunjaon mukaisesti. On huomionarvoista, ettei esimerkiksi Ruotsissa edes yritetty etsiä kriisin syntipukkeja.

Korkotuotto, joka on ollut yli 50 prosenttia pankkien tuotosta, vähenee jatkuvasti. Kun muut tuotot suhteellisesti ottaen kasvavat, muuttuvat myös pankkitoiminnan taloudelliset riskit. Voidaan puhua uusista operatiivisista ja strategisista riskeistä tavanomaisten luottoriskien ohella.

Sijoitustoiminta on lisääntynyt, ja pörssin arvo on noussut siinä määrin, että alkaa olla aihetta huoleen. Korkealla olevat odotukset pitävät kursseja korkealla tasolla. Voimakas lasku voi iskeä rajusti niin yrityksiin kuin yksityishenkilöihin. Nämä pelot eivät ole vielä toteutuneet, mutta tosiasia on, että harvinaisen korkeat osakekurssit ovat tosiasiallinen riski.

Yhtenäisen valuutan sekä yhtiölainsäädännön katsotaan edistävän kehitystä kohti eurooppalaisia suurpankkeja, mitä ei kuitenkaan vielä ole tapahtunut. Suurpankeista, jotka jossakin maassa voivat saada hallitsevan aseman markkinoilla, voi täten tulla "too big to fail", mikä pakottaa näin valtion tai EU:n pankkijärjestelmää tukitoimiin kriisitilanteissa. Tätä ongelmaa ei ole kuitenkaan käsitelty selonteossa.

It ja Internet ovat tulleet voimakkaasti rahoitusmarkkinoille. Rahaa siirretään nopeammin kuin aikaisemmin, ja kuka tahansa voi seurata pörssikehitystä ja sijoittaa maailman pörsseihin reaaliajassa. Finanssikauppoja voidaan tehdä salamannopeasti. Kukaan ei oikeastaan tiedä, miten tämä vaikuttaa rahoitusjärjestelmään. Luultava seuraus on, että sijoitustoiminnan pitkäjänteisyys vähenee ja että investoinnit itse asiassa ovat pikavoittojen lunastamista. Tietokoneistetussa yhteiskunnassa on toisin sanoen suuntauksia, jotka voivat aiheuttaa kuplia ja kriisejä. Tätä ei pidä kieltää, vaan meidän on laadittava säännöt ja valvontajärjestelmät, jotka estävät ei-toivotut seura-

ukset. Paras tapa ehkäistä rahoituskriisien toistuminen on luoda sellainen taloudellinen ilmapiiri, joka houkuttelee pitkäaikaisia ulkomaisia investointeja maahamme.

Talman! Bankkrisen är bakom oss, men vi bör samtidigt fortsättningsvis vara observanta på hotbilder som nya företagsformer och teknologi för med sig. Svenska riksdagsgruppen förutsätter att regeringen på kontinuerlig basis följer situationen inom finansieringssektorn både nationellt och internationellt.

[7] **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Hallituksen pankkituki-selonteko, kolmas lajissaan, on lähihistoriaamme niukasti ja silkkihansikkain käsittelevä asiakirja. Pankkikriisi kytketään selonteossa aivan oikein rahamarkkinoiden vapauttamiseen, mutta siitä kohteliaasti vaietaan, kuinka rahamarkkinoiden vapauttaminen johti pankkikriisiin selonteossa kutakuinkin oikein kuvatuin seurauksin. Vihreä eduskuntaryhmä keskittyykin puheenvuorossaan käymään läpi niitä ulottuvuuksia, jotka käytettävissä olleiden sanojen niukkuuden takia ovat jääneet hallituksen selonteossa vähälle huomiolle tai huomiotta mutta joilla on mitä suurin heijastusvaikutuksensa tämän päivän suomalaisen yhteiskunnan ongelmiin ja päätöksentekoon. Onhan juuri nyt käynnistymässä laskujen maksun aika.

Suomen valtiolla oli 1980-luvun puolivälissä maapallon valtioista toiseksi vähiten velkaa suhteessa bruttokansantuotteeseen. Sen kaikkinainen "reittauskunto" oli siis paras mahdollinen. Tämä tilanne tarjosi huikeasti pelivaraa, kun rahamarkkinoita ryhdyttiin juuri tuolloin vapauttamaan. Silloinen poliittinen eliittimme julisti: "Pankkimaailman on vihdoin ryhdyttävä toteuttamaan yhteiskunnallista palvelutehtäväänsä." Tämän kauppa- ja teollisuusministerin poliittisen linjanvedon katsottiin tarkoittaneen, että jos kansa haluaa tehdä velkaa, sille täytyy se sekä sallia että mahdollistaa. Alkoi kasinopelikaudeksi kutsuttu osa Suomen historiaa. Yksin liikepankit ottivat vuonna 1988 ulkomailta 20 miljardin markan edestä lainoja, jotka ajoittuivat maksettaviksi, lainojen luonteen vuoksi, kertarysäyksellä seuraavan vuosikymmenen alussa. Valuuttalainat dumpattiin kasinopelimarkkinoille jakamalla ne konttorikohtaisiin kiintiöhin. Konttorinhoitajien, joita myös pankinjohtajiksi on kutsuttu, tehtävänä oli "myydä lainattu raha lainoina markkinoille". Lainaa sai vaikka ilman vakuuksia. Säästöpankit jopa mainostivat televisiossa mahdollisuutta nauttia velasta ilman huolta huomisesta. Säästöpankeista tulikin sittemmin kasinopelikauden näyttävin ruumis. Edellä siteerattu kauppa- ja teollisuusministeri kehui innostuksissaan Suomea tällä perusteella "maailman Japaniksi". Tavoitteena pidettiin rakennemuutosta, jota johti itseään rakennemuutoshallitukseksi kutsunut valtioneuvosto. Huolestuneisuutta tästä menosta ei saanut esittää, "koska korot siitä vain nousevat". Tämän päästeli suustaan luonnollisesti silloinen valtiovarainministeri.

Kun valuuttalainojen takaisinmaksuaika koitti 1990-luvun alussa, olivat rahamarkkinoiden vapauttajien ilmeet ja puheet muuttuneet. Korot nousivat rajusti, puhuivat poliitikot mitä tahansa. Devalvaatioiden jälkeen valuuttalainat osoittautuivat monille yrittäjille ja myös yksittäisille kansalaisille pitäväksi pyydykseksi. Talouselämän hyytyessä jälkimmäisistä kaikkein tukalimmassa asemassa olivat kahden asunnon loukkuun joutuneet. Oltiin syvässä, pääosin itse aiheutetussa taloudellisessa lamassa, joka koetteli rajusti myös pankkien vakavaraisuusvaatimusta.

Pankkien asemaa heikensi se, että ne olivat itsekin lähteneet mukaan kasinopeliin tehden mitä älyttömimpiä osake- ja kiinteistösijoituksia ja pelaten uhkarohkeasti myös valuuttamarkkinoilla. Ei hankittujen kohteiden substanssi- eikä liioin realistisilla odotusarvoilla ollut mitään merkitystä tässä toimeliaisuudessa.

Pankkivalvonta ei ilmeisestikään pysynyt mukana siinä pelastusoperaatioiden vuossa, joka johti osan pankeista vakavaraisuus- ja/tai likviditeettikriisiin. Tämän totesivat nopeammin naapuripankit kuin yhteiskunnan ylläpitämä valvontakoneisto. Vaarassa olivat paitsi koko pankkijärjestelmä, myös tallettajien varat. Jälkimmäisiä nimittäin vielä oli, vaikka säästäminen oli julistettu kasinopelin kuumina hetkinä suorastaan typeryydeksi. Yhteiskunta piti mukisematta kiinni talletussuojasta ja alkoi kanavoida sekä rahareservejään Suomen Pankista että lainarahoja pankkijärjestelmän pönkittämiseen. Tarve tuli koko pankkisektorilta pääomasijoitustarpeen muodossa, vaikka vain osasta pankkeja jouduttiin sittemmin tekemään roskapankkeja, joita kansalliseen hienostelevaan sävyyn ryhdyttiin kutsumaan "omaisuudenhoitoyhtiöiksi".

Pankkijärjestelmän pelastusoperaation ensimäinen kohde oli Säästöpankkien Keskus-Osa-

ke-Pankki, SKOP, jonka pelastamiseen näyttivät vuonna 1990 riittävän Suomen Pankin voimavarat. Tämä tapahtui kasinopelikauden ruhtinaan, pääministeri Harri Holkerin, hallituksen ollessa vielä vallassa. Päävastuu tämän tyhmyyden aikakauden seurausten hoidon käynnistämisestä ajoittui siten seuranneen pääministeri Esko Ahon hallituksen valtakaudelle. Jo syksyllä 1991 Suomen Pankki joutui ottamaan SKOPin haltuunsa, ja seuraavana vuonna ryhdyttiin jakamaan pääomatukea halukkaille, muun muassa suomalaiset pankkipalveluita tarvitsevat veronmaksajat viime päivinä unohtaneen Meritan edeltäjäkaksikolle KOPille ja SYPille. Vaikka pankinjohtajat unohtavat, niin Suomen kansan edustajat eivät unohda. Tämän olen sloganina poliittisesta historiasta oppinut. Vihreä eduskuntaryhmä vaati jo tuolloin vastikkeellisuutta pankkituelle. Pääomasijoitusten takaisinmaksu on osaltaan toteuttanut tätä silloin esittämäämme vaatimusta.

Huhtikuussa 1992 perustettiin Valtion vakuusrahasto, ja valtioneuvosto joutui tekemään vuosina 1992 ja 1993 pankkijärjestelmää tukevia päätöksiä tuon tuostakin. Lokakuun 22 päivänä 1993 myytiin SSP:n terveet osat toimintaa jatkaville pankeille, ja 18 päivänä marraskuuta perustettiin vihdoin epäkuranteille osille suurin roskapankki eli SSP:n Omaisuudenhoitoyhtiö Oy Arsenal Ab. Tätä koskeva periaatepäätös oli tehty mainittuna lokakuun 22 päivänä. Näin jälkikäteen arvioiden loka—marraskuun 1993 aikana syntyneistä asiakirjoista ja päätöksistä voi antaa käytettävissä olleeseen aikaan nähden Esko Ahon hallitukselle "hyvin hyvä" -arvolauseen.

Veronmaksajan kannalta tämän jälkeen mielenkiinto on kohdistunut toisaalta SKOPin jälkihoitoon, omaisuudenhoitoyhtiöiden alasajoon niiden realisoidessa haltuunsa ohjattua omaisuusmassaa ja pääomasijoitusten takaisinmaksuun sekä toisaalta siihen inhimilliseen tuskaan ja ahdistukseen, jota pääosin siis itse tuotettu pankkikriisi aikaansai. Tuottihan lamakausi pankkikriisin ohella kymmeniätuhansia yritys- ja henkilökohtaisia konkursseja, yli puoli miljoonaa työtöntä ja valtiolle lisää velkaa noin 400 miljardia markkaa. Vanhaahan oli ollut vain noin 14 miljardia markkaa.

Jos tekniikka hoidettiin kunnioitusta jälkikäteen herättävällä tavalla, niin moni muu ei inhimillisesti katsoen kai voinutkaan sujua yhtä hyvin. Suurin osa pääomamassaa oli siis Arsenalin hallussa. Sitä hoitamaan ja realisoimaan palkattiin lähinnä entisiä säästöpankkilaisia. Tätä on puolusteltu sillä, että he tiesivät kaikenlaista säästöpankkikulttuurista ja realisoitavasta omaisuudesta. Toisaalta juuri he olivat olleet keskeisesti keittämässä pankkitukisoppaa, joka oli kuluttava enemmän kuin veronmaksajien yhden vuoden tuloverokertymän.

Nyt viime vaiheessa onkin ollut havaittavissa, etteivät seeprat olleet tälläkään kertaa päässeet juovistaan, kun olivat vielä saaneet kumppaneikseen bisnesmaailman koviksia. Havainnollisena esimerkkinä tästä eettisten normien ylipotkiminen ja siihen kytkeytyvä luottamuspula johtivat tämän vuoden kesäkuussa Arsenalin toimitusjohtajan vapauttamiseen tehtävästään.

Arvoisa puhemies! Näihin konkreettisiin tekoihin ryhtyminen ei tapahtunut valtakoneiston sisällä suoritetun itsearvioinnin tuloksena, vaan relevantit havainnot teki ja joukon epäkohtia osoitti joulukuussa 1996 perustettu kansanedustajista koostuva tarkastusvaliokunta. Sen alussa saama kohtelu Arsenalin operatiivisen johdon taholta oli kaiken torjuvan tyly. Määrätietoisella ja peräänantamattomalla työllä se on paljastanut joukon menettelytapaepäkohtia ja tehnyt esityksiä vakuusrahastona toimivalle valtiovarainministeriölle tarpeellisista toimista. Niihin on sisältynyt muun muassa toimiohjelautakunnan asettaminen, tilintarkastajien saattaminen niille kuuluvaan asemaan tarkastustyössä, Arsenalin alasajon nopeuttaminen, ulkopuolisen arvioinnin ja kilpailuttamisen tuominen suurten realisoitavien omaisuusmassojen loppuhoitoon. Niinpä niin sanottujen taselainauserien hinnoittelu, josta tehtiin päätös tämän vuoden 27 päivänä toukokuuta, on tuottamassa nyt valtiolle 300 miljoonaa markkaa enemmän kuin "vaikuttajatahot olivat suunnitelleet". Ei ihme, että ostajapankit ovat olleet ärtyneen nyrpeitä maksamaan, kun taktiikka petti inhottavien poliitikkojen toiminnan tuloksena.

Tarkastusvaliokunnan viitoittamalla tavalla on julkisella kilpailulla etsitty ostajia myös perittävien ja jälkiperittävien kannoille, joiden yhteinen nimellinen pääomamäärä on noin 13 miljardia markkaa. Tähän liittyen tarkastusvaliokunta on kuitenkin kehottanut operatiivista johtoa etsimään ratkaisua, jolla maksu- ja yhteistyöhalukkaiden velallisten osalta toteutettaisiin erillisratkaisu. Joka tapauksessa perinnässä joudutaan käyttämään hyvää ja lain ehdot täyttävää perintätapaa riippumatta siitä, onko jatkoperijätaho suo-

malainen vai omistuspohjaltaan ulkomaalainen. Tähän niin arvoisa ministeri kuin kaikki edellä puhuneetkin ovat kiinnittäneet huomiota.

Eduskunta on saanut ennen kuluvan vuosituhannen päättymistä pyytämänsä pankkituen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vastikkeellisuutta koskevien ehtojen toteutumista kuvaavan selonteon. Veronmaksajille koituva kokonaistappio julkisesta pankkituesta ilman korkomenoja lienee noin 30 miljardia. Korko- ja muut menot huomioon ottaen pankkituki noussee noin 50 miljardiin markkaan, kuten selonteossa ja käytetyissä puheenvuoroissa on todettu.

Tällä hinnalla Suomessa toimiva pankkijärjestelmä on rakenteellisesti saneerattu ja siirtynyt samalla osittain ulkomaalaisomistukseen. Tätä hallitus pitää selonteossaan hyvänä asiana. Hinta vaikuttaa kuitenkin kovanlaiselta tavoitteeseen nähden. On totta, että pankkien konttoriverkosto oli kilpailua ja potentiaalista asiakasmäärää ajatellen 1980-luvulla aivan liian tiheä. Nyt kuitenkin ollaan ajautumassa aivan toiseen äärimmäisyyteen. Sampo—Leonia-ratkaisun jälkeinen tilanne, jossa Suomen Posti Oy ja Leonia eivät päässeet sopimukseen pankkipalveluiden säilymisestä postikonttoreissa, jättää viidesosaan Suomen kunnista vain yhden palvelevan pankin. Kun tämän lisäksi Meritanordbanken Pankkiyhdistyksen tukemana uhoaa unohtavansa tavalliset pankkipalveluita tarvitsevat asiakkaansa, niin tilanne ei voi jäädä hallituksen taholta osaaottavan ulvahduksen varaan. Nyt vaaditaan kokoomuslaisilta liikenne- ja valtiovarainministereiltä erityisen ponnekasta aktiivisuutta yhdessä valtion omistamien yhtiöiden johtajien kanssa asiantilan korjaamiseksi. Markkinoiden varaan ei voida tässä heittäytyä. Vihreä eduskuntaryhmä vaatiikin, että valtiovalta pitää viime kädessä huolen sekä posti- että pankkipalvelujen säilymisestä maan kaikissa osissa.

Pääosin itse aikaansaatu pankkikriisi tuotti veronmaksajien maksettavaksi yli vuoden kestävän tuloverojen maksuponnistuksen sekä sen lisäksi kohtuuttoman suuren inhimillisen kärsimyksen ja elinkeinotoimintojen konkurssien kautta menettämisen. Vaikka omaisuudenhoitoyhtiöitä ei vuodenvaihteen jälkeen enää ole, jää selvittämättömiä ja riidanalaisia asioita niiden jäljiltä ja niiden edeltäjien toimista periytyen melkoisesti. Yhteiskuntarauhankin kannalta on perusteltua, että hoidamme myös tämän osan pankkikriisiä kohtuullisella tavalla päätökseen. Tässä katsannossa vihreä eduskuntaryhmä ehdottaakin, että asetetaan oikeusturvaelimeksi puolueeton "oikeuskomissio", jonka puoleen voivat asetettavan määräajan puitteissa kääntyä ne säästöpankkien ja omaisuudenhoitoyhtiöiden asiakkaat, jotka katsovat perusteltavissa olevalla tavalla tulleensa väärin kohdelluiksi. Kun nämä tapaukset on saatu asiallisesti käsiteltyä, voidaan asettaa päätepiste tälle pankkikriisille.

Arvoisa puhemies! Mutta ovatko pankkikriisit sitten tulevaisuudessa mahdottomia? Hallituksen selonteossahan todistellaan, kuinka euroaikakausi rakenteellisesti ennalta rajoittaa voimakkaita rahamaailman heilahteluja. Ensinnäkin on todettava, että vuodesta 1998 talletussuoja rajoittuu 150 000 markan korvaukseen tallettajaa ja pankkia kohti, mikä jokaisen tallettajan on otettava sijoituspäätöksissään huomioon. Toiseksi pörssikurssien korkea taso suhteessa yritysten todellisiin substanssiarvoihin sisältää aikapommin, joka lauetessaan vie varmuudella sijoittajien rahojen ohella pankkeja mennessään. Onko niissä jonkinlaisessa suomalaisomistuksessa olevia pankkeja mukana, on sen hetken ja ajan murhe. Viime aikojen pörssikehityksessä on ollut paljon samoja piirteitä kuin 1980-luvun jälkipuolen tapahtumissa. 1980-luvun virheistä on toivottavasti kuitenkin opittu. Vaikka elämme nyt ylipäätään vakaampia aikoja kuin puolitoista vuosikymmentä sitten, siitä huolimatta on sekä valppautta että kylmää harkintaa käytettävä rahamaailmassa liikuttaessa.

[8] **Sakari Smeds /skl:** Arvoisa puhemies! Uudestaan viriävän kasinohuuman keskellä on paikallaan pysähtyä laskemaan pankkikriisin synkkää jälkilaskua. Markkamääräinen lasku on selonteon mukaan saman suuruinen, lähes 50 miljardia markkaa, kuin summa, johon jo aiemmissa arvioissa on päädytty. Numeroiden takana on mittaamaton määrä vakavia kasvoja, raskaita tunteita, ihmiskohtaloita, perhekriisejä ja särkyneitä unelmia. Kuka ne muuttaisi rahaksi? 50 miljardia markkaa on paljon rahaa. Valitettavasti nähdyn kriisin koko lasku ei inhimilliset menetykset huomioon ottaen jää tähän. Itse asiassa hallitus selonteossa täysin unohtaa osuusliikkeiden Eka ja Elanto pankkitukimomenteilta kohdennetut varat. Laskua voidaan kuitenkin yhä pienentää. Hallitus kertoo selonteossaan, kuinka muun muassa tulevaisuuden myyntivoitot pienentävät pankkituen lopullista summaa. Näkö-

kulma ei saisi jäädä vain tähän. Jos yhteiskuntamme pystyy estämään ylivelkaantuneiden uhkaavan syrjäytymisen ja ottamaan uusiokäyttöön konkurssin kokeneiden yrittäjien kokemus- ja osaamiskapasiteetin, pienenisi kriisin jälkilasku merkittävästi. Kristillisen liiton mielestä pankkikriisissä murjotuille kansalaisille tulee antaa uudestaan yrittämisen mahdollisuus. Velkavankeuteen ja unohdukseen tuomitut tarvitsevat yleistä ja yhtäläistä akordia, velka-armahdusta, laajaa sopimisen ja sovittelun henkeä, kuten tuntemani pankinjohtaja 6—7 vuotta sitten rohkeni ääneen ajatella.

Hallituksen selonteko keskittyy vain pankkisektorin 90-luvun tapahtumiin. Kriisin syntyjuuret ovat kuitenkin kauempana kuin ajanjaksossa, jota hallitus rohkenee käsitellä. Pankkikriisi ei ollut seurausta vain Venäjän kaupan romahtamisesta, rahamarkkinoiden vapautumisesta, tuottamattomista investoinneista, hutiloiduista luottopäätöksistä, parin säästöpankkijohtajan pettävistä visioista tai poliitikkojen virheistä. Näistäkin on toki ollut kysymys. Vuodesta 85 vuoteen 89 rahalaitosten koko luottokanta tuplaantui. Valuuttaluotot kasvoivat 40 prosentin vuosivauhdilla nelinkertaistuen vuodesta 86 vuoteen 90. Rahaa siis oli todella myytäväksi ja kärrättäväksi asti.

Pankkikriisin analysoinneissa on jonkin verran pohdittu vastuutonta riskikäyttäytymistä, jota yhteiskunnan kattavat pankkitoiminnan suojajärjestelmät ovat voineet mahdollistaa. On puhuttu moraalikadosta. Laajasti ymmärrettynä moraalikato oli keskeinen pankkikriisin syy. Kun lupauksiin ja herrasmiesten sanaan ei voinut luottaa, alkoivat miljardeja sitoneet valtapelit. Työnteon, säästämisen ja ihmisen arvo devalvoitiin, pörssipelin ja helpon rahan tavoitteleminen revalvoitiin. Moraalikato vaikutti pankkikriisin syntymiseen. Pankkijärjestelmä pelastettiin yhteistoimin veronmaksajien rahoilla, mutta onko moraalikato voitettu? Terve, kestäviin arvoihin kiinnitetty moraali olisi vahva perusta tulevaisuuden kriisien välttämisessä, koskettavat ne sitten yhteiskuntamme taloudellisia tai sosiaalisia rakenteita.

Arvoisa puhemies! Kuten selonteko hyvin kuvaa, on pankkisektori 2000-luvulle mentäessä selkeästi noussut kriisin syövereistä. Voitollisia vuosia on toki takana vasta varsin vähäinen määrä. Pankit ovat nousseet asiakkaidensa menestymisen myötä ja pankin työntekijöiden kovien ponnistusten sekä uhraustenkin johdosta. Tänäkin päivänä pankkitoimihenkilöt tekevät kovien paineiden alla parhaansa työtehtäviensä hoitamiseksi.

Pankkien kansainvälistymiskehityksessä on ollut esillä pohjoismaisen yhteistyön linja, jota täytyy käytännön vaihtoehdot huomioiden pitää hyvänä suuntana. Samanaikaisesti markkinoilla tarvitaan myös vahvasti suomalaisessa omistuksessa olevia palkansaajien ja pienyrittäjien palvelutarpeisiin erikoistuneita rahalaitoksia. Useat kansalaiset ovat joutuneet viime viikkojen aikana kyselemään, antavatko pankit aidosti arvoa asiakkailleen. Taksikuski Helsingin aamussa ihmetteli ääneen, kun hän ei kelvannut Suomeen rantautuneen ruotsalaispankin asiakkaaksi, koska hän joutuisi toimittamaan pankille kolikoita ja seteleitä laskettavaksi ja tililleki laitettavaksi. Vaari Kouvolasta tunsi piston sydämessään, ehkä pahan olonkin, kun pankki kertoi, että hän kyllä pääsee etuasiakkaaksi. Vaari ajatteli sydämessään, että ihan tavallinen asiakaskin hän voisi olla. Espoolainen isä mietiskeli, mikseivät pankit enää palvele, kun 10 vuotta sitten soittoja tuli tiuhaankin. Yrittäjä Etelä-Karjalasta hämmästelee, kuinka valtio-omisteinen pankki voi vuosienkin tauon jälkeen kaivaa jo kerran käsitellyn takausasian uudelleen ruodittavaksi. 300 000 markan pääomaan onkin nyt liitetty yli puolen miljoonan markan korot.

Kristillisen liiton mielestä yhteiskuntamme on vaarallisella tiellä, jos kahtiajako varakkaisiin ja vähävaraisiin alkaa määritellä kansalaisten oikeutta saada heille kuuluvia peruspalveluja, joihin normaalien pankkipalvelujenkin voidaan katsoa kuuluvan. Voiko kansalainen, joka laittaa ehkä pienet tulonsa käyttelytilille ja hoitaa mahdolliset lainansa, olla pankille tappiollinen asiakas? Mielestäni ei voi olla. Pikemminkin voi olla kysymys pankkien sisäisen laskennan puutteesta. Yksi käytännön esimerkki: asunto-osakeyhtiöt, joiden lainat olivat pitkälle peruskorkoon sidottuja, saattoivat 90-luvun alussa korkeiden markkinakorkojen aikana joissakin pankeissa vaikuttaa tappiollisilta, mutta markkinakorkojen laskun seurauksena samat asiakkaat samoine tili- ja lainatietoineen olivatkin vuoden päästä kannattavia. Voi olla, että vähävaraista kansalaista ei liiketaloudellisesti saada lyhyellä tähtäimellä pankkien voittojen lihottajaksi, mutta ei häntä pitäisi sisäisen laskennan keinoin tehdä tappiolliseksikaan.

Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton eduskuntaryhmä yhtyy selonteon käsitykseen siitä, että pankkituki on kokonaisuutena myönnetty tavalla, joka on mahdollistanut pankkisektorin omin toimin toteutetun saneerauksen estäen pankkien laajemmat haltuunottotoimenpiteet. Maksetusta ja palauttamatta jääneestä 48 miljardin markan pankkituesta 45 miljardia markkaa kohdistui säästöpankkiryhmään, noin 3 miljardia markkaa STS-Pankille. Säästöpankkiryhmän pilkkominen oli väistämätön ratkaisu, johon ajauduttiin Säästöpankin itsensä tekemien ratkaisujen johdosta. Säästöpankin johto unohti säästöpankkiaatteen ytimen, säästäväisyyden arvostamisen. Myös STS-Pankin kohtalo oli seurausta sen johdon tekemistä valinnoista. Näissä valinnoissa entinen työväenpankki unohti työtä tekevän palkansaajan ja hänen elämänrytmiinsä kuuluvat normaalit rahoitustarpeet. Toisenlainen linjavalinta olisi ehkä aluksi tuonut vähättelyä osakseen, mutta olisi johtanut STS-Pankin selviytyjien joukkoon.

Pankkisektorin murroksen yhtenä viimeisimmistä käänteistä on ollut valtio-omisteisen Leonia-pankin ja Vakuutusyhtiö Sammon yhdistymisen aloittaminen. Jo muutaman vuoden oli ollut nähtävissä, että Leonia tarvitsee yhteistyökumppaneita Suomesta tai ulkomailta. Vastuunalainen omistaja pyrkii luonnollisesti oman omaisuutensa arvon kasvattamiseen ja sen arvon turvaamiseen pidemmälläkin aikavälillä. Näin on varmasti pyritty tekemään. Hyvän ja luotettavan omistajan velvollisuuksiin kuuluu myös työntekijöidensä hyvinvoinnista ja työpaikkojen tulevaisuudesta huolehtiminen. Leonian yhteistyökumppanin Postin henkilökunta oikeutetusti kysyy valtio-omistajalta tätä vastuuta. Samponeuvottelujen yhteydessä omistaja ei kyennyt turvaamaan Postin asemaa. Hallituksen tulee osoittaa, miten se kantaa myönteisellä tavalla vastuunsa työntekijöiden työpaikoista ja kansalaisten peruspalveluiden turvaamisesta. Ääneen ajattelu postilaisista alkoholinmyyjinä osoittaa, että kovin vakavasti tähän tilanteeseen ei ainakaan ollut valmistauduttu.

Kristillinen liitto on osaltaan valmis tukemaan Postin liiketoimintojen kehittämistä, työpaikkojen säilymistä ja maaseudun palveluiden turvaamista tarvittaessa budjettivaroilla.

Arvoisa puhemies! Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin toiminnot ovat selonteon viestin mukaan pian päättymässä. Perittävien saatavien miljardikanta vakuuksineen on tarkoitus kaupata eniten tarjoavalle. Tarjoukset on jo saatu, mutta selonteko ei mainitse, keneltä tarjoukset on pyydetty.

Selonteko puhuu saatavakannoista, perittävistä, jälkiperittävistä, taselainauseristä, luottoasiakkaista, perintäasiakkaista ja elvytettävistä asiakkaista. Mahtaakohan tavallinen kansalainen, Arsenalin asiakas, aina tiedostaa, mihin näistä asiakassegmenteistä hän mahtaakaan kuulua ja miten hänen asiansa suhteen on ajateltu tehtävän? Selonteosta ei hyvälläkään tahdolla saa käsitystä siitä, miten Arsenalin nykyinen asiakas voi varmistua siitä, että hänen oma asiansa ja tilanteensa tulee jatkossa oikeudenmukaisesti ja ihmisläheisesti käsiteltyä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden rahoitusjärjestelmäkriisien estämiseksi on tehtävä työtä niin pankeissa, eduskunnassa kuin kansainvälisillä foorumeillakin. Rahan vapaus ei automaationa tuo vakautta ja hyvinvointia. Rahalla on oltava myös vastuunsa.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on toistuvasti esittänyt, että pörssikauppa palautettaisiin edes kevyen varainsiirtoveron piiriin ja lyhytaikaiseen omistamiseen perustuvia keinotteluvoittoja verotettaisiin nykyistä enemmän. Nämä muutokset olisivat mielestämme hyviä askeleita tiellä, jolla arvostusta osoitettaisiin työlle ja säästämiselle keinotteluvoittojen sijasta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

---

[9] **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa herra puhemies! Pankkituesta on eduskunnassa keskusteltu vuonna 1991 esiin nousseen pankkikriisin jälkeen useasti ja pitkään. Syytä keskusteluun on ollutkin, sillä suomalaisen pankkijärjestelmän käytännössä romahdukselta pelastanut pankkituki vaati yhteiskunnalta kaiken kaikkiaan yli 97 miljardia markkaa, kun mukaan lasketaan myös annetut takaukset. Varsinaista tukea on annettu yhteensä vajaat 40 miljardia markkaa. Rahasumma on niin valtava, että sitä voidaan oikeastaan kansallisena ponnistuksena verrata vain viime sotien jälkeen maksettuihin sotakorvauksiin ja

jälleenrakennukseen ja siirtolaisten asuttamiseen käytettyihin varoihin.

Jokainen suomalainen on rahamäärän valtavuuden takia joutunut tuntemaan pankkikriisin myös omassa kukkarossaan ja jokapäiväisessä elämässään. Sen lisäksi, että pankit ovat tehneet itselleen katetta vähän väliä lisääntyvillä ja nousevilla palvelumaksuilla, on pankkien konttoriverkko myös harventunut merkittävästi ja jonot jäljelle jääneissä palvelupisteissä ovat pidentyneet kansalaisten sietokyvyn äärirajoille saakka.

Pankkituen välttämättömyydestä on oltu ja ollaan edelleen käytännössä yksimielisiä. Ilman yhteiskunnan eli veronmaksajien mittavaa tukea Suomen pankkijärjestelmä olisi ajautunut täydelliseen ja osin hallitsemattomaan kriisiin, josta olisi todennäköisesti seurannut ainakin joidenkin pankkien konkurssi, pankki- ja yritystoiminnan halvaantuminen ja maamme liukuminen kohti kansainvälistä taloudellista holhousta. Näinhän on tosin käynyt nytkin, kun Suomi on liitetty Emuun ja Euroopan keskuspankki sanelee pitkälti rahapolitiikkaamme. Mutta nautimmehan edes nimellistä talouspoliittista vapautta.

Kuten jo totesin, suomalaiset ovat joutuneet kokemaan pankkikriisin seuraukset jokapäiväisessä elämässään ja sen laadussa. Kaikkein raskaimmin tämän ovat kohdanneet pienituloisimmat kansalaiset, työttömiksi joutuneet sekä yrityksensä ja varallisuutensa menettäneet yrittäjät. Ahon—Viinasen ja myöhemmin edelleen Lipposen—Niinistön omaksuman linjan mukaisesti päätaakan valtiontalouden juustohöyläyksestä ja sosiaalisten tukiemme pystykarsinnasta ovat joutuneet kantamaan vähäväkisimmät suomalaiset. Suurimmiksi syyllisiksi kerskakulutukseen nimettiin pienituloiset lapsiperheet, eläkeläiset, työttömät, sairaat ja opiskelijat. Heidän sosiaalista tukiverkkoaan revittiin alas ja ohennettiin rajusti, kun taas helpoimmalla kansallisista pankkitukitalkoista selvisivät suuret vientiyritykset, joille itse asiassa lisättiin erilaisia tukia ja helpotuksia. Mittava oli myös se kansalaisjoukko, joka kriisin ja sitä seuranneen suurtyöttömyyden takia menetti työpaikkansa. Osa heistä on edelleen pitkäaikaistyöttömiä, vailla todellista mahdollisuutta päästä enää koskaan mukaan normaaliin elämänmenoon ja -tasoon. Tähän kadotettuun sukupolveen kuuluvat myös näiden ihmisten ja perheiden lapset, jotka nyt voivat pahoin ja tulevat mitä ilmeisimmin kärsimään 90-luvun laman seurauksista lopun elämäänsä.

Kaikkein kouriintuntuvimmin pankkikriisi kohtasi kuitenkin niitä lukuisia yrittäjiä, jotka pankkikriisin seurauksena joutuivat rahoituskriisiin ja menettivät konkurssin myötä yrityksensä, omaisuutensa ja työnsä. Eikä tässä kaikki. Lisäksi takausten seurausvaikutuksena tähän konkurssilumipalloon joutuivat useasti myös yrittäjän sukulaiset ja tuttavat, jotka myös monissa tapauksissa menettivät kaiken omaisuutensa. Ikävintä tapahtuneessa on kuitenkin se, etteivät nämä ihmiset ole kaikki vieläkään päässeet ulos oravanpyörästään, vaan näyttää siltä, että niin sanottu yrittäjän kirous seuraa heitä hautaan saakka. Palaan tähän asiaan vielä myöhemmin puheessani.

Arvoisa puhemies! Kaikki eivät ole kuitenkaan joutuneet tasavertaisesti kärsimään pankkikriisin seurauksista ja kantamaan siitä vastuuta. Kuten jo totesin, suuret vientiyritykset olivat valtiovallan erityisessä suojeluksessa ja menestyivät hyvin ja tuottivat hyvin koko 90-luvun kriisin ajan. Menestys ja avokätinen kohtelu huipentui, kuten kaikki tiedämme, korkeimpien johtajien miljoonien, kymmenien miljoonien ja jopa satojen miljoonien optiopalkkioihin ja tuottoihin. He eivät kärsineet pankkikriisistä ja -tuesta.

Valitettavasti lähes yhtä helpolla kriisistä selvisivät myös kriisin omilla päätöksillään ja toimillaan aiheuttaneet ja sitä syventäneet pankkien johtamisesta vastanneet henkilöt. Vaikka pankkituen ehdoissa puhuttiin uljaasti vastuussa olleiden henkilöiden saattamisesta oikeudelliseen ja taloudelliseen vastuuseen teoistaan, jäi tämä puoli ehkäpä kuolleeksi kirjaimeksi. Pankinjohtaja toinen toisensa jälkeen on selvinnyt nostetuista oikeudenkäynneistä kuin koira veräjästä ja elelee nyt ratsutilallaan etelän aurinkotalossaan tai konsulttiyrityksessään herroiksi nostamiensa miljoonien markkojen kultaisten kädenpuristusten turvin. Lakihan on tunnetusti sellainen, miten se luetaan, mutta valitettavasti sitä näytetään luettavan Suomessa aina köyhän ja vaikeuksissa olevan tappioksi, kun taas mittavia vahinkoja aiheuttaneet johtajat saavat synninpäästöjä kuin liukuhihnalta. Tästähän meillä on viime viikolta jälleen yksi valitettava esimerkki, jota muut ulosotossa olevat saavat tuskin noudattaa ilman rangaistusseuraamuksia.

Arvoisa puhemies! Olen johdonmukaisesti koko pankkituen olemassaoloajan edustanut sitä näkemystä, että tuki oli välttämätön, mutta se jaettiin väärin. Esitin jo vuonna 1992 tältä samalta paikalta yhdessä silloisen ryhmäni kanssa, että

pankkituki tulisi antaa pankeille kierrättämällä se velallisten kautta. Katson edelleenkin olleeni oikeassa, kun nyt voimme havaita, että pankit on pelastettu jopa erittäin hyvin kannattaviksi, kun taas kriisin alkuvaiheen velka-asiakkaat voivat useimmiten kaikkea muuta kuin hyvin. Jos olisimme sen sijaan menetelleet esittämälläni tavalla ja kierrättäneet pankkituen velallisten kautta, olisimme voineet pankkien lisäksi pelastaa myös suuren joukon yrityksiä, työpaikkoja, koteja ja perheitä normaaliin toimintaan ja elämään.

Tämän käsitykseni tueksi kaksi lukua. Pankkien järjestämättömät saamiset eli ongelmaluotot olivat vuonna 1993 yhteensä selonteon mukaan noin 36 miljardia markkaa. Näistä merkittävän osan pankit saivat pankkituen avulla takaisin niiden jäädessä kuitenkin velallisten osalta edelleen perittäviksi Arsenalin tai muuta kautta. Toisaalta pankkituen lopullisiksi tappioiksi valtiontaloudelle selonteossa arvioidaan noin 33 miljardia markkaa. Tästä voimme mielestäni yksinkertaistaen vetää sen johtopäätöksen, että mikäli tuo mainittu runsas 30 miljardia olisi kierrätetty velallisten kautta poistamalla heidän ongelmaluottonsa ainakin valtion pitkäaikaisiksi saataviksi, olisivat myös velalliset pelastuneet ja moni yritys olisi voinut jatkaa toimintaansa, moni työpaikka olisi säilynyt ja sitä kautta työttömyys ei olisi noussut niihin hirvittäviin lukuihin, joissa se pahimmillaan oli. Moni koti olisi säilynyt, ja monilta järkyttäviltä ihmiskohtaloilta olisi vältytty. Sen lisäksi käsitykseni mukaan olisi yhteiskunta säästänyt miljardeja työttömyys- ja sosiaalimenoissa ja saanut miljardeja nyt saamatta jääneitä verotuloja. Lasku olisi voinut olla siis nykyistä merkittävästi pienempi, jos olisi haluttu pelastaa pankkien lisäksi myös velalliset.

Nyt kun pankkikriisi on ohitse, emme voi enää korjata tapahtuneita virheitä ja muuttaa ihmiskohtaloita. Jotain voisimme kuitenkin tehdä vielä näiden pankkikriisin todellisten uhrien eli edelleen velkasaneerauksessa, ulosotossa tai muussa normaalin elämän estävässä tilanteessa olevien entisten pankkien laina-asiakkaiden hyväksi.

Arsenalin toiminnan alasajoon liittyvänä toimenpiteenä suunnitellaan nyt sen noin 56 000 asiakkaan saatavien myymistä eniten tarjoavalle jälkiperintäyhtiölle. Tämä merkinnee käytännössä sitä, että mitä ilmeisimmin jokin vaikkapa veroparatiisisaarella toimiva yhtiö ostaa perittävät ja se ryhtyy perimään jo pian kymmenen vuotta velkakurimuksessa olleilta ihmisiltä heidän mahdollisia työttömyyskorvauksiaan, eläkkeitään tai ansioitaan elämänsä loppuun saakka käärien toiminnastaan mahdollisesti satojen miljoonien tuoton, tästä varattomien ahdistuksesta. Nämä ihmiset ovat jo käyneet läpi vuosikausien taloudellisen katastrofin päätyen kaiken omaisuutensa realisointiin, ulosoton vakioasiakkuuteen, ystävien, jopa sukulaisten hylkäämiseen, masennukseen, avioeroon, alkoholismiin, loputtomaan häpeään ja ihmisarvonsa menettämiseen. Nyt heiltä ollaan riistämässä viimeinenkin toivo löytää oma täysivertainen paikkansa yhteiskunnassa.

On siis odotettavissa perheittäin laskettuna noin 200 000 uutta muserrettua ihmiskohtaloa pelkästään valtion omistaman Arsenalin rahanhimon — vaikka on toki ymmärrettävää, että johtajat yrittävät tehdä parhaansa valtiovallan suuntaan — ja toisaalta päättäjien täydellisen lyhytnäköisyyden takia. Valtio on jo kerran veronmaksajien rahoilla maksanut nämä saatavat. Eikö se jo riitä, että monet velalliset ovat hekin maksaneet jopa kaksinkertaisesti alkuperäisen velkapääomansa tai olleet pian kymmenen vuotta vailla mahdollisuutta aitoon elämään ja nimenomaan usein jopa ilman omaa syytään?

Perussuomalaisten mielestä eduskunnan tulisi viimeistään nyt herätä huomaamaan tämä kymmenientuhansien suomalaisten ryhmä, joka on odottanut ihmisarvonsa palauttamista jo liian kauan. Heidän yleisin syntinsähän oli useimmiten yrittäjäksi ryhtyminen ja pankinjohtajiin luottaminen. Siksi eduskunnan tulisi mielestäni nyt päättää, että Arsenalin hoidossa olevat tai muut pankkikriisin aikaiset vastuut kuoletetaan kymmenen vuoden kuluttua niiden nostamispäivästä tai kun velallinen on maksanut vastuustaan vähintään alkuperäistä velkapääomaa vastaavan määrän korkoina tai lyhennyksinä. Tämä olisi mielestäni oikeus ja kunniallinen päätös pankkikriisille ja sen jälkihoidolle.

Arvoisa puhemies! Pankkituki pelasti pankit vararikolta. Nyt pankit tuottavat jälleen omistajilleen huimia voittoja. Viime vuonna voitot olivat yhteensä 12,6 miljardia markkaa, ja kuluvan vuoden tuotot noussevat vähintään samalle tasolle. Tämä merkitsee sitä, että pankit keräävät kolmessa vuodessa osakkeenomistajilleen yhtä paljon voittoa kuin veronmaksajat antoivat niille pankkitukea kriisivuosina 90-luvun alussa. Oman pääoman tuotto suomalaisilla pankeilla on kansainvälisestikin huippuluokkaa eli selonteon

mukaan jopa 23 prosenttia. Onko tämä ihan oikein ja solidaarista tavallisia pankkien osakkeita omistamattomia kansalaisia kohtaan? Mielestäni pankeilta tulisi edellyttää tuntuvasti sosiaalisempaa ja yhteiskuntavastuullisempaa toimintaa, eihän hattu kourassa rahankerjuussa olemisesta ole vielä kovinkaan montaa vuotta.

Nyt on kuitenkin käymässä juuri päinvastoin. Pankit ovat tulleet entistä pöyhkeämmiksi ja häikäilemättömämmiksi asiakkaitaan kohtaan. Ei riitä, että vanhuksia seisotetaan pankkijonoissa tuntitolkulla ja palvelumaksuja nostetaan muutaman kuukauden välein. Nyt pankit ovat päättäneet jakaa suomalaiset kahteen eri kansanluokkaan: kunnon kansalaisiin ja köyhään rupusakkiin. Kunnon kansalaiseksi pääsemisen ehdoksi on kaavailtu vähintään 4 000 markan säännöllisiä kuukausituloja tai vähintään 10 000—15 000 markan talletusta pankissa. Jos nämä ehdot täytät, saat tilin pankista 15 markalla kuukaudessa ja pankkikortin ja muut tarpeelliset rahankäsittelyvälineet. Niille arvioiden mukaan noin 700 000 kansalaiselle, jotka eivät täytä näitä kunnon kansalaisen ehtoja, asetetaan lähes kolminkertainen 40 markan kuukausittainen tilimaksu ja peritään 20 markan palkkio jokaisesta laskun maksamisesta. (Ed. Gustafsson: Se on väärin!) Toisin sanoen varovastikin arvioiden nämä toisarvoiset asiakkaat joutuvat pönkittämään pankkien taloutta ainakin 150 markalla kuukaudessa.

Keitä sitten tulee joutumaan tähän "pankkikastittomien" luokkaan? Pienituloiset eläkeläiset Kelan leikkaamine eläkkeineen, pitkäaikais- ja nuorisotyöttömät, velkaongelmaiset, opiskelijat ja tietenkin toimeentulotuella ja muilla sosiaalisilla tukimuodoilla elävät. Kysynpä vain, otetaanko jatkossa toimeentulon minimiä laskettaessa huomioon pakollisina elinkustannuksina näitä pankkien portsarimaksuja. Pelkään pahoin, ettei oteta, eli heidän niukka elintasonsa alenee vastaavalla määrällä niin, että jatkossa köyhän on elettävä jopa noin 1 500 markalla kuukaudessa.

Toisena jo mielestäni perustuslainkin hengen vastaisena vaihtoehtona Meritan johtaja Voutilainen on väläytellyt köyhien oman, yhteiskunnan ylläpitämän köyhäinpankin perustamista. Tämä menee yli amerikkalaisestakin yhteiskunnasta, jossa vähälläkin rahalla on arvonsa. Mielestäni hallituksen ja eduskunnan on puututtava heti tämän kaltaisiin ehdotuksiin ja suunnitelmiin. On estettävä niiden toteuttaminen, samoin kuin mainitsemieni erikoismaksuluokkien perustaminen pankkeihin. Yhteiskunnalla on oltava keinot säädellä pankkien mielivaltaa. Olihan sillä velvollisuus pelastaa ne konkurssiltakin. Mikäli Suomessa olisi toimiva laillisuusvalvonta, olisivat valvojat käsitykseni mukaan jo puuttuneet Voutilaisen ehdotuksiin ja pankkien toimiin. Ne eivät kuulu pohjoismaiseen demokratiaan ja kansanvaltaiseen järjestelmään eivätkä ole sopusoinnussa perustuslain tasavertaisuusvaatimusten kanssa.

Hyvät edustajat! Toivon, että meissä on naista ja miestä estämään suunnitellut kansalaisten jakotoimet ja panemaan pankit aisoihin. Ne eivät voi olla valtioita valtiossa.

10 **Risto Kuisma /rem:** Arvoisa puhemies! Tämän vuosikymmenen valtava pankkisotku on edelleen selvittämättä. Tämä selonteko ei varmasti laita pistettä tälle asialle. Selonteko ei ole edes mikään kunnon selvitys. Siinä ei itse asiassa ole mitään tietoa, jota ei olisi tähän mennessä ollut muutoinkin pankkitukiasioista. Selontekoa voi sanoa ylimalkaiseksi valtiovarainministeriön puolustuspuheeksi. Jo selonteon tekijäkin on täysin väärä, jos halutaan ja jos eduskunta haluaa todella puolueetonta ja luotettavaa selvitystä. Vähintäänkin ottaen huomioon, mitkä kaikki tahot ovat olleet mukana pankkituen ja pankkikriisin hoitamisessa, se olisi edellyttänyt sitä, että selvitys olisi hankittu joiltain ulkomaisilta asiantuntijoilta.

Nyt koko pankkitukiasia ja perimmäiset tosiasiat on haudattu liike- ja pankkisalaisuuden taakse. Eduskunnallekin esitetään hyvin yleispiirteisiä lukuja. Olen kuitenkin varma, että pankkituki on niin suuri kysymys taloudellisesti mutta ennen kaikkea moraalisesti, että se ei painu unholaan. Olen ihan varma, että vaikka moni toivoo, että keskustelu asiasta loppuu, se tuskin tulee loppumaan, ja varmasti tämäkään eduskunnan keskustelu ei muodosta päätepistettä tämän asian käsittelylle. Jo tämä rahamäärä, joka tässä selvityksessä on arvioitu 50 miljardiksi, on niin suuri, niin kuin täällä on verrattu, esimerkiksi kolme kertaa suurempi kuin ne kauheat sotakorvaukset, että se kertoo suuruusluokan. Toisen vertailukohteen muodostavat esimerkiksi ne 320 000 ylivelkaantunutta tai ne monet ihmiset, ehkä sadattuhannet, jotka ovat menettäneet terveytensä, henkensä pankkisotkujen seurauksena, monet näistä ilman omaa syytään.

Kun pankkitukeen käytetty rahamäärä on niin suuri ja kun se on julkista rahaa, veroilla pakolla koottua varallisuutta, kansalaisilla ja veronmaksajilla on oikeus tarkoin tietää, mihin nuo rahat on käytetty, mitä virheitä ja kenen tekemiä tällä verorahalla on paikattu. On röyhkeää, että vedotaan liike- ja pankkisalaisuuteen silloin kun on verorahoista kysymys. Minusta liikemies ja pankkiiri voi vedota pankkisalaisuuteen silloin kun ei turvaudu veronmaksajan rahoihin, mutta jatkuvastihan tässä pankkiasiassa vielä tänä päivänäkin vedotaan pankki- ja liikesalaisuuteen. Esimerkiksi kun Arsenal myi jokin aika sitten Katinkullan lomakylän, niin mahtipontisesti lehdissäkin julistettiin, että se on liikesalaisuus. Paskat, liikesalaisuuksia voi olla silloin, kun siihenkin lomakylään on mennyt kymmeniä, jos ei satoja miljoonia köyhiltä kerättyjä verovaroja. Ehkä se koko Katinkulta kaiken kaikkiaan olisi hyvä esimerkki siitä, mitä kaikkea pankkien ympärillä on tapahtunut. Siellä on komea ja hieno lomakylä. Kenen hallussa se nyt on? Ensinnäkin ne, jotka ottivat riskejä ja tekivät paljon töitä ja saivat sen lomakylän aikaan, ovat enemmän ja vähemmän menettäneet kaiken, eivät pelkästään omaisuutensa. Sinne on mennyt valtion rahoja valtava määrä, veronmaksajien rahoja. Kuka niistä nauttii?

Samalla tavalla voisi kysyä jokaisesta pankkitukimarkasta, missä ne 50 miljardia ovat. Ei niistä yksikään ole hävinnyt mihinkään. Ne ovat vain eri paikoissa. Minkä takia minä kysyn niitä? Kysyn sen takia, että todella ne ovat kansalta väkisin kerättyjä rahoja jokainen penni, ja silloin on oikeus vaatia julkisuutta julkisen rahan käytössä.

Sinänsä Arsenalin tarkastusvaliokunta, joka 96 perustettiin ja joka lähti täällä eduskunnassa käydystä keskustelusta liikkeelle, johon keskusteluun itsekin olen osallistunut, on osoittanut, että olisi toisenlaisella menettelytavalla ehkä voitu muutoin menetellä näin pieneltä osin, mutta tietysti sekin valiokunta tuli viisi vuotta liian myöhään, kun kaikki päätökset oli tehty. Mutta ei sekään valiokunta esimerkiksi ole liikesalaisuuden verhoa pystynyt poistamaan, vaan ilmeisesti sielläkin ovat sitten entiset säästöpankkijohtajat pystyneet sanomaan, että liikesalaisuus on asiaan kuuluva. Ei verorahoilla ole mitään liikesalaisuutta. Jos jokainen pelaa omilla rahoillaan, ehkä voi vedota liike- ja pankkisalaisuuteen. Jos haluaa siitä pitää kiinni, ei turvaudu sitten yhteiskunnan tukeen.

Pankkituen suurin ongelma rahan lisäksi on juuri se, että sen käytöstä on puuttunut julkisuus ja sitä kautta kaikki kontrolli.

Suomen pankkikriisin hoito on itse asiassa tapahtunut koko ajan salassa, poissa normaalista julkisuudesta. Mitkään pankkisotkun yksityiskohdat eivät ole tulleet julkisuuteen. Nämä sotkut ovat tulleet jopa paljon vähemmän julkisiksi kuin normaalit talouselämän kriisien selvittelyt, joihin ei ole julkista rahaa edes käytetty. Kuitenkin julkisen rahan takia tässä olisi täytynyt olla täysi avoimuus. Minulle on tullut se käsitys, että itse asiassa, kun pankkikriisin hoitotapaa aikanaan valittiin, ainakin eräiden piirien pyrkimys oli julkisuuden välttäminen.

Täällä on kauhisteltu, että jokin konkurssi on ihmejuttu. Konkurssi on normaali juttu maksukyvyttömälle. Konkurssi on säädetty laeilla, eikä se ole mikään sellainen juttu, jota pitäisi viimeiseen asti välttää. Päinvastoin, jos joku tulee maksukyvyttömäksi, konkurssiinhan se pitää asettaa, jotta sitten selvitetään asiat. Minkä takia konkurssiin? Konkurssissa raukeaa muun muassa pankkisalaisuus. Konkurssihan on säädetty sen takia, että julkisesti selvitetään velat eikä ketään voida suosia.

Nyt pankkituella estettiin tämä julkisuus. Sen takia on voitu suosia ja tehdä epäoikeudenmukaisia ratkaisuja, koska ne eivät tule kenenkään punnittaviksi. Siis ei voi olla koskaan tavoite, että konkurssi vältetään, kun ei ole mitään muuta avointa ja julkista lainsäädäntöä sellaiseen tilanteeseen. Eli siinä mielessä pankkikriisin hoitotapa oli täysin väärä, kun siinä otettiin tavoitteeksi konkurssin välttäminen. Konkurssi on kuitenkin se Suomen lain mukainen oikea tapa, jolla sellaiset tilanteet täytyy selvittää. Varmasti, kun eduskunta on sen lain säätänyt Suomessa ja muualla, niin siinä on otettu kaikki tarpeelliset seikat huomioon. Mutta nimenomaan sitä konkurssiin oleellisesti liittyvää avoimuutta ja julkisuutta, sitähän tässä on vältetty ja onnistuttu pankkikriisin hoidossa lähes täysin välttämään.

Voisi sanoa näin, että veronmaksajien rahoilla ostettiin hiljaisuutta. Tätähän puolusteltiin kansalaisille vuonna 1991, että kansalaisten etu oli konkurssin välttäminen. Tämähän on täydellistä paskapuhetta. Ensinnäkin sanottiin talletettajille, että te menetätte rahanne, jos pankki menee konkurssiin. Hyvinhän me tiedämme, että on olemassa laki silloin, jos ei ole mitään rajoitustakaan, että valtio takaa pankkitalletukset.

Toisaalta sitten sanottiin, että lainanottajat joutuvat vaikeuksiin. Me yhtä hyvin tiedämme, että valtio olisi voinut ottaa lainakannan hoitoonsa eikä mitään menetyksiä olisi tapahtunut.

Sitten kolmantena perusteena käytettiin sitä, että ulkomaalaisten lainanantajien luottamus horjuu. Siinä on aivan sama juttu. Aivan samalla tavalla, kun eduskunta takasi kaikki lainat, se olisi voinut taata myöskin maksut ulkomaisille lainojen antajille. Mutta tätähän käytettiin silloin voimakkaasti perusteena, minkä takia asia pitää pankkituen avulla hoitaa niin, etteivät pankit mene konkurssiin.

Jos ajatellaan sitä menettelytapaa, jota vuonna 91 käytettiin, niin sehän oli muodollisesti Suomen Pankin päätös. Eduskunta ei ollut koolla. Suomen Pankki ilmoitti, että se voittovaroillaan ostaa Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin. Aika kummallista! Suomen Pankilla oli setelien anto-oikeus. Jos sillä katsotaan olevan oikeus ostaa jotakin omaisuutta, niin sehän olisi voinut ostaa koko Suomen, painaa vain setelejä riittävästi. (Ed. Pulliainen: Nyt puhuja ei ymmärrä asiaa!)

Eduskunta ei ollut silloin koolla. Eduskunnassa hyväksyttiin sitten jälkikäteen tämä menettelytapa. Pöytäkirjoistahan voi nähdä, kuinka monesta miljardista silloin puhuttiin. Todella Suomen Pankin voittovarat olisivat niihin muutamaan miljardiin riittäneet. No, hyvin nopeastihan sitten selvisi se, että kysymyshän on paljon suuremmista rahamääristä, mihin eivät suinkaan Suomen Pankin muutaman miljardin jakamattomat voittovarat riitä.

Eduskunta siunasi tämän päätöksen myöhemmin, ja kun tiettävästi eduskuntaryhmiltä ja maan muultakin johdolta oli etukäteen saatu jo siunaus, niin tietysti sitten syyskuussa tapahtunut muodollinen hyväksyntä tuli helposti. Ennen kaikkea koko pankkituen hoidon kannalta ehkä suurin virhe tapahtui silloin. Silloin ei nähty asian suuruutta. Ahon hallitus sen ratkaisun teki, ja voidaan ainakin jälkikäteen sanoa, että se varmasti oli sen hallituksen selvästi suurin virhe.

Oppositio ei asettanut sitä silloin kysymyksenalaiseksi, koska pelkäsi ja tiesi, miten huonossa tilanteessa oli STS-pankki. Se oli arka paikka, jolloin oppositiokin hyväksyi pankkitukipäätöksen. Tämähän on myöhemminkin estänyt suurin piirtein kaiken merkittävän kritiikin pankkituen hoitoa vastaan. Suomessa ei ole oikeastaan mitään merkittävää poliittista ryhmää, joka ei olisi ollut alusta asti täysin vastuussa niistä päätöksistä, jotka pankkituen hoidon kannalta tehtiin.

Sen takia koko tätä perusratkaisua ei ole asetettu kysymyksenalaiseksi aikaisemmin eikä tässäkään keskustelussa, vaan on pidetty hyvänä sitä, että pankkituella voitiin välttää pankkien konkurssi. Ehkä tänä päivänä voitaisiin verrata sitä tilannetta muihin maihin, niin kuin täällä puheenvuoroissa on sanottu, joissa ei suinkaan otettu tavoitteeksi konkurssien välttämistä, vaan Ruotsissa ja Norjassa valtio otti pankit haltuun, ja niin kuin tiedetään, Norjassa pankkisotku kääntyi ilmeisesti valtion voitoksi ja Ruotsissa ehkä myös. (Ed. Gustafsson: Kyllä Norjan malli oli mukana keskusteluissa!) Jos ajatellaan meidän tilannettamme, kun 50 miljardia on nyt mennyt pankkitukeen, voidaan sanoa, jos hieman oikaistaan, mihin ne rahat nyt lopullisesti menevät. Ilmeisesti ne menevät pankkiosakkeiden omistajien osinkoihin, niitähän tässä kohta on kertynyt pankkikriisin jälkeen jo se 50 miljardia.

Tietysti asiat eivät ole näin yksinkertaisia eikä tällaisia vertailuja voi täysin tehdä, mutta jos olisi valittu Ruotsin ja Norjan tie, pankkiosakkeet olisivat menettäneet arvonsa ja se arvo, joka niistä myöhemmin on tullut, olisi tullut valtion hyväksi niin kuin Ruotsissa ja Norjassa. (Ed. Gustafsson: Miten ulkomaisten lainojen olisi käynyt!) — No, valtio olisi taannut ulkomaiset lainat, niin kuin se takasi tässäkin ratkaisussa. Ei siinä olisi ollut mitään eroa. Valtiohan ne takasi tällä ratkaisulla. Ilman pankkitukipäätöstä valtio olisi voinut myös taata ne. Valtion olisi joka tapauksessa pitänyt se tehdä. Kyllä kaikilla perusteilla voidaan katsoa, että menettely, jolla jouduttiin suureen pankkitukeen muodollisen päätöksenteon perusteellakin, oli vähintään kyseenalainen. (Ed. Manninen: Jälkiviisautta!) — Jälkiviisauden osalta voin todeta, että vuonna 91 pidin julkisen puheen silloin, kun Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki oli vaikeuksissa, ja esitin, että pankki pitää laskea konkurssiin. Se on julkaistu aika monessa lehdessä, voitte katsoa sen. (Välihuuto vasemmalta) — No, ettei kaikki ole jälkiviisautta, se auttaa siinä.

Tietysti kun syksyllä 91 näitä asioita katsottiin, päättäjillä ei varmaan ollut todellakaan tietoa siitä, että kysymys on enemmästä kuin muutamasta miljardista, niin kuin pankinjohtaja Esko Ollila silloin vakuutti julkisille tiedotusvälineille ja varmasti eduskunnallekin. No, kun valittiin se

linja, tietysti ymmärrän hyvin, että myöhemmin oli vaikea muita pankkeja kohdella eri tavalla tai sanoa, kun säästöpankkien tappiot ilmenivät paljon suuremmiksi, että aprillia, palataan takaisin lähtöruutuun. Siinä mielessä se ensimmäinen päätös oli hyvin kohtalokas.

Pankkitukea ja sitä, mihin se on mennyt, on selvitetty, niin kuin täällä on puhuttu. Näissäkin selvityksissä, tarkoitan oikeudenkäyntejä, selvitykset ovat olleet hyvin sattumanvaraisia. On käyty eräitä hyvin suuriakin oikeudenkäyntejä. Silmiinpistävä piirre on, että niissä pankeissa, joissa on ollut tavallisia päätöksentekijöitä, ei mitään yhteiskunnan eliittiä, oikeudenkäyntejä on käyty, mutta ehkä toisissa pankeissa hieman eri tavalla.

Esimerkiksi Keski-Uudenmaan Säästöpankissa on käyty isoa oikeudenkäyntiä. Minulla on tässä lasku, 138 sivua, jonka loppusumma on 10 500 082,50 markkaa alioikeuden osalta. Tämän on maksanut valtio asianajotoimistolle. Sitten on Helsingin Säästöpankki, jossa oli ehkä samanlaista ja suuria päätöksentekijöitä, ja ei ole käyty minkäänlaista oikeudenkäyntiä. Sitten on eräs osuuspankki, jonka hallinnossa itse olin melkein 20 vuotta ja sain ansiomerkin. Siellä käytiin välimiesoikeutta ja se sovittiin. Siellä oli kyllä aika tunnettuja henkilöitä. Kyllä näissä pankkioikeudenkäynneissä, joita on käyty todella vähän ja joissa valtio on pärjännyt huonosti, on ollut myös epäoikeudenmukaisuutta. Valinnat ovat sattuneet monta kertaa siten, että ne eivät suinkaan ole lisänneet kansalaisten uskoa ja uskoa siihen haluun, että nämä asiat halutaan selvittää. Tietysti lainsäädäntökin oli puutteellista. Nämä asiat rupesivat vanhentumaan nopeasti ja suurin osa vanhenikin, ennen kuin niihin kunnolla ehdittiin ilmeisesti perehtyä.

Sitten toinen asia. Jos ei kantaja halua voittaa juttuaan, niin vaikea sitä on voittaa. Kyllä on myöskin se näkyvissä, että asioita ei haluttukaan ehkä valtion ja Vakuusrahaston taholta niin voittaa kuin olisi normaalia. Tietysti tähän vaikutti sekin, että rosvot hoitivat rosvojen asioita, noin kansanomaisesti sanottuna. Arsenalin palvelukseen palkattiin suurin piirtein kaikki säästöpankkien johtajat. Heidän tehtävänsä oli kyllä kohtuuton: löytää virheitä omasta työstään. Sellaisia ihmisiä ei yleensä kyllä löydy, jotka näin voisivat rooliansa muuttaa.

Sitä taustaa vasten siis myös myöhempi epäselvyys, johon tarkastusvaliokuntakin on Arsenalin osalta puuttunut, on tietysti seurausta. Tosin, niin kuin sanoin, tämä kaikki on tapahtunut viisi vuotta liian myöhään, mutta silloin ensimmäisen viiden vuoden aikana tarkastusvaliokunta olisi ollut todella tarpeen.

Pankkikriisi- ja pankkitukiseikkailu on siinä mielessä vaikea, että lähes kaikki yhteiskunnan päättäjät ovat mukana pankkien hallinnossa. Niin kuin totesin, itsekin olin mukana. Selvyyden vuoksi totean myös, että sitä pankkia, jonka hallinnossa olin mukana, vaadin yhtiökokouksessa selvitystilaan. Siihen ei enemmistö suostunut, vaan sanottiin, että pankkijärjestön maine kärsii siitä, ja niin se pankkijärjestö pani sinne 2 miljardia rahaa. (Ed. Tulonen: STS-Pankki?) — Se oli osuuspankkijärjestö, selvyyden vuoksi, ja se osuuspankkijärjestökin sitten osittain tämän seikkailun paikkauksien vuoksi ilmeisesti hajosi, koska ne terveet osuuspankit, jotka eivät olleet lähteneet mukaan pääkaupunkiseudun hurvitteluun, ovat tietysti joutuneet maksamaan nämä laskut ja kaikki eivät tyytyneet siihen. (Ed. Gustafsson: Edustajan, joka petti äänestäjänsä, on turha moralisoida täällä!) — Minusta ed. Gustafsson voisi miettiä, mikä se petti. Jos katsotaan osuusliikkeiden kohtaloita, STS-Pankin kohtaloita, niin minusta se, joka lähtee semmoisesta porukasta, joka köyhien rahat on tuhlannut, ei voi paljon puhua moraalista ja ilkeää vielä istua eduskunnassakin ja työväenliikkeen mieheksi sanoo itseään. Kyllä minusta se, mitä osuusliikkeessä ja STS-Pankissa tapahtui, on tietysti vielä pahempaa, koska ne olivat aatteellisia järjestöjä tai ainakin niiden piti olla. Porvaripankeilla ei muuta aatetta ollutkaan kuin raha, mutta rahallakin tietysti täytyy olla moraali. (Ed. Gustafsson: Ei edustaja vastannut omaan henkilökohtaiseen kysymykseensä!)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Haluan huomauttaa, että nyt on ed. Kuismalla puheenvuoro. Kunnioitetaan ed. Kuisman puheenvuoromahdollisuutta. Pyydän edustajia huomioimaan tämän tämän jälkeen.

Puhuja: Pankkisotkujen hoito julkisuudelta salassa on ollut niin kuin ehkä nämäkin välihuudot osoittavat, monelle päättäjälle helpotus, koska nämä ovat aika ikäviä asioita puhua. Minulla ei ole mitään sitä vastaan, päinvastoin, ja niin kuin sanoin, olin siinä pankissa yli 15 vuotta ja halu-

sin, että asiat selvitetään, ja kaikki minun tekemiseni siinä pankissa kestävät selvityksen.

Perimmiltään kysymys tietysti on siitäkin, mihin tätä pankkisalaisuutta tarvitaan. Meillähän on ylikorostunut pankkisalaisuus, ja tavallaan siitä on tullut se keppihevonen, johon nyt on turvauduttu. Sen takia nämä eduskunnallekin annettavat selvitykset ovat hyvin yleispiirteisiä. Itse olen miettinyt, mihin tätä pankkisalaisuutta tarvitaan, enkä ole keksinyt yhtään syytä. Itse en tarvitse pankkisalaisuutta mihinkään eikä minun yritykseni. Enkä voi kuvitella, että kukaan muukaan rehellinen ihminen tai yritys sitä tarvitsisi. Se ei tarkoita, että jos pankkisalaisuus poistetaan, asiat ovat julkisia. Niille riittäisi ihan normaali yksityisyys, joka meidän kaikilla muilla asioillamme on. En ymmärrä, miksi tarvitaan tämmöinen ylimitoitettu pankkisalaisuus, jonka taakse asioita viedään, jolla estetään kaikki keskustelu. Pankkisalaisuus on suunnilleen sellainen termi, jonka kuullessaan ihmiset, varsinkaan jos eivät ole juristeja, sulkevat suunsa ja lopettavat kaiken kyselemisen ja kritiikin. Minusta pankkisalaisuus ilman muuta pitäisi poistaa. Ei meillä ole rautakauppasalaisuutta, maitokauppasalaisuutta, ei vakuutusyhtiösalaisuutta. Miksi pitää olla pankkisalaisuus? Se antaa mahdollisuuden sellaiseen, mikä ei kestä päivänvaloa.

Arvoisa puhemies! Itse näen, että pankkisotku on niin suuri epäonnistumisen möykky, että sitä ei voida lakaista maton alle. Kansakunnan moraalin kannalta meidän on ennemmin tai myöhemmin tämä asia perusteellisesti selvitettävä. Itse näen jopa, että mikään vanhentuminen ei voi sitä estää, vaan tarvittaessa on jopa perustuslain säännösten mukaisesti säädettävä lainsäädäntöä, jolla voidaan selvittely tehdä, vaikka asia muodollisesti olisi vanhentunut. Ei sen takia, että yhtään markkaa niitä rahoja saadaan takaisin, vaan sen takia, että kansakunnan moraali saadaan taas lujalle pohjalle ja ihmisten oikeus siihen, että valtio käyttää rahojaan oikein ja oikeudenmukaisesti.

Sen lisäksi tämänkin pankkiseikkailun jälkihoito pitäisi hoitaa niin, että pankkitukien uhrit, ylivelkaantuneet, saisivat kohtuullisen kohtelun. Ei heille kaikkea tarvitse antaa anteeksi, mutta armon pitäisi joskus käydä oikeuden edestä, ja tässä on paljon sellaista. On tehty lakialoitteita, ja niiden pohjalta, jos halua on, kohtuullinen armo kyllä näille uhreille voidaan antaa.

Sitten pankkikriisin jälkitunnelmissa meillä on myöskin satojatuhansia ihmisiä, joiden luottotiedot ovat huonot. Tämähän tarkoittaa, että nyky-yhteiskunnassa työnteko, yrittäminen, on täysin mahdotonta näille ihmisille. Heitä on satojatuhansia. Emme me voi sanoa, että kärsiköot, siitä kärsii koko kansa heidän lisäkseen. Tämäkin asia pitäisi ottaa vakavasti. Jollain tavalla se on pakko hoitaa. Nyt se hoitamattomana tulee liian kalliiksi näille ihmisille ja koko yhteiskunnalle.

Myöskin täytyy muistaa se, että pankkipalveluja tarvitaan. Minusta seikkailu Postipankin ympärillä on ollut ihmeellistä. Aikanaan Postille tuli osasto, joka hoiti rahaliikennettä. Siitä sitten kehiteltiin Postipankki ja jopa tällainen Leonia ja unohdettiin se alkuperäinen tarkoitus. Pitäisi palata alkuun ja määrätä taas, että Posti rupeaa hoitamaan rahaliikennettä syrjäkylillä, missä ei pankkia ole. Kyllä tässäkin ovat menneet puurot ja vellit sekaisin. Eihän valtion Postipankki tai Leonia ole sen takia olemassa, että se tuottaa meille voittoja. Sehän on palvelun takia. Kaikkien valtion laitosten pitäisi olla olemassa sen takia, että ne palvelevat kansaa. Yksityiset yritykset ovat tietysti sen takia, että ne tuottavat pääomalle voittoa. On vaarallista, jos valtio rupeaa leikkimään yrittäjää ja valtion virkamiehet yritysjohtajia. Sitähän tässä maassa paljon tapahtuu.

Myös on selvää, niin kuin joku sanoi täällä puheenvuorossaan, että rahoitusvalvonta on heikkoa ja sitä pitäisi tehostaa, jottei tule tämmöisiä yllätyksiä. Kyllä sekin osoitti täydellistä tehottomuutta pankkikriisin aikana. Sitten myös tarvitaan puolueeton ulkomainen asiantuntijaselvitys. Vaikka se ehkä muutaman kymmenen miljoonaa maksaa, niin ehkä se menee enemmän hyötyyn kuin tämä 10 miljoonan asianajolasku, joka minulla tässä puhujakorokkeella on.

Myös itse olen sen verran realisti, että jotenkin näen, että tämä eduskunta ei kykene loppupistettä panemaan tälle pankkiasialle. Ehkä on niin, että lopullisen selvyyden ja totuuden hakee vasta seuraava sukupolvi.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Muistutan edustajia siitä, että tänään istutaan, mikäli puheenvuoroja riittää, vähintään kello 23:een, ja jos istunto on saatavissa kohtuullisessa ajassa sen jälkeen loppuun, niin istutaan tämä asia loppuun.

Muussa tapauksessa istuntoa jatketaan tämän selonteon osalta tämän viikon perjantaina.

Sanon selvyyden vuoksi vastauspuheenvuoroista, että kun on 41 puheenvuoroa käyttämättä, niin siinä yhteydessä, kun ministeri mahdollisesti kommentoi, käydään sitten debatti.

[11] **Jukka Gustafsson /sd:** Arvoisa puhemies! Tuossa ehkä turhaan ääneen kommentoin ed. Kuisman puhetta. Siinähän kuulsi myöskin tällainen presidenttiehdokkaan hyvin populistinen ääni. Sitten kun vähän raaputti, niin sieltä tuli sitä sosialidemokraattistakin analyysiä esimerkiksi pankkituen avoimuudesta ja pankkisalaisuuteen liittyen. Tältä osin ed. Kuisman puheessa oli ihan järkeviä ja hyväksyttäviäkin kohtia.

Kun nyt, arvoisa puhemies, vielä ministeri on paikalla, niin heti alkuun esitän yhden kysymyksen. Nimittäin meille jaetussa pankkitukiselonteossa todetaan eduskunnan asettamia reunaehtoja, joita olivat muun muassa avoimuus- ja julkisuusasiat, mutta täällä oli myös asia, joka koski "tuettavan pankin johdon palvelussuhteen ehtoja". Sehän tarkoitti sitä, että eduskunta pankkitukea antaessaan edellytti, että pankinjohtajien palkat niissä pankeissa, joissa tukea saadaan, kohtuullistetaan. Se tarkoitti silloin suuruusluokkaa 20 prosentin, ehkä isompaakin pudotusta, koska kehityshän osoitti sen, että kun isoja palkkoja on perusteltu sillä, että johtajilla on iso vastuu, tästä näkökulmasta voidaan kysyä, oliko sitä vastuuta kuitenkaan riittävästi, ei ainakaan suhteessa niihin valtaviin palkkoihin, joita heille maksettiin. En tee tätä kysymystä nyt mistään kateusnäkökulmasta, koska minusta on aivan selvää, että vastuullisissa johtotehtävissä, ovat ne pankeissa, yrityksissä, missä tahansa, pitää olla myös hyvä palkka, mutta eduskunta edellytti tätä asiaa, ja minä en löydä yhtään riviä mitään palautetta tästä kysymyksestä pankkituen kohdalta. Minusta tämä on kuitenkin vakava periaatteellinen kysymys.

Arvoisa puhemies! Puheenvuorossani lähden liikkeelle siitä, että pankkituki on ollut yksi suurimmista yhteiskunnan tukihankkeista yksityissektorin elinvoimaisuuden säilyttämiseksi, mitä Suomen historia itse asiassa tuntee. Jokainen suomalainen maksoi keskimäärin 10 000 markkaa pankeille. Se oli aikamoinen solidaarisuuden osoitus rahamiehille, jotka olivat tyrineet pankkitoimintansa pahemman kerran ja ajoivat tuhansia yrityksiä konkurssiin sekä kymmeniä tuhansia ihmisiä työttömiksi. Silti eduskunta aikanaan näki ja päätti, että oli parempi pelastaa pankit kuin antaa niiden kaatua ja järkyttää rahamarkkinat kenties vielä pahemmin ja lopullisesti.

Mielestäni pankkitukea nostaneet ja sen avulla pahimmasta yli päässeet pankit jäivät selvästi palveluksen velkaa veronmaksajille ja kansalaisille, mutta ilmeisesti pankinjohtajien moraalikäsitys poikkeaa olennaisesti omastani. Kuinka muuten Pertti Voutilainen olisi antanut sellaisen lausunnon kuin antoi huonoista ja hyvistä asiakkaista? Siis sen sijaan, että pankit olisivat osoittaneet yhteiskunnallisen tuen jälkeen mielestäni siitä automaattisesti syntyvää yhteiskunnallista vastuuta, ne ovat sanoneet irti ennennäkemättömän määrän pankkitoimihenkilöitä, ottaneet käyttöön korkeat maksut pankkitapahtumiin nähden ja nyt jopa lähtevät valikoimaan asiakkaitaan. Pankkien kukkoilu on viimeistään tässä vaiheessa mennyt yli.

Valtioneuvoston selonteon mukaan pankkikonttoreiden ja henkilöstön lukumäärät ovat puolittuneet kahdeksan viime vuoden aikana. Tämä vähennys olisi tapahtunut pääosin joka tapauksessa pankkisektorin rakennemuutoksen vuoksi mutta hallitusti ja pitkällä aikavälillä, näin uskon, ilman pankkikriisiä. Nykyisestä suurtyöttömyydestä pankkien suoranaisessa vastuussa on siis ainakin 25 000 työpaikan menetys. Pankkien konkurssiin ajamien yritysten aiheuttamaa työpaikkojen menetystä on vaikea arvioida, mutta se varmasti myös nousee korkealle, kenties kymmeniintuhansiin.

Pankit ovat siis aiheuttaneet yhteiskunnalle pankkitukea suuremman laskun, joka koostuu työttömyyden hoidosta ja pankkipalveluiden maksullisuudesta. Kansalaiset eivät siis itse asiassa ole nyt hyötymässä pankkien pelastustalkoista mitään, päinvastoin.

Kysyn, onko pankkitoiminta nyt todella mennyt pelkäksi rahanteoksi ja vahvemman oikeuden puolustamiseksi. Onko nyky-yhteiskunnassa mahdollista, että pankkitoiminnalla olisi muitakin päämääriä? Mielestäni pitää olla ja onkin, jos pankit toimivat muilla periaatteilla kuin omistajien pääoman kasvattamisen periaatteella.

Suureksi ilokseni sain käsiini muutamia päiviä sitten Säästöpankkiliiton julkaiseman lehden 5/99, jossa isoin otsikoin vakuutettiin, että säästöpankeille kuuluu myös yhteiskunnallista vastuuta. Vaasan lähistöllä sijaitsevan Koivulahden Säästöpankin toimitusjohtaja totesi muun muas-

sa seuraavaa: "Pankki ei voi toimia ilman yhteiskunnan ja ihmisten luottamusta. Asiakkaat ovat olleet luomassa pankin resursseja. Siksi niitä ei pidä käyttää vain pankin hyväksi vaan yhteiskunnan hyväksi."

Kantamalla yhteiskunnallista vastuuta asianomainen pankki on auttanut yrityksiä pahimman yli eikä ollut ensimmäisenä ajamassa niitä konkurssiin. Näin on vältytty konkursseilta ja samalla luottotappioilta. Ylisuuria riskejä ei kuitenkaan otettu. Pankinjohtaja Kjellman jatkaa: "Voisi sanoa, että meillä on ollut tulosvastuuta samalla, kun olemme kantaneet yhteiskunnallista vastuuta."

Toivottavasti tämä lainaukseni ei mennyt mainospuheen puolelle, mutta mielestäni tämän tyyppinen toiminta-ajatus lähtee tavallisen ihmisen peruspalvelutarpeista, ja tässä ihmisen hyvinvointi ja tyytyväisyys on aina etusijalla. Tämä on todellista hunajaa kaltaiseni keski-ikäisen pitkän linjan sosialidemokraatin korville, kun ei kaikki pankkitoiminta keskity pelkän rahanteon ympärille. Tätä tosiseikkaa vahvistavat uusimmat pankkien osavuosikatsaukset 1.1.—31.9. Vaikka suurilla pankeilla on suuri keskushallinto, ovat työvoimakustannukset verrattuina pankin tekemään voittoon suhteessa alhaisemmat kaikissa isoissa pankeissa, jopa Leoniassa, kuin säästöpankeissa. Kysyn, miten pankit panostavat asiakaspalveluun.

Jää nähtäväksi, onko Voutilaisen ja Leonian viimeaikaisilla edesottamuksilla pitemmälle meneviä seurauksia. Voi olla, että liian moni pankkiin tuleva asiakas tyytyy kohtaloonsa ja jatkaa asioimistaan tutuksi tulleessa pankissaan, vaikkei ehkä sieltä saakaan samoja palveluita kuin naapurin toimitusjohtaja. Mielestäni eduskunnan ei pidä kuitenkaan jäädä odottamaan kansalaisten protestia jaloillaan, vaan on otettava käyttöön keinovalikoima, jonka meille lainsäätäjä tarjoaa.

On mielestäni tullut selväksi, ettei liikepankeilla ole yhteiskunnallista vastuuta. Näin ollen eduskunta on se instanssi, jonka tulee puuttua asioihin. Kannatan ministeri Johannes Koskisen esitystä pankki- ja postipalveluiden kirjaamisesta lakiin. Nykypäivänä ne ovat peruspalveluita, joita ilman elämä käy varsin hankalaksi varsinkin syrjäseuduilla. Näin ollen lainmuutos on perusteltu, tarpeellinen ja kiireellinen. Kun kerran pankit eivät usko hyvällä, väännettäköön oikea moraalikäsitys heille rautalangasta. Se menee ainakin perille.

Valtion ja Valtion vakuusrahaston lopulliseksi tappioksi on muodostumassa noin 30 miljardia. Se on kova hinta. Mielenkiintoista olisi tietää tarkemmin, mihin tällaiset summat ovat menneet. Jossainhan niiden täytyy olla. Toivottavasti tästä opitaan jotain niin pankkimaailmassa kuin valtionhallinnossakin.

Selonteon loppuosassa on mainittu muutamia seikkoja, joiden avulla uudet kriisit pankkimaailmassa voidaan toivon mukaan ehkäistä. Jos pankit eivät ole kokemastaan viisastuneet, yhteiskunta on tai meidän ainakin eduskunnassa tulisi olla. Muun muassa talletussuojan uudistaminen, rahoitusmarkkinoiden valvonnan kehittäminen ja euron käyttöönotto ovat tekijöitä, joiden pitäisi vaikuttaa asiaan. Tässäkin asiassa tullaan taas siihen, että liian vapaasti toimivat markkinat ovat pahasta. Tarvitaan yhteiskunnan ohjausta ja säätelyä, jotta yhteinen hyvä ei unohdu kapitalistien ryntäillessä suurimpien mahdollisten voittojen perään. Pankki- ja postitoiminta kuuluvat peruspalveluihin. Siksi ne tulee taata lailla kaikille. Niitä tarvitsevat kaikki suomalaiset, vaikka meidän lahkeissamme olisikin hiekkaa sisään pankkien marmorilattioille kannettavaksi.

12 **Mikko Kuoppa /vas:** Herra puhemies! Pankkituki on ollut ennen muuta pankkien omistajien, tallettajien, ulkomaisten velkojien tukea. Pankkituella on varmistettu, että pankkien ulkomaiset velkojat ovat saaneet Suomesta kaikki saatavansa ja että kukaan tallettaja ei ole menettänyt penniäkään pankkikriisin vuoksi. Asian kääntöpuoli on, että pankkituki ei ole estänyt pankkien toiminnan rajua saneerausta ja henkilökunnan supistamista. Pankkialalla työllisyys on puolitettu 1990-luvulla. Pankkituki ei ole siten auttanut pankkien henkilöstöä.

Kun väitetään, että pankkituki on ollut vain säästöpankkien tukemista, on muistettava, että korottomista valtion pääomasijoituksista ovat hyötyneet kaikki pankit. Säästöpankkiryhmän pilkkominen oli piilopankkitukea muille pankkiryhmille, jotka pääsivät eroon yhdestä kilpailijasta ja sen huonoista asiakkaista samalla, kun ne saivat säästöpankkien terveen osan itselleen varsin edulliseen hintaan.

Pankkituella on tuettu omistajia ja velkojia mutta ei niitä, jotka ovat joutuneet taloudellisiin vaikeuksiin laman ja työttömyyden vuoksi.

Kymmenettuhannet tavalliset kansalaiset ja pienyrittäjät ovat joutuneet kiristämään vyönsä äärimmilleen velkoja maksaessaan. Vuonna 1993 säädetty velkajärjestelylaki on tuonut jonkin verran lievennystä velallisen armottomaan asemaan, mutta velkajärjestelyn seula on ollut tiheä, ja velkajärjestelyyn päässeen tai siihen joutuneen asema ei myöskään ole kadehdittava. Eduskunnalle ja kansanedustajille on esitetty lukemattomia vetoomuksia ja ehdotuksia ilman omaa syytään velkavaikeuksiin joutuneiden aseman helpottamisesta. On esitetty jopa yleistä armahdusta. Vähin, mitä voisi toivoa, on, että pankit vapaaehtoisesti sovittelisivat velkoja, jotta kenenkään rehellisen ihmisen ei tarvitsisi loppuikäänsä olla velkaorjuudessa. Sundqvistin vahingonkorvausten sovittelu on mielestäni ennakkotapaus, johon on syytä vedota.

Ylivelkaantuneita ei pitäisi nyt unohtaa nousukauden huumassa vaan tarvittaisiin uusia toimia, jotta pienituloiset ylivelkaantuneet voisivat palata normaaliin elämään ja jotta velkaongelman taakka ei siirtyisi uudelle vuosituhannelle. Tässä mielessä herättää paljon epäilyjä valtiovarainministeriön käynnistämä uusi yksityistämishanke. Tarkoitan operaatiota, jossa Arsenal-omaisuudenhoitoyhtiön saatavat myydään yksityisille perintätoimistoille. Tuskin tämä ainakaan helpottaa velkaongelman hoitoa. Arsenal on toiminut yhteiskunnan vastuulla ja valvonnassa, mutta kuka valvoo yksityisten ja muun muassa ulkomaisten perintätoimistojen toimia? Näiden yksityisten perintätoimistojen toiminnan ainoana motiivina on ymmärtääkseni raha ja voiton tuottaminen.

Pankkituki ei ole koitunut myöskään pankkien tavallisten asiakkaiden onneksi. Palvelua on heikennetty kautta linjan, jonottaminen on arkipäivää pankkien konttoreissa. Pientallettaja tai käyttötilin omistaja ei saa tililleen enää juuri lainkaan korkoa, mutta palvelumaksuja peritään ja korotetaan lähes joka käänteessä. Pankit näyttelevät köyhää ja kipeää, kun on puhe palvelujen laadusta ja palvelumaksuista ja koroista. Sen sijaan rahasta ei ole pulaa, kun halutaan ostaa toinen pankki. Meritanordbanken on tunnetusti tarjonnut norjalaisesta pankista 17 miljardia markkaa, joka on varsin kunnioitettava summa.

Leonia-pankki jakaa uudella hinnoittelullaan asiakkaat köyhiin ja rikkaisiin. Jos tulot ovat alle 4 000 markkaa kuukaudessa ja jos merkittäviä talletuksia ja lainoja ei ole, pelkästään tilin pitämisestä on maksettava 40 markkaa kuukaudessa eli 480 markkaa vuodessa. Pienituloisen kukkarossa se on iso lovi. Leonia-pankki on itse asiassa ryhtynyt alentamaan sosiaalisen perusturvan tasoa. Mitä tapahtuu jatkossa? Jos maksu on 40 markkaa kuukaudessa, onko se muutaman vuoden päästä esimerkiksi 100 markkaa kuukaudessa ja seuraavatko muut pankit Leonia-pankin esimerkkiä? Parempituloinen selviää Leonian järjestelmästä 10 markan kuukausimaksulla. Noin 40 prosentilla eläkeläisistä ja 80 prosentilla työttömistä tulot kuitenkin alittavat Leonia-pankin asettaman rajan, ja on muistettava, että hyvin huomattava osa työttömistä saa esimerkiksi työttömyysturvansa Leonia-pankin kautta.

Ilman pankkitiliä ei kuitenkaan käytännössä nykypäivänä tule toimeen. Miten hallitus ja valtiovarainministeri voivat sallia, että valtion omistama pankki menettelee tällä tavoin eriarvoisuutta lisäävällä tavalla? Sitä paitsi Leonia-pankin ja Sampo-vakuutusyhtiön fuusio on johtamassa siihen, että Leonian pankkipalvelujen saatavuus heikkenee tuntuvasti.

Hallitus on päättänyt, että Leonian ja Postin yhteistyö lopetetaan. Se merkitsee Leonia-pankin palvelujen poistumista noin 470 postikonttorista. Samalla myös postipalvelut heikkenevät väistämättömästi. Postisäästöpankki perustettiin vuonna 1886. Pankkipalveluja on siten tarjottu postikonttoreissa yli 100 vuoden ajan. Tuntuu ihmeelliseltä, että siihen ei enää 2000-luvulla ole varaa.

Ilmaan on heitetty ideoita erilaisista uusista yhteistyökuvioista, mutta kaikki ne ovat edelleenkin levällään. Ainoa selvä asia näyttää olevan palvelujen heikentyminen sekä pankkitoiminnassa että postissa. Ihmiset saavat korkeilla palvelumaksuilla entistä vähemmän vastinetta. Pankkitoiminnassa korostuvat muun muassa luotettavuus ja tietosuoja. Sen vuoksi on mielestäni selvä, että pankkipalveluja ei voi siirtää mihin tahansa lihakauppaan tai nakkikioskiin, jos postipalveluissa vielä jotenkin pärjätäänkin.

Hallituksen uudet ratkaisut ovat johtamassa siihen, että suurella osalla väestöä laskujen maksaminen, käteisrahan nostaminen ja tallettaminen vaikeutuvat tuntuvasti. Pankkimatka voi monessa tapauksessa pidentyä kymmenillä kilometreillä, niin kuin jo useissa kunnissa on tapahtunut. Käteinen raha ei vielä kulje puhelinjohdoissa ainakaan nykytekniikalla. Kun tavallisten kansalaisten veromarkkoja on käytetty pankkitukeen

jopa 50 miljardia markkaa, heillä on oikeus odottaa parempaa palvelua, hyvää palvelujen saatavuutta ja muutoinkin inhimillistä suhtautumista pankkien taholta.

[13] **Ministeri Suvi-Anne Siimes:** Arvoisa puhemies! Hyvät edustajatoverit! Tämä lienee urani ensimmäinen hetki, kun toimin jonkinlaisena vapahtajana eli annan mahdollisuuden kommentoida keskustelua. Sitä ennen puhun kuitenkin muutamasta asiasta itse.

Sekä ed. Gustafsson että ed. Kuoppa samoin kuin useat ryhmäpuhujat ennen heitä ovat pitäneet esillä kysymystä pankkipalvelujen saatavuudesta tulevaisuudessa ja myös kysymystä siitä, tulisiko pankkipalvelut kirjata lakiin kaikille tarjottaviksi peruspalveluiksi. En itse tässä vaiheessa halua ottaa kantaa oikeusministeri Koskisen asiasta tekemään ehdotukseen, mutta pidän kuitenkin tärkeänä, että yhdessä pohtisimme sitä, miten käytännössä tavallisimmat pankkipalvelut, käteisen nosto ja maksujen välitys, voidaan ihmisille turvata. Me kaikki tiedämme hyvin, että asioiden kirjoittaminen paperille ei aina auta, vaan tarvitaan nimenomaan käytännön keinoja palveluiden saatavuuden toteuttamiseksi.

Omassa mielessäni on silloin tällöin käynyt, oliko tämä moneen kertaan ruoditttu Voutilaisen lausunto harkittu koukku vai oliko se vahinko. Olen miettinyt, oliko se harkittu koukku juuri niin, että saadaan aikaan poliittinen kohu ja muualta syntyvä tarve siirtää niin sanotut huonot asiakkaat pois likaamasta pankkien lattioita. Koska en tiedä, oliko kyseessä koukku vai lipsahdus, pidän parempana sitä asennetta, että me poliittisesti vastuussa olevat henkilöt käymme asiallista ja analyyttistä keskustelua tavallisten ihmisten pankkisuhteesta ja pankkiasioiden hoidosta emmekä hätiköiden ryntää tekemään sellaisia julkilausumia, jotka päätöksiksikin täytyy jalostaa.

Olen omassa toimessani toisena valtiovarainministerinä jo syyskuun alussa asettanut valtiovarainministeriöön työryhmän pohtimaan pankkipalveluiden tuottamisen tulevaisuutta ja mainitsin siitä jo selonteon esittelypuheenvuorossakin. Kyseisen työryhmän toimiaika päättyy vuoden 2000 lopussa, ja olen käynyt jo nyt tämän tuoreen kohun vuoksi työryhmän puheenjohtajan kanssa keskusteluja siitä, voitaisiinko työryhmän määräaikaa hieman aikaistaa, jotta näihin kiperiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin saataisiin huolellisesti punnittuja vastauksia jo ennen ensi vuoden loppua. Oma toimintalinjani on, että annan mainitun työryhmän työskennellä rauhassa. Sanon kuitenkin ääneen sen, että tätä työryhmää viime kesän lopulla koottaessa, siis jo paljon ennen Voutilaisen lausuntoja, mietittiin sitä, kuinka työryhmän jäsenet saadaan niin edustavasti valittua, että nykyisillä talletuspankeilla tai heidän edustajillaan ei ole tässä työryhmässä ylivaltaa, vaan että voitaisiin aidosti nostaa esiin myös nykykäytännölle vaihtoehtoisia näkemyksiä peruspankkipalveluiden turvaamisessa. Mielestäni tämä on tärkeä näkökohta sikäli, että on tämänhetkisiä, jo olemassaoleviakin ongelmia pankkitoiminnan kohdalla, kuten se, että korkeista palvelumaksuista huolimatta pankkien asiakkaat saavat huonoa palvelua, joutuvat jonottamaan pitkään ja kohtaavat sen lisäksi vielä joskus ylenkatsettakin. Mistä muusta se on merkki kuin siitä, että pankkisektorilla on luultavasti liian vähän palvelujen tarjoajia? Siellä on luultavasti liian vähän kilpailua, jos on varaa todeta, että jotkut asiakkaat ovat ylimääräisiä tai tarpeettomia. Tästä näkökulmasta katsottuna uskon itse, että mainitun työryhmän toimeksiantoon sisältyvä ajatus markkinoiden toiminnan tehostamisesta voi hyvinkin tuoda nimenomaan ihmisille heidän arjessaan läheisiä ja käyttökelpoisia ratkaisuja näiden jokapäiväisessä elämässä tärkeiden palveluiden tuottamiseksi.

Toinen näkökohta, jota toivoisin tähän pankkipalvelut peruspalveluiksi -keskusteluun tuotavan, on se, että eihän tämä peruspankkipalveluiden saatavuus ole pelkkä ihmisten ongelma. Kyllä niitä pankkipalveluja, hyvin toimivaa maksunvälitystä, tarvitsevat myös kaikki ne lukemattomat yritykset, joitten asiakkaita me ihmiset, palkansaajat, omassa arjessamme olemme. Yrityksillehän me maksamme sähköstä, vuokrasta, yhtiövastikkeesta, vedestä, mahdollisista korttilaskuista ja lehtitilauksista. Mielestäni myös yritysten olisi syytä herätä tässä pankkipalveluasiassa vaatimaan oikeuksia ja vaatimaan sitä, että maksujärjestelyiden sujuvuus myös tulevaisuudessa turvataan. Meidän on, hyvät edustajatoverit ja arvoisa puhemies, mielestäni turha nipistää tätä keskustelua vain ihmisasiakkaita ja vain pienituloisia asiakkaita koskevaksi. Tämä on laaja kysymys. Kaikki, myös yritykset, ne pienet, tavalliset yritykset, tarvitsevat kattavaa maksujen välitystä ja sitä, että palvelut ovat helposti heidän kaikkien mahdollisten asiakkaittensa saatavilla. Siksi tämän valtiovarainministeriön aset-

taman työryhmän työn tuloksia odotellessa toivon, että keskustelua käytäisiin siitä, kuinka pankit nyt lähitulevaisuudessa saataisiin edes näitä nykyisiä korkeita maksuja vastaan tuottamaan niitä säällisesti järjestettyjä palveluja ihmisille. Olen ollut iloinen siitä, että pientä kapinanpoikasta pankeissa jonottavien ihmisten keskuudessa nimenomaan pankkien suuntaan on jo tähänkin mennessä ollut. Se on kiitettävää kansalaistoimintaa. Se on hyvä asia.

Toinen laajasti tässä keskustelussa ja ryhmäpuheenvuoroissa käsitelty asia on ollut kysymys siitä, minne pankkituki oikein on mennyt. Kuten omassa esittelypuheenvuorossani sanoin, on tärkeää muistaa, että pankkituki ei suinkaan pääosin jäänyt pankkien holveihin pankkeja itseään pönkittämään, vaan se levisi myös laajemmalle talouteen ja auttoi pitämään rahoitusjärjestelmää pystyssä. Rahoitusjärjestelmän toimivuus on ehkä semmoinen asia, jonka tärkeyttä ei nykyisessä tavallisessa elämässä tule yleensä ajatelleeksi, kun rahoitusjärjestelmän toimivuus on meille niin itsestäänselvä asia. Se on kuitenkin ollut tärkeä arvo turvattavaksi, ja siksi olenkin iloinen siitä, että tähän asti käydyssä keskustelussa vain pieni vähemmistö on syyllistynyt taaksepäin tuijottamiseen ja pelkkään syyllisten etsintään. Mielestäni on tärkeätä, että paitsi että puhumme siitä, kuinka asiat on hoidettu, ennen kaikkea suuntaisimme yhdessä katsettamme tulevaisuuteen päin, nimenomaan siihen, kuinka tällaiset koko talouden pohjaa järisyttävät kriisit voidaan vastaisuudessa välttää.

[14] **Mauri Salo /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ministeri Siimes ihan oikein totesi puheenvuorossaan, että ei pidä katsella taaksepäin, mutta toisaalta on kyllä syytä muistaa se, mitä historiassa tapahtui ja miksi tultiin tilanteeseen, jossa tarvittiin pankkitukea. Meillä yhteiskunnassa on vähän samansuuntaiset vireet olemassa tällä hetkellä jo. Pörssi käy kuumana, ja ministeri itsekin on todennut, että asuntomarkkinat käyvät ylikierroksilla, ja joka kerran kun täällä näistä asioista puhutaan, siihen tavalla tai toisella sitten myös markkinat reagoivat.

Mutta, arvoisa puhemies, tuosta selonteosta käy ilmi se, niin kuin ministerin puheenvuorostakin, että nämä Arsenalin hoidossa vielä olevat saatavat ovat nyt kaupan ja nähtävästi aika pitkällekin, koska ministeri totesi, että ne ovat menossa suomalaiselle yhtiölle. Kysynkin vielä tässä ministeriltä, miksi ei niitä voitu siirtää suoraan Leonialle, koska siinä olisi valtion omistama yhtiö, joka voisi kohdella hallituksen erikseen käskemällä tavalla asiakkaita niin, että yrittäjille jäisi myös jonkinmoinen oikeusturva. Oikeusturva saattaa olla uhattuna tilanteessa, jossa selkeästi voitontahtoinen yritys alkaa asiakkaita hoitaa.

[15] **Esa Lahtela /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensimmäisessä puheenvuorossaan ministeri totesi, että vaihtoehdot olivat vähissä silloin, kun pankkituesta päätettiin. Nyt on helposti, vaikka kuinka jälkiviisaita ollaankin, todettava se, jotta silloin tehtiin kuitenkin virheitä siinä mielessä, että annettiin pankeille mahdollisuus vetää yrityksiä konkurssiin. Se johti myös siihen, että yksittäiset ihmiset menettivät omaisuutensa, myytiin talot alta pois ja kaikki, mitä ihmiset sattuivat omistamaan.

Sen takia pitää taaksepäin katsoa ja myös oppia se, että nyt meidän pitäisi tehdä ratkaisuja niiden ihmisten hyväksi, jotka ovat jääneet sinne loukkuun. Tänä päivänä on tullut esiin monissa puheenvuoroissa, että on yhä edelleen kymmeniätuhansia ihmisiä, jotka eivät koskaan pääse veloistaan, koska eivät pääse velkajärjestelyyn mukaan sen takia, ettei ole tuloja. Se ihmisryhmä meidän pitäisi pelastaa, ja olen ministerin kanssa eri mieltä siitä anteeksinnosta. Meidän pitäisi löytää kohdennettu anteeksianto eli katsoa, onko mitään mieltä pitää niitä ihmisiä piinassa lopun ikäänsä ja voisiko heille jonkintyyppisen anteeksiantojärjestelmän kehittää, että voitaisiin saada ne ihmiset tekemään työtä tässä yhteiskunnassa ja rakentamaan tätä suomalaista hyvinvointia omalla panoksellaan.

[16] **Maria Kaisa Aula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli myönteistä havaita, että ministeri Siimes on ottanut vastuullisen linjan tässä pankkikriisin hoidon arviointiasiassa ja tunnustaa ne ikävät välttämättömyydet, joita 90-luvun alussa oli hoidettava.

Mielenkiintoista oli kuitenkin havaita se, että hänen oman eduskuntaryhmänsä puheenvuorossa oli sitten yllättävän paljonkin oman ministerin ja selonteon näkemyksiä kyseenalaistavia aineksia.

Tosin voi yhtyä siihen arvioon, joka vasemmistosta tuli, että joitakin lisäselvityksiä tähän

selontekoon kyllä tarvittaisiin. Eräs sellainen alue on säästökassoille annetun tuen lopullisten kustannusvaikutusten ja yhteiskunnallisen edullisuuden selvittäminen. Sitähän tähän selontekoon ei nyt sisälly siitä huolimatta, että nämä E-liikkeen säästökassojen talletuksia koskevat määrärahat taikka niitten lunastaminen, maksettiin pankkitoiminnan tukemisen momentilta erillislain perusteella ja tuolloin vuonna 94 valtiovarainvaliokunta edellytti, että ihan vastaavat selvitykset kuin nyt tästä varsinaisesta pankkituesta on annettu, annetaan myöskin säästökassojen talletusten lunastamisesta aiheutuneista kustannuksista. Tällaista selvitystä ei kuitenkaan ole tullut, ja oletan ja edellytän, että vähintäänkin talousvaliokunnalle tämän selonteon yhteydessä nämä selvitykset annetaan E-liikkeen säästökassojen tuesta.

Mitä tulee sitten pankkipalveluihin peruspalveluina, niin olen ministerin kanssa hyvin samaa mieltä siitä, että pankkipalvelujen kirjaaminen lakiin olisi aika monimutkaista ja on perusteltu linja, että tämä asia laajasti selvitetään. Leonian pankkikonttoreiden lopettaminen ei niinkään nähdäkseni johda perinteisen pankkikulttuurin palveluiden saatavuuden ongelmaan, vaan pankkikilpailuongelmaan. Kyllähän meillä jokaisessa kirkonkylässä on yleensä useampiakin pankkikonttoreita kuin Leonian, mutta on vääjäämätöntä, että kilpailu tästä heikkenee. Tietysti tulevaisuudessa meillä on digitaalisen television kautta todennäköisesti mahdollisuus saada pankkipalveluita hyvin eri tavoin kuin tänä päivänä.

[17] **Ministeri Suvi-Anne Siimes:** Arvoisa puhemies! Vastaan osaan kysymyksistä nopeasti siksi, että joudun jonkin ajan päästä lähtemään Strasbourgia kohti.

Mitä ed. Aulan viimeiseen kysymykseen lisäselvityksen tarpeesta säästökassojen suhteen tulee, niin sellainen varmaan, jos valiokunta pyytää, valiokunnalle annetaan. Tämä kolmas pankkitukiselontekohan perustuu vuonna 98 valtiopäivillä tehtyyn pyyntöön toimittaa tällainen selonteko, ja siinä pyynnössä ei ilmeisesti ole säästökassoja mainittu, ja siksi niitä ei ole mukana. Mutta asia on sekin osaltaan eduskunnalle selvittämisen arvoinen.

Mitä velkojen yleiseen anteeksiantoon tässä rajoitetussa pankkikriisitapauksessa tulee, niin pitäydyn alkupuheenvuorossa esittämässäni kannassa, mutta sanon samalla, että kyllä esimerkiksi ulosottolain uudistaminen olisi tärkeä projekti hallitukselle. Sillähän nimenomaan autettaisiin kaikkia, siis myös pankkikriisin jälkeisenä aikana velkojensa kanssa vaikeuksiin joutuneita kansalaisia, jos voitaisiin jollain tavalla kohtuullistaa näitä käytäntöjä ja lisätä ehkä ikään kuin omien tulojen hankkimiseen kannustavia elementtejä myös velkajärjestelyissä. Se olisi tärkeä asia velkavaikeuksissa oleville ihmisille, ja siinä suhteessa elän toivossa, että hallituksessa saamme oltua aktiivisia tässä asiassa.

Mitä Arsenalin saataviin tulee ja kysymykseen, miksi niitä ei myyty suoraan Leonialle, en osaa suoraan vastata, mutta voisin kuvitella, että ehkä Leonia ei ole ollut niistä edes kiinnostunut. Leoniahan on järjestelyjen jälkeen muidenkin hoidossa kuin valtion.

Mitä saatavien kauppaan tulee muutoin, niin yleinen linjaus silloin, kun Arsenalin alasajoa päätettiin nopeuttaa, ja ylipäätään Arsenalin alasajossa, on sekä valtioneuvoston talouspoliittisen ministerivaliokunnan että myös Arsenalin tarkastusvaliokunnan eli kansanedustajista kootun elimen mukaan ollut se, että täytyy pyrkiä valtion kannalta kohtuullisen edulliseen tulokseen, ja edullisin tulos saavutetaan tietysti tarjouskilpailun kautta, kun pyritään myymään saatavia isossa nipussa.

Kuten alkupuheenvuorossani tänään iltapäivällä sanoin, aivan selvää on, että näiden saatavien ostajaa sitoo hyvä perintätapa ja Suomen lainsäädäntö, ja näiden saatavien ostajaa tulevat sitomaan myös kaikki ne lainsäädännön muutokset, joita mahdollisesti tällä eduskuntakaudella muun muassa tämän ulosottolain suhteen tullaan tekemään.

[18] **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Arvoisa puhemies! Jos sopii, niin jatkan muutaman kommentin nyt keskustelussa esiin nousseista lainsäädäntökysymyksistä.

Ensinnäkin aivan viime päivien keskustelusta pankkipalvelujen peruspalveluluonteesta. Par'aikaa käydään Euroopassa laajaa keskustelua siitä, mitkä ovat sellaisia uusia välttämättömyyspalveluita, jotka pitää turvata kansalaisille kaikissa oloissa kohtuullisin ehdoin.

Tässä pankkipalvelut ovat ikään kuin laajemmassa viitekehyksessä tulleet esille. Kuluttajaasiamies teki pari vuotta sitten esityksen niitä koskevien säännösten tarkistamisesta kautta linjan, ja tätä ajattelua on koetettu viedä eteenpäin

jo aiemmin. Mutta tämä akuutti tilanne, joka pankkien vetäytymisestä on aiheutunut, kiirehtii näitä valmisteluja. Valmisteluvastuu tässä kuuluu valtiovarainministeriölle, ja siellähän on käynnistetty Nybergin vetämä työryhmävalmistelu, jonka osana myös tämä problematiikka on. Omalta osaltani tätä kiirehdin ja koetamme oikeusministeriössä avittaa tuon työn etenemistä.

Ed. Pekkarinen kaipaili valtio-omistajan vastuuta. Sampo—Leonia-konsernin päätöksentekoon varmasti olisi viisaampikin strategia ollut löydettävissä, mutta nyt tehdään tapahtuneen valossa se, mitä voidaan tehdä. Uskon, että sekä postin palvelujen että pankin palvelujen turvaamisessa esille noussut keskustelu vauhdittaa ihan onnellisiakin lopputulemia.

Lisäksi oikeusministeriössä on valmis lakiehdotus velkaneuvonnan lakisääteistämisestä. Lakiehdotuksen tavoitteena on varmistaa laadullisesti ja määrällisesti riittävien velkaneuvontapalvelujen saatavuus koko maassa. Velkaneuvonnan lakisääteistämisellä voidaan edistää kansalaisten oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta. Tavoitteena on luoda nykyistä paremmat edellytykset avun antamiselle ja siten osaltaan vähentää velkaongelmista yksilöille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja. Ylivelkaantuneen ihmisen sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat ulottuvat usein hänen lähipiiriinsäkin. Tällaisen ongelmakierteen katkaisemisessa asiantuntevan velkaneuvojan rooli voi olla hyvinkin keskeinen.

Velkaneuvonnan turvaamisessa onkin viime kädessä kysymys kansalaisten hyvinvoinnin lisäämisestä. Lisäys voi olla merkittävä suhteessa siihen pieneen panokseen, joka siihen valtion rahoituksessa tarvitaan. On muistettava, että velkaongelmista aiheutuu yhteiskunnalle menetyksiä sosiaalimenojen kasvuna ja saamatta jääneinä verotuloina. Tunnettua on, että harmaan talouden puolelle on siirtynyt tuhansia, ellei kymmeniätuhansia ihmisiä ylivelkojen musertamina. Tästä näkökulmasta katsoen panostus velkaneuvontaan voidaan nähdä myös järkevänä sijoituksena.

Alkuperäinen tarkoitus oli antaa velkaneuvontaa koskeva lakiehdotus eduskunnalle jo kuluvan syksyn alkupuolella, mutta tästä ei hallituksessa päätöstä saatu aikaan. Esitystä on hyvin laajalti pidetty tarpeellisena ja myös kiireellisenä. Lakiesityksen rahoitukseen liittyvistä syistä sen antaminen on viivästynyt, mutta tarkoitus on tuoda esitys hallitukseen, jollei tänä vuonna, niin aivan ensi vuoden alusta.

Velan otto ja takaisin maksu ovat monitahoisia asioita. Aivan oma kysymyksensä on se, kuinka kauan saatavaa ylipäänsä pitää pystyä pitämään niin sanotusti hengissä. Meillähän tällä hetkellä esimerkiksi ulosotossa laahaa toistakymmentä miljardia markkaa sellaisia perittäviä, joita ei pystytä lyhentämään vuosittain.

Tänä syksynä oikeusministeriössä aloitetaan velan vanhentumista koskevan lainsäädännön uudistaminen. Nykyinen laki on itse niin vanhentunut, että sitä on hyvin vaikea, lähes mahdoton, lukea. Epäselvyyttä lisää se, että muualla lainsäädännössä on lukuisia ja käytännössä merkittäviä erityissäännöksiä vanhentumisesta. Tämän uudistustyön yhteydessä on keskeistä pohtia sitä, mitä oikeuspoliittisia tavoitteita vanhentumisella yleensä ajetaan. Tällöin yksi kysymys on se, voidaanko ja onko hyväksyttävää käyttää velan vanhentumista keinona lopettaa elinikäinen velkavastuu.

Elinikäisen velkavastuun lopettamiseen liittyviä kysymyksiä pohditaan oikeusministeriössä muutoinkin jo tällä hetkellä. Seuraavaa ulosotto-esitystä varten selvitetään mahdollisuutta määrätä ulosotolle ensimmäiskesto siten, että tuomiolle tai muulle ulosottoperusteelle säädetään voimassaoloaika. Tällöin puhutaan 10—20 vuoden ajoista. Nythän on muistettava, että verotuksessa on jo toteutunut hyvin ehdottomasti huomattavasti lyhyempiä viiden vuoden määräaikoja.

Ministeri Siimes jo viittasi asian merkittävyyteen ylivelkaongelman hoitamisessa. Hanke liittyy hallitusohjelmaan kirjattuun lausumaan, jonka mukaan ulosoton pitkäkestoisuuden haittoja vähennetään kaventamalla sen ja yksityishenkilöiden velkajärjestelyn eroja. Järjestelmät lähenevät toisiaan, jos ulosoton kestoa rajoitetaan. Tällaista muuta lähentymistä tapahtui jo siinä vaiheessa, kun ulosottovelallisten aseman parantamiseksi uudistettiin ulosmittausta koskevia säännöksiä. Tuli niin sanottuja vapaakuukausia ja parannettiin suojaosia, jätettiin velalliselle enemmän pelivaraa elämäntilanteesta riippuen.

Ulosoton uudistamisessa on kysymys varsin laajasta hankkeesta, jota sinänsä valitettavasti joudutaan toteuttamaan hyvin pitkällä aikajänteellä. Nämä lakiehdotukset valmistuvat ensi vuonna, mutta voimaantulo riippuu oleellisesti koko ulosottojärjestelmän tekniikan uusimisesta ja siirtymisestä velalliskohtaiseen seurantaan, ta-

vallaan valtakunnalliseen ulosottojärjestelmään. Tämä tekninen siirtyminen vaatii siirtymäkauden, joten tällä hetkellä näyttää siltä, että vuoden 2003 alkupuolella koko ulosottouudistus saadaan täydessä mitassaan voimaan.

Mutta osittaisuudistuksien mahdollisuuksia vielä selvitetään, sitä, voitaisiinko pahimmin polttavia uudistuksia toteuttaa jo aiemmin. Joka tapauksessa, kun ulosottolain uudistuksen linja selviää, velallisethan voivat sopeutua niihin jo aiemmin. Tässä koetetaan löytää sellainen siirtymäkausi, pehmeä siirtymämalli, jossa jo nyt tavallaan tietyt ulosottoperusteet vanhenisivat ennen lain voimaantuloa. Jos lähdetään siitä, että vasta lain voimaantulon jälkeen vanhentumisajat alkaisivat juosta, sehän tietäisi sitä, että liikuttaisiin jo 2010-luvulla, ennen kuin vapauttava vanhentuminen voisi tapahtua.

Puutteellisesti on pohdittu vielä korkojen sovittelumahdollisuutta. Sitä sekä verojen perinnän että yksityisoikeudellisten saatavien perinnän puolella pitäisi avartaa. Tyypillisestihän velkajärjestelyissä leikataan juuri korkoja. Tällä hetkellä monet sopimusten mukaiset ja lainmukaiset korot ovat kohtuuttomia verrattuna yleiseen madaltuneeseen euroajan korkotasoon. Nyt pitää hakea keinoja, joilla ehkä säännönmukaisemmin voitaisiin puuttua kohtuuttomiin korkoihin. Juuri velan perinnässä on usein tilanne, että korkoina on ehditty maksaa jopa kahteen kolmeen kertaan alkuperäisen velan pääoma sen kuitenkaan lainkaan lyhentymättä juuri sen takia, että meillä on ollut todella rajuja korkotasoja ja niiden mukaisia korkoja on peritty vielä yleisen korkotason alennuttua. Mutta tämä on ikään kuin viimeistä osaa pankkikriisin, 90-luvun alun laman hoidossa, ja se pitää hoitaa kuntoon, jotta ei pysyvästi sysätä yhteiskunnan toimintojen ulkopuolelle isoa ylivelkaantuneiden joukkoa.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ministeri joutuu pakollisen ulkomaanmatkan johdosta lähtemään kello 18, ja nyt on pyydettynä 17 vastauspuheenvuoroa. Pyytäisin vastauspuheenvuoroissa kiinnittämään pituuteen huomiota, että kuultaisiin mahdollisimman monta, ennen kuin ministeri poistuu, ja että hän ehtisi niihin vielä vastata.

[19] **Tapio Karjalainen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoroni ministeri Siimeksen esittelypuheenvuoron johdosta. Ensin kiitän sitä. Se puheenvuoro oli näkevämpi ja oikeampi siinä suhteessa, että se otti huomioon yleisen yhteiskunnallisen kehityksen. Tämä selonteko sinänsä on oikeastaan latistunut pankkitukijärjestelmän ylistykseksi ja menestystarinan kuvaukseksi.

Kiinnitän huomiota teidän esittelypuheenvuorossanne siihen lauseeseen, jossa sanoitte, että toisaalta pankkien asiakkaiden asiointitapojen muutos johtaa vääjäämättömästi siihen, että pankkikonttorit vähenevät. Tässä on tämä muna ja kana -ongelma, kumpi on syy ja kumpi seuraus ja keistä asiakkaista tässä puhutaan. Kun selonteko sanoo, että pankkitoiminnan tehokkuus ja tuottavuus ovat jatkuvasti parantuneet automatisoitujen palvelujen lisääntyneen käytön myötä, niin mikä tehokkuus silloin, kun pankeissa on entistä suuremmat jonot? Kun sanotaan, että henkilöstön rakenne on muuttumassa siten, että korkeampipalkkaisen henkilökunnan suhteellinen osuus on kasvamassa, ja kun te myös omassa puheenvuorossanne totesitte, että pankkien omistajat korostavat aiempaa enemmän omistuksensa arvoa, niin onko nyt niin, että pankkimaailman sisään on rakennettu eriarvoistava tekijä, johon ei pystytä kilpailulla vaikuttamaan? Siis jakaako pankkimaailma jo luonnostaan asiakkaat nyt kahtia? Kun tyrmätään mahdollinen kansalaispankki, niin riittääkö perusteluksi, että sitä ei voida saada pysymään muuten kuin valtion tuella pystyssä? Pelastettiinhan pankitkin valtion tuella, ja kyseessähän ei ollut varmaan pelkästään pankkien pelastaminen, vaan tavoitteena oli kansalaisia palvelevan pankkitoiminnan pelastaminen.

Lopuksi, kun näitte kilpailun vahvistamisen yhtenä menetelmänä ja kun toisaalta voi myös katsoa, että holtiton kilpailu on johtanut tähän tilanteeseen, niin mitä keinoja näette mielessänne silloin, kun vaaditte kilpailua lisää?

[20] **Toimi Kankaanniemi /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Koskinen esitteli hyvin mielestäni toimenpiteet, joita on tulossa, mutta ikävää siinä oli se, että kaikki viipyvät kovasti, ja tuntui, että vasta nyt ollaan tänä syksynä aloittamassa esimerkiksi vanhenemissäännösten selvittämistä. Näitä pitäisi nopeasti kiirehtiä.

Tässä ei ole syytä nyt etsiä niinkään syyllisiä näihin kaikkiin tapahtumiin, vaan katsoa, mitä nyt ja lähiaikoina voitaisiin tehdä syyttömien

auttamiseksi. Näitä syyttömiä ovat nämä paljon puhutut ylivelkaantuneet, rehelliset suomalaiset, jotka ovat elinikäisessä velkavankeudessa tänä päivänä ja tästä eteenpäin, ellei jotain tehdä. Nämä toimenpiteet nyt odottavat, niitä peräänkuulutan. Valitettavasti ministeri Siimeksen alkuperäisessä puheenvuorossa oli tavallaan kaksi kohtaa, joissa tämän ongelman ratkaisu siirrettiin mahdottomien asioiden joukkoon. Mielestäni se ei ole kyllä vastaus siihen kysymykseen, joka on kaikkein polttavin tänä päivänä.

Tietysti voidaan riidellä siitä, mitä oli viisasta tehdä vuosikymmenen alussa ja mikä oli kaiken syy, ja etsiä syyllisiä, mutta syyttömien ihmisten auttaminen, nostaminen tähän tuotanto- ja kulutuskiertoon yhteiskunnassa on tärkein asia, jota peräänkuulutan. Siinä tarvitaan toimenpiteitä, niitä toimenpiteitä muun muassa, joihin ministeri Koskinen viittasi. Toivoisin, että myös valtiovarainministeriössä näihin ns. virtuaalivelkoihin otettaisiin todella vakava kanta ja katsottaisiin, mitä on tehtävissä yhdessä yli rajojen. Esimerkiksi jo velkaneuvonnan lakisääteistäminen ei tätä ongelmaa millään tavalla poista. Tarvitaan radikaalimpia ja tähän rajattuun joukkoon kohdistuvia toimenpiteitä ja tarvittaisiin varsin nopeasti. Siellä on valtava henkinen pääoma, joka on tällä hetkellä sidottu.

21 **Mari Kiviniemi /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Luhtanen esitti omassa puheenvuorossaan, että tämän selonteon tueksi olisi ollut hyvä saada vuoden 1996 pankkitukitiedonannon kaltainen laaja taustamuistio, ja olen hänen kanssaan kyllä samaa mieltä, että se olisi tehnyt terää. Erityisen hyväksi se olisi ollut ed. Uotilalle, joka omassa puheenvuorossaan, toisin kuin suurin osa muista ryhmäpuhujista ja puoluetoverinsa ministeri Siimes asiallisessa puheenvuorossaan, esitti täysin käsittämättömiä ja vääriä tulkintoja pankkikriisin syistä. Ne olivat niin metsässä, ettei niitä tässä kahdessa minuutissa ehdi korjaamaan.

Ed. Kuisman puheenvuorossa ihmettelen sitä, että hän totesi, että täällä olisi monta sellaista, joka haluaisi pankkitukikeskustelun päättää tähän. Itse en huomannut yhdessäkään puheenvuorossa sellaisia lausuntoja, että tähän nyt piste laitettaisiin. Minun lisäkseni moni muukin vaati puolueetonta kokonaisselvitystä sitten, kun kaikki asiat on loppuun käsitelty.

Ministeri Siimes totesi, että valtiovarainministeriössä selvitetään pankkipalveluiden turvaamista, ja se on aivan hyvä asia. Mutta ihmettelen kyllä edelleen sitä, miksei liikenneministeriössä Postin osalta ole toimittu näin. Kenellekään vähänkään asioista perillä olevalle ei voinut olla yllätys se, että Leonian ja Postin yhteistyö katkesi. Samoin ministeriöissä tiedettiin varmasti jo etukäteen se, että Sampo—Leonia-ratkaisun tyyppinen ratkaisu tullaan tekemään, joten on täysin käsittämätöntä se, ettei postipalveluiden osalta oltu varauduttu minkäänlaisiin toimenpiteisiin.

22 **Leena Luhtanen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Minä olin tavattoman tyytyväinen näihin ministereiden esityksiin siitä, mitä nyt on tekeillä, lainsäädäntö- ja muita toimenpiteitä, ikään kuin tulevaisuutta silmällä pitäen. Erityisesti sanoisin iloni luottolaitoslain mahdollisesta muuttamisesta siten, että sillä voitaisiin — ja ehkä siinä varmasti muihinkin pankkilakeihin tarvitaan muutoksia — turvata pankki- ja postipalveluiden saatavuus joka puolella eli että nämä kirjattaisiin lakiin. Minun mielestäni ei ole minkäänlaista aihetta minkäänlaiseen populismiin myöskään tulevaisuuden ratkaisujen kannalta. Lainsäädännön kehittäminen nykypohjalta järkevällä tavalla eteenpäin on hyvä asia.

Minä myöskään en yhtään väheksy ed. Kuisman puhetta siinä mielessä, että siihen ei voitaisi tarttua. Minusta oli uskomatonta se, herra puhemies, että ed. Kuisma näin lyhyessä ajassa oli unohtanut tämän historian ja taustan. Siihen tarvitsee siinä mielessä palata, että joka unohtaa historian ja tekee siitä väärät johtopäätökset, tekee myös vääriä tulkintoja tulevaisuutta varten. Ed. Kuisma unohti sen, ja kun meillä vielä on uusi eduskunta, on sanottava, ettei vaan tule vääriä johtopäätöksiä, että pankkikriisin hoitamisesta voidaan olla mitä mieltä tahansa, mutta se uhkasi todella koko suomalaista pankkijärjestelmää. Siinähän oli eräs uhkaava tilanne se, että ulkomailta ei pystytty hankkimaan varoja kuin hyvin lyhyeksi ajaksi. Se kriisi oli todella ovella. Oli ihan aiheellista pelätä koko rahoitusjärjestelmän romahtamista. Tämähän olisi lamaannuttanut koko kansantalouden, ei ainoastaan ollut kyse siitä, että pankit olisivat menneet konkurssiin ja ehkä saatavat olisi saatu valtion varoista, vaan siinä oli koko kansantalouden romahtami-

nen esteenä. Tämän pankkitukiponnen tarkoituksena oli vakuuttaa pankkien ulkomaiset luotonantajat siitä, että suomalaisille pankeille annetut luotot vielä tultaisiin hoitamaan kaikissa olosuhteissa. Kyllä se oli kansalaisille paras.

23 **Kari Kantalainen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehkä muutama havainto ja muutama huomio. Lähinnä haluaisin ministeri Koskiselta tai ministeri Siimekseltä tarkistaa sen, missä aikataulussa etenee mahdollinen talletuspankkilain uudistus työryhmän puitteissa, koska sen osalta ollaan järjestämässä mahdollisuutta siihen, että tämmöisellä kevennetyllä toimintamallilla voidaan turvata maan kattava pankkitoiminta ja myös sitä kautta auttaa siinä ongelmassa, joka nyt on näyttänyt nousevan pinnalle tämän Leonian ratkaisun osalta. Leonian osalta voidaan tietysti todeta myös sellainen toinen kysymys, joka näkyy koko meidän pankkiasioinnissamme tällä vuosikymmenellä, jos asioita tarkastetaan Leonian puitteissa. Henkilökohtainen, fyysinen asiointi pankissa putosi tämän vuosikymmenen aikana yli 70 miljoonan asiointikerran tasolta tuonne 18 miljoonaan. Suomalaiset ovat selkeästi Euroopan johtavia käyttämään sähköisiä pankkipalveluja, ja tämä linjaus näkyy meillä aivan ilmiselvästi. Meidän täytyy tämä asiointitavan muutos nähdä, ja uskon, että se näkyy tämän selonteon sivulla 17, missä tarkastellaan pankkien tehokkuutta ja kannattavuutta, eli tämä peilaa sieltä.

Toinen kysymys, johon olisin halunnut näkökulman, on ehkä enemmänkin ministeri Koskiselle tästä yksityishenkilön konkurssimahdollisuudesta, jota myös tarkastusvaliokunnan puitteissa olemme halunneet keskusteluttaa ja katsoa, löytyykö meillä edellytyksiä tämän asian osalta edetä. Sitä kautta voitaisiin ehkä turvata ne elinikäisen velkavankeuden ongelmat, joista nyt ulosottolain uudistamisen yhteydessä myös puhutaan.

Kolmantena vielä siitä, mitä näiden perittävien ja jälkiperittävien kauppaamisesta ministeri Siimes sanoi. Olen ymmärtänyt selkeästi niin, että toimitaan suomalaisen perintälainsäädännön ja perintätavan puitteissa ja ei siellä puhuta mistään virtuaaliveloista. Ne ovat todellisia velkoja, jotka siellä takana ovat.

24 **Sakari Smeds /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Siimes oli puheessaan varsin nihkeä Arsenalin asiakkaiden vastuiden sovittelulle ja edes osittaiselle anteeksiannolle. Mielestäni tässä ajassa ja tässä yhteiskunnassa kyllä tarvittaisiin sovittelun ja sopimisen henkeä, jotta mahdollisimman monen kansalaisen osalta, pankkikriisissä murjotuksi tulleen ihmisen osalta pankkikriisille todellakin voitaisiin laittaa piste.

Kansalaisia hämmentää se, että yhteiskunnassa on vallalla pelisääntöjä, joilla asioista voidaan sopia esimerkiksi entisen STS-Pankin pääjohtajan kanssa, ja nämä sopimukset tässä järjestelmässä osoittautuvat juridisestikin ilmeisen pitäviksi, mutta saman sopimisen ja sovittelun mahdollisuutta ei ole esimerkiksi niillä Arsenalin asiakkailla, joita uhkaa vuosien velkavankeus. Mitkä ovat arvoisan ministerin ne perusteet, minkä tähden Arsenalin asiakkaille ei ennen Arsenalin perittävien myymistä voitaisi tarjota samanlaista sovittelun ja sopimisen mahdollisuutta kuin edellinen hallitus tarjosi entisen STS-Pankin pääjohtajalle?

25 **Kari Uotila /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy pikkuisen ihmetellä ed. Aulan ja varsinkin ed. Kiviniemen herkkäpintaisuutta. Kolmella rivillä totesin, että Ahon hallituksen aikana kovaan markkaan ja korkeisiin korkoihin perustuva talouspolitiikka oli asia, joka vaikeutti laman hoitoa. Se oli meidän ryhmämme kanta jo 90-luvun alussa, emmekä sitä ryhdy muuttamaan. Täytyy huomauttaa, että ministeri Siimes esitteli täällä valtioneuvoston selonteon ja sen perustelut ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmä pitää kyllä oikeutenaan tässä asiassa palauttaa mieleen vanhoja kantoja niin kuin muissakin asioissa. (Ed. Pekkarinen: Kovan rahan politiikka kesti 5 kuukautta!) — Tähän liittyy muun muassa ecu-kytkentä liian korkealla markan kurssilla. Ed. Pekkarinen muistaa sen varmasti aivan hyvin, se on keskustelun arvoinen asia vieläkin.

Toinen seikka. Täytyy myöntää, että ministerin puheenvuoron ja oman ryhmäpuheenvuoroni välillä oli eroa suhteessa ylivelkaantuneiden ongelmaan. Ja edelleen olen sitä mieltä, että kaikin keinoin tätä on yritettävä, vaikka siinä on näitä yhdenvertaisuusongelmia ja on pelkoa, että se muodostaa ennakkotapauksen ja vaikuttaa jollain tavalla oikeusjärjestelmäämme ja kansan

moraaliin. On kyllä suuri joukko ihmisiä, jotka todella pitäisi nyt vapauttaa tavalla tai toisella tästä piinasta. Pankkikriisi ja sen seuraukset näille ihmisille siinä tilanteessa olivat erityislaatuisia, kertaluontoisia, eikä se vuosituhannen vaihdekaan nyt ihan heti uudelleen tule, jos tässä yhteydessä jotain myönteistä tehtäisiin.

[26] **Mauri Pekkarinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Taakse jääneen pankkikriisin osalta täällä käytetyt ryhmäpuheenvuorot lähes kaikki, ehkä ed. Uotilan puheenvuoroa lukuun ottamatta, olivat todella aivan yllättävänkin yhdensuuntaisia, vastuullisia ja linjassa sen kanssa, mitä myös ministeri täällä on edustanut. Haluan nyt erityisesti mainita ed. Luhtasen puheenvuoron kuitenkin aivan nimeltä tässä yhteydessä. Kaikissa niissä puheenvuoroissa kannettiin huolta myöskin ylivelkaantuneitten ja myöskin näitten pankkioikeudenkäyntien tasapuolisesta tarkastelusta tai jollakin tavalla viitattiin myöskin siihen.

Mutta sen suhteen, mitä tästä eteenpäin, mitä pankkijärjestelmältä valtiovalta, sanoisinko, edellyttää jatkossa, näiltä osin moni asia on jäänyt vielä auki. Ymmärrän, että tämän keskustelun pääasia ei olekaan siinä. Erityisesti kuitenkin tästä aihepiiristä nousee mielestäni kaksi asiaa hyvin keskeisesti esille.

Ensimmäinen kysymys on se, miksi valtio Leonian omistajana salli sen, että Leonia lähti ensimmäisten joukossa jaottelemaan ja kategorioimaan pankkiasiakkaita, antamaan helpomman tien toisille ja vaikeuttamaan tai perimään enemmän joiltakuilta toisilta.

Tai toinen kysymys: Eikö hallituksella ole selvää kantaa siitä, etteivätkö tietyt pankkien peruspalvelut todella ole normaalia peruspalvelua aivan samalla tavalla kuin postinkin peruspalvelut? Postin peruspalvelut maksavat jokaiselle kansalaiselle aivan yhtä paljon. Eikö voida ajatella aivan samalla tavalla, että myöskin pankkien tietyt peruspalvelut ovat jokaiselle kansalaiselle, oli kysymys köyhemmästä tai rikkaasta, täsmälleen saman hintaiset. Tässä asiassa mielestäni hallitus voisi toimia aika nopeastikin eikä jäädä odottamaan kovin pitkää aikaa erilaisia, osin tarpeettomiakin selvityksiä. Varmaan selvitykset ovat tarpeellisia, mutta ehkä näiltä osin eivät.

[27] **Ministeri Suvi-Anne Siimes:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Kiviniemi mainitsi tästä aikaisemmasta, oliko se vuoden 1996, selonteosta. Se olisi varmaan ihan hyvää luettavaa uusillekin kansanedustajille. Ilolla ilmoitan, että siitä on havaintojeni mukaan painosta runsaasti jäljellä. Se on julkinen asiakirja, joten sen voi varmasti hankkia. Se on ihaa hyvää luettavaa myös kaikille meille, jotka emme niihin aikoihin olleet mukana.

Talletuspankkilain uudistuksesta kysyi ed. Kantalainen. Näkemykseni on se, että itse asiassa tämän VM:n työryhmän, josta jo olen muutamaan kertaan maininnut, yhtenä tehtävänä on myös talletuksen käsitteen uudelleen määrittely, mitä kaikkea se tarkoittaakaan. Tämän työryhmän työtä käytetään sitten tarpeellisten muutosten tekemiseen talletuspankkilakiin.

Asiakkaiden asiointitapojen muutosta koskeneesta lauseesta puheenvuorossani esitettiin asiallinen kysymys. Se nyt on todella hieman tällainen muna vai kana -ongelma. Toki asiointitapamme ovat voineet muuttua sitä mukaa kuin uusia teknisiä mahdollisuuksia on tullut, mutta on aivan selvä, niin kuin ed. Kantalainenkin puheenvuorossaan mainitsi yhden pankin osalta, että fyysiset asioinnit pankin konttoreissa ovat todella paljon vähentyneet ja etenkin nuoremmat ihmiset ja myös työssä käyvät ihmiset erittäin paljon asioivat puhelimien ja Internetin välityksellä. Se tietenkin vaikuttaa pankkien toimintaan. Eikä kaikilta osin ole varmasti edes negatiivista, että on näitä uusia asiointitapoja. Sehän myös vapauttaa hoitamaan pankkiasioita silloin, kun itselle sopii, mutta silloin on toki erityisesti pidettävä huolta niistä ryhmistä, jotka syystä tai toisesta eivät halua tai kykene näitä uusia asiointikanavia käyttämään, ja riippumatta siis siitä, mikä on syy tai seuraus, vastuuta kaikkien kansalaisten asiointimahdollisuuksista tulee kantaa.

Ed. Smeds totesi kauniisti, että sovittelun ja sovun henkeä tarvitaan, ja olen siitä arvoperusteisesti täysin samaa mieltä. Itse olen sitä mieltä, että esimerkiksi entisen pankinjohtajan Sundqvistin kohdalla tehty ratkaisu oli moraalisesti väärä. Siksi en voi itse ainakaan olla esittämässä, että muidenkin kohdalla moraalisesti yhtä väärää ratkaisua tehtäisiin. Sen verran täytyy kaunopuheisuudesta huolimatta pitää linjaa, että jos ei ole moraalisesti hyväksynyt aikanaan kyseisessä asiassa tehtyjä ratkaisuja, ei ole tietysti hirveän kaunista puhua niistä muidenkaan kohdalla, mut-

ta toki on oikeus arvostella tehtyä ratkaisua ja sitä, että tasavertaisuus ei toteutunut.

Pidän todella tärkeänä itsekin sitä asiaa, jonka tarkastusvaliokunnan jäsenet tässäkin keskustelussa ovat ottaneet esille, eli mahdollisuutta sovitella velkoja eri tavoin Arsenalin kanssa. Tarkastusvaliokunta on esittänyt Arsenalin johdolle sitä, että kaikkien niiden asiakkaiden asia, joilla on tällaisia kontakteja yhtiöön ollut, pyrittäisiin käsittelemään tässä alasajon yhteydessä. Itse olen antanut omalta osaltani samanlaista ohjetta eteenpäin. Mielestäni on oikeus ja kohtuus, että niitä menettelyjä, joita on olemassa velallisen aseman helpottamiseksi, kaikkien mahdollisuuksien mukaan käytetään niiden asiakkaiden kohdalla, jotka ovat itse ilmaisseet halua tällaiseen järjestelyyn päästä.

Mitä tulee ed. Pekkarisen kysymykseen Leonian omistajaohjauksesta, siitä totean, että se kuuluu työnjakomme perusteella valtiovarainministeri Niinistölle. Itse kannan toki talouspoliittisen ministerivaloliokunnan ja valtioneuvoston jäsenenä vastuuta siitä, että Sampo—Leonia-ratkaisu on hyväksytty, mutta Leoniaa ja sen toimintapolitiikkaa koskevista kysymyksistä vastuu ja valta ei kuulu minulle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

---

[28] **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen tullut siihen tulokseen, että kuluttajien oikeus tiettyihin peruspankkipalveluihin on määriteltävä lainsäädännöllä. Tältä osin olen samaa mieltä kuin ministeri Koskinen ja eri mieltä kuin ministeri Siimes, ja olen häneen puheenvuoroonsa tältä osin hyvin pettynyt, kun hän omassa, meille kirjallisestikin jaetussa puheenvuorossaan toteaa hyvin ympäripyöreästi: "Valtio voi kuitenkin pyrkiä luomaan sellaiset yleiset toimintapuitteet, että pankit tai jotkut muut samankaltaista toimintaa harjoittavat yhteisöt voivat jatkossa tarjota ainakin osin joitakin peruspalveluja haja-asutusalueilla." Tekisi mieli kysyä, onko hallituksen kanta todellakin se, että tulevaisuudessa haja-asutusalueilla — haja-asutusalue on hyvin laaja käsite, tämä ei edes tarkoita syrjäseutuja vaan haja-asutusalueita, joissa asuu tosi paljon ihmisiä — on tarkoitus tarjota vain joitakin peruspalveluja. Lisäksi ihmettelen myös ministeri Suvi-Anne Siimeksen huonoa uskoa lainsäädäntöön, kun hän totesi, että asioiden kirjoittaminen paperille ei auta. Tässä kyllä olen samaa mieltä kuin ministeri Koskinen, että jos lakiin kirjoitetaan kuluttajan oikeudet tiettyihin peruspankkipalveluihin, postipalveluihin, niin kyllä ne on täytäntöön pantavissa, jos meillä on sellainen hallitus, joka niin haluaa. Enemmänkin tässä on ehkä kysymys siitä, millä tavalla uskotaan hallituksen kykyyn toimia. Kun kuunteli kahden ministerin puheenvuoroja pankkipalvelujen turvaamisesta, niin täytyy sanoa, että ministeri Koskinen haluaa ne turvata, mutta Suvi-Anne Siimes, vasemmistoliitto, ei ilmeisesti halua.

[29] **Irja Tulonen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Siimes lähti pois, mutta minusta hän oli aivan oikeassa siinä, että pankkipalvelut ovat peruspalveluita. On aika omituista, että me yleensä joudumme tänä päivänä keskustelemaan siitä, että näin on, kun tiedämme, että kaikkien suomalaisten pussilla on käyty. Kun noin 10 000 markkaa jokainen on maksanut siitä, että pankit on pidetty pystyssä, niin luulisi, että nöyryyttä ja palvelualttiutta todella nyt ainakin pankeista löytyy.

Olisin välittänyt ministeri Siimekselle viestin, kun hän on perustanut valtiovarainministeriöön työryhmän, jossa mietitään pankkipalveluita. Kannan huolta erityisesti pienten yritysten mahdollisuudesta hoitaa pankkipalveluitansa vielä vanhalla tavalla, ei koneella. Se on vielä aikaisemmin käynyt erittäin hyvin, mutta nyt mahdollisuudet ovat aika tavalla kaventuneet, joten ministeri Siimekselle terveisiä pieniltä yrityksiltä, että ne otettaisiin työryhmässä huomioon ja katsottaisiin, mikä on niiden mahdollisuus hoitaa pankkipalvelut kohtuullisesti.

[30] **Ismo Seivästö /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri ehti lähteä Strassbourgin suuntaan, mutta toivon, että täällä olevat vasemmistoliiton edustajat kertovat terveiset hänelle ja laativat vaikka pienen kommunikean tästä puheenvuorosta.

Ministeri valitti sitä, että kilpailu puuttuu ja se johtaa huonontuneeseen palveluun. Toisaalta valitettavasti hän pääpuheenvuorossaan piti epärealistisena ajatusta Postisäästöpankin elvyttämises-

tä. Nämä kaksi mielipidettä olivat nähdäkseni niin kuin tuli ja vesi. Toivoisinkin, että hallitus vielä vakavasti pohtisi PSP:n elvyttämismahdollisuutta, jotta tietyillä paikkakunnilla saataisiin palvelut toimimaan lähietäisyydellä ja myös tarjottaisiin terve kilpailutilanne pankkien välillä. Osalle kansalaisista ei Internet ole tuttu, ja kun Suomi siirtyy vielä eurovaluuttaan lähiaikoina, niin tietylle kansanosalle sekin tuottaa aikamoisia ongelmia. Eli tässäkin suhteessa tulisi harkita sitä, että palvelut olisivat mahdollisimman lähellä.

Erittäin mielenkiintoinen ajatus vasemmistoliiton ryhmän taholta tuli postin suuntaan eli sen liikelaitostamisesta takaisin. Se on kyllä varmaan harkinnan arvoinen asia jatkossa.

31 **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Siimekselle joudun toteamaan, että kyllä Suomen kansan on saatava tietää, mihin 50 miljardin pankkituki on hävinnyt. Siinä mielessä ministeriön pitäisi kaikille veronmaksajille ja kansalaisille antaa tiedote siitä, mihin ne rahat on todella käytetty.

Toisena asiana samassa tiedotteessa olisi hyvä kertoa, millä tavalla estetään uuden pankkikriisin tuleminen Suomeen. Ovatko rahoitusjärjestelmät nyt niin hyvässä kunnossa, että tällaista ei uudelleen tapahdu?

Kun nyt seurataan pörssiä, niin kaikki 80-luvun loppupuolen ilmiöt ovat menossa: pankit antavat lainaa osakkeitten ostamiseen, ja velkaantuminen on tällä hetkellä erittäin voimakasta. Tämä on yksi ongelma. Toinen ongelma on se, kun tällä vuosikymmenellä 48 000 yritystä ja 58 000 henkilöasiakasta meni konkurssiin eli 300 000—400 000 suomalaista on velkavankeudessa tänä päivänä, niin voi kysyä varsinkin yritysten kohdalta, minkä takia Arsenal myy saatavat perintätoimistolle. Nämä yrittäjät, jotka ovat nyt Arsenalin velkavankeudessa, perintätoimisto hinnoittelee eri tavalla, ja loppujen lopuksi nämä yrittäjät eivät ikinä pääse velkavankeudesta, jos saatavat päätyvät perintätoimistolle.

Toinen vaihtoehto olisi mielestäni ollut, että kaikki Arsenalin saatavat olisi pitänyt myydä valtion pankille eli Leonia-pankille. Sitä kautta olisi velkaantuneita henkilöitä kohtaan saatu oikeudenmukainen ratkaisu.

32 **Kari Kantalainen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ihan muutama asia, jotka liittyvät äskeiseen keskusteluun siitä, kun verrataan pankkioikeudenkäyntien vahingonkorvausvelvollisia Arsenalin velallisten rooliin.

Meidän pitää nähdä tässä kaksi erillistä linjaa. Pankkioikeudenkäynneissä ja vahingonkorvausoikeudenkäynneissä on tehty sovitteluratkaisuja aika monenkin pankinjohtajan ja luottomiehen osalta, ja ne on tehty selkeästi niiden poliittisten toimintalinjojen puitteissa, jotka aikanaan on sovittu. Siihen, onko se oikein tai väärin, en halua ottaa kantaa. Olemme tarkastusvaliokuntana ottaneet kannan, että mahdollisimman paljon pyritään järkevästi viemään sovittelemalla asioita eteenpäin.

Mutta aivan vastaavasti meidän pitää nähdä, että aivan erillinen ryhmä ovat velalliset, joiden osalta myös on tapahtunut hyvin paljon yksityishenkilöiden velkasaneeraukseen meneviä asioita ja muuta. Tätä työtä on tehty koko ajan, ja näiden 56 000 velkasaatavan osalta, joihin ed. Kuosmanen viittasi, kysymys on lähinnä sellaisista takaajista, yksityishenkilöistä, jotka ovat prosessissa mukana. Niin sanottujen elävien asiakkaiden, yritysasiakkaiden, osalta on aivan toisenlainen suunnitelma, joka on etenemässä, eli tässä mielessä tämä asia on mielestäni aika hyvässä jamassa. Voidaanko näitä sitten siirtää jonnekin muuhun järjestelmään tai ei, siitä tietysti tekee sitten ministeriö päätöksen. Me olemme nähneet tämän asian niin, että tällä tavalla me olemme voineet hinnoitella valtion omaisuuden arvot ja katsoa, mitä sen jälkeen tehdään. Eli tässä mielessä olemme loogisesti vieneet tätä kysymystä eteenpäin.

33 **Jari Leppä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valitettavasti ministeri Siimes joutui täältä lähtemään.

Luin Arsenalin toimintakertomuksia ja totesin sen jo tiedetyn tosiseikan, että suurin osa kiinteistöomaisuudesta, joka sinne on mennyt, samoin kuin myöskin velattomista arvoista kuin myös asiakkaiden lukumäärästä ja asiakasvastuista sijaitsee täällä pääkaupunkiseudulla ja myöskin Turussa. Alueellisesti oli ennen pankkikriisiä erittäin menestyviä maakunnallisia maaseudun pankkeja, joista kuitenkin aikamoinen varallisuus siirtyi sitten edellä mainittuihin paikkoihin ja, oikeastaan voi todeta näin, ilman omaa

syytä. Nyt ollaan samoilta alueilta viemässä edelleenkin peruspalveluita, joihin lasken pankki- ja postipalvelut, yhä kauemmas ja kauemmas. Tällä menolla kyllä syödään ehdottomasti niitä mahdollisuuksia, joita maakunnissa ja maaseudulla on kehittää asioita eteenpäin ja tulevaisuutta luoda. Olisin halunnut kysyä ministeriltä ja kysyn nyt tässä ilman ministeriäkin sitä, mitkä ovat ne keinot, joilla turvataan se, että tätä tulonsiirtoa ei jatkuvasti tapahdu vaan tähän asiaan saadaan stoppi.

Toinen kysymykseni liittyy ylivelkaantuneisiin ja takuuvastuisiin joutuneisiin, jotka myöskin olivat, osaltaan ainakin, ilman syytä siihen joutuneet. Siinä joukossa on myöskin hyvin paljon yrittäjiä ja nykyistäkin yrittäjäpotentiaalia, työllistäjäpotentiaalia. Se tulisi saada jollakin tavalla käyttöön. Ministeri Siimes totesi, että yleistä armahdusta velallisille ei voida antaa. Näin varmastikin asianlaita on, mutta joitakin keinoja hallitus voisi kyllä miettiä, että tämäkin työllistymisen keino saataisiin mahdollisuuksien mukaan käytettyä.

[34] **Susanna Rahkonen /sd:** Arvoisa puhemies! Pankkitukea koskeva selonteko osoittaa, että Kansallis-Osake-Pankki ja mahdollisesti muita Suomen pankkeja olisi kaatunut ilman valtion ja siten veronmaksajien tukea. Suomen pankkisektorin 90-luvun katastrofi on osoitus yksityiseen voiton tavoitteluun perustuvan markinatalouden riskeistä kansantaloudelle. Tämä omakohtaisesti koettu markkinatalouden konkurssi olkoon aina mielessä, kun markkinaliberalistit intoutuvat ylistämään markkinatalouden siunauksellisuutta.

Eduskunta edellytti aikanaan, että selonteossa tulee muun muassa arvioida pankeille ja pankkiryhmittymille myönnetyn pääomatuen ehtojen tarkoituksenmukaisuus kokonaistaloudelliselta kannalta. Tähän ei suoraan löydy selonteosta vastausta. Jälkiviisaasti voidaan kysyä, olisiko kokonaistaloudellisesti valittua toimintalinjaa edullisemmaksi tullut osakepääoman kuittaaminen tuen osasuorituksena ja uuden johdon asettaminen pankkia tervehdyttämään. Pienomistajille olisi palautettu heidän osakemääränsä välittömästi, ja muut osakkeet valtio olisi myynyt markkinoilla saneerauksen päätyttyä. Tässä vaihtoehdossa omaisuusarvoja ei olisi tarvinnut ajaa niin alas kuin nyt äkkijarrutuksella tehtiin. Samalla olisi ehkä vältetty suuri osa konkursseista ja niiden aiheuttamista velallisten kärsimyksistä.

Ahon hallitus ei toteuttanut pankkien johdon tulosvastuullista vaihtamista, vaikka Aho pääministerin ensimmäisessä suuressa tiedotustilaisuudessa niin lupasikin tehdä. Sen sijaan seurasi konkurssiaalto, irtisanomisia ja suurtyöttömyyttä. Pankkitukea koskevassa selonteossa tuli eduskunnan velvoitteen mukaan selvittää myös pankkituen vastikkeellisuutta koskevien ehtojen toteutumista. Selonteon alkusivuilla todetaan, että vastikkeellisuus on tarkoittanut lähinnä sitä, että suorasta pääomatuesta pyritään saamaan takaisin niin paljon kuin mahdollista. Selonteosta näkyy, että asiaa on tarkasteltu varsin kameraalisesti eli siitä näkökulmasta, mitä kassamarkkoja takaisin on saatu. Lainkaan ei ole selvitetty, mitä taloudellisia seurannaisvaikutuksia velalliselle ja työllisyydelle on aiheutettu. Vastikkeellisuutta olisi tullut selonteossa tarkastella kokonaistaloudellisesti laajemmasta näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Selonteossa on kuvattu pankkisektorin kehitystä 90-luvulla. Selonteossa kuvataan myös pankkien tuloskehityksen kohentumista pankkikamreerin tapaan, eli tarkastelun painopiste on kulujen karsimisessa eikä tuloksen tekemisessä. Pankkeja ei selonteossa nähdä vielä palveluyrityksinä, joiden tuloskunto on riippuvainen asiakastyytyväisyydestä. Avoimessa kilpailussa asiakastyytyväisyys on kuitenkin kilpailutekijä, josta yksittäisen pankin tuloskehitys riippuu. Selonteko osoittaa, että tiukka kilpailutilanne jatkuu Suomen pankkisektorilla ja rakennemuutokset tulevat jatkumaan. Selonteossa ei kuitenkaan tarkastella kilpailutilanteen kehitystä peruspankkipalvelujen kannalta vaan etupäässä sijoittajan ja luottokilpailun näkökulmasta. Maksuliikkeen tietoteknistyminen merkitsee sitä, että jokaisella on oltava pankkitili laskujen maksamista ja käyttövarojen sijoittamista varten. Selonteon valossa on olemassa selvä markkinarako vähittäispankkimarkkinoilla talletuspankille, joka tarjoaa vakiomuotoisia palveluja suurelle joukolle asiakkaita.

Kaupan esimerkkiä käyttääkseni pankit ovat muuttuneet erikoisliikkeiksi, jotka tarjoavat palveluja erilaisille maksukykyisille asiakasryhmille. Kukaan ei ole kuitenkaan kiinnostunut pankkimaailmassa rajoitetun tavaravalikoiman päivittäistavarakaupasta. Päivittäistavarakaupan kustannukset yksikköä kohden ovat huomattavasti pienemmät kuin erikoistavarakaupan, mutta palvelut täysin kuluttajan päivittäistarpeet tyydyttävät. Samoin on asianlaita pankkien kohdalla.

Miksi pakottaa asiakkaat käyttämään kallista erikoistunutta pankkia, jos käyttää pankkitiliään vain laskujen maksuun, käteisvarojen hoitoon tai vakiomuotoisten asunto- ja kulutusluottojen hoitoon? Mikään erikoistunut pankki ei tunnu olevan tällaisesta peruspankkipalvelusta kiinnostunut. Näin voi päätellä Voutilaisen puheesta asiakkaiden jakamisesta kannattaviin ja kannattamattomiin. Myös asiakkaiden jonotuttaminen useissa konttoreissa osoittaa tällaista asennetta.

Lainsäädännöllä on vaikea velvoittaa yksittäistä pankkia peruspankkitilin avaamiseen tietylle asiakkaalle. Ministeri Siimeskin totesi täällä, että valtion mahdollisuudet säädellä yksittäisten pankkien toimintaa ovat tänä päivänä varsin olemattomat. Siksi valtion olisi hoidettava asia. Olen tehnyt lakialoitteen Kansalaispankki Oyj:n perustamisesta. Kyse ei olisi kannattamattomasta valtion subventiolla pyöritettävästä pelkille köyhille suunnatusta pankista, niin kuin ministeri Siimes on epäillyt.

Pankin potentiaalisia asiakkaita olisivat kaikki suomalaiset ja erityisesti Kansaneläkelaitoksen maksuja saavat henkilöt. Kansalaispankki käyttäisi verkkoteknologiaa ja tietotekniikkaa tehokkaasti sekä toimipisteinään Postin toimipaikkoja sekä tarvittaessa muitakin toimipaikkoja, esimerkiksi jonkin kauppaketjun toimipaikkoja.

Pankki voisi myöntää vakiomuotoisia asuntoja kulutusluottoja, joiden vakuudet olisivat selkeät. Lisäksi pankki sijoittaisi yli vuoden hallussaan olevia varoja muun muassa asuntotuotantoon.

Ehdottamani kansalaispankki olisi liiketaloudellisesti kannattava ja toimisi ilman valtion ja veronmaksajien tukea. Päätavoitteenaan sillä olisi kuitenkin palvelu, ei voiton maksimointi. Tämä perustuisi siihen, että pankki vakiomuotoisten palveluiden, verkkoteknologian sekä hinnaltaan edullisten Postin ja kaupan toimipisteiden käytön avulla toimisi kustannustehokkaasti.

Arvoisa puhemies! Selonteko osoittaa, että pankkikilpailun jatkuessa mikään olemassa oleva pankki ei varmuudella turvaa jokaiselle välttämättömien peruspankkipalvelujen saantia.

Katson, että pankkikriisin jälkihoitoon sekä säännöstelyn jälkeiseen aikakauteen kuuluu valtion vastuu kansalaistilin järjestämisestä kaikille kansalaisille. Mielestäni se onnistuisi parhaiten perustamalla peruspankkipalveluun keskittyvä pankki. En näe mitään syytä sille, miksi ei tätäkin mallia vakavasti pohdittaisi sen sijaan, että se tyrmätään heti suoralta kädeltä.

35 **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa puhemies! Ensinnä joudun toteamaan, että meillä on 200 kansanedustajaa ja tällä hetkellä on paikalla vain kaksi kristillisten edustajaa ja kaksi sosialidemokraattisen puolueen edustajaa.

Arvoisa puhemies edustaa keskustaa ja minä kokoomusta, ja totean heti alkuun, että ei näytä kansanedustajia kiinnostavan tämä pankkitukikeskustelu, vaikka yhteiskunnan rahoista on kysymys. Yli 50 miljardia markkaa on pankkitukea annettu tällä vuosikymmenellä. Yhteiskunnan ja veronmaksajien loppulasku on todella korkea. Noin 10 000 markkaa kansalaista kohden on loppulasku, ja valtio on joutunut satsaamaan rahaa erilaisina tukina ja takauksina noin 97 miljardia markkaa. Tästä summasta vain noin 49 miljardia markkaa on saatu perittyä takaisin.

Pankkituen antamiseen johtaneista syistä ei ole juuri mitään myönteistä sanottavaa. Ainoastaan sen avulla pystyttiin toteuttamaan ensisijaisesti eduskunnan asettama tavoite eli estämään suomalaisen pankkijärjestelmän romahtaminen. Syyllisiä pankkikriisiin on etsitty erittäin kiivaasti, mutta yhtä ainoaa syyllistä ei varmasti tässä asiassa löydy, sillä kriisi on useiden eri asioiden summa.

Raskaita arviointivirheitä tekivät niin pankinjohtajat, viranomaiset kuin muutkin tahot sillä seurauksella, että monet yksityishenkilöt, yritykset ja takaajat joutuivat kohtuuttoman suuriin vaikeuksiin. Nämä vaikeudet eivät ole vielä kaikkien osalta lähimainkaan ohi. Niin kuin vastauspuheenvuorossa mainitsin, niin tällä vuosikymmenellä pankkikriisin takia Suomessa tehtiin 48 000 yrityskonkurssia ja 58 000 yksityishenkilön konkurssia. Eli pankkitukikriisi koskettaa kaikkiaan noin puolta miljoonaa suomalaista. Vaikkakin pankkituki katsottiin hyväksi ratkaisuksi sellaisessa tilanteessa, jossa Suomi sillä hetkellä oli ja syöksyi lamaan, niin mielestäni valtion tukea ei olisi pitänyt kanavoida pelkästään pankeille. Ainakin osa siitä olisi ollut perusteltua kanavoida vaikeuksissa oleville yrityksille ja kotitalouksille.

Tämän kaltaisen tuen jakaminen olisi ennaltaehkäissyt ja estänyt mainitsemiani korkeista koroista kärsineiden yritysten tuhansia konkursseja, mikä puolestaan olisi pehmentänyt kansalaisten pankkikriisin vaikutuksia.

Pankkien ja muiden rahalaitosten on syytä suhtautua nykyiseen tilanteeseen kaikella vakavuudella. Pankkikriisin jälkeen on ollut vireillä useita eri hankkeita, joiden tarkoituksena on ollut ehkäistä uusien kriisien syntyminen.

Yhteiseen valuuttaan siirtyminen osaltaan on vähentänyt pankkikriisin mahdollisuutta, vaikka häiriöt pankkijärjestelmässä ovat edelleenkin mahdollisia. Yhteisvaluutassa kriisien ratkaiseminen ei enää ole pelkästään kansallinen asia, vaan kriisit hoidetaan yhteistyössä muiden maiden viranomaisten ja EU:n keskeisten instituutioiden kanssa.

Taloudellinen tilanne vaikuttaa tällä hetkellä Suomessa erittäin valoisalta. Taloutemme on kasvanut ripeästi jo useamman vuoden ajan ja työttömyys on pienentynyt melko nopeasti. Monet näkevätkin ilmassa jo kasvuhuuman merkkejä, kuten asuntojen hintojen nousu, kotitalouksien velkaantumisasteen lisääntyminen ja jonot osakeanteihin osoittavat.

Minä henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että kansantaloutemme ja kansalaisten taloudellinen tila sekä yritysten taloudellinen asema ovat tällä hetkellä vahvemmalla pohjalla kuin koskaan Suomen historiassa. On kuitenkin uusia uhkakuvia, jotka on mielestäni syytä tiedostaa ja joihin meidän tulee varautua. Kun pankit ja vakuutusyhtiöt tunkeutuvat toistensa alueelle, se ei voi olla vaikuttamatta finanssisektorin pelisääntöihin. Yleisestikin finanssiala näyttää keskittyvän kahdella eri tavalla. Pankit ja vakuutusyhtiöt fuusioituvat, ja suurimmat yritysjärjestelyt tehdään tänä päivänä yli valtioiden rajojen, kuten esimerkiksi Meritanordbankenin, jonka päävalvontavastuu on kuitenkin Suomen Rahoitustarkastuksella.

Arvoisa rouva puhemies! Erityisesti pankkien ja vakuutusyhtiöiden toimintaa valvovat viranomaiset ovat aivan uusien haasteiden edessä. On huolehdittava siitä, että taataan riittävän tehokas valvonta niin, että toimenpiteisiin voidaan ryhtyä riittävän ajoissa ja ennen kuin tilanne pääsee taas riistäytymään käsistä. Meillä kansanedustajilla on vastuu siitä, että annamme puoluekantaan katsomatta tukemme näitä tehtäviä valvoville eri viranomaisille.

36 **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Valtioneuvoston selonteko pankkituesta osoittaa, että pankkien tukeminen tuli todella veronmaksajille kalliiksi, niin kuin jo moneen kertaan on sanottu: nettomääräisesti 50 miljardia markkaa. Koko pankkikriisi sinänsä ei edes numeroihin mahdu. Pelkästään numeroilla sitä ei voida kuvata. Pankkikriisi on ollut yhteiskunnassamme monen yhteinen kokemus, joka on aiheuttanut vaikeita ihmiskohtaloita, erilaisia perhekriisejä ja suuria pettymyksiä.

Selonteossa esitetään, kuinka mahdolliset tulevaisuuden myyntivoitot pienentävät pankkituen lopullista summaa. Selonteko ei sen sijaan kerro, miten voidaan estää ylivelkaantuneiden syrjäytyminen, miten yhteiskunta motivoi konkurssin kokeneita yrittäjiä ja perheitä yrittämään uudelleen ja miten työstä syrjäytyneitä työntekijöitä tuetaan. Mielestäni selonteko ei ole riittävän kattava eikä analyyttinen. Niinpä ministeri Siimeksen esittämän työryhmän selontekoa jää todella odottamaan.

Selonteko selvittää vain pankkisektorin 90-luvun tapahtumia. Yhteiskunnassamme läpikäyty kriisi ja sen syntyjuuret ovat kuitenkin paljon laajemmalla ja syvemmällä. Yhteiskuntamme koko moraalin sisällöstä on samalla kysymys. Jotta vastaavanlaisia kriisejä ei tulisi uusia ja uusia, tarvitsemme yhteiskuntamme taloudellisten rakenteiden ja samalla sosiaalisten rakenteiden arvoanalyysia.

Pankkikriisikeskustelussa on noussut esiin vastuuton riskikäyttäytyminen. Mielestäni hallituksen ohjelmassa olevaa oikeudenmukaista ja sosiaalisesti eheää Suomea ei synny ilman, että todella vakavasti etsitään toimenpiteitä loukkuun jääneiden ihmisten auttamiseksi. Taloudellinen kehitys ei saa olla irrallaan yhteiskuntamme sosiaalisesta kehityksestä eikä arvopohjasta. Pankkisektorin muutoksesta ovat kärsineet pankkien saneeratut toimihenkilöt sekä velkojensa kanssa vaikeuksiin joutuneet asiakkaat. Monille muutokset olivat yllättäviä, eikä niitä osattu odottaa.

Arvoisa puhemies! Pankkijärjestelmän voimakas muutos jatkuu edelleen ja osin näyttää voimistuvan. Kiristyvän kilpailun myötä pankkien korkokatteet kapenevat ja tuottojen saanti vaikeutuu. Kun pankit ovat toimintakulujen karsimisen myötä lisänneet tehokkuuttaan ja parantaneet siten kannatustaan, ovat siinä voiton tavoittelun huumassa unohtuneet hyvin monella tasolla palvelu ja yksittäisen asiakkaan tarpeet. Kilpailun kiristyessä rahamarkkinoilla pankit joutuvat arvioimaan strategisen asemansa uudessa markkinatilanteessa ja etsimään omia kilpailu-

etujaan. Merkitseekö tämä yhä tiukempaa kulujen karsimista, ja mikä on asiakkaan osa tässä tiukkenevassa kilpailutilanteessa?

Nyt näyttää jo ilmenevän ilmiöitä, jotka osoittavat, etteivät pankit ja pankkimaailmaa johtavat henkilöt näe tavallisen ihmisen arvoa muuta kuin rahan määrässä. On ollut järkyttävää huomata viime päivinä julkisuudessa käydyn keskustelun myötä, miten eriarvoisessa asemassa pankkien asiakkaat ovat tänä päivänä ja kuinka tämä muutos on tapahtunut. Havahduttavaa tässä on vielä se, että samanaikaisesti, kun pankit nyt loistavat suurilla voitoillaan, asiakaspalvelusta karsitaan ja asiakkaita on alettu luokitella.

Eduskunta on edellyttänyt valtioneuvostolta selontekoa, joka nyt on käsittelyssä ja joka kuvaa pankkituen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vastikkeellisuutta koskevien ehtojen toteutumista. Selonteosta ei löydy kritisoitavaa edellä mainittujen asioiden suhteen. Selonteossa esitetään, että pankkituki on kokonaisuutena myönnetty tavalla, joka mahdollisti pankkisektorin omin toimin toteutetun saneerauksen estäen pankkien laajemmat haltuunottotoimenpiteet. Kuitenkaan samalla, kun yhteiskunnan taholta pankkijärjestelmää pidettiin yllä tuen avulla, tukea ei riittänyt yksittäisille kansalaisille, velallisille ja takaajille. Velkasaneerausten tiukat ehdot rajasivat monet velalliset ulkopuolelle. Velalliset ja takaajat ovat joutuneet jatkuvan henkisen ja taloudellisen paineen alle.

Kristillisen liiton ryhmäpuheenvuorossa ed. Sakari Smeds peräänkuulutti yhtäläistä velkasaneerausta. Siihen kuulimme jo ministeri Siimeksen vastauksen, miten hän piti tätä mahdollisesti mahdottomana. Jos ei tule yhtäläistä, yleistä velka-armahdusta, mielestäni nyt jos koskaan tarvitaan yksittäistä, yksilökohtaista sovittelua jokaisen sellaisen ihmisen kohdalla, joka tämän vaikean tilanteen, velkavankeuden, eteen on joutunut. (Eduskunnasta: Riemuvuosi!) — Näin on.

Selonteko ei ole mielestäni luonteeltaan kovin informatiivinen eikä kattava tämän asian suhteen, miten uusia menettelyjä etsitään.

Tuhannet konkurssin kärsineet, tuhannet velkavankeuteen joutuneet ja takauksien takia elämäntyönsä tulokset menettäneet ovat joutuneet kantamaan elämänsä raunioilla armottoman kohtelun pankkien taholta. Pankit ovat saanet hoidella huolettomasti asiat. Holtittomien luotonantojen seuraukset on maksettu veronmaksajien rahalla. Samalla pankit ovat siirtäneet toimintojaan yhä enemmän perinteisen pankkitoiminnan ulkopuolelle. Tämän seuraukset näkyvät rahoitusyhtiöiden, sijoitusrahastojen ja vakuutusyhtiöiden toimintojen laajentumisena kuluvan vuosikymmenen aikana. Toimintakulujen karsimisen myötä pankit ovat pystyneet lisäämään tehokkuuttaan ja siten parantamaan peruskannattavuuttaan. Pankkijärjestelmän voimakas muutos tulee siis jatkumaan.

Kiristyvän kilpailun myötä pankkien korkokatteet kapenevat ja tuottojen saanti vaikeutuu. Kun todellisuus on se, että pankit siirtävät toimintojaan myös jatkossa taseiden ulkopuolelle ja laajentavat toimintaansa uusille alueille, erityisesti sijoitusrahasto- ja vakuutustoimintaan, on selvää, että pankit tätä kautta saavat korvaavia tuottoja korkomarginaalien kaventuessa. Pankkien tehokkuuden lisääminen ja kulujen supistaminen ei saa johtaa mielestäni epäoikeudenmukaiseen palveluun yksittäistä asiakasta ajatellen.

Selonteossa esitetään, että pankkikriisin jälkeen on ollut vireillä eri hankkeita, joiden tarkoituksena on ollut ehkäistä ennalta uusien pankkikriisien syntymistä sekä parantaa edellytyksiä tehokkaammalle ongelmien ratkaisemiselle kriisitilanteissa. Sen sijaan selonteosta ei saa käsitystä siitä, miten asiakas voi varmistua siitä, että hänen asiansa ja tilanteensa tulee oikeudenmukaisesti käsiteltyä.

Arvoisa puhemies! Erityisesti haluan korostaa pankkien merkitystä tavalliselle ihmiselle palvelulaitoksena, jossa ihminen voi kokea tulevansa palvelluksi ilman luokitusta varakkaisiin ja vähävaraisiin ja sitä kautta hyviin ja huonoihin asiakkaisiin. Peruspalvelujen turvaaminen pankkitoiminnassa on nostettava tärkeäksi. Kansalaisten pelkoja ei tule enää lisätä, vaan tulee lisätä luottamusta siihen, että he voivat laittaa pieniäkin tulojaan käyttelytileille ja asioida pankissa.

Pankkien ongelmat jatkuvat huomattavasta kannattavuuden noususta huolimatta. Todella huolestuttavalta näyttää valtio-omisteisen Leonia-pankin ja vakuutusyhtiö Sammon yhdistyminen. Postin henkilökunnan huoli on oikeutettua irtisanomisten pelossa ja työttömyyden uhatessa.

Nyt hallituksen tulee osoittaa selkeästi tahtonsa, miten se kantaa vastuuta paitsi kansalaisten peruspalvelujen turvaamisesta myös työntekijöiden työpaikkojen säilymisestä. Hallitusohjelmassahan korostettiin oikeudenmukaisen ja sosiaalisesti eheän Suomen rakentamisen kauden

koittaneen tämän hallituksen aikana. Miten se käytännössä toteutuu, se jää nähtäväksi.

37 **Tarja Kautto /sd:** Arvoisa puhemies! Hallitus on antanut jälleen pankkitukitiedonannon. Tekisi mieleni sanoa, että toivottavasti myös viimeisen kerran, mutta tuntuu siltä, että tämän selonteon myötä jää varsin moni asia vielä vaivaamaan. Toivottavasti eduskunnan käsittelyssä asiat edes jonkin verran selkiintyvät. Ehkä paras kuva koko pankkikriisin ratkaisutavasta ja asennoitumisesta siihen löytyy selonteon pankkisektorin rakennetta kuvaavasta kappaleesta, jossa virkatyönä tehdyn selonteon tekstissä varmana tai lähes varmana pidetään Meritanordbankenin ja Christiania Bank og Kreditkassenin fuusiota, vaikka asia ei suinkaan ole vielä varma.

Ilmeisesti suomalaiset virkamiehet eivät tajua, että muissa maissa ennakolta sovitut asiat eivät välttämättä kulje niin liukkaasti ja ennalta kirjoitetun käsikirjoituksen mukaan kuin Suomessa kriisin eri vaiheissa. Norjassa on aitoa tarvetta katsoa tilannetta omista lähtökohdista ja myös pitää sananvalta pankkiasioissa jatkossakin Norjassa. Tätä samaa ajattelutapaa noudatettiin jo sikäläisen kriisin ratkaisuissa, ja tuloksen me kaikki tiedämme.

Kuluneiden viime vuosien aikana Suomen taloudellinen kehitys on merkittävästi vakautunut, mikä on luonut myös rahoitusmarkkinoilla aiempaa valoisammat näkymät. Pankkien kannalta ensiarvoisen tärkeä korkotaso on nyt ennennäkemättömän alhaisella tasolla ja usko talouteen on palautunut, mikä näkyy muun muassa pankkien luotonannon voimakkaana kasvuna. Jotkut ovat näkevinään nykyisessä menossa ja lainanotossa jopa uuden pankkikriisin siemenen. Toivottavasti uutta kriisiä ei tule, koska Suomen kansa tuskin toista kriisiä enää kestäisi.

Rahoitusmarkkinoilla vallitsevat myönteiset olosuhteet on saavutettu pitkälti Lipposen hallitusten pitkäjänteisen talouspolitiikan ansiosta. Onkin perusteltua kysyä, millaiseksi ja kuinka kalliiksi pankkikriisi olisi muodostunut, jos koko tämä vuosikymmen olisi harjoitettu perusteiltaan samanlaista talouspolitiikkaa. Varmuudella voidaan sanoa, että korkeista koroista johtuneet yritysten konkurssit ja kotitalouksien velkaongelmat olisivat muodostuneet helpommiksi ratkaista.

Arvoisa puhemies! Harventunut konttoriverkosto ja heikentyneet pankkipalvelut ovat saaneet eräät tahot esittämään uuden postisäästöpankin tai vastaavan perustamista. Mielestäni tällaiset puheet on pistettävä pitkälti populismin piikkiin. Ei kai kukaan vakavissaan voi esittää, että nyt fuusioidun Leonian tilalle täytyisi perustaa uusi pankki, joka ilmeisesti sitten aikanaan myytäisiin, jotta joku pääsisi jälleen rahastamaan.

Vaikka tilanne näyttäisi kuinka houkuttelevalta poliittisten irtopisteiden keruuseen, pitää pankkipalveluiden turvaamisen perustua pääasiassa nykyiseen järjestelmään. Uuden maan kattavan pankin perustaminen nimittäin maksaa. Mistä saataisiin rahat kalliisiin tietotekniikan investointeihin, mistä tilat ja varat muihin investointeihin? Vaikka lähdettäisiin liikkeelle kuinka matalalla profiililla, investointeihin vaadittaisiin välittömästi useita satoja miljoonia markkoja. Eduskunnassa näiden rahojen kasaaminen on lähes mahdotonta monien tärkeiden menopaineiden ohella.

Uuden pankin perustaminen ei lisäksi ole mitenkään riskitöntä puuhaa. Kuinka voidaan olla varmoja, että uusi pankki saisi riittävän asiakasvolyymin, mielellään useita satojatuhansia asiakkaita? Ellei näin kävisi, siitä se vasta sota syttyisi ja syyllisten etsintä alkaisi. Kun olemassa olevilla pankeilla näyttää olevan selvää halukkuutta vetäytyä tavallisen ihmisen pankkipalvelusta, on viranomaisten vakavasti selvitettävä eri vaihtoehdot riittävien talletus- ja maksujenvälitystoimintojen turvaamiseksi. Ensisijaisesti tulee tutkia lainsäädännölliset keinot, ja tavoitteena voisi olla esimerkiksi se, että talletusten vastaanotto ja maksujen välitys sallittaisiin muillekin kuin vain talletuspankeille.

Arvoisa puhemies! Vähän aikaa sitten kariutuneet Postin ja Leonian väliset keskustelut osoittivat, että kenelläkään ei tunnu olevan kokonaiskäsitystä asiasta. Nimittäin nyt solmittu ratkaisu tulee valtion kannalta varmasti kalliimmaksi kuin esimerkiksi sopimuksen jatkaminen määräaikaisena. Määräaika olisi ollut tarpeen, jotta olisi voitu selvittää eri vaihtoehdot välttämättömien ja maan kattavien postipalveluiden turvaamiseksi. Ilmeisesti sekä valtiovarainministeri Niinistö että liikenneministeri Heinonen olisivat voineet keskustella asiasta hieman perusteellisemmin ja ratkaista asiat vaikka keskenään. Heillähän olisi ollut valtuudet molempien sopijaosapuolten sijasta päättää asiasta Leonian ja Postin takkuilevien

keskustelujen ja lopulta sopimuksettoman tilan johdosta. Ilmeisesti nykyiseen tilanteeseen haluttiin tarkoituksellisesti.

Leonian ja Postin välinen sopimus olisi voinut pohjautua esimerkiksi pankkitapahtumien pohjalle tai muulle aidolle liiketoiminnan kannalta keskeiselle mittarille. Postin kannalta tällainen menettely ei varmaankaan olisi korvannut kaikkia kustannuksia, mutta korvauksiin olisi voitu käyttää näitä samoja sopeutusrahoja. Lopputuloksena olisi kuitenkin ollut nykyistä halvempi ja työllistävämpi järjestelmä.

Arvoisa puhemies! Mielestäni Leonian ja Postin lopputulos osoittaa valitettavan hyvin sen, että pahoin parjattu ja jälkiviisaasti haukuttu pankkitukiratkaisu ei jäänyt viimeiseksi virheeksi.

[38] **Anneli Jäätteenmäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että pankit ovat pystyneet lisäämään tehokkuuttaan ja siten parantamaan peruskannattavuuttaan. Se on erinomainen asia. On kuitenkin valitettavaa, että vauhtisokeus on iskenyt ainakin eräisiin pankinjohtajiin. Asiakkaan näkökulma on jäänyt taka-alalle. Asiakkaita jaetaan hyviin ja huonoihin, pienituloisia hätistellään jopa pois pankeista tai sitten vaikeroidaan vanhasta muistista valtiota apuun. Yhteiskunnallinen ilmapiiri on kova, ja nyt uskalletaan, tosin usein vahingossa, sanoa ääneen sellaisia asioita, joita ei aiemmin kehdattu ääneen sanoa.

Kun suomalaisten pankkien talletuskorot ovat Euroopan alhaisimpia ja pankkien kannattavuus parhainta, mitä Suomen historia tuntee, olettaisi, että myös pankkien johdossa oltaisiin tyytyväisiä tilanteeseen. Mutta ahneus lisääntyy, kuten olemme monista puheista huomanneet.

Pankkipalvelut kuuluvat ihmisten peruspalveluihin. Ne ovat niin sanottuja välttämättömyyspalveluja. Päivittäisten asioiden hoitoon jokainen tarvitsee pankkitilin. Nyt on korkea aika keskustella pankkipalveluista. Mikä on pankkien yhteiskunnallinen vastuu siitä, että kaikille ihmisille järjestetään tietyt peruspankkipalvelut? Kyse on kansalaisten perusoikeuksista. Kun on kyse kuluttajalle välttämättömistä palveluista, kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaate on ensisijainen. Ihmisiä on kohdeltava yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti. Yhdenvertaisen kohtelun periaate syrjäyttää jopa sopimusvapauden periaatteen, jonka mukaan vapailla markkinoilla voidaan vapaasti sopia, millä ehdoilla tuotteita ja palveluja myydään.

Pankkienkin on kohdeltava asiakkaitaan tasapuolisesti. Kaikilla kuluttajilla tulee olla oikeus saada välttämättömyyspalveluja samoilla ehdoilla. Onko esimerkiksi hyväksyttävää, että pankit erottelevat asiakkaitaan näiden taloudellisen tilanteen mukaan? Taloudellisesti heikossa asemassa olevilta vaaditaan yleisesti vakuuksia ja ennakkomaksuja samaan aikaan, kun varakkaille tarjotaan erityisiä etuja. Tämä on pankkitoiminnan arkipäivää.

Olen tullut siihen tulokseen, että kuluttajan oikeus tiettyihin peruspankkipalveluihin on määriteltävä lainsäädännöllä. Suomi voinee selvittää asian myös Euroopan unionin tasolla. Olkoon se yksi pankkikriisin opetus ja seuraus.

Minulle on huomautettu, että pankit ovat liikeyrityksiä ja niillä on oikeus toimia kannattavasti. Se onkin yksinkertainen perusasia. Mitäpä jos pankit lakkaisivat valittamasta ja ryhtyisivätkin oikeasti kilpailemaan keskenään? Samalla voitaisiin panna Pankkiyhdistyksen epäilyttävästi kartellia muistuttava asema uuteen harkintaan.

Suurten muutosten keskellä ihmiset arvostavat turvallisuutta. Sitä kaipaamme myös me pankkien asiakkaat. Perinteisesti ihmiset ovat olleet uskollisia omille pankeilleen ja pankin vaihtamiseen on ollut korkea kynnys, ellei vaihto ole tapahtunut pakon edessä. Nyt tämä vanha perinne saattaa murtua. Ihmiset ovat kypsiä vaihtamaan pankkiaan entistä useammin. Tavallisia kansalaisia aliarvioiville pankinjohtajille voi samalla lähettää terveisiä, että ei tukita, jos ei tykätä.

Pankkipalveluihin liittyy läheisesti myös keskustelu Postin tulevasta asemasta. Valtiovallalla on viime kädessä vastuu siitä, että yhteiskunnan peruspalvelut, kuten posti, ovat kaikkien kansalaisten saatavilla. Toivon, että hallituksella on kykyä ja myös halua Suomen tasapuoliseen kehittämiseen.

[39] **Reijo Kallio /sd:** Rouva puhemies! Valtioneuvoston pankkiselonteko on varsin kuivakas selvitys siitä, miten pankkisektorimme on kehittynyt tällä vuosikymmenellä, miten paljon pankkitukea on käytetty ja miten pankkituelle asetetut ehdot ovat täyttyneet. On selonteossa toki myös pientä yritystä ottaa opiksi tapahtuneesta. Näkökulma selonteossa on hallinnollis-tekni-

nen. Siitä puuttuu kansalaisnäkökulma, siitä puuttuvat johtopäätökset tältä osin.

1990-luvun alun lama ja siihen liittyvä pankkikriisi oli kuitenkin varsin suurelle osalle kansakuntaamme inhimillinen tragedia, jonka laskuja monet maksavat edelleenkin. Lama ja pankkikriisi ravistelivat koko suomalaisen yhteiskunnan perustaa. Työttömyys räjähti käsittämättömiin mittasuhteisiin, konkurssiaalto pyyhki terveitä yrityksiä tuhansittain, monet työttömyyden kohdanneet kotitaloudet ajautuivat vaikeisiin velkaongelmiin. Koko varsin pankkikeskeisen rahoitusjärjestelmämme toiminta vaarantui.

Pankkisektorin romahdus sekä suurtyöttömyys aiheuttivat monille ihmisille jatkuvaa epävarmuutta, suunnatonta inhimillistä kärsimystä, elintason romahduksia. Pankkikriisi herätti katkeruutta, vihaa ja syyttelyä, tarvetta etsiä syntipukkeja, ja pankkikriisin muisto elää edelleenkin.

Rahoitusjärjestelmämme jonkinlainen toimivuus kyettiin turvaamaan vain yhteiskunnan massiivisella tuella, jonka loppulasku näyttää asettuvan noin 50 miljardin tienoille. Tästä laskusta valtaosa aiheutui SKOPin ja Suomen Säästöpankin toimenpiteistä, ei suinkaan STS-pankista, niin kuin julkinen keskustelu joskus antoi ymmärtää. STS-pankki oli sittenkin marginaalinen ongelma pankkikriisin kokonaisuudessa.

Miksi tähän tilanteeseen sitten ajauduttiin? Tätä on paljon pohdittu, ja vaikka kyse on jälkikäteen tapahtuvasta arvioinnista, niin hedelmätöntä se ei suinkaan ole. Hyvä analyysi voi estää monen virheen tekemisen tulevaisuudessa.

Yhtenä syynä on esitetty rahamarkkinoiden liian nopeaa ja hallitsematonta vapauttamista. Mielestäni tilanne oli se, että Suomen talouden rakenteet eivät olleet valmiita vastaanottamaan rahamarkkinoiden vapauttamista. Erityisen varomatonta oli lainarahan syytäminen asunto- ja kiinteistömarkkinoille, kun samalla luovuttiin vaatimasta etukäteissäästämistä ja jopa rahoituksen omaosuutta. Todettakoon, että esimerkiksi Pankkitarkastusviraston ylijohtaja Jussi Linnamo jo 1980-luvulla varoitti liberalisoinnin riskeistä, ja vuonna 1987 hän halusi perinteisen säätelyn tilalle selkeät pelisäännöt sekä lisää valtuuksia viranomaisille. Niitä ei kuitenkaan tullut, ja valvonta jäikin varsin hampaattomaksi ja tehottomaksi. Meillä ei viranomaisvalvontaa uudistettu riittävän ajoissa vastaamaan vapautuneiden markkinoiden kasvaneita riskejä ja kilpailua. Eivätkä olleet pankkien omatkaan valvontaaparaatit kunnossa. Hallintoneuvostot, tilintarkastajat ja sisäinen tarkastus eivät olleet tehtäviensä tasalla.

Kriittiset puheenvuorot, joita siis Linnamokin esitti, sivuutettiin sujuvasti. Niillä ei ollut vaikutusta, eikä niihin kiinnitetty sen enempää huomiota. Tältä osin opetuksena voisi olla se, että aina kannattaa pohdiskella vaihtoehtoisia tulevaisuudenkuvia, ja vaikka toisen argumentteja ei hyväksyisikään, ainakin kannattaisi yrittää ymmärtää niitä. Moniarvoinen talouspoliittinen keskustelu on myös tarpeen, ellei suorastaan välttämätöntä. Sokea uskominen yhden totuuden politiikkaan on vaarallista.

Tämä hirttäytyminen yhteen vaihtoehtoon tuli varsin todennetuksi Suomen Pankin toimissa vuosikymmenen alussa. Suomen Pankin politiikan tavoitteena oli syyskuun 1992 kellutuspäätökseen saakka markan kiinteästä ulkoisesta arvosta kiinni pitäminen. Koska markan kurssi ei ollut 1990-luvun alussa uskottavalla tasolla vaan markka oli yliarvostettu, tämän kiinteän kurssin ylläpitäminen vaati kireää rahapolitiikkaa eli korkojen pitämistä korkealla valuuttapaon estämiseksi. Kiinteän kurssin politiikkaa perusteltiin sillä, että devalvaatio johtaisi vain inflaation kiihtymiseen. Jälkikäteen olemme nähneet, että tämä oli täysin väärää politiikkaa. Kireä rahapolitiikka yhdistettynä yksityisen sektorin velkaantuneisuuteen heikensi kovasti talouden toimeliaisuutta.

Sitoutuminen tähän kiinteän valuuttakurssin politiikkaan johti velkadeflaatioprosessiin, eli yritykset ja kotitaloudet pyrkivät kohentamaan talouttaan myymällä varallisuuttaan. Tuolloin yritykset ja kotitaloudet olivat pahasti velkaisia. Heikon talouskehityksen ja korkeiden korkojen takia kiinteistöjen, asuntojen ja osakkeiden hinnat romahtivat. Yritykset joutuivat taseongelmiin, ja kun tulovirrat eivät enää riittäneet korkomenoihin, olivat seurauksena luottotappiot, pankkikriisi ja pankkituki. Kun kansantalous ajautui vaikeuksiin, olisi parannuskeinona ainakin periaatteessa voinut käyttää harjoitettua kevyempää rahapolitiikkaa. Tätä ei tehty, ja tätä nyt on turha tässä haikailla.

Tehtiinkö sitten pankkitukea koskevat ratkaisut perustellusti? Tässäkin voisi harrastaa hyvinkin lennokasta jälkiviisautta. Siihen ei kuitenkaan ole syytä. Voin kuvitella sen tuskan, joka aikanaan päätöksentekijöillä tässäkin talossa on

ollut. Pankkituki oli kuitenkin välttämätön rahoitusjärjestelmämme turvaamiseksi. Ilman sitä seuraukset olisivat saattaneet olla huomattavasti pahempia. Haluan kuitenkin ottaa esiin yhden pankkitukea koskevan linjauksen, johon täällä on jo tänään aiemmin viitattu.

Tuen kohdentaminen olisi saattanut olla tehtävissä toisinkin. Olisiko tukea ainakin jossain määrin pitänyt ohjata suoraan yrityksille? Olisiko näin ollut vältettävissä edes jonkinlainen määrä ytimeltään terveiden yritysten konkursseja? Olisiko tuki saatu tällä tavalla tehokkaammaksi ja halvemmaksi? Muun muassa Keran toimitusjohtaja Erkki Moisander arvosteli tuolloin tuen kohdentamista. Nyt, kun tuki meni suoraan pankeille, ei niillä välttämättä ollut kiinnostusta huolehtia asiakasyritystensä murheista; niinpä paljon hyvää yrityskantaa ajettiin konkurssiin, ja samalla meni valtava määrä työpaikkoja.

Arvoisa puhemies! Oikeusvaltion keskeiset periaatteet ovat oikeudenmukaisuus ja kansalaisten tasavertainen kohtelu. Tähän edellä myös ed. Jäätteenmäki kiinnitti huomiota. Pankkikriisi ja sen jälkipuinti ovat mielestäni oikeutetusti nostattaneet kysymyksiä siitä, toteutuvatko oikeusvaltion periaatteet Suomessa. Lainsäädäntömme ei kaikilta osin ole ollut ajan tasalla eikä ole varmaan vieläkään.

Räikeimmästä päästä lainsäädännön porsaanreikiä oli se, että suurituloinen velallinen saattoi välttää ulosottoseuraamukset käyttämällä jatkuvasti miinussaldolla pidettävää luotollista sekkitiliä. Mutta mitään vastaavia keinoja ei ole ollut vähävaraisella eläkeläisellä, joka hyväuskoisuuttaan on joutunut takausvastuuseen lapsensa velasta. Hän on saanut eläkkeestään ulosoton jälkeen vain toimeentulominimiin yltävät pennoset. Ulosottolain muuttaminen on onneksi valmistelussa, mikä on todella tarpeen. Samoin takaajan asemaa on pyritty parantamaan. Sosiaalinen luototus on käynnistetty. Nämä ovat olleet ihan hyviä toimenpiteitä pankkikriisin jälkihoidossa.

Arvoisa puhemies! Pankkikriisin jäljiltä meillä on kuitenkin suuri joukko velallisia, jotka sinnikkäästi ovat pyrkineet suoriutumaan velvoitteistaan. Tällaisten rehellisten velallisten mahdollisuuksia palata normaaliin elämään, työntekoon ja yrittämiseen ei pidä tuhota. Päinvastoin tietä normaalielämään tulee tasoittaa. Ikuinen velkavankeus on kovin synkkä ja lohduton tulevaisuudenkuva. Odotankin, että joitakin lainsäädännöllisiä uudistuksia valmistellaan tällaisesta elinikäisestä ikeestä vapautumiseksi.

[40] **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Kun olen eduskunnassa ollut vuodesta 1987 lähtien ja laman ja pankkikriisin pahimmat vuodet myös valtioneuvoston jäsenenä, niin olen saanut varsin läheltä seurata näiden 12 vuoden aikaisia tapahtumia tässä maassa.

Vuoden 87 vaiheilla hallitus ja Suomen Pankki aloittivat rahamarkkinoiden vapauttamisen. Siihen asti Suomessa oli ollut ties kuinka kaukaa menneisyydestä voimakas sääntely pankkialalla. Se oli toki monella muullakin alalla: oli vuokrasääntely, ja monet muut toiminnot olivat sääntelyn alaisia. Mutta pankkitoiminnassa se oli myös hyvin vahvaa. Tuolloin olivat pääomien vienti ja lainanotto ulkomailta Suomen Pankin luvan varaista toimintaa. Lisäksi pankeilla oli keskinäinen sopimus korkotasosta. Ei ollut korkokilpailua eikä muutoinkaan todellista pankkikilpailua tässä maassa. Tämä tiukka pankkisääntely merkitsi sitä, että 80-luvun puolivälin aikoihin syntyivät vahvat harmaan talouden markkinat eli harmaat rahamarkkinat. Tämä potti kansantaloudessa kasvoi vuosi vuodelta ja johti siihen, että jotakin oli tehtävä.

Olen miettinyt ja vähän tarkastellut aikatauluja ja totean, että Sorsan hallituksen aikana keväällä 86, siinä vaiheessa, kun silloinen valtiovarainministeri Ahti Pekkala lähti maaherraksi Ouluun ja hänen tilalleen tuli Suomen Pankista valtiovarainministeriksi Esko Ollila, tapahtui muutos talous- ja rahapolitiikassa, ensimmäinen merkittävä muutos. Ollila toi valtioneuvostoon Suomen Pankin henkeä niin paljon ja toisaalta Suomen Pankissa nähtiin harmaiden rahamarkkinoiden kasvun ongelmallisuus, että löytyi valtioneuvoston ja Suomen Pankin välinen yhteisymmärrys siitä, että rahamarkkinoita ryhdytään vapauttamaan. Tuolloin keväällä 86 se vähitellen alkoi.

Sitten vaihtui hallitus 87 keväällä. Holkerin hallitus astui valtaan, Erkki Liikanen sen valtiovarainministerinä. Rahamarkkinoita, niin kuin monta muutakin, mutta erityisesti rahamarkkinapolitiikkaa, ohjasivat aika voimakkaasti silloinen tasavallan presidentti ja toisaalta Suomen Pankin pääjohtaja Kullberg, jotka olivat henkeen ja vereen vahvan ja vakaan markan politiikan kannattajia. He olivat sitä niin vahvasti, että he

eivät nähneet muita arvoja olemassakaan kuin tuon vahvan, vakaan markan.

Silloin Holkerin hallituksen aikana kuitenkin aloitettiin osin pakon sanelemana, osin vapaaehtoisesti rahamarkkinoiden vapauttaminen. Vapauttaminen merkitsi sitä, että ensin pankit, sitten yritykset, sitten kunnat ja lopulta myös yksityiset kansalaiset saivat ottaa lainaa ulkomailta eikä Suomen Pankin lupaa valuutan viemiseenkään enää tarvittu. Tämä muutos tehtiin nopeasti, liian nopeasti näin jälkikäteen sanoen. Jos olisi paremmin harkittu, olisi varmasti pantu rahan viennille ja tuonnille esimerkiksi kohtuullinen vero, joka olisi hillinnyt liikettä ja toisaalta olisi tuottanut tuloja valtiolle. Toisaalta olisi voitu vielä hidastaa, tehdä siitä kunnon suunnitelma ja toteuttaa hitaammin rahamarkkinoiden sinänsä välttämätön vapauttaminen. Mutta näin ei tehty.

Valuuttalainoja alettiin ottaa hyvin paljon, koska ulkomailta saatiin tuossa tilanteessa Suomeen edulliselta näyttävällä tasolla lainoitusta. Nuo lainat, joita otettiin lähinnä pankkien välittäminä, käytettiin laskettelurinteitten rakentamiseen, kylpylöiden rakentamiseen, golfkenttiin, pankkien ja muiden yritysten pääkonttoreihin jne., mutta niitä ei käytetty tuottaviin investointeihin. Tämä oli yksi keskeinen virhe, kun kohteet olivat tällaiset. Toisaalta samanaikaisesti monet pankit lähtivät viemään omia pääomiaan ulkomaille, menivät erilaisiin kohteisiin mukaan, ostivat kiinteistöjä ja muita, epäonnistuttiin sitten pahan kerran, ja sinne jäi satojen miljoonien, miljardien saatavat lopulta, joista on sitten oikeudenkäyntejä käyty Amerikassa ja muualla ja on jääty nuolemaan näppejä noissa oikeudenkäynneissä. Eli omat varat hävittiin pitkälti ulkomailla ja tänne otettiin valuuttaluottoja, jotka käytettiin järjettömällä tavalla. Syntyi ylipitkä nousukausi, kupla, joka sitten lopulta puhkesi, mutta ennen sitä ehti tapahtua jotakin, nimittäin hallitus ehti vaihtua.

Toki Holkerin hallitus teki vielä viimeisenkin budjettinsa syksyllä 90 ajattelematta yhtään tilannetta, ottamatta huomioon mitään realiteetteja, jotka jo silloin olivat näkyvissä. Valtiovarainministeri Louekoski oli hyvin löysä, ja silloinen kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Iiro Viinanen vaati lisämenoja valtion budjettiin vuodelle 91. (Ed. Kallio: Kuinka paljon oppositio esitti?) Näin sitten hallitus, joka asioista vastasi, teki vastuuttoman budjetin vuodelle 91. Se osaltaan syvensi näitä vaikeuksia, ja kun muistamme, että silloin oli säästölakien tekeminen Ahon hallituksen aikana vielä pitkälle mahdotonta, kun hallituksella ei ollut kahden kolmasosan enemmistöä eduskunnassa ja vasemmisto kampesi nurin kaikki säästölait, ei niitä saatu aikaan ennen kuin oikeastaan vasta vuonna 93, jolloin oli todella myöhäistä puuttua moniin ongelmiin.

Puolin ja toisin tehtiin virheitä. Ahon hallituksen ehkä suurin virhe oli se, että kesäkuussa 91 tehtiin niin sanottu ecu-kytkentä. Sitä ei olisi pitänyt tehdä, ei ainakaan sillä kurssilla, jolla se tehtiin. Itse valtioneuvostossa olin niiden joukossa, jotka vaativat, että jos tuo kytkentä tehdään, niin sen yhteydessä pitää markka devalvoida. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, ja niin sitten mentiin ecu-kytkentään liian vahvalla markalla.

Nämä tekijät vaikuttivat tietysti monen muun tekijän ohella, siinähän idänkauppa oli romahtanut ja koko Neuvostoliitto romahti, reaalisosialismi romahti, valtiontalouden ongelmat alkoivat kasvaa hallitsemattomiksi, työttömyys paisui päivä päivältä ja alettiin valmistautua Euroopan yhteisön, Euroopan unionin jäsenyyteen. Nämä kaikki toimenpiteet merkitsivät sitä, että ongelmiin ei todella haluttu eikä voitu puuttua riittävän voimakkaasti. Näissä kysymyksissä myös sosialidemokraatit olivat voimakkaasti mukana. Hehän olivat esimerkiksi Suomea EU-kuntoon ajamassa voimallisesti silloin ja vähemmän välittivät kotoisista ongelmista. Pahinta oli kuitenkin, että suunnitelmaa 80-luvun lopulla tällaisen tilanteen varalta ei ollut osattu tehdä, kun rahamarkkinoita vapautettiin ja valtion menotaloutta suunniteltiin.

Tämä johti siihen, että meille tuli syvä pankkikriisi syvän laman oloissa ja keinoja sen ratkaisemiseen ei paljonkaan ollut. Oikeastaan se vaihtoehto, johon muissakin maissa vastaavassa tilanteessa mentiin, oli se, että valtio joutui ottamaan vastuun pankkitoiminnan tulevaisuudesta. Me olimme tuossa tilanteessa ulkomaisen lainanoton varassa. Jos lainanottoa ulkomailta ei olisi pystytty turvaamaan, koko valtakunta olisi joutunut totaaliseen katastrofiin. Tässä mielessä yhdyn siihen, mitä ed. Luhtanen täällä mainitsi. (Ed. Aittoniemi: Setelirahoitus!) Näin eduskunta joutui tekemään tuon pankkitukiponnen, joka turvasi sen, että rahoituskanavat pysyivät auki ja saimme välttämättömän rahoituksen perusturvan järjestämiseksi ihmisille ja toimivalle yhteiskunnalle.

Pankkikriisiä lähdettiin hoitamaan niin, että perustettiin roskapankit ja toisaalta pankkitukea myönnettiin kahdella eri tavalla. Esimerkiksi edellä ed. Kallio pohdiskeli sitä, olisiko voitu menetellä niin, että olisi tuki annettu suoraan yrityksille. Sitäkin valtioneuvoston puitteissa pohdittiin ja todettiin, että ei ole maassa kattavaa organisaatiota. Kera ei silloin ollut valtakunnallinen, ei ollut organisaatiota, joka olisi pystynyt hoitamaan valvonnan, rahan jakamisen ja huolehtimisen siitä, että se olisi mennyt lainojen hoitoon eikä vääriin kohteisiin. Tällaista organisaatiota meillä ei ollut luotavissa siinä aikataulussa kuin asiat kaatuivat päälle. Meillä oli tavattoman paljon monia muita ongelmia sillä hetkellä, ja niiden hoitaminen vaati oman osansa. Keinot, menettelytavat, lainsäädäntö eivät olleet siinä kunnossa, että tuosta vain olisi voitu ruveta jakamaan rahaa yrityksille, eli se keino ei ole kyllä relevantti, vaikka siitä paljon vielä tänäkin päivänä puhutaan.

Se ongelma tuli eteen, että kun Arsenal perustettiin ja se otti niin sanotut roskalainat ja -yritykset asiakkaikseen, niin siinä yhteydessä etsittiin Arsenalin aluekonttoreihin pätevää henkilökuntaa, ja sitäkään ei ollut polkaistavissa muutamassa viikossa tai oikeastaan muutamassa päivässä niin vain kentältä, jolloin jouduttiin palkkaamaan nurin menneitten säästöpankkien johtajia näihin tehtäviin. Se oli virhe, mutta vaihtoehtoja siihenkään ei siinä tilanteessa ollut valitettavasti.

Kun ajatellaan nyt pankkikriisin hoitoa, tässä olisi paljon muutakin vielä kerrottavaa tästä, mutta tämä jääköön nyt historiaan tältä osin. Kovin paljon merkittäviä vaihtoehtoja ei reaalimaailmassa siinä aikataulussa sen lainsäädännön puitteissa, sen organisaation varassa, jonka varassa sillä hetkellä oltiin, ollut olemassa. Jouduttiin turvautumaan siihen, mikä meillä oli, ja se oli se, mihin sitten mentiin. Paljon se maksoi, mutta kun esimerkiksi ed. Kuosmanen kyseli, mihin se 50 miljardia markkaa on mennyt, niin kyllä sen yksinkertaisesti voi sanoa, että se 50 miljardia markkaa on kauppahinta, jolla valtio osti yksityisen sektorin velat, ne velat, joita yksityisen sektorin lainanottajat eivät kyenneet hoitamaan ja joilla ei ollut reaalisia vakuuksia. Ne siis sosialisoitiin, otettiin valtiolle nämä yksityisten velat. Niitä hoidetaan nyt sen jälkeen pois ulkomaisille ja kotimaisille velkojille, eli eivät ne mihinkään hukkaan menneet siinä suhteessa, vaan velat ovat vain toisella omistajalla. Ne olivat yksityiset ottaneet, ja nyt, kun ne eivät pystyneet niitä hoitamaan, niin ne piti valtion hoitaa, jotta pysyttiin valtiona pystyssä.

Arvoisa puhemies! Tämän hetken yksi ongelma ovat syyttömät, rehelliset, monesti vielä nuorehkot yrittäjät, jotka ovat elinikäiseen velkavankeuteen ajautuneet pankkikriisin ja laman myötä. Heidät pitäisi vapauttaa, ei vain Arsenalin asiakkaat, joista tässä on puhuttu, vaan kaikki muutkin, jotka ovat niin suurissa veloissa, että eivät koskaan pysty niitä hoitamaan ja jotka sen takia eivät saa jokapäiväistä asiointimahdollisuutta tässä yhteiskunnassa.

He ovat monesti koulutettuja ihmisiä, tuottavassa iässä olevia ihmisiä, idearikkaita, kokeneita ihmisiä, mutta sidottuja velkavankeuteen. Se on järjetöntä kansantalouden kannalta. Se on järjetöntä yksityisten henkilöiden kannalta, heidän perheittensä kannalta. Tähän ongelmaan pitää hallituksen löytää ratkaisu. Valitettavasti pankkiselonteko ei sitä tuo eikä tämän päivän keskustelussa ole siihen vastauksia annettu. Haluaako hallitus tehdä jotakin, ja jos haluaa, niin, mitä se aikoisi tehdä? Tätä peräänkuulutan vahvasti. (Ed. Aittoniemi: Riemuvuosi on käytössä!) — Riemuvuosi 2000 on kehitysmaiden velkojen anteeksiantamisessa merkittävä, ja toivottavasti kotimaiset rehelliset entiset yrittäjät myös vapautettaisiin riemuvuoden 2000 kunniaksi.

Selonteossa sivulla 27 todetaan, että voitaisiin perustaa valtion perintäyhtiö hoitamaan Arsenalin myynnissä olevia velkoja. Mielestäni tähän kannattaisi puuttua niin, että tällainen perintäyhtiö perustettaisiin eikä velkoja annettaisi yksityisen voitontavoittelun ja epäinhimillisen perinnän kohteeksi.

Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti totean sen, että pankkipalveluista tulisi kyllä säätää laissa nyt, kun tällaisia puheita on ja toimenpiteitä olemme viime aikoina kuulleet ja nähneet.

Toinen vaihtoehto on se, että jos ei pankkipalveluiden tarjoamiseen velvoiteta laissa, niin valtion pitäisi perustaa oma pankki palvelemaan ihmisiä ja yrityksiä eikä vain osakeyhtiönä tuottamaan maksimaalista voittoa omistajilleen. Hämmästelen, että vasemmisto on antanut periksi tässäkin. Valtion pankin annetaan mennä käsistä ja palvelujen heikentyä ja voitontavoittelun ajaa tässäkin yli.

Jompikumpi vaihtoehto tarvitaan, joko pankkipalvelut on turvattava lainsäädännöllä tai on perustettava valtion pankki. Jompikumpi malli

tulisi luoda. Helpompi on ehkä lailla säätäminen. En usko, että kovin helposti valtion pankkia ollaan perustamassa, kun hallitus on juuri päättänyt luopua käytännössä valtion pankkitoiminnasta, kun se luovuttaa Leonian Sammolle.

[41] **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Suomen pankkisektori on koko 90-luvun käynyt läpi voimakasta rakennemuutosta. Suomeen iskenyt syvä lama vuosikymmenen alussa ja holtiton luotonanto heikensivät koko sektorin kannattavuutta ja lisäsivät painetta pankkisektorin rakenteellisille muutoksille. Ongelmat menivät niin pitkälle, että Suomen Pankki joutui ottamaan Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin SKOP:n haltuunsa syyskuussa 91.

Valtion vakuusrahasto perustettiin keväällä 92 siivoamaan suurta sotkua. Rahoitusjärjestelmän vakauden turvaamiseksi valtio joutui osallistumaan mittaviin uudelleenjärjestelyihin. Loppujen lopuksi pankkituki mahdollisti pankkisektorin omin toimin toteutetun saneeraamisen ja vältyttiin laajemmalta pankkien haltuunotolta.

Silti pankkituki on kirosana monelle tavalliselle kansalaiselle ja aivan syystä. Voidaan sanoa, että pankinjohtajat ja kasinopelurit sotkivat maamme raha-asiat. Kansalaiset joutuivat maksumiehiksi. Pankkituesta koitui veronmaksajille lähes 50 miljardin nettomääräiset kulut, ja mikä ihmeellisintä, huijari toisensa jälkeen on päässyt kuiville ja osa rahoista on edelleen kateissa.

Rehellisyyden nimissä pitää myöntää, että Suomessa on niitäkin kuntia, joissa pienten maaseutupankkien luottamushenkilöitä tuomittiin maksamaan korvauksia ja he maksavat näitä menoja vielä pitkään. Taisi tässä touhussa käydä niin, että otettiin naurisvarkaat kiinni, jotta hevosvarkaat pääsevät karkuun.

Kansantaloustieteilijät ovat esittäneet monia erilaisia syitä laman syvenemiselle. Kullberg, Viinanen ja kaikki kovan markan kannattajat ovat osaltaan laman isiä, koska he harjoittivat ja puolustivat vahvan markan politiikkaa liian pitkään. Teollisuus odotti d-vitamiinia, siis devalvaatiota, turhaan, markkinat eivät vetäneet ja työttömyys lisääntyi kiihtyvällä vauhdilla. Ayliike vaati aikanaan markan devalvointia, ja kun se sitten vihdoin devalvoitiin, pahin suma alkoi purkautua, mutta liian myöhään. Syöksykierrettä lisäsi pienten ja keskisuurten yritysten harjoittama ulkomaisten luottojen ottaminen, kun ei osattu varautua kurssi- ja korkotason muutoksiin. Ulkomaiset luotot ja niiden yllättävät kustannukset kaatoivat paljon suomalaisia yrityksiä.

Kokonaisuutena on sanottava, että tällä vuosikymmenellä laman vaikutukset ovat olleet kova isku Suomen kansantaloudelle. Pankkisotkuissa kadonneet miljardit olisi voitu käyttää moneen parempaan kohteeseen, esimerkiksi perusterveydenhuoltoon, sairaudenhoidon turvaamiseen, vanhusten ja opiskelijoiden aseman parantamiseen, työttömyyden torjuntaan, tiestön rakentamiseen ja alueelliseen kehittämiseen, mutta toisin kävi. Kansa sai jälleen kerran maksajan roolin pelissä, jossa sillä ei ollut pienintäkään syytä.

Virheistä voidaan ottaa oppia ja olla tulevaisuudessa varovaisempia luototuksen kanssa, samoin kuin seurata suuremmalla tarkkuudella pankkien kannattavuuskehitystä. Vähitellen tapahtuva maksatukseen pantujen pankkitukien palautuminen antaa liikkumavaraa kansantaloudelle, mutta on selvää, että koskaan ei tulla saamaan kaikkia rahoja takaisin. Tämä nostaa esille kysymyksen vastuullisuudesta ja korvausvaatimuksista.

Arvoisa rouva puhemies! Eikö oikeudenmukaisuuden toteuttamiseksi pitäisi pistää vastuuseen henkilö, joka on pimittänyt rahaa tai aiheuttanut muuten toimillaan miljoonien vahingot? Kun myymälävarkaudesta tai verovilpistä jää kiinni, siitä rangaistaan, mutta ei rangaista näitä, joiden takia on miljoonia menetetty. Päätöksentekijöiden, poliittisten vaikuttajien ja talouselämän johtohenkilöiden käyttäytyminen toimii esimerkkinä tavallisille kansalaisille. Tällaista esimerkkiä tuskin halutaan ehdoin tahdoin antaa ja varsinkaan, jos näitä häikäilemättömiä, edesvastuuttomia hevosvarkaita ei edes saada kiinni.

Juuri, kun on saatu selville, paljonko pankkituki tuli veronmaksajille maksamaan, pankinjohtaja Voutilainen ilmoittaa, etteivät pankit tarvitse pientallettajia kuluttamaan pankkisalien marmorilattioita. Näin nopeasti pankit unohtivat ne tahot, jotka tämän laskun pitkälle maksoivat ja eniten kärsivät pankkien ja kasinopelureiden aiheuttamasta lamasta.

Mielestäni Postipankkia pitää kehittää siihen suuntaan, että koko maassa voidaan hoitaa rahaasioita. Toinen vaihtoehto on hoitaa asia nykyisen pankkijärjestelmän kautta, mutta se täytyy taata jollakin lailla tai vastaavalla. Täällä on käynyt ilmi, että työttömät saavat korvauksensa Leonian kautta. Kun monet heistä asuvat vielä syrjäseudulla, heidän pankkitoimintansa ja palvelun-

sa pitää taata. Samoin vähävaraiset pienituloiset eläkeläiset asuvat monesti maaseudulla, missä ei ole pankkeja. Voi olla, että posti on ainoa rahalaitos. Tällaiset palvelut pitää näille vähävaraisille ihmisille taata.

Kiinnitän myös huomiota takaajien kohtaloon. Vihdoinkin pitäisi ratkaista tämä asia ja ottaa nämä traagiset kohtalot huomioon ja hyvittää näille ihmisille. Monet ovat, niin kuin täällä on todettu, aivan ilman omaa syytään joutuneet tällaiseen loukkuun.

42 **Jorma Vokkolainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt puitavaa pankkitukiselontekoa voidaan pitää yhtenä maamme taloushistorian synkimmistä raporteista toiminnasta, joka näytti markkinatalousjärjestelmän, tai oikestaan pitäisi sanoa alkukantaisen kapitalismin, kaikessa raadollisuudessaan. Eikä vain näyttänyt, vaan tämä toiminta suorastaan murskasi pyörremyrskyn tavoin kymmenettuhannet pienemmät ja isommat yritykset, aiheutti historian massiivisimman omaisuuden uusjaon, tuhosi satojentuhansien ihmisten elämän viemällä heiltä työpaikan ja aiheuttamalla nykyhetkeen ja tulevaisuuteen ulottuvan ylivelkaantumisongelman.

On turha pohtia, oliko pankkikriisi yksin laman syytä. Jäljet juontavat edellisen vuosikymmenen lopulle eli Holkerin sinipunahallituksen aikoihin, jolloin tehtiin sellainen perustavaa laatua oleva talouspoliittinen möhläys, että valuuttasäännöstely purettiin kertarysäyksellä avaamalla valuuttahanat ammolleen. Tämä oli kuin olisi katettu hyvä jälkiruokapöytä, kun nousuhdanteessa avattiin uudet rahapadot jo valmiiksi kuumenneille rahamarkkinoille. Alkaneessa kasinohuumassa ei paljon järkeä käytetty, ei kyselty, millaisiin investointeihin lainanhakija tarvitsee rahaa, vaan sitä jaettiin surutta ja jopa vakuudetta.

Mielestäni se oli yksi syy, mutta myös seuraus, ja kuvaan kuuluu hyvin se, että pankkikriisin aikana maata johti porvarillinen hallitus eduskuntaenemmistönsä turvin. Varsin vähäisin omantunnontuskin se halusi maksattaa veronmaksajilla pankkijärjestelmän pystyssä pitämisen, ja kuten selonteosta ilmenee, lasku oli lopulta kaikkiaan noin 50 miljardia markkaa. Silloisella oppositiolla ei ollut paljonkaan valinnanvaraa, kun asiat oli ajettu niin pahaan pakkotilanteeseen.

Moneen kertaan heitetyn kysymyksen, mikä olisi ollut vaihtoehto, voi yhtä hyvin kuitata vastakysymyksellä, mitä veronmaksajat saivat vastineeksi tuolle taloushistoriamme suurimmalle yksityisen yritystoiminnan tukisummalle. Negatiivisia vastineita kyllä tuli monessakin muodossa. Luulisikin, että nykyisten pankkikriisin seurausten eli alasajojen, pilkkomisten, myyntien ja fuusioiden jäljiltä syntyneiden pankkien johtajat tuntevat tiettyä nöyryyttä veronmaksajien edessä, mutta päinvastoin, viime aikoina on kuultu sellaisia puheita, että ne nostattavat niskakarvat pystyyn tavallisilla veronmaksajilla. Pankit kilpailevat ja ylpeilevät nyt miljardien voitoillaan, mutta se ei riitä. Ainakin maamme suurimman pankin tavoite on jakaa asiakaskuntansa rikkaisiin kannattaviin ja toisaalta köyhiin kannattamattomiin asiakkaisiin. Jälkimmäiset ovat tämän pankin mielestä ilmeisesti yhteiskunnan hoidettavaa rupusakkia. Aikoihin on tosiaan eletty tässä markkinatalouskehityksessä, ja on syytä ihmetellä, miten suurpankin johtaja ilkeää julkisesti päästää suustaan tuollaista puhetta.

Pankkitoiminnan piirissä vuosikymmenen alun kriisin tuntevat edelleen konkreettisesti työttömäksi jääneet tuhannet pankkivirkailijat ja tämän myötä palveluja jonottamaan pannut asiakkaat. Pankkien tavoite on hoidattaa asiakkailla itsellään henkilökunnalle kuuluvat työt eli ohjata asiakkaat maksuautomaateille ja kotitietokoneille, ja tätä ohjausta harrastetaan rankalla maksupolitiikalla. Esimerkiksi laskun maksusta tiskillä voidaan periä jopa huikeat 17 markkaa, vaikka se maksettaisiin valmiilla tilisiirtokortilla. Ei mikään ihme, että kansan piirissä on herätetty toiveita uudenlaisesta pankista, joka pystyisi tarjoamaan tavallisia pankkipalveluja tavallisille ihmisille ja varsinkin köyhimmille sellaisille. Valitettavasti tässä vaiheessa kyseisen pankin perustamiselle ei ole realistista mahdollisuutta.

Muistan hyvin sen ajan ennen lamaa ja pankkikriisiä, jolloin pankit kävivät veristä taistelua palkansaajien tilipussista lupaamalla toinen toistaan parempia etuja palkka pankkiin -asiakkailleen. Ne pääsivät tavoitteeseensa eli tilanteeseen, jossa yksityisellä kansalaisella on pakko olla pankkitili, olipa hän palkansaaja, työtön tai eläkeläinen. Nyt näköjään eletään vaihetta, jossa kansalaiset pakotetaan maksamaan tuon tilin ylläpidosta.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä kiinnittää huomiota siihen, että veronmaksajilta otettu 50 miljardia ei ole suinkaan kaikki, mitä kansalaiset ovat pankkien virhepolitiikan korjaamiseksi maksaneet. Sen seurauksena maassamme on kymmeniä tuhansia ihmisiä, jotka ovat ulosoton kautta elinikäisessä velkavankeudessa. Heille ei ole mitään iloa nykyisestä alhaisesta korkotasosta, sillä he maksavat korkoa vuosikymmenen alun korkotason mukaan.

Yksi konkreettinen esimerkki. Eräs kansalainen ei pystynyt maksamaan lainaansa eikä takauksiaan, ja hänet tuomittiin vuonna 1992 ulosottoon. Yksi veloista oli suuruusluokkaa 40 500 markkaa ja korkojäämä oli 6 300 markkaa. Kun viivästyskorkoineen tämän ulosottosaatavan koroksi tuli huikeat 21,4 prosenttia, se merkitsi sitä, että kun ulosottomies hänen palkastaan ottaa osuutensa, se riittää vain pieneen osaan noista koroista. Tällä hetkellä pelkästään tuon velan korot ovat nousseet yli 59 000 markkaan eli yli alkuperäisen velkapääoman ja kokonaissaatava on kohonut yli 113 000 markkaan. Tämä ihmisen raaka kohtalo on siis maksaa loppuikänsä velkaa, joka koko ajan vain lisääntyy, eikä hän ole valitettavasti yksin.

Tämä on sellainen epäkohta, jota hyvinvointivaltiossa ei voida sietää. Tiedän, kuten ryhmäpuhujammekin ed. Uotila sanoi, että valmisteilla on muun muassa ulosottolain kokonaisuudistus, jossa eräänä korjauksena tulisi olemaan ulosoton elinikäisyyden katkaiseminen vanhenemissäännöksellä. Samoin tulossa on lakiesitys velkajärjestelypalvelujen saattamiseksi lakisääteisiksi, mikä on myöskin kannatettavaa. Yksityinen velkajärjestelylaki on helpottanut nyt noin 60 000 ylivelkaantuneen tilannetta. Kokemukset ovat niin hyviä, että velkajärjestelyä tulisi soveltaa lakisääteisesti aina, kun viranomaiselle tulee esimerkkini kaltaisia tapauksia, joissa velallinen on voimaton tai tietämätön vaihtoehdoistaan. Yksi vaihtoehto olisi myös korkolain muuttaminen viivästyskoron ja sen sovittelun osalta niin, ettei tuollaisia nykyoloissa mahdottomia korkoja enää voisi periä vanhoistakaan veloista.

Arvoisa puhemies! Pankkitukiselonteko ei mielestäni ole loppuasiakirja, vaan lähinnä oppikirja tulevaisuutta varten siitä, että markkinavoimille on yhteiskunnan pakko asettaa rajat, joita myös tehokkaasti valvotaan.

43 **Olli Nepponen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Viime vuosikymmenen vaihteen ja tämän vuosikymmenen alun lama pankkikriiseineen on jättänyt meidän mieleemme synkän varjon ja tuntuu monen yksittäisen ihmisen ja yrityksen henkilökohtaisena tragediana. Vaikka täällä on sanottu, että taakse ei saisi katsoa, niin haluan kuitenkin, kun itse olin silloin mukana pankin luottamushenkilönä, hieman palata taaksepäin.

On sanottu, että pankkikriisi oli säästöpankkikriisi. Toki paljolti Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin aggressiivinen toiminta johti säästöpankkileirin ehkä syvemmälle laman syövereihin kuin muut, mutta kuitenkaan millään muullakaan pankkiryhmällä ei ole mahdollisuutta lyödä rintoihin paremman toiminnan johdosta. Kaikki olivat samassa suossa.

Kun säästöpankkileirille saneltiin ehtoja, jotta toiminta voisi jatkua, synnytettiin Säästöpankki Oy, jolloin mukaan vedettiin kaikki mahdolliset, myöskin erittäin kannattavat pankit puheilla, että vain tällä edellytyksellä voidaan leirin toiminta säilyttää. Tällöin monet erittäin menestyvät maakuntapankit ja myöskin paikallispankit lähtivät hyvässä uskossa ja yhteistyöhengessä yhteisiin talkoisiin mukaan. Lopputulos oli, että niin paikallista kuin maakunnallista merkittävää varallisuutta on nyt toisissa käsissä.

Itse olin mukana Säkylän Säästöpankin isännistössä. Pankilla ei ollut mitään ongelmia, ei merkittäviä luottotappioita, se oli hoitanut pitäjän raha-asioita ansiokkaasti. Lähdettiin talkoohengessä, kun kerran vaadittiin. Toinen nykyisen toiminta-alueeni esimerkki on Etelä-Savon Säästöpankki, joka teki vielä vuonna 1993 100 miljoonan tuloksen, eikä sillä olisi ollut mitään hätää selvitä näinä ongelmavuosina. Nyt senkin omaisuus on muissa käsissä.

Säästöpankit päätettiin uhrata pankkijärjestelmän alttarille, sillä muutoin jokin muu pankkiryhmä olisi ollut saman tilanteen edessä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on todennut, että Suomen Säästöpankin hinta oli ostajalle edullinen ja myös määrätyssä mielessä piilopankkitukea. Sen varassa nämä pankit selviytyivät niin kuin selviytyivät, Kansallis-Osake-Pankki tosin ajautui sitten Suomen Yhdyspankin yhteyteen ja nyt jatkaa toimintaa Meritassa. Muistan sen lokakuun illan, kun vielä käytiin pitkälle meneviä neuvotteluja SSP:n ja Suomen Yhdyspankin yhdistymisestä ja SSP:n toimitusjohtaja sattumoisin tuli Säkylään ja uskoi, että tästä

muodostuu pankki, joka selviää, mutta seuraavana päivänä tuokin usko oli mennyttä ja todella jo pitkällä aikavälillä oli valmisteltu Suomen Säästöpankin uhraamista kriisin hoidossa.

Pankkikriisin hoidossa tehtiin myös virheitä, mikä nosti hintaa. Siihen en kuitenkaan halua palata, mutta kun verrataan niitä Ruotsin ja Norjan ratkaisuihin, nämä virheet myös johtivat turhiin konkursseihin, jotka olisi voitu välttää aikanaan.

Oma lukunsa ovat pankkirikosoikeudenkäynnit, joissa monet luottamusmiehet ovat edelleenkin kovien vaateiden edessä ja siltä osin ovat joutuneet turhaan kantamaan taakkaa, sillä he eivät ole syyllistyneet rikoksiin. Eri asia, ovatko ratkaisut olleet oikeat. Siihen varmasti koskaan ei oikeata vastausta saada.

Kuitenkin pankkiselonteko antaa tämän hetken tilanteesta hyvän kuvan ja antaa mahdollisuuden arvioida. On todettava, että sen jälkeen, kun Arsenal ja muut oli synnytetty, asiat on pyritty hoitamaan asianmukaisesti. Erityisesti parlamentaarisen valvonnan tullessa tehokkaasti mukaan Arsenal Oyj:n toimintaan se on edennyt parhaalla mahdollisella tavalla, ja tarvittaessa on tehty myös nopeita ratkaisuja, jos asiat eivät ole oikealla tolalla olleet.

Yhdyn niihin, jotka ovat peräänkuuluttaneet, että pankkikriisin, sen syiden ja seurausten ja hoidon osalta selvitystyötä jatketaan, jotta nämä voidaan ottaa tulevaisuudessa entistä paremmin huomioon ja opiksi.

Tänä päivänä pankit ovat kehittäneet toimintatapojaan ja tuottavat myös hyvää tulosta. Luottotappiot ovat pienentyneet, muun muassa Leoniassa ne ovat negatiivisia, sillä palautuksia on enemmän kuin uusia luottotappioita. On muistutettava, että kaikesta huolimatta valvonnan on oltava ajan tasalla ja riittävän kovaa.

Pankit ovat saaneet täällä salissa kuulla kunniansa toimitusjohtaja Voutilaisen onnettoman lausuman pohjalta aivan oikeutetusti. Pankkipalvelut kuuluvat kaikille. Joka tapauksessa perinteisissä pankkiryhmissä kaikki voivat avata tilin. On kuitenkin täysin unohdettu, että Suomessa meillä on vapaa pankkikilpailu ja kuka tahansa edellytykset täyttävä voi perustaa pankin. Tulokkaita on ollut ja tulee varmasti olemaan.

Nämä uudet pankit ovat sinänsä reilusti ilmoittaneet, ettei niillä ole aikomustakaan antaa kaikkien tulla asiakkaikseen. Sitä ei tässä salissa ole aikaisemmin muistettu. Nyt vain syytetään kansalaispankkeja, jotka ovat perinteisesti huolehtineet meidän rahahuollostamme. Uusiin tulokkaisiin kuuluu Handelsbanken, joka kyllä Ruotsissa sallii kaikkien tulla asiakkaikseen, mutta karsii niitä Suomessa, sitten Mandatum, ja Ålandsbankenilla on saman tyyppisiä toimintoja, joten olisi ollut hyvä muistaa myös tällaiset eikä vain tuon onnettoman lausuman takia syyttää suomalaisia pankkeja, jotka pyrkivät kuitenkin hoitamaan asiakkaitaan mahdollisimman hyvin. Kai myös asiakkaalla on oikeus esittää vaatimuksia, ja arvosteluun on kyllä tietenkin ollut omat syynsä.

Muutama sana Sampo—Leonia-ratkaisusta. Se on suomalainen ratkaisu, jolla luodaan vahva yksikkö, joka pystyy määräämään suuntansa Pohjois-Euroopan finanssimarkkinoilla, Baltian maat mukaan luettuina, ja sen pääkonttori tulee pysymään Suomessa, mitä ei suinkaan enää Meritan osalta nähdä tulevaisuudessa. Ratkaisu on hyvä ja tuottaa varmasti myös valtiolle aikanaan hyvän tuloksen ja säilyttää pankkikilpailun kaikkinensa.

Kansalaisilla on ehdoton oikeus edellyttää pankeilta hyvää käytöstä ja hyvää asiakaskohtelua. Uskon, että kilpailu ei tätä huononna, vaan edistää sitä tehokkaammin, paljon tehokkaammin kuin pakotus tai sääntely, johon paluuta ei ole, ja jota täälläkin salissa on tänään ehdotettu.

Rouva puhemies! Vielä lyhyesti Leonia—Posti-ratkaisusta. Siinä kysymys on puhtaasti liiketaloudesta. Täällä aikaisemmin mainittiin tunnuslukuja, kertaan kuitenkin. Kun tämän vuosikymmenen alussa Postissa pankkitapahtumia oli noin 80 miljoonaa, tänään niitä on noin 16—17 miljoonaa, ja ennustetaan, että parin vuoden päästä noita tapahtumia on vain 4—6 miljoonaa. Se osoitti selvästi kehityksen suunnan, joka oli myös Postin tiedossa. Posti ei pystynyt täyttämään tavoitteitaan, vaan oli pahasti jäljessä. Leonia-pankki omalta osaltaan, kun nyt pankkipostit loppuvat aikanaan, pyrkii erilaisin toimenpitein takaamaan pankkiasioiden hoidon myöskin etäämmällä asuville ihmisille. Tulevaisuudessa edellytykset tulevat oleellisesti paranemaan muun muassa digi-tv:n ratkaisujen aikanaan syntyessä ja tullessa jokaisen kodin osaksi.

Posti-ratkaisussa Niinistö ja Heinonen on tehty tässä salissa syntipukeiksi. Ratkaisuhan syntyi talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Niin kuin totesin, Posti jäi sovituista tavoitteista oleellisesti jälkeen kaikkien tavoitteiden osalta. Kehityksen suunta oli Postin tiedossa pitkään, vähin-

tään vuoden ajan, mutta hallintoneuvosto ja toimiva johto eivät tehneet siitä riittävän ajoissa johtopäätöksiä. Nyt vaaditaan muiden päitä vadille. Postin niin luottamus- kuin toimivan johdon on syytä katsoa peiliin ja kannettava oma vastuunsa. Yrityksissähän vastuun kantaa toimiva johto. Onko johtopäätösten aika? Viinanmyynnillähän posteissa ei tätä ongelmaa ratkaista, vaan vaaditaan tähän aikaan sopivia, oikeita toimenpiteitä.

Rouva puhemies! Pankkikriisin hoidon seurannan tulee olla jatkuvaa, ja meidän pitää löytää nyt oikeat tavat siihen, että jokainen Suomen kansalainen voi saada niin pankki- kuin myös postipalveluja.

44 **Matti Huutola /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Suomessa on koettu 90-luvulla pankkikriisi, jollaista maamme historiassa ei ole aikaisemmin tapahtunut. Rahamarkkinoiden vapauttaminen yhdessä taloudellisen laman kanssa aiheutti niin yritys- kuin yksityispuolellekin todella suuria ongelmia.

Pankkien asiakkaiden maksuvaikeudet heijastuivat luonnollisesti myös pankkien toimintaan ja niiden tulokseen. Parhaiten näitä ongelmia kuvannee kahden vuoden ajanjakso vuodesta 1990 vuoteen 1992, jolloin todellinen notkahdus tapahtui. Vuonna 1990 pankkisektorin liikevoitto oli noin 2,4 miljardia markkaa, ja kaksi vuotta myöhemmin tuli tappiota 21,8 miljardia markkaa. Se, miten tähän tilanteeseen jouduttiin, on keskusteluttanut niin kansaa kuin asiantuntijoitakin aina näihin päiviin asti ja keskusteluttaa varmasti vielä jatkossakin.

Rahamarkkinoiden vapauden huuma sokaisi myös alan ammattilaiset, eikä alan riskitekijöitä tarpeeksi huomioitu. Kuvaavaa lienee se, että kun säästöpankin johtomiehet kävivät pohjoisessakin käännyttämässä isännistöä säästöpankin taakse, eivät he pankkialan tulevaisuudessa nähneet muuta vakavaa uhkaa kuin korkokatteen alhaisuuden. Korkokate on toki yksi tärkeimpiä elementtejä pankkien toiminnan kannattavuudessa, mutta jo tuolloin näkyvissä olleet lähes 40 miljardin järjestämättömät luotot ja ennusteet vain niiden kasvusta eivät tuntuneet huolettavan johtajia laisinkaan. Jos huolettivat, ei niitä puheissa ainakaan julkaistu.

Valtion myöntämän pankkituen voi sanoa pelastaneen suomalaisen pankkijärjestelmän. Kaiken tuen ovat viime kädessä kuitenkin joutuneet kustantamaan ja maksamaan suomalaiset veronmaksajat. Siksi tuntuivatkin käsittämättömiltä viimeaikaiset lausunnot siitä, miten pankkien pitäisi päästä eroon kannattamattomista asiakkaista ja siirtää heidät perustettavaan niin sanottujen köyhien pankkiin ja sen asiakkaiksi. Eivätkö juuri nämä asiakkaat ole niitä, joiden rahoilla pankit on pelastettu ja samalla varmasti muutamien vähemmän ammattitaitoisten pankinjohtajienkin työpaikat on säilytetty? Jos eivät pankkimiesten visiot olleet kovin hyviä vuosikymmenen alussa, ei tunnu muistikaan toimivan yhtään sen paremmin. Tällaisten puheiden jälkeen on mielestäni esimerkiksi ay-liikkeen tarkkaan harkittava, minkälaista yhteistyötä se on valmis tekemään kyseisten rahalaitosten kanssa. Palkansaajat ovat kuitenkin keskeinen maksaja ja keskeinen taho, joka myöskin pankkikriisiin on osallistunut. Kenties nykyinen osakekurssien hurja nousu sekä erillisten sijoitusrahastojen korkeat tuotot ovat sekoittamassa johtajien ajatuksia, niin ettei muutaman vuoden takaisia aikoja enää muistella eikä muisteta etenkin, kun pankit tekevät tänä päivänä historiansa suurimpia voittoja puolitetulla työvoimalla.

Täälläkin monessa puheessa on tullut esille se, millä tavalla turvataan kaikille kansalaisille pankkipalvelut. On esitetty uuden pankin perustamista, käyttäisin samaa nimitystä tässä niin kuin jo aikaisemmin, köyhien pankin perustamista. Itse näen tämän järjestelmän, uuden pankkijärjestelmän, luomisen, köyhien pankkien luomisen, kyllä jopa kansaa kahtia jakavana järjestelmänä enkä usko siihen olevan mahdollisuutta enkä näe siinä edes järkevyyttä. Eria asia on se, turvataanko asia lailla. Onko meidän säädettävä tässä salissa laki, joka johtaa siihen lopputulokseen, että kaikille kansalaisille turvataan saman hintaiset, saman kaltaiset palvelut riippumatta siitä, mikä on lähtökohta. (Ed. Aittoniemi: Rovaniemen pankki!) — Vaikka Rovaniemen pankki? Todennäköisesti ei pankki.

Tämän päivän vauhtia seuratessa hiipii mieleen väistämättä epäilys, kuinka kauan nousu voi jatkua ja minkälaisella vauhdilla sieltä tullaan myöhemmin alas. Myönteisenä puolena verattuna kymmenen vuoden takaiseen on kuitenkin se, ettei sijoituksia ole tehty siinä määrin lainarahalla kuin silloin aiemmin. Samalla kun korkotaso on huomattavasti alhaisempi, ovat toiveet mahdollisesta laskukaudesta kuitenkin pehmeämpiä, ja sille löytyvät nämä syyt.

Myös vuoden 92 alusta voimaan tullut 150 000 markan talletussuojarahasto on omiaan ehkäisemään pankkikriisien uusiutumista. Talletussuojarahastolla turvattu 150 000 markan talletuksien suoja yksittäisille tallettajille on varmasti riittävä tavallisen palkansaajan talletusta turvaamaan.

Kaiken kaikkiaan pankkikriisistä on toivottavasti otettu opiksi ja rahoituslaitosten toimintaa on saatu vakautettua kestämään paremmin rahamarkkinoiden heilahtelut. Tuleva euroaika takaa sen, etteivät valuuttakurssit ainakaan aiheuta uhkaa rahamarkkinoiden vakaudelle. Samalla mahdolliset kriisit muuttuvat kansallisista ongelmista koskemaan koko euroaluetta.

Arvoisa puhemies! Taloudelliset menetykset ovat lähes aina laskettavissa markkoina. Mutta pankkikriisin aiheuttamia henkisiä kärsimyksiä ei voida koskaan korvata eikä niiden määrää mitata. Siksi on tärkeää, että rahalaitokset yhdessä valtiovallan kanssa pyrkivät mahdollisimman tehokkaasti estämään vuosikymmenen alun kaltaiset kriisit, sillä vastaavan kaltainen kriisi ja siitä selviytyminen tulisi olemaan kansalaisten kannalta niin taloudellisesti kuin henkisestikin erittäin vakava.

[45] **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Edellä pidetyissä puheenvuoroissa on toistuvasti tullut esille se, miten pankkikriisi ja sen hoito on ollut monella tavalla traumaattinen tapahtumasarja. Vaikka kriisistä on jo vuosia, se nousee tavan takaa esille niin julkisessa keskustelussa kuin kansalaisten keskeisissä tapaamisissakin.

Jälkiviisautta on esiintynyt ja tulee esiintymään. Tämä on luonnollista, sillä muiden vaihtoehtojen seuraamukset ovat vain arvailujen varassa. Ryhmäpuheenvuorojen yleislinja oli kuitenkin varsin sopuisa. Yhteisesti sovittua linjaa puolustettiin. Tämä on minusta oikein. Mikä on yhteisesti tehty, siitä on myös vastuuta kannettava yhteisesti.

Ei liene myöskään todellisia perusteita väittää, että jokin muu ratkaisu pankkikriisin selvittämiseksi olisi ollut veronmaksajien kannalta edullisempi. Viittaukset esimerkiksi Norjan ja Ruotsin pankkikriisin hoitoon ja pankkikriisistä valtiolle aiheutuneisiin kustannuksiin eivät ole vertailukelpoisia, sillä näiden maiden tilanne oli niin toisenlainen kuin Suomen tilanne.

Minusta on enää kysymys lähinnä kahdesta peruskysymyksestä: mitä pankkikriisin synty ja sen hoito opettavat tämän päivän päätöksentekijöille ja toisaalta, miten voidaan oikeudenmukaisesti hoitaa niitä pankkikriisin seuraamuksia, jotka yhä ahdistavat monia kansalaisia?

Muistamme sen mielettömän huuman, jonka vallassa pankit jakoivat rahaa ja kilpailivat markkinaosuuksista 1980-luvun lopulla. Kyllä silloinkin kuului joitakin varoittavia ääniä, mutta ne nujerrettiin. Elettiin yli varojen, ja siihen suorastaan yllytettiin. Ylivelkaantunut Suomi ajautui kansainväliseen lamaan. Ylivelkaantumisen ja laman yhdistelmä johti tilanteeseen, josta on ollut äärettömän vaivalloista nousta jaloilleen. Nämä ponnistelut jatkuvat edelleen.

Ministeri Siimes on, aivan oikein, muistuttanut, että myös nykyisessä tilanteessa on paljon sellaisia ylikuumenemisen merkkejä, joilla on yhtäläisyyksiä 1980-luvun lopun tilanteeseen. Nyt eivät pankit ole päällimmäisenä häärämässä, vaan nyt houkutellaan sijoituksiin. Sijoittamiseen liittyvistä riskeistä puhutaan aivan liian vähän. Totuus on kuitenkin, niin kuin on todettu, että ei sellaisia sijoituksia ole olemassakaan, jotka samalla, kun ne voivat tuoda suuria voittoja, olisivat riskittömiä. Toivottavasti myös valtion taholta tapahtuva tarkastustoiminta on nyt ajan tasalla, niin etteivät takavuosien tapahtumat enää toistu.

Toinen suuri kysymys pankkitukiasian jälkiarvioinnissa on se, miten kansalaisten tasavertaisuus ja oikeudenmukaisuus toteutuvat pankkikriisin jälkihoidossa. Kansalaisille on piirtynyt vahvasti sellainen kuva, että osaa velallisista on kohdeltu silkkihansikkain, mutta toisilta on otettu viimeinenkin markka pois. Vahvan yhteiskunnallisen aseman tai taustan omaavat ovat päässeet kuin koira veräjästä, mutta toisin on niin sanotun tavallisen kansan laita.

Mittaamattoman raskas on ollut monen ylivelkaantuneen sekä takaajan ja vahingonkorvausvelvollisen taakka. Monen monta tragediaa kätkeytyy pankkitukinumeroiden taakse. Siinä, missä hyvän yhteiskunnallisen aseman ja korkean koulutustason omaava on osannut hakea maksuihinsa kohtuullistamista, tavalliset kansalaiset ovat murtuneet taakkansa alla. Vieläkään ei ole myöhäistä ryhtyä toimenpiteisiin, joilla helpotetaan ylivelkaantuneiden, takaajien tai vahingon-

korvausvelvollisten asemaa. Näissä ihmisissä on paljon sellaisia, jotka ovat tehneet pitkän päivätyön toisia kansalaisia ja koko yhteiskuntaa palvellen. Ei ole minusta oikein, että he joutuvat epäonnistumisensa tai hyväuskoisuutensa takia kantamaan synkkää varjoa elämänsä loppuun asti. Toivon, että hallitus esittää pikaisesti ohjelman, jolla voidaan parantaa näiden pankkikriisin todellisten uhrien asemaa ja antaa heille uudelleen aloittamisen oikeus ja mahdollisuus.

Pankkikriisin jälkiselvittelyssä monet pankkien luottamushenkilöt ja toimihenkilöt joutuivat hyvin kevyin perustein syytettyjen listalle. Monen elämää varjostivat oikeudenkäynnit monen monta vuotta. Useimmat näistä oikeudenkäynneistä ovat päättyneet vapauttavaan tuomioon. Tehtyä ei saa enää tekemättömäksi, mutta tästäkin tulisi ottaa opiksi. Luottamushenkilöiden aiheeton syyllistäminen tulisi avoimesti myöntää virheeksi. En kaipaa armoa pankkikriisin varjossa rehottaneelle rikolliselle toiminnalle. Rikollinen toiminta on paljastettava pohjia myöten, ja rikoksiin syyllistyneet saakoot rangaistuksensa. Heiltä vahingonkorvaukset on otettava ankarimman jälkeen.

Keskustelu pankkikriisistä ja pankkituesta ei jää varmasti tähän kertaan. Minusta onkin tärkeää, että kaikkea tähän prosessiin liittyvää selvitetään myös tämän jälkeen aivan pohjia myöten ja tutkimukset myös julkistetaan. Vain tällä tavalla meillä ja tulevilla päättäjillä on käytettävissä sellaista tietoa, joka auttaa ottamaan tapahtuneesta opiksi ja joka auttaa välttämään ainakin samanlaisia virheitä, joita viime vuosikymmenen lopulla ja tämän vuosikymmenen alussa tehtiin. Kun näin tapahtuu, se samalla pienentää sitä laskua, joka yhteiskunnalle pankkikriisistä on aiheutunut.

46 **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tämän vuosikymmenen alussa poliittisten päättäjien vastuulle kaatuneen pankkikriisin loppulasku, yli 50 miljardia markkaa, voi sanoa, on hirvittävä. Kaiken kaikkiaan valtio joutui tukina ja takauksina panemaan rahaa kiinni lähes 100 miljardia markkaa. Tämä poliittisesti yksimielisesti tehty Suomen pankkijärjestelmän pelastusoperaatio oli myös jälkikäteen arvioituna välttämätön toimenpide. Toisen vaihtoehdon eli pankkijärjestelmän jonkinasteisen romuttamisen seurauksia tavallisille pankkiasiakkaille, yrityksille ja koko kansantaloudelle ei rohkene edes ääneen arvailla.

Pankkikriisin taustalta löytyy lukuisia syitä. Idänkaupan romahdus, talouden ylikuumeneminen, pankinjohtajien ja pankkien arviointivirheet ja epäterve kilpailu, Suomen Pankin rooli rahamarkkinoiden vapautuessa, viranomaisvalvonnan puutteet, virheellinen 80-luvun lopun talouspolitiikka sekä tietenkin yleinen kasinotalouden huuma synnyttivät hallitsemattoman kierteen, josta ei olisi selvitty ilman valtion väliintuloa.

Monet ovat nähneet tämän hetken talouskehityksessä yhtäläisiä piirteitä vuosikymmenen takaiseen tilanteeseen. Optiorahastus, pörssikurssien ja kiinteistöjen hintojen nousu, luottokannan kasvu, viennin rakenteen tietty yksipuolisuus ja uhkakuvat työmarkkinaneuvotteluissa ovat kiistattomia epävarmuustekijöitä. Toisaalta kansantalouden kohentunut tila monen kasvuvuoden jälkeen, yritysten rahoitusaseman ja vakavaraisuuden parantuminen, pankkien poikkeuksellisen hyvä kannattavuus, vakaa korkotaso sekä ennen kaikkea vielä tuoreessa muistissa olevat pankki- ja talouskriisin karvaat opetukset ehkäisevät uuden pankkikriisin mahdollisuutta. Varuillaan on kuitenkin syytä olla ja seurata tarkoin talouden ennusmerkkejä, sillä talouden lihavat vuodet eivät voi loputtomasti jatkua.

Arvoisa puhemies! Pankkikriisin kymmenet miljardit markat eivät ole vain makrotaloutta. Niillä on ollut välitön vaikutus ihmisten elämään, kuten on jo useassa puheenvuorossa kuultu. Pankkikriisiin menneet ja sidotut rahat ovat olleet poissa yhteiskunnan muusta kehittämisestä. Pankkikriisi vei pohjan pois lukemattomien velkaantuneiden ja velkoja taanneiden ihmisten perheiden sekä yritysten taloudelliselta tulevaisuudelta.

Pankkikriisi oli keskeinen liikkeelle paneva voima siinä yhteiskunnan kahtiajakautumiskehityksessä, jota suurtyöttömyys voimakkaasti syvensi. Väärin kohdennetut sosiaaliturvan leikkaukset ja hallitsematon muuttoliike ovat entisestään järkyttäneet kansalaisten välistä tasavertaisuutta. Yhteiskuntaa ja ihmisiä jaetaan tänä päivänä yhä avoimemmin tulojen mukaan eriarvoisiin ryhmiin jopa palveluiden saannissa. Esimerkkinä tästä ovat pankinjohtaja Voutilaisen lausunnot sekä Leonia-pankin suunnitelma

jakaa asiakkaat eri ryhmiin niin, että vähävaraisimmat maksavat palveluista suurituloisempia enemmän.

Helsingin Sanomien julkaiseman arvion mukaan tästä kärsivät erityisesti työttömät, eläkeläiset ja opiskelijat. Pienituloisten tai muuten vähän rahaa käyttävien pankkiasiakkaiden leimaaminen kannattamattomaksi pankkien rasitteeksi joutuu outoon valoon Suomen Pankin rahoitusmarkkinaosaston osastopäällikön Heikki Koskenkylän arvion perusteella. Tämä oli eilisessä tai toissa päivän lehdessä. Hänen mukaansa pienetkin talletukset tileillä ovat pankeille kannattavia, koska itse pankki sijoittaa ne noin 3 prosentin korolla mutta maksaa käyttelytileille alle prosentin korkoa tai ei maksa korkoa lainkaan. Eikö tämän pitäisi osoittaa, että pankkitoimi kuitenkin kannattaa, kun sitä terveellä tavalla hoidetaan?

Erityisen huolestuttavaa nykykehityksessä on se, että hallituksen leikkauslinja ja julkisen vallan sekä yksityisen sektorin tavallisten kansalaisten peruspalveluja koskevat supistukset kohdistuvat samoihin muutoinkin heikoimmassa taloudellisessa asemassa oleviin kansalaisiin.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pankkituesta on asiallisesti ja perusteellisesti laadittu ja katsoo myöskin eteenpäin eli tulevaisuuteen. On syytä toivoa, että kun talousvaliokunta käsittelee selontekoa, se paneutuu erityisen huolellisesti myös siihen näkökohtaan, mitä euron käyttöönotto on tuonut ja tuomassa pankkitoimintaan.

Markkinoiden laajentuminen edellyttääkin yhteistyön lisäämistä eri maiden valvontaviranomaisten kesken. Selonteossa todetaankin: "Tiivis yhteistyö on yhtä tärkeämpää, koska markkinoiden nopeat muutokset ovat vaikeuttamassa viranomaisten mahdollisuuksia valvoa valvottavien taloudelliseen tilaan liittyviä riskejä. Mahdolliset valtiollisten rajojen yli tapahtuvat fuusiot, kansainväliset yhteistyömuodot tai muut suoraan valtiosta toiseen tarjottavat rahoituspalvelut nopeuttavat entisestään palveluiden kansainvälistymistä ja vaikeuttavat valvontaa ja riskien arviointia."

On syytä myöskin muistaa ne uhkakuvat, jotka syntyvät, kun pankit ja vakuutusyhtiöt tunkeutuvat toistensa alueille. Tämä tulee muuttamaan myös finanssisektorien pelisääntöjä merkittävästi. Tähänkin kysymykseen toivoisi talousvaliokunnan voivan perusteellisesti paneutua, kun se selontekoa käsittelee.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

---

47 **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa puhemies! Vuosikymmenen alun poikkeuksellisten olosuhteiden aikana tehty ratkaisu pankkituesta oli aikanaan poliittisesti yksimielinen. Aivan samalla tavalla tänä päivänä on todettu, että se tapa, jolla pankkituki on hoidettu, on yksimielisesti hyväksytty.

Tästä voidaan tehdä se johtopäätös, että kollektiivinen vastuu pankkikriisistä on yhteisesti kannettu ja loppusumma noin 50 miljardia markkaa on tosiasia, joka meidän on hyväksyttävä sen yhteiskuntapoliittisen virheen korjaamisesta, joka 80-luvun jälkipuoliskolla tapahtui, yhteiskunnallisesta virhearvioinnista, jossa jokainen suomalainen poliittinen päättäjä ja, sanoisin, hyvin pitkälle merkittävä osa meistä suomalaisista oli mukana. Tänä päivänä voimme todeta, että pankkien osalta asia on hoidossa. Pankit ovat jo nyt suhteellisen hyvässä tuloskunnossa, mutta toisin on asia kansalaisten osalta, ja voidaankin hyvin kysyä sitä, onko kansalaisten oikeudenmukainen kohtelu toteutunut.

Pankkitukiratkaisusta huolimatta riskillistä yrittäjätoimintaa harjoittavien kansalaisten sekä heidän takaajiensa ongelmat on jätetty merkittävältä osalta hoitamatta. Useinkaan näissä tapauksissa ei ollut kysymys yrittäjien vastuuttomuudesta eikä edes osaamattomuudesta vaan markkinatalouden vallankumouksesta, johon me suomalaisina emme osanneet oikealla tavalla vastata. Samoin voidaan kysyä, olisiko edes ollut käytettävissä sellaista tapaa, jolla ilman häiriöitä olisi voitu asia hoitaa. Siksi suurimmat rasitukset ovat sittenkin yhteiskunnassamme kasautuneet liian harvoille.

Valitettavan usein tämä on merkinnyt näiden ihmisten yhteiskunnallisen osallistumisen ja työnteon ja yrittämisen mahdollisuuden katoamista. Yritystoiminnan harjoittamisen estyminen ei ole ollut yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaista. Siksi hallituksen on otettava vastuu sellaisesta toimenpidekokonaisuudesta, jos-

sa esimerkiksi sosiaalisesta luotottuksesta ja nykyistä laajemmasta velkojen sovittelusta voidaan saada sellaiset käytännöt, joilla ylivelkaantuneet ihmiset voivat palata yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Vasta sen jälkeen me poliittisina päättäjinä voimme todeta, että pankkikriisi on lopullisesti hoidettu.

Arvoisa puhemies. Haluan vielä oikeastaan kolmeen asiaan lyhyesti pysähtyä. Arsenalin perintäkannan jatkohoito liittyy nimenomaan asiakaskohtaiseen jälkihoitoon. Tästä perintäkannastahan on nyt useita tarjouksia, ja pohditaan sitä lopullista ratkaisua, millä tavalla tämä noin 14 miljardin perintäkanta hoidetaan. Minusta on otettava huomioon se moraalinen velvoite, joka kuuluu meille poliittisille päätöksentekijöille, että ratkaisu, mikä se onkin, ei saa nykyisestään vaikeuttaa asiakkaiden ja kansalaisten selviytymistä, vaan on jopa mietittävä sellaista ratkaisua, jossa katsotaan tätä perintäkantaa ja sen tosiasiallista tuloutusmahdollisuutta valtiolle. Nimittäin oma arvioni on se, että millä tavalla perintä suoritetaankin, siitä pääosa on sellaista lähtökohdiltaan, että se ei tule tuottamaan meille enää mitään. Tässä mielessä vielä Arsenalin jäljellä olevasta perintäkannasta tulee tuloutumaan jossakin määrin myös valtiolle tappioita.

Toinen asia, johon haluan lyhyesti puuttua, on se, millä tavalla pankit toimivat tänään ja tästä eteenpäin. On selvästi nähtävissä, että pankkien riskinottovalmius on sillä tasolla, että yrittäjätoiminnan rahoitusedellytykset monilla alueilla ovat kärsineet. Sellaista pankkia, joka on luonnollisella tavalla valmis ottamaan riskiä myös yritysrahoittajana, on liian monta kertaa vaikea löytää. Tämän vuoksi pankkipalveluiden varmistamisen ohessa on tärkeää, että huolehdimme siitä, että Suomessa on käytettävissä sellaiset riskirahoitusjärjestelyt, jotka varmistavat nykyisen toimivan yrityskannan kehittymisen ja myös uuden yritystoiminnan syntymisen.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä asiana haluan kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla hoidetaan pankki- ja postipalvelujen turvaaminen ennen kaikkea siitä näkökulmasta, että me hyvin paljon tänä päivänä kiinnitämme huomiota siihen, miten eri palvelut ovat liiketaloudellisesti kannattavia. Minusta joudumme suomalaisina tätä kysymään, jos haluamme säilyttää periaatteen, että pankki- ja postipalvelut turvataan kaikille kansalaisille asuinpaikasta riippumatta, ja meidän pitäisi avoimemmin käydä keskustelua myös siitä, missä olosuhteissa liiketaloudellinen kannattavuus on mahdollista ja miltä osin joudumme turvautumaan sellaisiin ratkaisuihin, joihin kohdentuu yhteiskunnallista tukea, yhteiskunnallista subventiota, ja näin varmistetaan kyseisten palvelujen toteutuminen.

Minusta tämä näkökulma pitää sisällään myös sen arvion, joka ehkä pankkiselonteostakin on jäänyt lähes kokonaan puuttumaan, mitä todella merkitsivät pankkikriisin yhteiskunnalliset seuraukset kokonaisuutena ja — nämä seuraukset huomioon ottaen — millä tavalla meidän pitää tulevaisuudessa toimia, että luomme riittävät edellytykset pankki- ja samalla postipalvelujen säilymiselle.

[48] **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa puhemies! Vuosikymmenen alun laman loppulasku pankkituen osalta on nyt nähtävänä. Pankkien tukeminen tuli maksamaan veronmaksajille lähes 50 miljardia markkaa. Pankkikriisin jälkeisten oikeudenkäyntien hintakin nousee kymmeniin miljooniin markkoihin.

Pankkisektori on käynyt läpi sellaisen muutoksen, jota etukäteen olisi ollut vaikea uskoa ja arvioida. Eniten tästä ovat kuitenkin kärsineet pankin saneeratut toimihenkilöt sekä velkojensa kanssa vaikeuksiin joutuneet asiakkaat ja heidän omaisensa. Pankkien tulosta on parannettu liiketaloudellisin keinoin, jolloin jalkoihin jäivät sekä henkilökunta että asiakkaat. Suomen Säästöpankin jakamisen yhteydessä puhuttiin myös siitä, että pankit siirsivät kannattamattomia luottojaan Arsenaliin. SSP:stä otettiin vain parhaat palat kohtuuhinnalla.

Pertti Voutilaisen lausunnot kannattamattomien asiakkaiden siirtämisestä valtion sosiaalisektorin harteille sopivat hyvin tähän mentaliteettiin siitä huolimatta, että Voutilainen on pyytänyt lausumaansa anteeksi julkisesti. Pankkisektorilla rahan valta näkyy ehkä kaikkein karuimmin. Voidaan syystä pohtia pankkien yhteiskunnallisen tehtävän luonnetta ja syvyyttä. Köyhän, joka hoitaa asiansa, ei pitäisi olla niin sanottu b-luokan asiakas, vaikkei hän voittoa pankille tuottaisikaan. Onhan kuitenkin niin, että pienituloiset eläkeläiset ja muut maksavat yleensä palvelumaksut saamatta alennuksia. He eivät yleensä hyödy erilaisista paketeista. Toivon, ettei tällainen ihmisten luokittaminen taloudellisten voimavarojensa perusteella leviä tai heijasta laajempaa yhteiskunnallista ilmapiiriä.

Meidän on syytä muistaa se tosiasia, että monet supistukset ja leikkaukset sosiaaliturvassa, peruspalveluissa, terveydenhuollossa ja opetuksessa on jouduttu tekemään muun muassa siitä syystä, että pankkikriisi vaati hoitoonsa pankkituen. Tavalliset veronmaksajat eivät ole voineet vaikuttaa eivätkä tehdä valintoja, vaan he ovat olleet maksajan roolissa.

Lama johti myös kansalaiset monenlaisiin ongelmiin ja ahdinkoon. Se heikensi 900 000 kotitalouden toimeentuloa. Maksuvaikeuksista kärsi vuonna 94 lähes puoli miljoonaa kotitaloutta. Tämä painottui pienituloisimpiin talouksiin. Maksuvaikeuksissa oleville pankit eivät ole useinkaan osoittaneet suopeutta tai pitkämielisyyttä. Pankkikriisi on näin jättänyt syvät haavat kotinsa, omaisuutensa ja elämäntyönsä menettäneille. He kokevat varmasti vieläkin oikeutettua katkeruutta.

Omaisuuden uusjako oli ennennäkemätöntä. Voidaan kysyä, oliko ankarin tie näiden velallisten ja takaajien kohdalla aina se paras mahdollinen. Samalla, kun löytyi tahtoa pitää pankkijärjestelmä yllä tuen avulla, olisin toivonut, että myös yksittäisiä kansalaisia olisi kohdeltu pankkien ja myös valtion taholta toisin. Monet heistä ovat menettäneet joko uskon tai mahdollisuuden yrittämiseen ja työntekoon ollessaan loppuikänsä raskaassa velkasuhteessa pankkiin. Vielä vuonna 96 kamppailtiin 120 000 kotitaloudessa ylivelkaantumisen ja siihen liittyvien ongelmien kanssa. Yksityishenkilöiden velkajärjestelyissä vahvistettuja maksuohjelmia oli vuoden 97 loppuun mennessä 42 500. Velkasaneerauksen tiukat ehdot rajasivat monet velalliset, muun muassa opiskelijat ja työttömät, tämän armahduskeinon ulkopuolelle. Velkajärjestely on silti rankka keino selvitä veloistaan. Esimerkiksi ulosotossa tuloista käteenjäävä suojaosuus on suurempi kuin velkajärjestelyssä.

Kun näitä asioita tarkastelen, en voi olla kysymättä, tulisiko laatia selonteko siitä, mitä velkasaneerauslainsäädännön sovellukset ja pankkikriisin seuraukset kansalaisten kohdalla ovat todella konkreettisesti merkinneet?

Merkillepantavaa on pankkioikeudenkäyntien valossa myös se, että holtitonta luotottusta ja raskaita taloudellisia virheitä tehneet pankinjohtajat ovat saaneet soviteltua korvauksiaan, kun taas monet eläkeläiset, palkansaajat ja yrittäjät, tavalliset kansalaiset, joutuvat maksamaan velkansa tai takausvastuunsa viimeistä penniä myöten. Nälkäryhmän 10. periaate on kirjoitettu seuraavasti: "Velallisen pitäminen jatkuvassa henkisessä ja taloudellisessa lamassa ylivelkansa takia on epäinhimillistä ja muutenkin yhteiskunnan kannalta epätarkoituksenmukaista, koska se uhkaa passivoida toimeentulon varassa olevan ihmisen lopullisesti. Ylivelkaisella on oltava mahdollisuus uuteen alkuun, kuten USA:ssa, Kanadassa ja joissakin Euroopan maissa."

Vaalien alla kaikki suuret puolueet yhtyivät nälkäryhmän kannanottoon, ja monella ahdistetulla kansalaisella on nyt odottava mieli hallituksen toimenpiteiden suuntaan. Ulosotto 2000 -toimikunta sai elokuussa 98 päätökseen oman mietintönsä, jossa ehdotetaan monia keinoja ylivelkaantuneiden tilanteen helpottamiseksi. Hallitus ei kuitenkaan ole vielä antanut mitään konkreettista esitystä. Ylivelkaantuneiden palauttaminen yhteiskuntaan on kuitenkin edelleen avoin kysymys, ja siihen on hallituksen nyt vastattava. Pankit autettiin ylös uhkaavasta konkurssista; miten toimitaan nyt kansalaisten kohdalla?

Täällä on jo useissa puheenvuoroissa muistutettu lainsäädäntöuudistustarpeesta ja edellytetty erillistä ohjelmaa ylivelkaantuneiden ongelmien hoitamiseksi. Rohkaisevaa tosin oli kuulla ministeri Koskisen puheenvuoro, jossa hän tarkasteli muun muassa näitä asioita ja otti esille ulosottolainsäädännön uudistamiseen liittyviä kysymyksiä. Me tiedämme, että näitä käytäntöjä tulee kohtuullistaa, ja samoin esimerkiksi velkaneuvonnan lakisääteistämistä tulee todella kiirehtiä. Velkajärjestelylainsäädäntöä tulee pikaisesti korjata. Nyt jäämme vain odottamaan, miten ministeriö toimii ja minkälaisella aikataululla saadaan nämä esitykset käsittelyyn ja ne puutteet, joita olemassa olevassa lainsäädännössä on, korjattua.

Arvoisa puhemies! Syyttely ei ole enää tässä vaiheessa suinkaan oikea tie, vaan nyt on valmistauduttava tulevaisuuteen ja on etsittävä keinoja, millä voidaan mahdollisesti edessä olevia vaikeuksia ennalta ehkäistä. Tämä sukupolvi muistaa, mutta muistaako tuleva sukupolvi, mitä on tapahtunut pankkikriisin aikana, yhteydessä ja seurauksena.

Ministeri Siimes totesi eilen TV-haastattelussa, että hän ei ole kovin optimistinen tämän muistin suhteen. Ehkä yritysmaailma muistaa ja on oppinutkin jotain, mutta ovatko kotitaloudet oppineet ja mitä? Ajattelen, että tässä tarvittaisiin varmasti kansalaiskeskustelua, joka ohjaisi ter-

veeseen käytäntöön ja elämäntapoihin. Mielestäni pankkien tulee kehittää palveluja kansalaisten erilaisia tarpeita vastaamaan, nimenomaan erilaisten kansalaisryhmien tarpeista käsin. Myös pienituloisille ja köyhille tulee olla käytettävissä pankki, joka palvelee heitä. Syrjäseudut tarvitsevat myös omat pankkinsa. Pankkipalvelujen tulee kuulua yhteiskunnan peruspalveluihin.

Keskeinen kysymys on myös se, palveleeko nykyinen järjestelmä parhaalla mahdollisella tavalla vai tarvitaanko erilaisia ja uudenlaisiakin rahoitusjärjestelmiä vastaamaan kansalaisten tarpeisiin, jotain muuta käytäntöä ehkä pankkien rinnalle tai asemesta. Pankkikeskeiset rahoitusmarkkinat eivät palvele välttämättä tasavertaisesti kaikkia kansalaisia.

Tiedämme, että mikään kasvu ei jatku ikuisesti. Uusi lama saattaa olla jo hyvinkin lähellä. Siksi perusta on saatava nyt kuntoon. Yhteiskunnan tehtävänä tulee olla ylivelkaantumisen ja syrjäytymisen estäminen. Nyt tarvitaan myös vielä täsmäsuunnitelmia yrittäjien ja eri tahojen kanssa. Tarvitaan sovittelua ja sopimuksia siitä, miten velkajärjestelytilanteissa parhaiten voidaan asiat hoitaa. Tällöin puhutaan sekä Arsenal-asiakkaista että monista yksittäisistä kansalaisista, velkojen takaajista ja yrittäjistä. Tähän hallituksen täytyy löytää pikaisia ratkaisuja. Yhteiskunnalla ei ole enää varaa moraalikatoon, joka oli keskeinen syy nyt tarkastelussa olevassa pankkikriisissä.

[49] **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa puhemies! Pankkien kriisistä, siihen johtaneista syistä ja seurauksista on julkaistu useita kirjoja, ja aihetta on analysoitu paljon, ja analyysejä on toistettu tänään täällä eduskunnassakin jo pitkin päivää. On tietysti vaikea lisätä siihen joitakin erityisiä asioita, joita muut eivät jo olisi tuoneet esille. Mutta haluan kuitenkin esittää tässä muutamia seikkoja, jotka ovat mielestäni jääneet vähemmälle huomiolle.

On merkille pantavaa muun muassa se, että tässä kirjasessa, joka meille eilen jaettiin, selonteossa, ei käytetä edes yhteenvedossa sanaa kriisi, vaan siinä lukee, että pankkialalla on ollut voimakas rakennemuutos. Tässä koko asiassahan kävi niin, että 1980-luvulla syntyi talouskupla, jonka tunnusmerkkejä oli muun muassa pörssikurssien ja kiinteistöjen arvojen epärealistinen nousu. Tulee vain mieleen, onko meillä Suomessa tällä hetkellä samanlainen tilanne olemassa. Siihen viittaavia merkkejä on asiantuntijoidenkin mielestä jo nähtävissä. Silloista 80-luvun kuplaa kiihdytti rahamarkkinoiden vapautuminen, yksi niistä neljästä syystä, jotka tässä selonteossamme sivulla 7 sanotaan pääsyiksi siihen, että pankkikriisi maassamme alkoi. Tätä kuplaa seurasi pankkien välinen kilpailu, jossa kilpailun kohteena oli luotonanto. Paikalliset pankinjohtajat olivat ylimmän johdon aiheuttamassa paineessa. Heidän piti lisätä luotonantoa. Useissa tapauksissa heidän tavoitteensa, siis pankinjohtajien omat tavoitteet, heidän palkkauksensa, jopa urakehityksensä oli sidottu siihen, että rahaa oli saatava lisää myydä. Vakuusarvoihin liittyvät periaatteelliset ammatilliset asiat saattoivat jäädä vähän taka-alalle. Epärealistisessa taloushuumassa myös yrityksiä kannustettiin investoimaan liiketoiminnan kannalta epäoleellisiin kohteisiin, kuten ylisuuriin toimitiloihin ja korkeatasoisiin pääkonttoreihin. Suuri osa näistä investoinneista tapahtui ulkomaisella rahoituksella. Yrittäjät luottivat tuolloin Suomen Pankin ja tasavallan korkeimman johdon vakaan markan politiikkaan. Realistisempi politiikka ja muun muassa devalvaatio olivat sanoja, jotka olivat julkisuudessa kiellettyjä, ja käyttäjät leimattiin sen mukaisesti. Koska kotimainen rahan kysyntä ei tuolloin riittänyt, ryhtyivät eräät pankit operoimaan ulkomailla ilman mitään kovin suurta kokemusta. He menivät kansainvälisille sijoitusmarkkinoille, ja jäljenhän olemme nähneet.

Kun talouskupla sitten puhkesi, kiinteistöjen ja osakkeiden arvot romahtivat eivätkä lainojen vakuusarvot riittäneetkään. Monille ei etukäteen ollut kerrottu, että tarvittaessa vakuusarvoja nostetaan. Pankit alkoivat vaatia olemassa oleville luotoille lisää vakuuksia. Vakuuksiksi kerättiin omien asuntojen lisäksi usein myös sukulaisten ja tuttavien asunnot ja muut vakuudet. Kun luottoja ei voitu hoitaa, pankit laskivat viivästyneille maksuille aikamoista korkoa, 16—18 prosenttia, ja seuraavana vuonna laskettiin myös tälle niin sanotulle velalle lisää korkoa, joka joissakin tapauksissa saattoi ylittää jopa alkuperäisen lainan määrän. Koska näitä lainoja ei voitu hoitaa myöhemmin, tämäkin lasku ohjautui yhteiskunnalle.

Tässä edellä, kuten useissa menneissä ja tulevissa keskusteluissa, toin esille, miksi näin kävi ja mitä se maksoi. Selonteossa sivulla 7 olevan, näistä neljästä syystä yhden jo kerroin. Se oli tämä sääntelyn purkautuminen ja asioiden vapautuminen. Toiseksi mainitaan, arvoisa puhemies, kansainvälistyminen. Kolmanneksi maini-

taan euro ja neljänneksi teknologian kehittyminen. Niitä, joita kiinnostaa, kehottaisin sivulta 10 katsomaan kaaviokuvasta, mikä taho eräässä mielessä selvisi voittajana tästä pankkisektorin palveluverkoston rakennemuutoksesta. Se ei ollut henkilöstö eivätkä varmaankaan pankit, vaan ilmeisesti tietoyhteydet ja siihen liittyvä rahoitus ja pääoma.

Kiinteistöjen ja osakkeiden arvot ovat useimmiten vain laskennallisia ja voivat muuttua, jopa haihtua, ilman realistista pohjaa. Sen sijaan yhteiskunnan maksama 50,2 miljardin pankkituki on reaalista rahaa, joka ei ole haihtunut pois. Siitä ei selkeää selitystä ole tehty, mihin se on mennyt; rohkenen arvioida, että ehkä seuraaviin paikkoihin ainakin. Pieni osa siitä mahdollisesti on mennyt kyseenalaisella tavalla saatuun hyötyyn. Se on silloin siellä ja pysyy. Pieni osa ehkä tuhlautui myös ulkomaisiin yrityksiin ja ehkä mahdollisiin seikkailuihinkin pankkien toimesta. Osa taitaa olla edelleen käyttämättömänä turhissa investoinneissa. Ja mahdollisesti suurin osa tästä 50 miljardista siirtyi henkilöille, jotka hankkivat toisten rakentamaa omaisuutta alihintaan. Olisi tietysti mielenkiintoista, jos selvitettäisiin, ketkä hyötyivät yhteiskunnan maksamasta pankkituesta tällä tavoin.

Haluaisin kuitenkin tuoda esille myös toisen, inhimillisemmän näkökohdan. Aikaisemmin esiin tulleista syistä yrityksiä kannustettiin investoimaan, ja tämä kohdistui usein myös tarpeettomiin toimitiloihin ja korkeatasoisiin pääkonttoreihin. Useat liiketoiminnaltaan terveet yritykset ylivelkaantuivat tarpeettomasti. Koska luottojen vakuusarvot laskivat, pankit vaativat olemassa oleville luotoille lisävakuuksia. Sinne menivät ensin yrittäjien omat asunnot, ja seuraavaksi sinne meni sukulaisten omaisuutta. Lopuksi yritysten rahoitus hyytyi ja liiketoimintaa oli mahdotonta jatkaa. Seurauksena oli kymmenien tuhansien työntekijöiden irtisanominen ja siirtyminen yhteiskunnan työttömyystuen piiriin. Onneksi tämmöinen järjestelmä oli olemassa. Ammattitaitoiset työntekijät menettivät toimeentulolinjan ja itsekunnioituksensa.

Tällä oli luonnollisesti vaikutus myös kiristyneisiin perhesuhteisiin. Tuhannet yrittäjät kokivat vielä kovemman kohtalon. Kaikki oma ja usein myös sukulaisten omaisuus meni. Näissä epätoivoisissa tilanteissa sadat kansalaiset päätyivät myös kaikkein dramaattisimpiin ratkaisuihin, joita hyvin monien tuttavapiirissä on tapahtunut. Tarkoitan itsemurhiin ajautumista. Hyvin vaikea kapiteeli, josta en myöskään ole nähnyt minkäänlaista selvitystä, en lääketieteellisesti, sosiaalilääketieteellisesti enkä sosiologisesti.

Haluan korostaa sitä, että kaiken tämän pankkikriisin hinta on ollut paljon suurempi yhteensä kuin nuo mainitut 50 miljardia markkaa. Mitähän me tästä olemme oppineet, niin kuin täällä ovat muutamat muutkin kysyneet, ja mitä voisimme tehdä, että tilanne ei toistuisi tulevaisuudessa? Hoitaa ammattimme kunnolla, olisi kenties yksi oikea vastaus. Nykyinen tilanne muistuttaa huolestuttavasti 80-luvun tilannetta. Kiinteistöjen arvot nousevat jatkuvasti, samoin yhtiöiden pörssikurssit ilman, että yhtiöiden toiminnassa olisi tapahtunut merkittäviä muutoksia. Pörssikurssit ovat ladanneet yhtiöille kohtuuttomia odotusarvoja, ja yhtiöt yrittävät lisätä shareholders' value -lukemaansa näyttämällä hyvää tulosta ja jakamalla todelliseen tulokseen nähden ylisuuria osinkoja. Tähän on päästy karsimalla kustannuksia henkilökuntaa vähentämällä, mikä on johtanut palvelutason laskemiseen. Se on tutun tuntuista analyysia.

Pitkällä tähtäimellä tämä voi johtaa toisenlaiseen lopputulokseen kuin tällä hetkellä ajatellaan. Yrityksiltä saattavat kadota asiakkaat. Viittaan vain siihen, mitä tämän päivän pankkipolitiikasta tässä salissa on puhuttu. Samalla voivat mennä parhaat työntekijät. Yritysten tuloskunto saattaa rapautua ja osakkeiden arvot romahtaa. Miten tämä voitaisiin estää? Esimerkiksi pankit näyttävät kirjanpidollisesti muhkeaa tulosta ja tyrkyttävät luottojaan. Ovatko pankit huomioineet tuloslaskelmissaan liiketoiminnan tuomat riskit? Sen asemesta, että pankit ja vakuutusyhtiöt jakavat aikamoisia osinkoja, eikö niiden pitäisi rahastoida niistä osa vaikeimpien päivien varalle? Pankit tarjoavat myös yksityisille henkilöille luottoja, jotka perustuvat heidän nykyiseen tilanteeseensa. Entäpä, jos näiden ihmisten tilanne muuttuu? Miten pankit heitä kohtelevat? Varoitetaanko heitä nyt ajoissa siitä, mitä mahdollisesti korkea luotonotto pitää sisällään riskinä?

Arvoisa puhemies! Tätä listaahan voisi lisätä ja kertoa muita uhkakuvia ja mahdollisesti toimenpiteitäkin, jotta niin ei pääsisi tapahtumaan. Toivon kuitenkin tähän lopuksi, että kaikki, niin pankkien johtajat, sijoittajat, työntekijät kuin asiakkaat, ennakoisivat näitä riskejä, etteivät joutuisi tilanteeseen, jossa nämä uhkakuvat toteutuvat.

50 **Pirkko Peltomo /sd:** Arvoisa herra puhemies! Nyt käsittelyssä oleva valtioneuvoston pankkituen selonteko on jo kolmas aiheesta annettu tiedonanto. Tähän tiedonantoon pankkitukiasiat on päivitetty tämän hetken tasalle. Hyviä saatesanoja asiasta on käytetty täällä kuulluissa puheenvuoroissa. Annan tukeni sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenvuorolle, jossa hyvin analysoitiin pankkituen problematiikkaa.

Pankkituen loppulasku veronmaksajille on korkoineen arvioitu 50 miljardiksi markaksi. Se vastaa nykyisin vajaata neljännestä valtion vuotuisista budjettimenoista. Lasku on jokaista suomalaista kohden lähes 10 000 markkaa. Inhimillisiä kärsimyksiä ja tuskaa, jota sisältyy pankkituen laskuihin, ei voida rahassa arvioida.

Puhemies! Samaan aikaan, kun valtio teki yhteenvetoa maksetuista miljardeista, Meritanordbankenin pankinjohtaja Pertti Voutilainen kertoi pääuutisissa, että pankissa on asiakkaita, joista aiheutuu tappioita. Tällaiset asiakkaat tulisi siivota pankista muualle, tai sitten yhteiskunnan tulisi maksaa pankille siitä, että työttömät ja pientä eläkettä nauttivat kansalaiset saavat pitää tilinsä pankissa. Tämä on järkyttävää puhetta.

Huonojen asiakkaiden ongelmaa on jo pidempään pohdittu myös pankkiyhdistyksessä. Johtaja Kaija Erjanti kirjoitti pankkipalvelujen hinnoittelusta syyskuun pankkikatsauslehdessä seuraavasti: "Pankit varmasti ymmärtävät pankkipalvelun tarpeellisuuden kaikille, mutta hinnoittelupohjana sosiaalinen peruste on kestämätön vapailla markkinoilla toimivalle yritykselle."

Kun otetaan huomioon, että valtion eli veronmaksajien rahoja on vuodesta 1991 pumpattu pankkeihin miljardikaupalla, Voutilaisen ja Erjannin lausumat osoittavat uskomatonta röyhkeyttä. En voi olla kysymättä, mitä hallitus aikoo tehdä velvoittaakseen pankit, joihin on uhrattu miljardeja, huolehtimaan kansalaisten tasavertaisesta palvelusta. Eduskunnalle pankkituesta antamassaan selonteossa valtioneuvosto toteaa, että pankkijärjestelmän voimakas muutos tulee jatkumaan ja osin myös voimistumaan. Kilpailun kiristyessä yksi keskeinen kehityslinja on jatkuva pyrkimys tehokkuuden lisäämiseen ja kulujen supistamiseen. Tarkoittaako tämä sitä, että edelleen irtisanotaan naisvaltaiselta alalta matalapalkkaisia pankkitoimihenkilöitä? Seuraako hallitus passiivisena pankeissa käynnistynyttä kehitystä, jossa veronmaksajat jaetaan A- ja B-asiakkaisiin ja jossa pankit vähitellen pyrkivät eroon niin sanotuista B-asiakkaista?

Muistuttaisin, että niin sanotut kannattamattomat asiakkaat ovat juuri niitä, jotka maksoivat kovimman hinnan pankkituesta. Valtion muita menojahan on pitänyt supistaa. Sosiaaliturvasta, ihmisten arjen selviytymiseen liittyvistä asioista, on leikattu kovalla kädellä. Ei ihme, että yhä useamman kansalaisen saldo on lähellä nollaa. Kun pankkeja pelastettiin veronmaksajien varoin, kaikki kelpasivat talkoisiin. Nyt pankit nostavat niiden kansalaisten palvelumaksuja, jotka menettivät pankkitukitalkoissa eniten, ja vaativat yhteiskuntaa osallistumaan "huonojen asiakkaiden" aiheuttamiin kustannuksiin.

Herra puhemies! On aika erikoista, että pankit vaativat yhteiskuntaa osallistumaan kuluihinsa juuri nyt, kun ne tekevät historiansa ennätystulosta. Pankkien yhteenlasketut liiketulokset olivat viime vuonna noin 7,5 miljardia markkaa. Tässä luvussa ovat mukana myös kannattamattomat asiakkaat. Tuottoja pankeilla oli kaikkiaan useita kymmeniä miljardeja markkoja. Tuottavuus on lyhyessä ajassa moninkertaistunut. Kun pankit tässä tilanteessa huutavat apuun valtiota ja kuntia, kuulostaa se siltä, ettei ahneudella ole mitään rajoja.

Puhemies! SAK esitti oman pankin perustamista palkansaajille. Mielestäni tavallisia palkansaajia ja työttömiä on kuitenkin palveltava juuri niissä pankeissa, jotka ovat syntyneet tai pysyneet pystyssä veronmaksajien miljardeilla. Vaikka tukea ei ole annettu suoraan esimerkiksi Meritalle, on harhaanjohtavaa uskotella, ettei Merita muiden pankien tavoin olisi hyötynyt pankkituesta ja muun muassa Säästöpankin ja Kansallis-Osake-Pankin entisistä asiakkaista.

Myös posti on peruspalvelu, jonka on oltava kaikkien ulottuvilla. Monta postikonttoria uhkaa nyt sulkeminen, ja tuhannet työpaikat ovat vaarassa. Sen lisäksi monet syrjäseuduilla asuvat kansalaiset ovat jäämässä ilman postipalveluja. Pankinjohtaja Matti Louekoski esitti äskettäin julkisuudessa, että Leonian ja Postin jättämiä palveluaukkoja paikkaamaan perustettaisiin Valtion paikallispalvelut Oy. Valtion paikallispalvelut Oy toimisi paikkakunnilla, joilta palvelut muutoin uhkaavat kadota kokonaan. Tämän suuntaisia toimenpiteitä pitäisi mielestäni vakavasti harkita palveluiden turvaamiseksi syrjäisemmillä alueilla. Pankki- ja postipalvelut ovat

peruspalveluita, jotka tulee turvata tasapuolisesti koko maassa.

Ed. Luhtanen puheenvuoronsa lopussa toivoi, että talousvaliokunta kykenee käsittelyssään paikkaamaan mietinnössään selonteon ilmeisiä puutteita. Tässä yhteydessä hän nimenomaan korosti nyt käsittelyssä olevia posti- ja pankkipalveluita. Myös minä toivon, että näihin asioihin löytyy ihmisten kannalta myönteisiä ratkaisuja.

51 **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Ihan lyhyesti vain muutama kommentti.

On kyselty, kenelle pankkitukimarkat menivät. Kyllä ne ovat kaikki menneet rikkaiden pussiin, rahavallan piirien pussiin. Siitä ei tarvitse yhtään olla epävarma. Harvempi köyhä siitä on saanut mitään muuta kuin kokea enemmän maksuja, kuten edellisissä puheenvuoroissa on todettu.

Huonoon aikaan pankit ottivat käyttöön palvelumaksut. Mielestäni pankkien pitäisi nyt ehdottomasti luopua niistä, koska maksujen kerääminen perustui muka siihen, että sillä tuetaan pankkitoimintaa. Jossakin vaiheessa ilmeisesti odotettiin jopa kansalaisten toimesta, että kilpailu tulee ajamaan pankit toisiaan vastaan sillä tavalla, että maksuillakin mahdollisesti käydään kilpailua, mutta valitettavasti niin ei ole käynyt.

Nyt toivoisin toisenlaista keskustelua, että nyt päinvastoin köyhien ihmisten pitäisi saada pankkipalvelut maksutta, mutta nyt on käynyt toisin päin, hyvä, että köyhille enää pankin ovi aukeaa ollenkaan. Eli pankit pelastettiin ja ihmiset heitettiin yli laidan.

Mutta tulevaisuutta ajatellen odotan kädet ristissä, että mahdollisimman nopeasti ministeri Koskinen tuo ulosottolain uudistuksen, jossa vanheneminen toteutuisi suhteellisen nopeassa ajassa, koska muutoin hukataan aikaa. Ihmiset pitäisi saada aktiivitoimintaan eikä tule makuuttaa heitä punkan nurkassa työttöminä, jolloin hyvien yrittäjien kyvyt jäävät käyttämättä.

52 **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Oleellista minusta pankkitukikeskustelussa pitäisi olla, että katseet suunnattaisiin tulevaisuuteen. On kuitenkin tärkeää, ettei unohdeta tapahtunutta, josta nyt on keskustelu käynnissä, ja siitä on myös otettava opiksi.

Joskus tuntuu, että peruslähtökohta raha-asioiden hoidossa on ehkä unohtunut niin meiltä kansalaisilta kuin isommiltakin rahalähteiltä eli pankeilta. Kyllä peruslähtökohta on, että aina oma velka on itse myös maksettava.

Jos vähän ajattelee taaksepäin, miten tähän tultiin, niin kyllä silloin varmaan joudutaan kysymyksiä heittämään, olivatko silloin rahahanat vähän liian löysällä, kun rahaa jaettiin. Toisaalta yksittäisten ihmisten ongelmiin, joita nyt pohditaan, on omaakin syytä, sillä monta kertaa oma nimi annettiin käyttöön moniin eri papereihin liian herkästi. Moni velkakirja tuli liian raskaasti maksettavaksi, ja ehkä itse kukin niitä tänäkin päivänä makselemme.

Tehty ratkaisu pankkituesta, niin kuin moneen kertaan on sanottu, oli aivan yksimielinen tässä salissa. Siinä mielessä varmasti tuntuu oudolta, että niitä asioita paljon arvostellaan. Ainakin sivusta seuranneena voisi kysyä, oliko silloin muita vaihtoehtoja käytettävissä sen hetken äkilliseen, akuuttiin tilanteeseen, jossa silloin jouduttiin päätöksiä tekemään. Se oli varmaan silloin perusteltua. Tärkeänä kuitenkin näkisin tulevaisuuden suhteen, että tähän jälkihoitoon, jota nytkin tehdään, kun suunnitellaan ja jopa sairastetaan, on liittynyt myöskin varsin paljon epäselvyyksiä ja voisipa sanoa, että jopa rikollista toimintaa ja näiden erilaisten asioiden kikkailua. Minusta nämä asiat tulee kyllä erottaa sillä tavalla, miten näitä asioita käsitellään verrattuna sitten yksittäisten ihmisten kohtaloihin, jotka ovat monelle tulleet aivan tahtomattaan jopa sillä tavalla, että voisi sanoa, että he eivät ole ymmärtäneet edes, mihin ovat nimensä tökänneet.

Tämä rikollinen toiminta — nimitän sitä rikolliseksi toiminnaksi, jos yritetään väärin perustein selvitä näistä vastuista — minusta on sen laatuinen kysymys, että se on kyllä selvitettävä ja selvitykset vietävä loppuun saakka, sillä jos tässä annetaan aina periksi ja kansalaiset ovat eriarvoisessa asemassa, silloin kyllä luottamus niin pankkisektoriin kuin valtiovaltaankin tulee varmasti horjumaan. Minusta tämän tyyppistä toimintaa kyllä ei voi mitenkään hyväksyä.

Mutta sitten kun katsomme eteenpäin, niin joudumme kyllä paljon keskustelemaan ja tekemään uusia päätöksiäkin siitä, miten pystymme auttamaan niitä ihmisiä, jotka ovat joutuneet tässä kärsimään. Näitä kärsimyksiä on varmasti erittäin paljon, on suorastaan tästä pankkitoiminnasta johtuvia, mutta myöskin tämän kylkiäisenä on tullut erittäin paljon henkisiä kärsimyksiä, perheiden hajoamisia ym. Nämä asiat koskettavat niin yksittäisiä ihmisiä kuin myöskin yrityksiä.

On yllättävän paljon tullut sähköpostiin viestejä eri yrittäjiltä, miten he ovat kokeneet tämän pankkikriisin jälkiselvittelyn, miten siitä ovat selvinneet ja miten he katsovat tätä yksittäisen ihmisen ja yrittäjän oikeustajun mukaisena asiana.

Minusta näihin asioihin pitää pystyä paneutumaan, niitä selvittämään ja antamaan elämän mahdollisuuksia myöskin epäonnistuneille ihmisille, koska ei ole kyllä yhteiskunnan etu, että he eivät pääse normaaliin elämänrytmiin kiinni.

Vastuu pankkisektorin palveluiden saatavuudesta ja niiden jatkumisesta on kyllä kohtalon kysymys monilla kylillä, varsinkin sivukylillä: miten siellä pystytään hoitamaan niin pankkipalvelut kuin muutkin palvelut. Lähinnä posti ja kauppasektori tässä varmaan tulevat kysymykseen. On myöskin pystyttävä takaamaan, että palvelut saadaan tulevaisuudessakin kohtuuhintaisesti. Minusta kaikkia palveluja yhteiskunnassa ei saisi mitata kovalla rahalla. Rahalle ei saa antaa liikaa valtaa silloin, kun on kyse peruspalveluista, elintärkeistä palveluista yksittäiselle ihmiselle, niistä on kyllä meidän pystyttävä vastaamaan kokonaisuutena, ja vastuu siitä on myöskin yhdessä kannettava.

Arvoisa puhemies! Minusta peruspalvelut tässä maassa kuuluvat jokaiselle kansalaiselle ja niistä tässä salissa kannetaan myöskin poliittinen vastuu ihan puolueisiin katsomatta. Näen hyvin selkeästi, että se on kyllä tälle eduskunnalle myöskin kunniakysymys sillä tavalla, että se löytää yhdessä ne mahdollisuudet, miten yksittäinen kansalainen tuntee myöskin turvallisuutta tulevaisuuttakin ajatellen. Siitä meillä on yhteinen vastuu, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö meidän tule myöskin selvittää näiden asioita, jotka ovat paenneet eri tavoilla vastuuta myöskin tässä pankkisektorikysymyksessä.

Ed. Oinonen merkitään läsnä olevaksi.

---

[53] **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Pankkituki tuli maksettavaksi, kun valtiontaloutta ja kansantaloutta hoidettiin uudella johtamistavalla, joka lähti oikeastaan jo tuolta vuoden 1985 tienoilta. Silloin valtiontalous oli hyvässä kunnossa, velkaa oli noin 14 miljardia, ja kun haluttiin luoda uutta, vapautettiin rahamarkkinat, ja silloin ehkä mentiin vähän liian nopealla aikataululla eteenpäin, koska kansan pää ei kestänyt eikä pankkimiestenkään pää kestänyt sitä kovaa kehitystä, jota sillä saatiin aikaan.

1989 oltiin sitten tilanteessa, jossa oli virhearvioinnin aika. Tehtiin revalvaatio siinä vaiheessa, kun olisi pitänyt tehdä devalvaatio, ja menetettiin kilpailukyky, minkä seurauksena tehtiin edelleen uusia linjauksia ja todettiin, että suomalaiseen yhteiskuntaan on tullut uusi aika, jossa ei enää koskaan ole inflaatiota ja reaalikorot ovat aina niin korkealla, että joka tapauksessa tilanne säilyy pääomamarkkinoiden kannalta myönteisenä.

1990 pääministeri Holkeri vakaasti ilmoitti, että Suomessa kannattaa ottaa edelleen velkaa ja tehdä kovia operaatioita markkinoilla. Tällöin Suomen valtion velkakin oli noussut jo 50 miljardiin markkaan. 1991 kansantalouden tilanne alkoi olla jo hyvin paljon heikompi. Oli menetetty kilpailukyky, ja kun ei haluttu tehdä heti välittömiä korjausliikkeitä, ajauduttiin aikamoiseen syöksykierteeseen. Vapaassa pudotuksessa vaihdettiin myös hallitusta eduskuntavaalien jälkeen.

Vuoden 1991 syksy oli suomalaisessa pankkimaailmassa erittäin synkkä. Sen selvitykseen käytettiin paljon aikaa. Yritettiin sisäistä devalvaatiota, joka onnistuessaan olisi jonkin verran lievittänyt varmaan tätä tuskaa, jota pankkien romahdus ja rahoitusmarkkinoiden vaikeuksiin ajautuminen aiheuttivat.

On kuitenkin turha mennä enää kovin syvälle näissä asioissa, mutta nämä on syytä muistaa, sillä arvopaperimarkkinoilta kuviteltiin 1980-luvun loppupuolelta saatavan kaikki se hyvinvointi, mitä aikaisemmin tehtiin teollisella tuotannolla.

Tänä päivänä meillä on pörssiyhtiöissä aika paljon odotusarvoja elikkä yhtiöiden kurssit ovat huomattavasti korkeammalla kuin niiden substanssiarvot. Tämä johtaa siihen, että niiden täytyy onnistua omissa toiminnoissaan, jotta ne kykenevät vastaamaan niihin haasteisiin, jotka markkinat ovat niille asettaneet.

Suomalaisessa yhteiskunnassa tällä hetkellä ei ole varaa uudenlaisiin pankkiongelmiin. Kansantaloudessa ei ole puskureita sitä varten, että voitaisiin lisää velkaantua. Valtiontalouden tilahan on sellainen, niin kuin olemme viime päivinä puhuneet, että ensimmäisen kerran vasta lyhennämme velkaa 6 miljardia markkaa ylijäämäisellä

budjetilla ja vajaat 20 miljardia Soneran myyntituloilla.

Kilpailukyvyn menetys aiheutti suuren työttömyyden, ja työttömyyden myötä meni tietenkin paljon yrityksiä nurin. Vieläkin on yrityksiä, jotka ajautuvat vaikeuksiin. Ne ovat perustetun Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin asiakkaina. Niistä olemme tänään saaneet kuulla selonteon yhteydessä, että ne ovat nyt pikkuhiljaa löytämässä uuden kodin. Arsenal on myymässä niitä jollekin ulkopuoliselle perintäyhtiölle. Toivottavasti siinä yhteydessä saatesanat ovat sen mukaiset, että yrittäjien mahdollinen lähellä oleva onnistuminen voi onnistua eikä hätiköidyillä perintäpäätöksillä vaikeuteta yritystoimintaa. Jos nyt on 6—7 vuotta pysynyt juuri ja juuri hengissä ja pää on nousemassa vedenpinnan päälle, niin se edellyttää edelleen kärsivällisyyttä.

Pankkituen maksun yhteydessä on arvioitu sitä, ovatko rahat menneet väärin vai oikein. Niillä on varmaan pelastettu se, mitä pelastettavissa on ollut. Nyt näiden ylivelkaisten kohdalla, jotka vielä ovat siellä Arsenalissa, voisi ajatella käytettävän samantyyppistä lakia kuin meillä on laki yrityssaneerauksiksi, jonka piiriin esimerkiksi Eliikettä lähellä oleva Tradeka pääsi takavuosina. Muistaakseni 80 prosenttia sen veloista jätettiin kokonaan maksamatta ja loppuosan se sitten aikaa myöten maksoi. En esitä, että 80 prosenttia veloista jätettäisiin maksamatta, mutta jonkinlainen anteeksianto tässä yhteydessä voisi olla niille hyväksi, jotka ovat painineet ja edelleen painivat Arsenalille olevien velkojen kanssa.

Tässä muutoskierteessä, jossa me olemme, pankkimiehet jo julistavat, että välttämättä kaikkia saranankuluttajia ei tarvita, ja nyt sitten Sampo—Leonia-operaation myötä myös Posti on jäämässä ilman yhteistyökumppania. Tosiasia on, että Ahon hallituksen aikana Posti-Tele yhtiöitettiin. On hyvä muistaa se, että vuonna 96 keskustan eduskuntaryhmän silloinen puheenjohtaja Aapo Saari tässä salissa kysyi hallitukselta, onko mahdollista purkaa Postin yhtiöittäminen. Hänellä oli jo silloin näkemys, että täällä on jotain tapahtumassa, ja olisi varsin viisasta ollut siinä vaiheessa lähteä toimiin.

Tänään saatiin vakuuttelu siitä, kuten ministeri Siimes totesi, että postitoimipisteillä tai muulla tavalla tullaan postin palvelut turvaamaan. Se ilmaisu ei voi olla näin epämääräinen. Eduskunnan on syytä edellyttää hallitukselta toimia postin palveluiden täysimääräisestä tuottamisesta maan kaikissa osissa samoin kuin pankkipalveluiden turvaamisesta. Ei tässä kovin kaukana olla tilanteesta, että valtion on syytä lähteä taas kerran jonkin ajan päästä, jos tarve vaatii, uuden palkansaajapankin tai pienasiakaspankin perustamisen edesauttamiseen.

Arvoisa puhemies! Pankkituen käyttö on nyt pintapuolisesti valtiovarainministeriön selvityksen mukaan kerrottu. Ennen kuin tämä luu on loppuun asti kaluttu, on syytä varmaan vielä palata täydellisen selonteon myötä aiheeseen nimenomaan niin, että kaikki osa-alueet, kuten myös säästökassapankkituki, joka on maksettu, tulee vielä kertaalleen selvitettyä.

54 **Reijo Laitinen /sd:** Arvoisa herra puhemies! Ed. M. Salon puheenvuoroon on sen verran todettava, kun hän käsitteli Postin yhtiöittämistä ja entisen edustajan, keskustan ryhmäpuheenjohtajan Aapo Saaren tiedustelua siitä, olisiko Postin yhtiöittäminen syytä purkaa. Itse en ole koskaan ollut kannattamassa Postin yhtiöittämistä. Sitä ei olisi koskaan pitänyt tehdä. On tietysti hyvä, että keskustan puolelta on tätä jälkiviisautta löytynyt. Ahon hallituksen aikana Postin yhtiöittäminen toteutettiin, siinä ed. M. Salo oli aivan oikeassa. Se oli selkeästi virheratkaisu. Silloin lähdettiin sille tielle, joka on nyt johtanut siihen pisteeseen, missä tänä päivänä ollaan. Olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että nyt edelleenkin tulisi miettiä, voitaisiinko myös Postin yhtiömuodon osalta tehdä toisenlaisia järjestelyjä. Tässä mielessä olen ed. M. Salon kanssa samaa mieltä.

Puhemies! Hallituksen kolmas pankkitukitiedonanto on eräänlainen loppupäätös yhdelle Suomen historian ikävimmistä tapahtumasarjoista eli pankkikriisille ja -tuelle. Vaikka asia on pitkittynyt sekä monimutkaistunut ja kaikki tuntuvat olevan aiheeseen täysin kyllästyneitä, selonteon olisi toivonut olevan informatiivisempi ja kattavampi. Itse asiassa selonteko on kieltämättä aika pliisu.

Julkista pankkitukea on myönnetty lokakuun 1999 loppuun mennessä nettomääräisesti runsaat 48 miljardia markkaa, josta maksettua tukea on noin 39 miljardia markkaa ja takauksia 9 miljardia markkaa. Lopullisina menetyksinä pankkituesta on kirjattu yhteensä 12,5 miljardia markkaa, sisältäen Suomen Pankin menetykset SKOP-operaatiosta, runsaat 4 miljardia markkaa.

Pankkitukea on myönnetty bruttomääräisesti takaukset mukaan lukien yhteensä noin 97 mil-

jardia markkaa. Palautuksena tuen myöntäjille on tullut yhteensä vajaat 49 miljardia markkaa. Kokonaistappiot julkisesta pankkituesta olisivat arviolta noin 33,4 miljardia markkaa, ilman korkomenoja. Suomen Pankin tappiot eivät ole suoraan veronmaksajille tulevia eriä, mikä johtaa siihen, että valtion ja Valtion vakuusrahaston tappioksi arvioidaan kaiken kaikkiaan 29,4 miljardia markkaa. (Ed. Ala-Nissilä: Nämä luvut tiedetään!) Julkisen pankkituen laskennalliset nettokorkomenot ovat yhteensä — eikö niin, ed. Ala-Nissilä? — tuollaiset 16,8 miljardia markkaa.

Luvut ovat murheellisia, ja näiden maksamiseen menee vielä pitkään. Sen lopulliseen maksamiseen ei riittäisi edes syksyllä tehty Soneran anti eikä ilmeisesti vielä seuraavakaan. On luonnollisesti vaikea sanoa, olisiko jollakin toisella tavalla selvitty vähemmällä tuen määrällä. Sen sijaan koko lailla selvää on se, että ratkaisuihin sisältyneestä vastikkeellisuuden vaatimuksesta olisi voitu pitää tiukemmin kiinni. Näin ei kaikilta osin käynyt, vaan menettely oli paikoitellen luvattomankin heikkoa.

Mielestäni selonteon eräs kohta kuvaa hyvin asennoitumista tuen antamiseen ja siitä seuranneeseen yleiseen linjaukseen, josta suora lainaus kuuluu seuraavasti: "Toinen ankarampi ehto olisi voinut koskea pääomasijoituksen koronmaksua. Jälkimmäinen ehto ankarampana ei olisi ollut mahdollinen, koska lainsäädännöllä koronmaksu on sidottu pankin voitonjakokelpoisiin varoihin. Lyhentämällä valtion konversio-oikeusajanjaksoa, olisi valtio ollut todennäköisesti sidottu useamman suomalaisen pankin jonkinasteiseen haltuunottoon, koska useiden ja erityisesti suurten pankkien tulokset vuosina 1992—1995 olivat tasoilla, jotka eivät luoneet pankeille voitonjakokelpoisia varoja."

Teksti on selvää suomen kieltä. Jo kriisin alkuvaiheessa pelättiin, että tiukalla linjalla ja peräänantamattomalla vastikkeellisuuden vaatimuksella valtion syliin olisi tullut useita pankkeja. Kun näin on ja tämä näin selvästi sanotaan, olisi syytä samalla lopettaa puheet siitä, että tuki oli kaikissa olosuhteissa vastikkeellista; sitähän se ei ollut.

Tämänkin keskustelun aikana on usein toivottu, että entistä enemmän katsottaisiin asioissa eteenpäin ja voitaisiin välttää edessä olevia ongelmia. Tämä on varmasti totta, mutta juuri tässä asiassa, jos missä, on syytä katsoa, miten asiaa hoidettiin. Vain tällä tavalla voidaan kokemuksia käyttää hyväksi tulevissa vastaavissa mahdollisissa kysymyksissä.

Arvoisa puhemies! Sampo—Leonia-fuusio toi meidänkin markkinoillemme paljon puhutun finanssitavaratalon, jossa myydään sekä pankkipalveluita että vakuutuksia. On selvää, että ensimmäisen varsinaisen tavaratalon käynnistyminen kestää oman aikansa, ja lähes yhtä selvää on, että tämä ei jää ainoaksi uudentyyliseksi rahoitus- ja vakuutuslaitokseksi. Vaikka markkinoilla kehitys vie entistä selvemmin siihen suuntaan, että rahoitus- ja vakuutusmarkkinat tiivistyvät entistä enemmän, niin niitä valvovat viranomaiset ovat organisoituneet erilleen ja sijaitsevat vielä eri ministeriöiden alla. Yhteistyötä on varmasti tiivistetty, mutta silti tuntuu, että esimerkiksi STM:n organisoitu vakuutusvalvonta ei kykene huomioimaan kaikkia monimutkaisia rahoitusmarkkinoiden kautta tulevia vaikutuksia finanssitavaratalon vakuutuspuolen toiminnan taseeseen.

Vastaavasti omat ongelmansa on rahoitustarkastuksen puolella, tosin rahoitusmarkkinoilla operaatiot ja niiden vaikutukset ovat monimutkaisempia ja nopeampia, mikä vaatii myös valvontajärjestelmältä huomattavasti enemmän. Nähdäkseni kaikkein paras vaihtoehto olisi yhdistää valvontaviranomaiset sekä organisoida uusi laajempi tarkastuselin yhteen ministeriöön. Olen tätä asiaa koskevan kirjallisen kysymyksen jättänyt asianomaisen ministerin vastattavaksi. Tämä on erittäin tärkeä kysymys, joka pitää kyllä jossakin yhteydessä täällä eduskunnassa käsitellä. Pankkikriisin opetusten ja kustannusten pitäisi olla niin tuoreessa muistissa, että kenelläkään ei luulisi olevan varaa esimerkiksi arvovaltapohjalta vastustaa valvonnan tehostamista.

Keskitetyn valvonnan lisäksi olisi luotava yhteispelisäännöt, joihin myös kaikki markkinoilla toimivat sitoutuvat. Mallia tulisi ottaa perinteisistä pankkimaista, kuten Sveitsistä, joissa monien vuosien aikana ovat muotoutuneet lainsäädännön lisäksi pelisäännöt, joita noudatetaan. Itse asiassa näiden pelisääntöjen merkitys, jos ne toimivat kunnolla, voi tietyssä tilanteessa olla huomattavasti suurempi kuin varsinaisen lainsäädännön.

Herra puhemies! Viime aikoina on puhuttu paljon pankkipalveluista. Meritan asennoituminen niin sanottuihin kannattamattomiin asiakkaisiin on synnyttänyt aivan oikeutetusti voimakkaan vastarinnan. Onneksi osa pankeista on sa-

noutunut irti tästä linjasta. Vaikka kaikki eivät yhdykään syrjintään, niin kaikin tavoin on pyrittävä turvaamaan talletus- ja maksuvälitystoiminta. Viime kädessä on vaikka turvauduttava lainsäädäntöön niin, että näiden palveluiden tarjonta mahdollistetaan muillekin kuin vain nykyisille pankeille.

[55] **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Nyt käytävä selontekokeskustelu ja selonteon käsittely aikanaan talousvaliokunnassa ovat mielestäni hyvin paikallaan sen takia, mitä rahoitussektorilla on tapahtunut ja toisaalta mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan.

Täällä on käyty keskustelua pankkikriisin syistä. Mielestäni ihan lyhyesti niihin on vielä syytä palata.

Pankkikriisihän oli kansainvälinen ilmiö, mutta Suomen ongelmat olivat poikkeuksellisen vaikeat ja Pohjoismaista pahimmat. Keskeisin syy oli 80-luvun lopulla harjoitettu virheellinen talouspolitiikka, joka mahdollisti voimakkaan luottoekspansion ja suhdanteiden ylikuumenemisen. Pankkien luotonantohan kasvoi vuonna 1988 30 prosenttia ja vuonna 1989 edelleen 25 prosenttia. Samaan aikaan talouspolitiikka ei hillinnyt ylikuumenemista, vaan osin toimittiin päinvastoin. Tulopolitiikkaa seurasi perässä löysä linja. Hinnat kohosivat ja erityisen kohtalokkaasti karkasivat kiinteistöjen hinnat. Kun samaan aikaan taloudellinen kilpailukyky heikkeni samalla kun Neuvostoliiton kyky käydä bilateraalikauppaa asteittain romahti, syntyi tietynlainen kuplatalous. Silloin Suomi ylivelkaantuneena ja kilpailukykynsä menettäneenä ajautui kansantaloudessaan kansainväliseen lamaan. Tästä seurauksena, kuten muistamme, korot kääntyivät nousuun, varallisuusesineiden hinnat alkoivat laskea ja kotimainen kysyntä, tuotanto ja työllisyys supistua, mikä johti siihen, että pankkien asiakkaiden mahdollisuudet huolehtia velvoitteistaan ratkaisevasti heikkenivät. Tällöin monet velkaantuneet palkansaajat, yrittäjät ja viljelijät ajautuivat kohtuuttomiin vaikeuksiin ja ovat olleet todella kohtuuttomissa vaikeuksissa.

Ehkä sen verran vielä voi palata siihen, että kyllähän nämä taloudelliset ongelmat silloin 80-luvun lopulla paljolti nähtiin. Muun muassa esimerkiksi taloussihteerin raporteissa ja myöskin keskustan taholta silloin asiasta moneen kertaan varoitettiin.

Osasyy, mikä on tärkeätä todeta tänäänkin, pankkikriisiin oli useiden pankkien, erityisesti säästöpankkiryhmän, virheellinen kasvustrategia, jossa kasvua haettiin omiin resursseihin nähden erittäin huolettomalla tavalla. Tietysti pankkikriisin voi nähdä myös olevan osa pankkivalvonnan kriisiä, sillä valvonnan kautta ei pystytty tehokkaasti puuttumaan pankkien virheelliseen strategiaan ja eräissä tapauksissa jopa pankkien liepeillä olleeseen rikolliseen toimintaan.

On tietenkin myös todettava, että pankkikriisin laajuutta ja syvyyttä ei osattu alkuun oikein arvioida ja että pankkilainsäädännössä ei oltu varauduttu ajoissa avautuvien pääomamarkkinoiden varalle. Pankkitukihan on hyvin keskittynyt pääosin suuriin asutuskeskuksiin ja paljolti pääkaupunkiseudulle. Aleksanterinkadun katumaksu on ollut Suomen kansalle varsin kallis. Mielestäni, kun yleensäkin on tarpeen vielä tieteellisesti selvittää pankkikriisiä ja pankkitukea, olisi tässä yhteydessä korkea aika selvittää myös pankkituen jakaantuminen alueellisesti.

Rahoitusjärjestelyn osalta on huomattava, että rahoituslaitosten omistajilla ja johdolla on aina erityisvastuu. Pitää tietenkin lähteä siitä, että on aina pankkien ja niiden omistajien tehtävä pitää asiat kunnossa, ja tästä eduskunta on aivan oikein lähtenyt. Omistajarahalaitosten johdon pitää aina huolehtia siitä, että pankkien vakavaraisuus kestää toimintaympäristön talouden muutokset ja että pankin toimintastrategia on oikea resursseihin nähden. Samoin pitää huolehtia tietysti riskienhallinnasta. Tämä edellyttää ja on edellyttänyt aivan uudenlaista avoimuutta, tiedottamista ja valvonnan tehokkuutta.

On ollut myönteistä se, että pankit ovat kyllä palanneet omalle sektorilleen. Silloin aikanaan pankit unohtivat rahoittajaroolinsa ja pelasivat omistajien ja spekulanttien roolia. Liikepankeissa nähdyt silloiset ilmiöt, oman omistajapohjan sementointi, eräät kaupat, olivat sellaisia ilmiöitä, jotka eivät saa enää Suomessa toistua.

Kun täällä 96 käsiteltiin pankkitiedonantoa, silloin esitin keskustan ryhmäpuheenvuorossa, että tälle omaisuudenhoitoyhtiölle olisi aikaansaatu yhteinen hallintoneuvosto. Sitä ei milloinkaan aikaansaatu, vaan sitten tuli tämä tarkastusvaliokunta, mikä mielestäni ei ole ollut paras mahdollinen hallintomalli.

Arvoisa puhemies! Tuo selonteko on puutteellinen esimerkiksi siltä osin, että siinä ei lainkaan, ainakaan minun havaintojeni mukaan, käsitellä

pankkitukimomentilta maksettua säästökassojen tukea Ekalle erityisesti ja osin Elannolle. Kuitenkin eduskunta on kahteen eri kertaan edellyttänyt, että näistä myös annetaan selonteko. Myös oikeuskansleri Aalto antoi Ekan säästökassatalletusten osalta oman moittivan päätöksensä. Mielestäni on välttämätöntä, että talousvaliokunnassa myös tämä toista miljardia markkaa oleva summa käsitellään siltä osin kuin eduskunta on edellyttänyt. Säästökassojen osaltahan tilanne oli sikäli erilainen kuin pankkituen osalta, että säästökassojen osalta ei ollut laillista velvoitetta turvata säästökassatoimintaa. Eduskunta kuitenkin halusi näin tehdä, vielä maksoi korot korvauksen koroillekin, ja se oli merkittävä linjaus. Nyt on kyllä syytä tältäkin osin saada selonteko. En ymmärrä, miksi ministeri Siimes ja hallitus ovat tämän unohtaneet. Vaikka on kyse samasta pankkitukimomentista, on käytännössä pankkituesta kysymys.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on käyty hyvää keskustelua rahoitus- ja kiinteistömarkkinoiden tilasta ja toimivuudesta. On selvää, että siellä on olemassa jatkuvasti suuria muutospaineita. Osakemarkkinoiden osuus, joka Suomessa on ollut liian pieni, varmasti tulee kasvamaan. Toisaalta kuitenkin tässä vaiheessa, niin kuin keskustan ryhmäpuheenvuorossa todettiin, talletusten korkojen laittaminen kokonaan verolle ei ole perusteltua. Siihen ei löydy kansainvälistä painetta. Monissa maissa on todella osa korkotuloista verovapaita. Ainakin inflaatioon saakka mielestäni olisi syytä jättää talletuskorot verottamatta. Nyt tämä on asia, joka kohdistuu myös pienituloisiin tavalla, jota ei voi pitää hyvänä.

Vielä lopuksi mielestäni on syytä, totta kai, viitata yleiseen talouspoliittiseen tilanteeseen. Pankkienkin kannalta, totta kai, hyvä talouspolitiikka on parasta toimintaympäristöä. Tällä hetkellä on osin huolenaiheena se, että euroalueen reuna-alueella tapahtuu luottoekspansiota, erityisesti Irlannissa ja Portugalissa. Myös Suomessa luottoekspansio lienee 16 prosentin luokkaa, ja siinä on, jos tiettyjä toimialueita ajatellaan, siemen ylikuumenemiseen varsinkin, jos muutoin talous- ja tulopolitiikassa tehdään virheitä. Tässä tämä voimakas luottoekspansio voi taas olla ongelma ainakin jossain mitassa tulevaisuudessa.

Arvoisa puhemies! Näillä saatesanoilla toivon, että talousvaliokunnassa, jolle mielestäni tulisi myös valtiovarainvaliokunnan antaa lausunto — en tiedä, onko sitä esitetty — tätä asiaa käsitellään koko pankkitukimomentin osalta ja sitä linjataan tässä tilanteessa, jolloin rahoitusmarkkinat ovat edelleen voimakkaasti kehittymässä ja muutoksessa.

56 **Kari Rajamäki /sd:** Arvoisa puhemies! Pankkikriisin taustoista ja yksityiskohdista on puhuttu perusteellisesti. On tarpeetonta toistaa kaikkea.

Joka tapauksessa asia laukesi käsiin keskeisesti Skopin jättiläismäisten virhearviointien aiheuttaman pommin räjähtäessä, mutta olisi ilmeisesti vähän myöhemmin lauennut ilman sitäkin. Sekin on hyvä sanoa, että STS:n osuus on täysin marginaalinen tässä kokonaisuudessa. Mikään pankkijärjestelmän osa ei ollut taloudellisesti niin terve, että olisi ollut valmis ratsastamaan valkoisella oriilla pelastajaksi, vaan kaikki kinusivat itselleen tukea. Valtiovalta ja erityisesti Ahon porvarihallitus valitsi varsin varhain ja tietoisesti, voisi kysyä miksi, vain yhden oikean ratkaisupolitiikan ja avasi avoimen veronmaksajien piikin, johon kaikki pankkipäättäjät, pankit ja johtajat syytivät varsin härskisti kaiken roskan käsistään. Toki täytyy sanoa, että erityisesti tässä yhteydessä sinne työnnettiin muutakin kuin roskaa. Terveitä, pienellä vaivalla pelastettavia elinkelpoisia yrityksiä ja osaamista tuhottiin myös pankkien katsoessa, että on parempi varmistaa saatavansa veronmaksajien piikin kautta kuin lähteä myönteisesti yrittäjien kanssa pohtimaan eloonjäämistä. Näitäkin esimerkkejä saimme elävästä elämästä yllin kyllin.

Tämän piikinavauksen jälkeen, voi sanoa, ajelehdittiin eteenpäin. Kulut eivät olleet kenenkään hallinnassa. Tältä osin erityisesti tämä avoin piikki, vastikkeettomuus, häiritsi tavattomasti erityisesti sosialidemokraatteja vuosikymmenen alkupuolella. Kyllä tässä tapauksessa pankkien osakkeet ja muut järjestelyt nimenomaan Norjan malliin olisivat olleet veronmaksajien edun parempaa valvomista. Eduskunnassa tuli myös vallitsevaksi käsitys, että joitakin pitää listiä. Valittiin siis linja, jossa vaadittiin ammuttavaksi kaikkea, mikä vähänkin liikkuu. Tämän ajatusmallin lietsojat varmasti mielsivät, etteivät syytteet kohdistu suurimpiin syyllisiin eivätkä nekään ole kestäviä. Näinhän on nyt käynyt.

Kaiken kaikkiaan se, mikä on erittäin vakavaa tässä tilanteessa ja mihin, herra puhemies, haluan puuttua, ovat nimenomaan ne ihmiskohtalot, yrittäjät ja muut, se tilanne, johon he joutuivat,

kun vielä devaltaatiolla erityisesti voimistettiin ulkomaisia luottoja ottaneita yrittäjiä ja henkilöitä. Moni lähti omakotitalostaan pelkästään velkakirjat repussa maantielle. Ennen kaikkea tässä tilanteessa olemme tuominneet elinikäiseen velkavankeuteen lukemattoman määrän ihmisiä. Ministeri Suvi-Anne Siimes tänään oli sitä mieltä, että Arsenalin velallisten osalta ei mitään erityisiä lainsäädäntötoimia heidän asemansa normalisoimiseksi tarvitse tehdä, että se olisi eriarvoista kohtelua.

Minusta asiaa pitäisi lähestyä laajemmin, yleensäkin velkavankeuteen tuomittujen ihmisten yleisen aseman hoitamisen kautta. Sitähän voidaan hoitaa muun muassa ulosottolain muuttamisella. Esimerkiksi lakialoitteessani 4/99 esitin ulosottolain muuttamista siten, että täytäntöönpanotoimenpiteitä ei voida jatkaa yli kymmentä vuotta, mikäli tässä ajassa ei ole saatu perityksi yli 80 prosenttia alkuperäisen saamisen korottamattomasta markkamäärästä. Nyt on tilanne se, että elinikäinen velkavankeushan syntyy sillä tavalla, että velat eivät nykyisin vanhene koskaan, jos velkoja hakee saataviaan ulosoton kautta kerran kymmenessä vuodessa. Koko elämän kestävä velkavankeus ulosottotuomioiden, luottohäiriöiden rekisteröinnistä aiheutuvien vaikeuksien ja mahdollisesti rikosoikeudellisten tuomioiden lisäksi on kyllä kohtuuton seuraamus. Täytyy miettiä aika vakavia henkirikoksia ynnä muita, että ihminen tällaisen seuraamuksen saa osakseen. Yhteiskunnan kannalta on perusteltua tarjota näille ihmisille mahdollisuus päästä velkajärjestelyn kaltaisten menettelyjen kautta tilanteeseen, jossa normaali elämä ja toisaalta veronmaksu voi alkaa, eli että tämä osaaminen, jota muun muassa yrittäjäpuolella on paljon, joka nyt on harmailla markkinoilla, saataisiin valjastettua yhteiskunnan rakennustyöhön mukaan. Syrjäytyneisyyttä keskeisesti voitaisiin nimenomaan tämän tyyppisillä toimenpiteillä vähentää. Eli meillä on lukuisa joukko ihmisiä tuomittuina pankkikriisin seurannaisilmiönä syrjäytyneiden joukkoon ja elinikäiseen velkavankeuteen. Tähän täytyy nyt vakavasti myöskin pankkikriisin jälkihoidossa, jos sitä inhimillisesti hoidetaan, kiinnittää huomiota.

[57] **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Nyt käsillä oleva valtioneuvoston selonteko on erittäin hyvä esimerkki siitä, mihin markkinavoimien hallitsematon toiminta johtaa. Pankkikriisi tuotti ennennäkemättömän laskun kansalaisten maksettavaksi: noin 50 miljardia markkaa. Tätä summaahan on verrattu täällä tänään sotakorvauksiin, jotka olisivat olleet 18 miljardia nykyrahassa. Asukasta kohden pankkituki tuli maksamaan noin 10 000 markkaa.

Pankkien vapauttaminen säätelystä oli meillä myös lähtölaukaus uusliberalistiselle politiikalle, joka näyttää edelleen jatkuvan. Tässä uusliberalistisessa ajattelumallissa valtiovaltaa ei tarvita ennen kuin hädän hetkellä. Julkinen valta joutui tulemaan apuun pankkikriisissä, jotta rahoitusmarkkinoiden vakaus voitiin palauttaa. On mielenkiintoista lukea, miten silloisen valtiovarainministerin Iiro Viinasen antamassa hallituksen esityksessä 375/1992 todetaan, että rahoitusmarkkinoiden vakauden turvaaminen on viime kädessä julkisen vallan toimenpiteitten varassa. Vakauden turvaaminen tarkoitti silloin valtion apuun tulemista, kun markkinavoimat olivat aikaansaaneet kriisin, jonka jälki oli hirvittävää.

On huomattava ja muistettava, että 50 miljardin markan laskun maksajina toimivat kaikki kansalaiset. Myös köyhät ja pienituloiset huudettiin mukaan talkoisiin. Tässä mielessä tuntuu hämmästyttävältä, miten tänä päivänä julkisesti puhutaan siitä, miten köyhille ja kannattamattomille pankkiasiakkaille tulisi perustaa oma pankki. Pankit tuottavat tällä hetkellä hyvää tulosta, ja nyt huudetaan valtion perään, jotta se huolehtisi niistä asiakkaista, jotka olivat omalla panoksellaan tukemassa pankkeja silloin, kun niiden toiminta oli veitsenterällä. Näyttää siltä, että eläkeläisiä, pienituloisia ja köyhiä ollaan siirtämässä markkinatalouden voimien armoille. Vuosikymmenten aikana kerätyt pienet palkat, näiden talletusten korot, ovat pankkitileillä, ja näille pankkitileille ollaan asettamassa valtion taholta vero. Tämä ei ole mielestäni oikein. Pankit eivät myöskään maksa monille tileille enää korkoa lainkaan, vaikka lainakorkoa ne osaavat periä.

Pankkikriisin seurauksena monien pankkien omistus ja sen mukana päätösvalta on myös siirtymässä Suomen rajojen ulkopuolelle. Tämä on kova isku sinivalkoiselle pääomalle, ja siitä aiheutuvia seurauksia voidaan vain arvailla.

Nyt käsillä oleva valtioneuvoston selonteko kertoo siitä, mihin mennään, jos markkinoita ei mitenkään säädellä. Tätä ideologiaa toteutetaan myös tuottavien valtionyhtiöiden myynnissä. Pian on edessä tilanne, että valtiolla ei enää ole pääomaa, jota voidaan myydä niin kuin nyt, jos

vastaavia kriisejä tulee. Valtion toimiminen yövartijana ei pelkästään riitä. Toimivat markkinat tarvitsevat aina yhteiskunnan valvontaa ja säätelyä. Heikommassa asemassa olevia kansalaisia ei saa jättää markkinavoimien jyrän alle.

Arvoisa puhemies! Moni edustaja on todennut, että nykyisessä menossa meillä on jälleen kasinotalouteen viittaavia oireita. Herää kysymys, olemmeko oppineet mitään menneestä. Toivottavasti jotain, sillä uutta kriisiä kukaan ei varmasti toivo, sen verran kova kokemus pankkikriisi oli koko kansakunnalle.

58 **Petri Neittaanmäki /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Urho Kekkonen kysyi 50-luvulla, onko maallamme malttia vaurastua. Tämä kysymys ja siihen sisältynyt toive on tullut mieleeni, kun käydyssä pankkitukiselontekokeskustelussa on palattu 1980-luvun kasinotalousvuosien käsittelyyn.

Valtioneuvoston selonteon mukaan pankkituen loppulasku on 50,2 miljardia markkaa sisältäen korkomenot. Tämä on yli neljäsosa valtion tämän vuoden budjetista. Pankkikriisin loppulasku on siis erittäin suuri, mikä käytetyissä puheenvuoroissa onkin useaan kertaan todettu. Yhtä yksimielisiä voimme olla siitäkin, että pankkituen maksaminen oli ainoa keino maamme itsenäisyyden ajan pahimmasta kriisistä selviytymiseen. Sitä vaihtoehtoa, että pankkikriisiä ei olisi valtion toimesta ryhdytty lainkaan hoitamaan, ei yksinkertaisesti ollut.

Veronmaksajien panos pankkikriisin hoidossa oli korvaamaton. Kun rahaa tarvittiin, maksajia ei jaoteltu kansalaisten iän, sukupuolen, ammatillisen taustan, koulutuksen tai maksukyvyn mukaan. Kaikki, niin kaupunkilaiset kuin syrjäseutujenkin asukkaat, kelpasivat maksumiehiksi. Tätä taustaa vasten joidenkuiden nyt esiin nostamaa kysymystä pankkien kannalta tuottamattomien köyhien asiakkaiden ja alueiden palveluiden karsimisesta on mahdotonta hyväksyä. Pankkien tehtävä on turvata peruspalvelut kaikille kansalaisille kohtuullisin hinnoin myös tulevaisuudessa. Tämä koskee myös Postia.

Kun Postin ja Leonian yhteistyö päättyy, voitaisiin mielestäni postikonttoreiden yhteyteen harkita liitettäväksi eräänlainen säästökassajärjestelmä, johon kansalaiset voisivat tehdä talletuksia ja hoitaa sitä kautta perusmaksuliikenteensä. Tämä ratkaisumalli voisi turvata Postin nykyisen palveluverkon, sen työntekijöiden työpaikat ja tarvittavien palvelujen saatavuuden.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteon eduskunnalle esitellyt ministeri Suvi-Anne Siimes totesi pankkikriisin syyllisiä pohtiessaan, ettei kriisi ollut yksittäinen muusta yhteiskunnallisesta tai taloudellisesta kehityksestä riippumaton ilmiö. "Se irrotettiin kuitenkin varsin usein asiayhteydestään, koska niin lamalle ja sen seurannaisille voitiin antaa selvemmät kasvot", totesi Siimes. Yhdyn tähän käsitykseen.

Pankkikriisin pohja luotiin 1980-luvun lopun yleisellä talouspolitiikalla, vahvan markan politiikalla. "Tämä oli väärää politiikkaa", presidentti Mauno Koiviston toisessa yhteydessä lausumia sanoja lainatakseni. Samaan aikaan, kun markka oli vahvasti yliarvostettu, vapautettiin rahamarkkinat hallitsemattomasti. Tämä johti kotimaisten korkojen kohoamiseen. Kun yritykset saivat aluksi luvan ottaa ulkomailta lainaa edullisilla koroilla, ne maksoivat korkeakorkoiset kotimaiset lainansa pois, ja kun kotimaiset pankit täyttyivät rahasta, sitä tarjottiin lähes kaikille holtittomin ehdoin, minkä seuraukset tiedämme. Pankkikriisin syntyhistoria on loppujen lopuksi näin yksinkertainen. Suomella ei ollut 1980-luvun lopun kasinotalouden huumassa malttia elää ja vaurastua Urho Kekkosen opetuksen mukaan.

Arvoisa puhemies! Kansalaisten oikeustaju on vaatinut pankkikriisin perinpohjaista selvittämistä ja sääntöjen vastaiseen toimintaan syyllistyneiden saattamista vastuuseen. Vaatimus on ollut perusteltu. Syyllisiä on kuitenkin lähdetty etsimään sieltä, mistä niitä on helpoiten löytynyt: pankinjohtajien joukosta. Valtio on nostanut lukuisia vahingonkorvausvaatimuksia, sovittelujakin on tehty.

Syyllisiä etsittäessä olisi mielestäni tullut muistaa, että pankkikriisi oli pidemmän ajan ja erityisesti 1980-luvun lopulla maassamme noudatetun talouspolitiikan tulosta. Niinpä pankkikriisin syyllisiä on yksittäisten pankinjohtajien ja luottamushenkilöiden ohella huomattavasti suurempi joukko. Ehkäpä todelliset syylliset ovat jääneet löytymättä, ehkei heitä ole etsittykään.

Mielestäni nyt on enää turha syytellä Ahon tai Lipposen hallituksia siitä, että ne olisivat olleet syyllisiä Suomen pankkikriisiin tai sen huonoon jälkihoitoon. Asioita viileästi punniten ja tarkastellen voidaan mielestäni perustellusti sanoa, että pankkikriisin perustan todelliset puuhamiehet

olivat 1980-luvun lopun poliittiset johtajat: pääministeri Harri Holkeri, valtiovarainministeri Erkki Liikanen ja tietysti presidentti Mauno Koivisto, vuonna 1987 muodostetun presidentin hallituksen pääarkkitehti. Käydyn keskustelun perusteella näyttää ilmeiseltä, että nykyinen eduskunta on viimeinkin valmis tunnustamaan tämän tosiasian. Se on viisauden alku.

Arvoisa herra puhemies! Entä nyt ja tulevaisuudessa? Onko maallamme pankkikriisin opettamana malttia vaurastua? Toivon, että on.

[59] **Mika Lintilä /kesk:** Arvoisa puhemies! Pankki- ja rahamaailma ovat voimakkaan rakennemuutoksen piirissä. Niin sanottujen ökyvuosien aikana tapahtuneiden pankkirakenteen vääristymien oikaiseminen on vaatinut voimakkaita toimenpiteitä, joista kansalaisten maksama pankkituki oli mittavin. Hyvin syvät arvet ovat jääneet myös niille monille SSP:n palveluksessa olleille, joilta vietiin työ ja tulevaisuus toisten virheiden maksuksi. Kuten useissa puheenvuoroissa on todettu, vaihtoehtoja pankkituelle ei ollut, sillä sen avulla estettiin kansantalouden ajautuminen täydelliseen kriisiin ja turvattiin pankkijärjestelmä.

Pankkikriisin syyt ovat moninaiset ja useista eri tekijöistä koostuvat. Pankkien rahan käyttö oli löysää. Yli varojen eläminen oli valitettavan yleistä. Moraali saattoi olla kyseenalaista, ja kun tähän lisättiin varsin vajavainen valvonta, olivat ainekset historiamme taloudellisesti kalleimpaan kriisiin selvät. On turha tässä tilanteessa hakea syyllisiä tapahtumiin ja niiden kulkuun, vaan tärkeätä on se, että tapahtumista, joista pankkituki aiheutui, on opittu eikä vastaava tilanne pääse uusiutumaan. Nyt käsittelyssä oleva pankkitukiselvitys on varsin kattava, muutamia puutteita vasteellisuudessaan lukuun ottamatta. Se, mistä vielä odottaisin selvitystä, olisi säästökassojen tukea koskeva informaatio ja selvitys.

Pankkikriisin tapaisten tapahtumien välttämiseksi pankkitoiminnan valvonnan tulee olla tehokasta ja ajan tasalla. Oman haasteensa valvonnalle asettavat myös sijoitusrahastot, joiden valvontaa tulee myös tehostaa. Valvonnan tulee tapahtua sekä viranomaistahoilta että pankkien omana sisäisenä toimintana.

Hyvin tärkeitä tulevat olemaan Arsenalin perintökorin jatkovaiheet ja jälkihoito. Monet pkyrittäjät ovat siinä tilanteessa, että mikäli Arsenal myydään taholle, joka aloittaa välittömän saatavan perinnän, useiden yrittäjien tilanne toiminnan jatkon kannalta ajautuu mahdottomaksi. Mielestäni tulisi käydä läpi ne Arsenaliin sidoksissa olevat asiakkaat, joilla on järjestelyiden avulla mahdollisuus toiminnan jatkamiseen ja toiminnan tervehdyttämiseen.

Arvoisa puhemies! Pankkiyhdistyksen puheenjohtajan Pertti Voutilaisen kommentit asiakkaiden kannattamattomuudesta saivat aikaan niin myrskyisän vastaanoton kuin ala-arvoinen lausunto ansaitseekin. Useissa vastineissa esitettiin mielenosoituksellisesti uuden pankin perustamista, jolle kelpaisivat kaikki asiakkaat, hengessä, että näytetään Voutilaiselle. On hyvä kuitenkin muistaa, että pankkisektori on hyvin tiukasti kilpailtu ja pankkien katteet ovat kaventuneet entisestään ja tulosta haetaankin uusien palveluiden tarjonnan myötä. On mielestäni hyvin kyseenalaista puhe uusien pankkien perustamisesta jo ennestään varsin runsaaseen pankkirintamaan, koska uudenkin pankin täytyisi olla taloudellisesti kannattava ja tämänhetkisessä tilanteessa sen realistiset mahdollisuudet taloudellisesti kannattavaan toimintaan ovat hyvin kyseenalaiset.

Ajankohtaisempaa on ennemminkin keskustelu siitä, mikä on se keino, jolla valtio takaa ihmisille yhtäläiset pankkipalvelut jatkossa. Tässä vaiheessa tuodaan usein esille tietotekniikan suomat mahdollisuudet pankkiasioiden hoitoon etenkin syrjäseuduilla. Minulta pankkiasiat hoituvat kotimikrolla mutta äidiltäni eivät, eli meillä on suuri määrä henkilöitä, jotka myös tulevaisuudessa tarvitsevat konkreettisen ihmisen kautta tapahtuvia pankkipalveluita. Heidän palveluidensa turvaaminen on välttämättömyys. Mielestäni meidän tulee selvittää se tapa, jolla ihmisten posti- ja pankkipalvelut turvataan. Ehkäpä osansa tähän toisivat myös Arsenalin jatkotoimenpiteet.

[60] **Mikko Immonen /vas:** Herra puhemies! Viime kaudella sain olla siinä kunniakkaassa tehtävässä talousvaliokunnan jäsenenä, että pankkitukiponsi purettiin, ja vaikka se meni suhteellisen lyhyellä käsittelyllä suhteellisen vähin äänin, kuitenkin kun asiaa tarkemmin mietti, vesi tuli silmään: kuinka suuren tehtävän pankkitukiponsi oli tehnyt.

Pankkikriisin syntyyn oli useita syitä, mutta sen rajuuteen ja syvyyteen, yhteiskunnalle tulevaan hintaan vaikuttivat kriisin puhkeamisen jäl-

keiset toimet ennen kaikkea. Ensinnäkin silloisen hallituksen talouspolitiikka syvensi lamaa ja lisäsi sitä kautta veronmaksajille tulevia kustannuksia. Toiseksi voi sanoa, että Euroopan omistajinakin esiintyneet pankkien ylimmät johtajat tekivät vakavia virhearvioita. Kolmanneksi pankkien tarkastuksen pettäminen tapahtui kaikilla tasoilla. Pettivät pankkien omat tarkastustoimet, ja Pankkitarkastusvirastokin saa oman syynsä. Syystäkin veronmaksajat ovat olleet katkeria niistä miljardisummista, joita on jouduttu käyttämään tämän sotkun selvittämiseen.

Kovia kokivat myös ne monet pankkitoimihenkilöt, joilta pahimmassa tapauksessa meni alta pankki, eikä vain kaikilta yksi vaan joiltakuilta useampi. Pankkikriisin kautta ahdinko tuli monen pankkilaisen kotiin.

Saimme lahjaksi vuosittain yli miljoonaa eri ihmistä omakohtaisesti koettelevaa työttömyyttä, jonka seurauksena on laajamittainen köyhyys. Pienien ja keskisuurten rehellisten yritysten konkurssiaalto on jättänyt jälkeensä hautakumpuja ja psyykkisiä sairauksia, mutta ennen muuta luottamuksen menetyksen rehellistä työtä ja rehellistä yrittämistä kohtaan. Talonsa ja muun omaisuutensa menettäneet ihmiset odottavat ja toivovat, että tämä taloussota, jossa he ovat haavoittuneet, loppuisi heidänkin kohdaltaan ja saataisiin aikaan asianmukainen rauha, jonka ehtona rakennetaan elämään kiinnipääsemisen ohjelma, joka suomennettuna voisi olla "sundqvistit kaikille".

Sodanjälkeisenä aikana ei näin suurta kysymystä, joka olisi kansalaisten keskuudessa vaikuttanut käsityksiin valtiovallan toimintakyvystä, ole ollut. Suomen Säästöpankin pilkkominen ei ollut vain viaton välivaihe pankkikriisin selvittelyssä. Yhä enemmän näyttää siltä, että yksi pankki uhrattiin ottamalla se valtion haltuun ja antamalla hyvät palat muille pankeille näiden pankkien ja ennen kaikkea niiden omistajien pelastamiseksi.

Vasemmistoliitto esittikin siinä vaiheessa jo elvytystä ja yrityksiin ja asiakkaisiin kohdistuvia tukitoimia, mutta ne eivät silloiselle hallitukselle kelvanneet. Hallituksen malli johtikin maailman kalleimman pankkikriisin syntymiseen Suomessa. Roskapankkien kautta konkurssikypsät yritykset tulivat veronmaksajien syliin. Hedelmät poimi joku muu. On kyse siitä, tehtiinkö ratkaisu tietoisesti ja harkiten, jotteivät Kansallispankin ja Yhdyspankin osakkeenomistajat joutuisi sitä kautta maksamaan, ja oliko toisena vaihtoehtona se, että valtio pantiin ottamaan kontolleen kustannukset pilkkojapankkien omistajien puolestaan hyötyessä.

Pilkkomista koskevan aineiston julistaminen salaiseksi ei ollut tarpeen vain liike-elämän normaalin menettelyn takia, vaan samalla se palveli keskustelun väistämistä silloin, kun keskustelu olisi käyty ja keskustelu oli kuumimmillaan. Miksi esimerkiksi pankkituen osalta ei silloin hallitus halunnut aukaista pankkisalaisuutta, kuten esitimme vasemmistoliitossa?

Kun kriisi on vaikuttanut edellä kerrotun tavoin suomalaisten elämään, on edelleen välttämätöntä, että ei vain kriisi, vaan myös sen syyt selvitetään niin avoimesti ja tyhjentävästi kuin mahdollista. Tämä on myös syytä menneisyydestä oppia. Tulevaisuudessa meidän ei pidä selitellä. Meidän pitää muuttaa ja palauttaa luottamus.

61 **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa puhemies! Elämme vuotta 1999. Muistan vielä ajan kymmenen vuotta sitten. Silloin kaikki talousoppineet esittivät, että maahan tulee pula työvoimasta. Tuolloin keinoteltiin erilaisilla papereilla. Sankareita olivat ne, jotka pystyivät tekemään erilaisia rahapaperikauppoja, ansaitsemaan niillä tulosta. Tavallinen työntekijä, palkansaaja, tavallinen maanviljelijä tai tavallinen yrittäjä, joka puursi omalla paikallaan yksinkertaista ja sitkeää työtä, oli halveksittu — ei minään pidetty.

Sankareita olivat ne, jotka pyörittivät papereita ja tekivät tulosta. Tämä ei ollut vain tuollainen yleinen mielipide, vaan aivan arvostetut talouselämän lehdet ja julkisen sanan julkaisut asennoituivat tällä tavalla. Täsmälleen kymmenen vuotta sitten. Laskettiin, kuinka pitää nopeilla laivoilla tuoda maahan väkeä Suomenlahden etelärannalta, jotta uhkaamassa oleva vakava työvoimapula voidaan torjua.

Vauhti oli kova ja hurja. Mutta tavallinen veronmaksaja, tavallinen työntekijä, tavallinen yrittäjä oli kuin olisi pudonnut kyydistä. Tuolloin eräässä epäpoliittisessa tilaisuudessa eräs tunnettu puhuja, joka ei ole poliitikko, puhui Jyväskylässä, kuinka tämä kaikki on suurta kuplaa ja huijausta. Hän kertoi, kuinka kansainväliset lehdet, joita Suomen talouselämän huipputuntijat kymmenen vuotta sitten eivät halunneet minään pitää, kertoivat kuinka täyden kuplan poh-

jalla monet pankit ovat, kuinka talouselämä on kuplan päällä ja sortuu pian kuin korttitalo.

Edelleen hän kertoi, että tämän seurauksena tulee suuri työttömyys, seuraa yhteiskunnassa taloudellinen lama ja ahdinko, joka koettelee perheitä. Verotulot vähenevät, joudutaan tinkimään sairaanhoidosta, lomauttamaan opettajia, vähentämään poliiseja, sulkemaan varuskuntia ja rajavartioasemia ja maahan päästetään pedot vapaiksi luomaan yhteiskuntaan rauhattomuutta rauhalliselle maaseudulle.

Näille näkemyksille monet nauroivat. Kun vuoden päivät meni, niin nämä samat asiat alkoivat kuulua radiosta uutisina yksi toisensa perään alkaen telakkatukiasioista, telakkaongelmista, jotka tuo henkilö totesi, jatkuen pankkia myöten, jatkuen tähän päivään asti.

Siksi on aivan oikein, että tämä kysymys on tänä päivänä tuotu esiin. Mielestäni pitää selvittää perusteellisesti, minne yhteiskunnasta katosi rahaa, jota me kansalaiset veronmaksajina jokainen maksamme. Pitäisi selvittää, minne nuo rahat ovat menneet. Se voi olla vaikeaa, mutta se olisi kuitenkin aiheellinen asia. Senkin uhalla, että meidän ei pidä katsoa taaksepäin, vaan eteenpäin.

Kun me katsomme eteenpäin, niin tuntuu perin oudolta se, että korkea pankkihenkilö on puhunut pankkipalvelua käyttävistä asiakkaista kuin sosiaaliturvaan osallisina. Jokainen asiakas on mielestäni tasa-arvoinen ja pankille tärkeä. Se, että asiakas on tärkeä, johtaa varmasti myös pankin menestykseen tulevaisuudessa. Tuskinpa sellainen pankki tulee menestymään, jolle asiakas ei ole tärkeä, näyttipä miltä hyvänsä.

Tänään on puhuttu paljon oikeita asioita. En käy niitä toistamaan. Yhdyn siihen, mitä mm. ed. Kiviniemi on tuonut päivällä puheenvuorossaan esille. Tuntuu oudolta, että tavallisen kansan käyttelytilien verovapaus poistetaan. Sillä ei ensinnäkään saada aikaan verotuloja veronsaajalle, mutta paljon hämmennystä kansan parissa. Tämä iskee epätietoisuutena juuri eläkeläisiin, pieni- ja keskituloisiin, opiskelijoihin jne.

Kun pankkitukeen sitten jouduttiin, olisi pitänyt pohtia muodot, joilla olisi autettu niin, että velkaantuneet ihmiset, vaikeuksiin joutuneet yrittäjät, hyväuskoisuudessaan vaikeuksiin ja ahdinkoon joutuneet takaajat olisivat yksilöinä voineet saada paremmin apua. Yhteiskunnassa on liian monta inhimillistä tragediaa tapahtunut. Liian moni on työttömänä ja vailla toivoa tulevaisuudesta tämän ahdingon takia. Maksu ja hinta, joka pankkituen muodossa on veronmaksajien toimesta maksettu, olisi kyllä edellyttänyt kohdentamisen siten, että olisi voitu auttaa ihmisiä hoitamaan asiansa elämässään paremmin eikä ajautumaan pysyviin ahdinkoihin ja onnettomiin tilanteisiin.

Täällä on puhuttu tänä päivänä myös Postin järjestelyistä. Valtion Postipankki aikanaan edusti monelle tavalliselle ihmiselle pankkia, johon luotettiin. Tämän ajan tilanne tuntuu oudolta ja käsittämättömältä. Samoin Postipankki oli — käytän tuota vanhaa nimeä — silloin, kun se oli Postipankki, joka kylällä lähipalveluja tuova palvelumahdollisuus kansalaisille. Nyt nämä mahdollisuudet ovat katoamassa. Kokeneet virkailijat joutuvat työttömiksi. Tämä on hyvin häpeällistä tänä aikana. Sietäisi pohtia, mitä asiassa olisi tehtävissä. Ratkaisut tulisi löytää niin, että kansalaiset voivat käyttää palveluita.

Äsken kansanedustaja Lintilä viittasi siihen, että on paljon ihmisiä, jotka eivät koskaan tule käyttämään tietokonepäätettä pankkiasioinnissa. Minä itse olen tällainen henkilö. Haluan kohdata ihmisen pankin tiskillä ja saada henkilökohtaisen palvelun. Uskon, että en ole suinkaan yksin tässä asiassa. Kansalaisilla on oikeus myös pankkipalveluihin. Toivon, että tämä keskustelu, jota tänään on ansiokkaasti ja monipuolisesti pitkään käyty, antaa mahdollisuuksia löytää niitä ratkaisuja, jotka ovat kansantalouden kannalta tässä tilanteessa kuitenkin niitä mahdollisuuksia, joiden avulla voidaan katsoa eteenpäin ja toimia kansalaisten parhaaksi.

62 **Hannes Manninen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tänään käydyn pankkitukiselontekokeskustelun yhteydessä on asiaa valotettu hyvin laajalti monesta eri näkökulmasta. Voi sanoa, että tuskin on enää mitään uutta auringon alla. Kuitenkin on syytä siitä huolimatta kiinnittää huomiota eräisiin näkökohtiin.

Taloudellinen toimintaympäristö erityisesti pankkien osalta on muuttunut todella merkittävästi ja myös hyvin nopeassa aikataulussa. Se on käytännössä merkinnyt pankkien välisen kilpailun kiristymistä, mutta ennen kaikkea pankkien

kilpailuaseman muuttumista suhteessa varojen muihin sijoitusmuotoihin. Hyvin pitkälti pankkien huoli ja kilpailukyky tällä hetkellä perustuvatkin nimenomaan siihen, että vakuutusyhtiöt, niin sanotut finanssitavaratalot ja muut sijoitusmuodot ovat tulleet pankkitoiminnan perinteisen säästämisen rinnalle. Tämän vuoksi myös pankit ovat joutuneet ja joutuvat edelleen olemaan "laihdutuskuurilla", jos tätä sanontaa sallitaan käyttää.

Voi sanoa, että viimeisen kuukauden aikana, kyseessä taitaa olla vajaa kuukausi, rahoitusrintamalla on ollut todella merkittäviä tapahtumia: Leonia—Sampo-fuusio ja siihen liitettynä vielä Pohjola kolmanneksi pyöräksi. Välittömästi tämän fuusion jälkeen tuli tieto siitä, että Postin ja Leonian välinen yhteistyösopimus purkautuu, kun edellisen sopimuksen toimiaika menee umpeen. Tällä on erittäin merkittävä vaikutus paitsi varsinaiseen maksujärjestelmän toimivuuteen, niin ennen kaikkea myös kilpailutilanteeseen, koska monille paikkakunnille jää enää yksi, korkeintaan kaksi pankkia, jos niitäkään. Kuitenkin tässä yhteydessä on syytä todeta, että ei ole enää tarpeen ryhtyä jahtaamaan uudelleen syyllisiä. Se, mikä on tapahtunut, on taakse jäänyttä, ja on syytä pyrkiä hoitamaan ainoastaan jälkihoito mahdollisimman hyvin.

Jo tällä hetkellä selonteosta voidaan todeta, että edelleen alioikeuksissa eli käräjäoikeuksissa on vireillä viisi kappaletta erilaisia korvauskäsittelyjä. Useat niistä koskevat pienten säästöpankkien luottamushenkilöitä. Mielestäni on täysin kohtuutonta jo heidän oikeusturvansa kannalta, että asiaa on viisi vuotta vatvottu tai pidetty pöydällä käräjäoikeudessa. Jos tätä tahtia jatketaan korkeimpaan oikeuteen, nämä kansalaiset joutuvat roikkumaan hirressä kymmenen vuotta. Mielestäni se ei ole sopivaa oikeus- ja sivistysvaltiossa. Jos oikeudenkäyntiin ryhdytään, se on toteutettava viipymättä ja kohtuullisen ajan puitteissa.

Jo edellisen kerran, kun eduskunnassa käsiteltiin pankkitukea, eduskunta hyväksyi lausuman, jonka mukaan Vakuusrahaston tulisi pyrkiä siihen, että tehtäisiin sopimuksia näistä oikeudenkäynneistä juuri sen vuoksi, että kohtuuttomilta tilanteilta vältyttäisiin ja että ennen kaikkea oikeuskäsittely ei venyisi kohtuuttoman pitkäksi. Näin ollen katson, että erityisesti lukuisten säästöpankkien luottamushenkilöiden osalta tulisi vihdoinkin ratkaista heidän tilanteensa viimeistään alioikeuden päätöksen jälkeen sopimalla asiasta. Se olisi oikein ja kohtuus näitä henkilöitä kohtaan, jotka ovat olleet korvausvaatimusten kohteena jo yli viiden vuoden ajan.

Erityistä huomiota tänä iltana ovat saaneet Pankkiyhdistyksen ja pankinjohtaja Voutilaisen suulla lausutut sanat, joiden mukaan huonoja asiakkaita ei ole pankin velvollisuus hoitaa. Mielestäni pankki tai ennen kaikkea voisi sanoa maksuliikennejärjestelmä ja maksuliikenteen hoito on sellainen yhteiskunnallinen peruspalvelu, josta olisi syytä säätää lain tasolla siten esimerkiksi, että jokaisella talletuspankkitoimintaa harjoittavalla yrityksellä olisi velvollisuus avata tili kansalaisten vaatimuksesta kohtuullista korvausta vastaan.

Mitä tulee kannattamattomuuteen, niin muistan jo aiemmin, että kun varsinaiset palvelumaksut pankeissa otettiin käyttöön, silloin niitä perusteltiin sillä, että toimenpidekohtaisesti on syytä periä palvelumaksuja eikä näitä kuluja ole syytä maksattaa lainojen ottajilla. Nyt kun parempiosaisilta ei peritä palvelumaksuja, käytännössähän se tarkoittaa silloin sitä, että tällainen toimintokohtainen kannattavuusajattelu on hylätty ja on lähdetty jälleen katsomaan kokonaiskannattavuutta. Kuitenkin mielestäni on oikeampi linja se, että jos palvelumaksuja peritään, niin palvelumaksut ovat samat kaikille riippumatta asiakkaan varallisuudesta. Sen sijaan jos asiakkaalla on muita varoja, kilpailu käytäköön korkokilpailun kautta, tai kun hän ottaa lainaa, niin lainamarginaalilla silloin kilpaillaan. Näin ollen nämä perusteet, joita nyt on esitetty, eivät ole mielestäni kestäviä, ja jotta tällainen maksujärjestelmä kaikkien kansalaisten palveluna saadaan säilytettyä, on täysin välttämätöntä, että siitä säädetään lain tasolla niin kuin muistakin kansalaisten perusoikeuksista.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja selonteko lähetetään talousvaliokuntaan.

———

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

2) Hallituksen esitys kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta etuyhteydessä keskenään olevien yritysten tulonoikaisun yhteydessä tehdyn yleissopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 116/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 20/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

3) Hallituksen esitys laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 117/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 21/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

4) Hallituksen esitys laiksi Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 70/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 5/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

5) Hallituksen esitys laiksi opettajankoulutuslain kumoamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 74/1999 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 6/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

6) Hallituksen esitys laiksi tavaramerkkilain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 133/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 11/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

7) Hallituksen esitys laiksi työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 124/1999 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö TyVM 4/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys laiksi yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 2 ja 11 f §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 125/1999 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö TyVM 5/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

9) Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 88/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 6/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

10) Hallituksen esitys laiksi Metsäntutkimuslaitoksesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 61/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 6/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

11) Hallituksen esitys laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 121/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 7/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

12) Hallituksen esitys laiksi maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 123/1999 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 8/1999 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 22.05.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio